Dr. Aslı Sağıroğlu Arslan

Seyyid Burhaneddin Hz. Mezarlığı, Mezarları ve Mezar Taşları

Anadolu Selçuklu Dönemi ve Beylikler Devri

–CİLT 1–

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları
SANAT DİZİSİ

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 141
Seyyid Burhaneddin Hz. Mezarlığı, Mezarları ve Mezar Taşları
Dr. Aslı Sağıroğlu ARSLAN

Bu kitap KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'nin bir kültür hizmetidir.
Eserin tüm hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzemeler izin alınmadan kullanılamaz.

Birinci Baskı: Nisan 2018
ISBN: 978–605–9117–23-4

Yayın Koordinatörü: Salih ÖZGÖNCÜ
Yayın Yürütme Kurulu: Erkan KÜP
Mustafa ERDOĞDU
Maide GÜZELOĞLU

Tasarım: www.bilgegrafik.com
Kapak: Ali SARAÇOĞLU

Baskı ve Cilt: Orka Matbaacılık, İnecik Mah. Çırağan Sk.
No: 4 Melikgazi / KAYSERİ / info@orkamatbaa.com
T.: +90 352 322 17 00

Adres: Kayseri Büyükşehir Belediyesi
Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
T.: +90 352 220 70 90

Dr. Aslı Sağıroğlu Arslan

Seyyid Burhaneddin Hz. Mezarlığı, Mezarları ve Mezar Taşları

Anadolu Selçuklu Dönemi ve Beylikler Devri

cilt 1

Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları
SANAT DİZİSİ

Takdim

Kitap bir milletin kültür ve sanat serüveninin, medeniyet tasavvurunun, tarih bilincinin ve gelecek şuurunun en somut göstergesidir. Kitap, tarihi bağlamda bir hafıza, kültürel anlamda bir geleneğin tevarüsü, sanatsal bakımdan insanlığa bırakılan mirasın geleceğe taşınması, medeniyet açısından ise zamanı ve mekânı belirleme unsurudur. Kitabı veya diğer deyişle eseri olanlar insanlık tarihini yazarlar. Kayalara, taşlara ve mağaralara iz bırakmak için çabalayan insanın amacı basit bir zevk veya fantezi değildi. Onlar zaman ve mekân içinde hayatı anlama çabası güderek, kendinden sonrakilere işaret taşları bırakıyorlardı. Bunun içindir ki yazının ortaya çıkışı insanın somutlaşması ile birlikte anılır. Bir bakıma yazıyla insan geleceğe işaret taşı olur. Taşlardan, kayalardan, mağaralardan; tahtalara, ağaçlara, derilere ve kâğıtlara geçen yazı, daha sonra iki kapak arasında kitaplaştığında ise artık sadece içinden çıktığı toplum için değil, tüm insanlık ve dünya için bir kültürel miras olmuştur.

Tüm toplumların geleneğinde kitabın vahiyle birlikte anılması da ayrı bir öneme haizdir. Bu anlamda kitap, hakikati ve kutsalı temsil eder. İnsana rehber ve yol arkadaşı olan kitap, onun hayatını daha güzel ve mutlu kılabilmesi ve ahlaki ilkeler doğrultusunda yoluna devam etmesini sağlar. Dolayısıyla kitabın kutsallığı, zamanın ve mekânın anlamlı kılınması ile doğru orantılıdır.

Kitap ister bir şiir kitabı olsun, ister bir araştırma inceleme veya tarih kitabı olsun; ya da bir roman, hikâye, fotoğraf, sanat, anı v. b. olsun fark etmez. Aynı misyonu taşır. İnsanın zaman içinde anlamını korumasını, mekân içinde anlamını somutlaştırmasını sağlar. İşte bu bilinç de kültür, sanat ve medeniyetin ortaya çıkmasının temel sebebidir.

Bu anlamda toplumun ortak şuurunun en önemli yansıması olan belediyeler de kitap konusunda, yansıması oldukları insanlara borçlarını yine kitaplarla ödemek durumundadır. Bir belediyenin kitapla olan ilişkisi, onun kültür, sanat ve medeniyetle olan ilişkisini yansıtır. Bizler de bu şuur içinde, yayınladığımız kitaplarla, içinden geldiğimiz ve kendisine hizmet ettiğimiz insanların ruh ve gönül dünyalarını doyurmak, onların kültürel ve sanatsal kaygılarına da hizmet etmek zorundayız. Onların gündelik ihtiyaçlarını dikkate alan yol, su,

ulaşım v. b. gibi şehircilik hizmetlerinin yanı sıra, ruhi ve kültürel ihtiyaçlarını da dikkate alan, sinema, tiyatro, panel, akademi, söyleşi, konferans ve kitap gibi hizmetleri de eş zamanlı olarak sunmak durumundayız.

Tarihsel ve Coğrafi anlamda medeniyetlerin merkezi olan Kayseri, "*Âlimler Şehri*" olarak bilinmektedir. Dolayısıyla biz de bu aidiyete ve tanıma uygun olarak tarihimizi, geleneğimizi, kültürümüzü ve sanatımızı yansıtan eserleri yayınlayarak halkımıza ulaştırma kaygısındayız. Biliyoruz ki yayınladığımız eserler geleceğe bıraktığımız işaret taşlarıdır. "*Okuyan Şehir*" bilinci ile açtığımız her kütüphane ve kültür merkezi, yayınladığımız her dergi ve kitap, Kayserimize olan saygı ve sevgimizin somut bir göstergesidir.

Bir kütüphanede, bir kültür merkezinde, bir sergide, bir derginin ve kitabın sayfalarında buluşmak ve karşılaşmak dileğiyle...

Mustafa Çelik
KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ix

KISALTMALAR xi

FOTOĞRAF LİSTESİ xiii

ŞEKİL VE PLAN LİSTESİ xiv

1. GİRİŞ 15
   1. 1. Konunun Tanımı, Önemi, Amacı ve Sınırları 15
   1. 2. Araştırma Yöntemi 16
   1. 3. Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar 18

2. SEYYİD BURHANEDDİN HZ. HAYATI VE SEYYİD BURHANEDDİN HZ. MEZARLIĞI 23
   2.1. Seyyid Burhaneddin Hazretlerinin Hayatı 23
      2.1.1. Seyyid Burhaneddin Hakkında Tarihi Kaynaklar 25
   2.2. Seyyid Burhaneddin Hz. Mezarlığı'nın Tarihsel Gelişimi 29
      2.2.1 Emir Erdoğmuş Türbesi 34
      2.2.2. Seyyid Burhaneddin Hazretleri Türbesi 37

3. TÜRKLERDE MEZAR TAŞI DİKME GELENEĞİNE BİR BAKIŞ 45
   3.1. Türklerde Ölü Gömme Âdetleri 45
   3.2. Türklerde Mezar Taşı Dikme Geleneği 50

4. SEYYİD BURHANEDDİN HZ. MEZARLIĞI'NDAKİ MEZARLAR VE MEZAR TAŞLARI 58

5. DEĞERLENDİRME 251
   5.1. Mezar Tipolojisi 251
      5.1.1. Sanduka (Sandıklı) Tipli Mezarlar 251
         5.1.1.1. Sivri Kemerli, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Mezarlar (A) 253
         5.1.1.2. Yuvarlak Kemerli, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Mezarlar (B) 254
         5.1.1.3. Çift Katlı Gövdesi Olan Sandukalar (C) 254
         5.1.1.4. Tek Katlı Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sandukalar (D) 255
         5.1.1.5. Kaideli, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sandukalar (E) 256

5.1.1.6. Baş ve Ayak Ucu Taşı Bulunan Sandukalar (F) 256
5.1.1.7. Üçgen Prizma Kapaklı, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sandukalar (G) 257
5.1.2. Sütun Şeklinde (Silindirik Formlu) 258
5.1.3. Külah Formunda, Yukarıdan Aşağıya Genişleyen Formlu Mezar Taşları 258
5.1.4. Münferit Formlu Dikili Taş Şeklinde Mezar Taşları 259
5.1.5. İnsütü Mezar Taşı Parçaları 260
5.2. Mezarı Oluşturan Unsurlar 260
5.2.1. Şahideler (Baş ve Ayak Ucu Taşları) 260
5.2.2. Kitabeler 262
5.2.3. Yan Taşları ve Gövde 262
5.2.4. Kaide 262
5.2.5. Kapak Taşı 263
5.3. Malzeme 263
5.4. Teknik 264
5.5. Yazı Çeşitleri 265
5.6. Süsleme 267
5.6.1. Bitkisel Süsleme 267
5.6.1.1. Palmet 267
5.6.1.2. Rumi 268
5.6.1.3. Kıvrık Dal 269
5.6.2. Geometrik Motifler 269
5.6.2.1. Zencirek 269
5.6.2.2. Çarkıfelek 270
5.6.2.3. Burmalı Sütunce 271
5.6.3. Nesnel Süsleme 271
5.6.3.1. Kandil 272
5.6.3.2. Şamdan 272
5.6.4. Diğer 273

6. SONUÇ 279

KAYNAKÇA 283

Önsöz

Seyyid Burhaneddin Hz. Mezarlığı, Mezarları ve Mezar Taşları C: I (Anadolu Selçuklu Dönemi ve Beylikler Devri) adlı eser ve Osmanlı Dönemi Mezarları ve Mezar Taşları C: II olmak üzere iki grupta ele alınarak incelenmiş ve hazırlanmıştır. Kayseri il merkezindeki Mükremin Mahallesi'nde Seyyid Burhaneddin Hz. Türbesi ve onun yanındaki Emir Erdoğmuş Türbesi'nin etrafında varlığı 13. yy.'dan beri bilinen eski mezarlık alanı, bu kitabın konusunu oluşturmaktadır. Kayseri'nin, hatta Anadolu'nun bilinen en eski mezarlık alanlarından biri olan Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nın içerisinde çok sayıda Osmanlı Dönemi öncesi mezar ve mezar taşı tespit edilmiştir.

Mezarlar ve mezar taşları bir milletin varlığını kanıtlayan en önemli taşınabilir kültür varlıklarıdır. Tarihi bir mezarlığın içerisindeki mezarlar ve mezar taşları ile birlikte koruma altına almak, bir taşınmaz kültür varlığını korumak kadar önemli ve gereklidir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında 2014'deki arazi çalışmama katılıp, emek harcayan arazi ekibime canı gönülden teşekkür etmek istiyorum. Ekip üyelerinin hepsi çok çalışkan özverili ve disiplinliydiler. Ekip elemanlarımın, meslektaşlarımın; Meral ÇİFTÇİ KARAOSMANOĞLU, Orhan AKHAN, Metehan MEZGİTLİ, Serdar DOĞAN, Kemal KARACA, Emin KARATAŞ, Caner YALÇIN, Mehmet Akif KÜÇÜK, Pınar DAŞDEMİR, Arş. Gör. Fadime ÖZLER'in adlarını bu eserde zikretmek, beni mutlu edecektir. Onların bu eserin oluşmasındaki katkıları çok büyüktür. Özellikle yüksek lisans öğrencim Serdar DOĞAN'a (Autocad çizimleri ona aittir) ve Onur AMAÇ'a mezarların çizimlerindeki katkılarından dolayı ayrıca teşekkür ediyorum. Sayın ve sevgili hocam Prof. Dr. Kerim TÜRKMEN'e mezar taşları üzerindeki kitabelerin okunmasındaki katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nın görevlileri arazi çalışmamız boyunca çok yardımcı oldular, minnettarım. Özellikle Celal SERKUŞ'a Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nı kendi evi gibi görüp koruduğu için ve bizlere olan yardımlarından dolayı sonsuz teşekkür ediyorum.

Yüzey araştırması ve kitabın basım aşamasında her türlü desteği sağlayan Kayseri Büyükşehir Belediyesi'ne ve **Sayın Başkan Mustafa ÇELİK**'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Kitabın yazım aşamasında benim her türlü kahrımı çeken ve yardımlarını esirgemeyen y. lisans öğrencim ve meslektaşım Tuğba BAĞBAŞI'na da çok teşekkür ediyorum. Bu eserin oluşmasına katkı sağlayan burada adını yazamadığım herkese gönülden, sonsuz TEŞEKKÜRLER... Sevgili ailem; maddi, manevi her zaman yanımda oldunuz. Bu çalışmayı hazırlarken de her türlü yükümü çektiniz. Teşekkürün en büyüğünü size etmeyelim. İyi ki varsınız.

Hep yanımda olmanız dileğiyle...

Aslı Sağıroğlu Arslan

KAYSERİ | 2018

Kısaltmalar

age: Adı Geçen Eser

agm: Adı Geçen Makale

C.: Cilt

cm.: Santimetre

Foto: Fotoğraf

H.: Hicri

Kat. No: Katalog Numarası

m.: Metre

M.: Miladi

s.: Sayfa

S.: Sayı

SBE.: Sosyal Bilimler Enstitüsü

vb.: Ve Benzeri

y. y.: Yüzyıl

Fotoğraf Listesi

Foto: 2.1. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı Uydu Görüntüsü 28
Foto: 2.2. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı Doğu Kapısı 31
Foto: 2.3. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı Üstten Görünüşü 32
Foto: 2.4. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı Üstten Görünüşü 32
Foto: 2.5. Emir Erdoğmuş Türbesi 34
Foto: 2.6 Emir Erdoğmuş Türbesi 35
Foto: 2.7. Seyyid Burhaneddin Türbesi ve Civarındaki Mezarlık–1925 (Albüm–TBMM) 37
Foto: 2.8. Seyyid Burhaneddin Türbesi 38
Foto: 2.9. Seyyid Burhaneddin Türbesi 39
Foto: 2.10 Seyyid Burhaneddin Türbesi 41
Foto: 2.11 Seyyid Burhaneddin Türbesi 41
Foto: 5.1. Sanduka Örneği 253
Foto: 5.2–5.5. Sivri Kemerli, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sanduka Örnekleri (A) 254
Foto: 5.6–5.9. Yuvarlak Kemerli, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sanduka Örnekleri (B) 255
Foto: 5.10– 5.11 Çift Katlı Gövdesi Olan Sanduka Örnekleri (C) 255
Foto: 5.12– 5.15 Tek Katlı Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sanduka Örnekleri (D) 256
Foto: 5.16– 5.19 Baş ve Ayak Ucu Taşı Bulunan Sanduka Örnekleri (F) 257
Foto: 5.20–5.22 Üçgen Prizma Kapaklı, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sanduka Örnekleri (G) 258
Foto: 5.23–5.25 Münferit Formlu Dikili Taş Şeklinde Mezar Taşları Örnekleri 259
Foto: 5.26–5.28 İnsütü Mezar Taşı Parçaları Örnekleri 260
Foto: 5.29–5.32 Baş Ucu Taşı Örnekleri 261
Foto: 5.33–5.34 Sanduka Gövdelerinden Örnekler 262
Foto: 5.35–5.36 Sanduka Kaidelerinden Örnekler 263
Foto: 5.37–5.38 Gri Renk Kesme Taşa ve Pembemsi Renkli Kesme Taşa Örnekler 264

Foto: 5.39–5.40 Mezar Taşlarında ve Sandukalarda Mermer Kullanımına Örnekler 265

Foto: 5.41–5.42 Mezar Taşlarında Bazalt Kullanımına Örnekler 265

Foto: 5.43–5.46 Sanduka ve Mezar Taşlarında Yazı Çeşitlerine Örnekler 266

Foto: 5.47–5.49 Sandukalar Üzerine İşlenen Palmet Örnekleri 268

Foto: 5.50–5.52 Sandukalar Üzerine İşlenen Rumi Örnekleri 269

Foto: 5.53–5.56 Sandukalar Üzerine İşlenen Zencirek Örnekleri 270

Foto: 5.57–5.59 Sandukalar Üzerine İşlenen Çarkıfelek Örnekleri 271

Foto: 5.60 Kat No: 13 Üzerindeki Burmalı Sütunce 272

Foto: 5.61–5.64 Mezar Taşları Üzerindeki Kandil Örnekleri ve Kat: No 15'deki Şamdan 273

Foto: 5.65–5.66 Selçuklu Uygarlığı Müzesi'nden Seramik Kandil ve Şamdan Örneği 273

Foto: 5.67–5.75 Mezar Taşları ve Sandukalar Üzerindeki Çeşitli Motiflerden Örnekler 274

Foto: 6.1–6.2 Yanlış Yerleştirilen (Dik Olarak) Sandukalardan Örnekler 280

Foto: 6.3–6.4 Yanlış Yerleştirilen (Dik Olarak) Sandukalardan Örnekler 281

Foto: 6.5–6.6 Seyyid Burhaneddin Mezarlığından Çıkarılıp,
Selçuklu Uygarlığı Müzesi'nde Sergilenen Sandukalar 282

Foto: 6.7–6.8 Seyyid Burhaneddin Mezarlığından Çıkarılıp,
Selçuklu Uygarlığı Müzesi Deposunda Korunan Mezar Taşları 282

Şekil ve Plan Listesi

Plan: 1 Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nın Vaziyet Planı 17

Şekil: 1 Kayseri'nin En Eski İmar Haritası 1882 Tarihli-Üzerinde Eski Mezarlıklar da İşaretlenmiştir. 29

Şekil: 2 Kayseri'de Mezarlıkları Gösteren Gravür–1884 (J. O. Barrows) 30

Plan: 2 Emir Erdoğmuş Türbesi ve Seyyid Burhaneddin Türbesi Planı 35

1. GİRİŞ

1. 1. Konunun Tanımı, Önemi, Amacı ve Sınırları

Kayseri il merkezinin güneyinde, Mükremin Mahallesi'nde, Talas Caddesi'ne paralel olarak uzanan, bugün "Seyyid Burhaneddin Hz. Türbesi ve Mezarlığı" olarak anılan eski mezarlık alanı ve içerisinde yer alan mezarlar ve mezar taşları bu çalışmanın konusudur.

Mezar taşları tapu senedi niteliği taşıyan, en önemli taşınabilir kültür varlıklarıdır. Mezarlar ve mezar taşları, bir medeniyetin varlığını ispatlayan en tartışmasız belgelerin başında gelmektedir. Ancak taşınabilir oldukları için; insan eliyle en çok tahrip edilen, yerleri değiştirilen ve hatta yok edilen kültür varlıklarının da en önde gelenlerindendir.

Anadolu'nun en eski şehirlerinden biri olan Kayseri'de[1] sayısız eski mezarlık bulunmakla birlikte; ne yazık ki günümüze sadece Seyyid Burhaneddin Mezarlığı asli halini büyük oranda koruyarak, gelebilmiş mezarlıklardan biridir[2]. 13. yy'dan beri içerisine gömü yapılan, bir mezarlık alanı olarak; Anadolu'nun da en eski mezarlıklarından biri olarak önemli bir yere sahiptir.

Mevlana'nın hocası olarak bilinen Seyyid Burhaneddin Hazretlerini konu alan birkaç araştırma[3] dışında; daha önce bu mezarlık alanını ve içerisinde yer alan mezarları ve mezar taşlarını kapsamlı bir şekilde inceleyen ve tanıtan bilimsel bir araştırma bulunmamaktadır. Bu çalışma Seyyid Burhaneddin Mezarlığı ve içerisindeki mezarları ve mezar taşlarını bilim dünyasına tanıtmak için önem taşımaktadır.

Kitabın en önemli amacı doğal şartlarla (yağmur, rüzgâr vb.) ve insan etkeniyle gün geçtikçe asli hallerinden çok şey kaybeden, hatta mevcudiyetleri ortadan kalkan, Seyyid Burhaneddin Mezarlığı ve içerisindeki mezarları ve mezar taşlarını tanımlamak, rölövelerini çıkartmak, kitabelerini okumak ve incelemek kısacası envanterleyerek; bu taşınmaz kültür varlıklarını gelecek nesillere aktarmaktır. Ayrıca araştırmanın bir diğer amacı, Türk mezar taşları ile ilgili yapılacak çalışmalara kaynak oluşturabilecek bir kaynak eser oluşturmaktır.

[1] Kayseri şehrinin genel tarihçesi için bkz: AHMED NAZİF, **Mirat-ı Kayseriyye (Kayseri Tarihi)**, (Çev: Mehmet PALAMUTOĞLU), Kayseri, 1987, Halit ERKİLETLİOĞLU, **Geniş Kayseri Tarihi**, Kayseri, 2006.

[2] Eski Kayseri mezarlıkları hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz: Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN, "Kayseri'deki Eski Mezarlıklar", **6. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (08-10 Nisan 2002)**, Kayseri, 2002, s.75-94, Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN, "Mezarlık", **Kayseri Ansiklopedisi**, C: IV, Kayseri, 2016, s. 399-410.

[3] Yaşar KAĞITÇI **Hz. Mevlana'nın Hocası Seyyid Burhaneddin Hazretleri**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2004, H. Ahmet SEVGİ, **Seyyid Burhaneddin Muhakkık-i Tirmizi**, Kayseri, 1995, Mehmet ÇAYIRDAĞ, **Seyyid Burhanedin Hüseyin (Seyyid-i Sırdan Muhakkak-i Tırmizi)**, Kayseri, 1977.

Kitabın sınırlarını; Seyyid Burhaneddin Hz. Türbesi (1893) ve Emir Erdoğmuş Türbesi'nin (15. yy) etrafındaki mezarlık alanı oluşturmaktadır. Mezarlığın içerisinde kitabesi bulunan en erken tarihli mezar H. 753/ M. 1353 tarihli iken; en son tarihli ise 1953 tarihlidir. Asri Mezarlığın yapılması ile 1955 yılından itibaren Seyyid Burhaneddin Mezarlığına gömü yapılması yasaklanmıştır. Ancak çalışmaya Cumhuriyet Dönemi mezarları dahil edilmemiştir. Mezarlıkta Anadolu Selçuklu, Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi mezarları ve mezar taşları bulunmaktadır. Kayseri Kültür ve Tabiaat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 1991 yılındaki raporuna göre Seyyid Burhaneddin Mezarlığında yaklaşık 1.500 adet mezar taşı bulunmaktadır[4]. Ancak mezarlık alanı çok fazla müdahaleye uğramış ve yapılan müdahalelerde mezarlığın sınırları küçülerek; mezar taşlarının sayısı giderek azalmıştır. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda 2014 yılında başkanlığımda yürütülen bir proje kapsamında, Erciyes Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü öğrencilerinden oluşan bir ekiple yüzey araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu yüzey araştırması sonuçlandığında 52 adet Osmanlı Dönemi öncesi mezar ve mezar taşı (Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi) ve 286 adet de Osmanlı Dönemi mezar ve mezar taşı tespit edilmiştir. Yaklaşık 300 adet Cumhuriyet Dönemi mezar ve mezar taşları ise çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Kitap "Seyyid Burhaneddin Mezarlığı, Mezarları ve Mezar Taşları Cilt: I (Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi)", "Seyyid Burhaneddin Mezarlığı, Mezarları ve Mezar Taşları Cilt: II (Osmanlı Dönemi)"olmak üzere iki cilt olarak planlanmıştır. Birinci cildi oluşturan bu çalışma 52 adet Osmanlı Dönemi öncesi mezar taşını kapsamaktadır.

Mezarlık alanı Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından 2003 ve 2007 yıllarında büyük bir bakım ve düzenleme çalışmasına alınmış; bu düzenleme çalışmalarında mezarlık alanı çimenlendirilmiş ve etrafı duvarlarla çevrilerek, sınırları belirlenmiştir. Böylelikle mezarlık kendi içinde de 19 küçük alana (paftaya) ayrılmıştır. Çalışmada seçilen mezarlar bu paftalar üzerinde işaretlenip belirtilmiştir. Bu düzenleme çalışmaları sırasında (özellikle 2007 yıllındakinde) ne yazık ki doğru olmayan müdahalelerle bazı sandukalar dik bir şekilde gelişi güzel yerleştirilmiştir. Bazı mezarların yan taşları bir başka mezarın baş taşı olarak yerleştirilmiştir. O yüzden katalog oluşturulurken, özellikle sağlam durumda olan, asli halini büyük oranda koruyabilen ve farklı özellikler ortaya koyabilecek örneklerin seçimi söz konusu olmuştur. Tek parça halinde bir bütünlük ifade etmeyen mezar taşları kataloğa alınmamıştır.

1. 2. Araştırma Yöntemi

Bu kitap hazırlanırken izlenilen araştırma yönteminin başında arazi çalışması gelmektedir. Konuyla birebir ilişkili olan Kayseri il merkezindeki Mükremin Mahallesi'nde yer alan, bugünde asli halini büyük oranda koruyabilen mezarlık alanı gezilerek; yerinde bir ön çalışma yapılmıştır. İnceleme yapılan mezarlıkta bulunan çok sayıda mezardan hepsi kataloğa alınmamış, kendi içerisinde sınıflandırması yapılan mezar ve mezar taşı örneklerinin, en belirgin özelliklerini taşıyan ve sağlam durumda günümüze ulaşabilen örneklerin kataloğa dahil edilmesine dikkat edilmiştir.

[4] ANONİM, **Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Raporu**, 20 Şubat Kayseri, 1991.

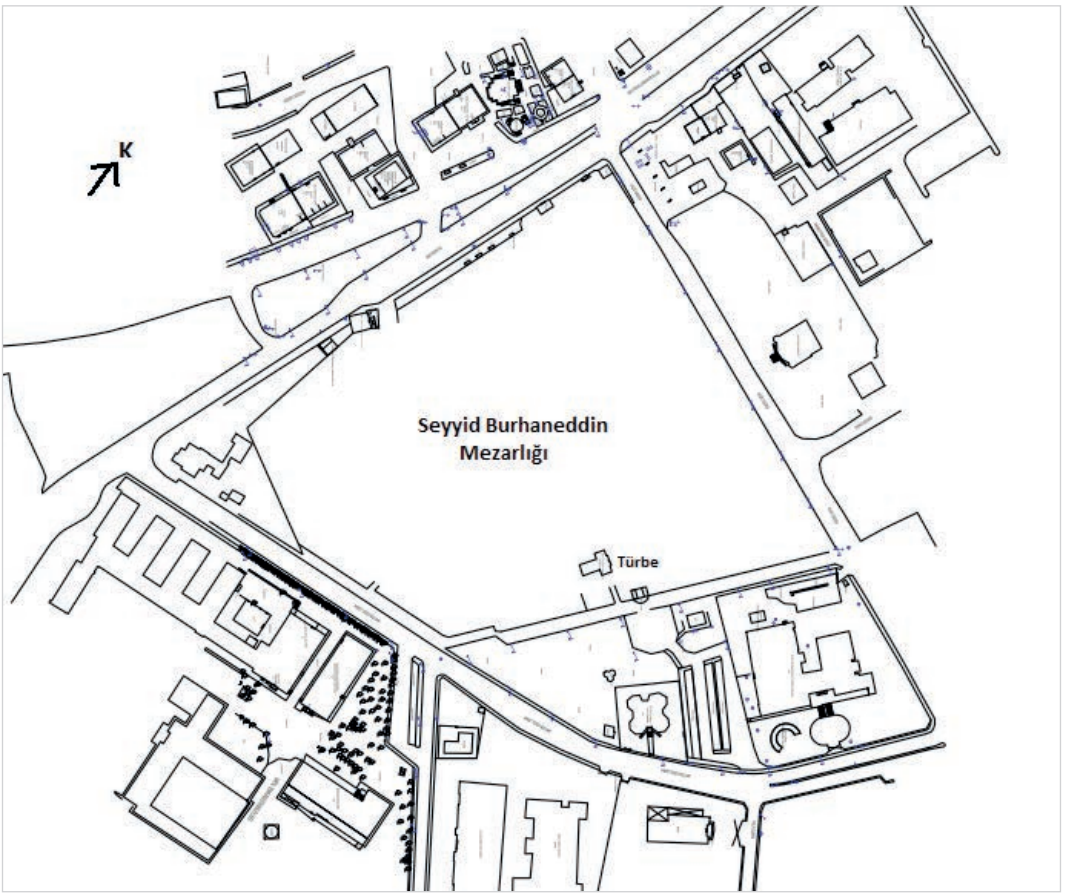

Plan: 1 Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nın Vaziyet Planı
(Remzi Aydın'dan alınmıştır.)

Başkanlığımda oluşturulan, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü lisans öğrencilerinden, on kişilik bir ekip tarafından yürütülen yüzey araştırması 2014 yılının haziran, temmuz ve ağustos ayları boyunca devam etmiştir. Yapılan arazi çalışması sonucunda Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nın 19 pafta alana ayrıldığı tespit edilmiştir. Her bir pafta kendi içerisinde ayrı bir mezarlık alanı gibi değerlendirilerek, vaziyet planı üzerinde arazi çalışması sırasında mezarlar işaretlenmiş ve kitabın yazım aşamasında katalog kısmı oluşturulurken; pafta numaraları da katalog numarası ile beraber ayrıca belirtilmiştir (örn: Katalog No: 1= P/18–5). Bu 19 alanda 52 adet Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi ve 286 adet de Osmanlı Dönemi mezar ve mezar taşı incelenerek, kataloğa alınmıştır. Cumhuriyet Dönemi mezar ve mezar taşları (300 adete yakın) paftalar üzerinde işaretlenip; tespit edilmiş ancak bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Yüzey araştırması sonucunda tespit edilen mezarların, genel ve ayrıntılı fotoğrafları çekilmiş, mezarların ölçüleri alınarak, rölöveleri çıkarılmıştır. Ayrıca mezarların üzerindeki kitabeler

ve bezemelerin karbon kağıdı kullanılarak birebir estempajları çıkartılmıştır. Bu küçük mezar anıtlarının ayrıntılı tanımları yapılmıştır.

Yapılan arazi çalışması tamamlandıktan sonra, alınan ölçüler, çıkarılar rölöveler ve notlar ışığında mezarların 1/20 ve bazılarının 1/10 ölçekli çizimleri autocat programında çizilmiştir. Ayrıca mezarların ayrıntılı tanımları, her bir mezar için ayrı ayrı yapılmıştır.

Çalışmanın kaynak araştırması için ilk önce kaynakların isimleri tespit edilmiştir. Kaynak araştırması için İstanbul'daki bazı kütüphanelerden yararlanılmıştır. Bu kütüphaneler: İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), İRCİCA Kütüphanesi, Alman ve Hollanda Arkeoloji enstitüleri ile Fransız arkeoloji enstitüleridir. Adı tespit edilen ancak İstanbul'daki kütüphanelerde bulunamayan bazı kaynaklar için Ankara'ya gidilerek, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, Mili Kütüphane, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve Yüksek Öğretim Kurumu Dokümantasyon Merkezinde kaynak taraması yapılarak, ilgili kaynaklara ulaşılmıştır.

1. 3. Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar iki bölüm halinde tanıtılacaktır. Bundan ilki genel olarak Kayseri mezarlıkları ve mezar taşları ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalardır. Kitabın hazırlanmasında yararlanılan kaynakların ikinci grubu ise Seyyid Burhaneddin'in hayatı ve türbesi hakkında bilgi veren araştırmalardır. Bu çalışma Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda yer alan Osmanlı Dönemi öncesine ait mezarlar ve mezar taşları Cilt: I olarak hazırlandığından; mezarlıkta yer alan Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi mezarları ve mezar taşlarıyla ilgili özellikle Beylikler Dönemi mezar taşları ile ilgili yapılmış bilimsel araştırmalardan da yararlanılmıştır. Ancak konuyla ilgili yapılan çalışmalar başlığı altında bu çalışmalar tek tek tanıtılmaya gidilmeyecektir.

Genel olarak Kayseri mezarlıkları ve mezar taşlarıyla ilgili olarak günümüze kadar fazla bilimsel araştırma yapılmamıştır. Tarafımızdan bir bildiri halinde sunulan "**Kayseri'deki Eski Mezarlıklar**" adlı çalışma ve "**Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki Bezemeli Mezar Taşları**" ve "**Develi İlçesi Bezemeli Mezar Taşları**" adlı kitaplarımız alanında direkt olarak yapılmış ilk çalışmalardır[5].

Kayseri'deki mezarlıklar ve mezar taşlarından bahseden araştırmaları iki grup halinde incelemek gerekir. Bunlardan ilki Kayseri merkezindeki mezarlıklar ve mezar taşlarını ele alan araştırmalardır. İkinci grup ise Türk mezar taşları ile ilgili çalışmalardır.

Evliya Çelebi seyahatnamesinde Kayseri'den geniş bir şekilde bahsetmekteyse de mezarlıklar ve mezar taşları üzerinde durmamıştır. Yine Evliya Çelebi Kayseri'deki meşhur kişilerin ölüm tarihlerini vermiş, ancak bu kişilerin mezarlarını ve nereye gömüldüklerini belirtmemiştir[6].

5 Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN, "Kayseri'deki Eski Mezarlıklar", **6. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (08-10 Nisan 2002)**, Kayseri, 2002, s. 75-94., Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN, **Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki Bezemeli Mezar Taşları**, Kayseri, 2005, Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN, **Develi İlçesi Bezemeli Mezar Taşları**, Kayseri 2007.

6 EVLİYA ÇELEBİ, **Seyahatname**, (Çeviren: Zuhuri Danışman), İstanbul, 1971, C. V. s. 76-77.

Kayseri merkezindeki mezarlıklar ve mezar taşları hakkında araştırmaların başında, Kayseri tarihi araştırmaları içerisinde önemli bir yere sahip olan Ahmed Nazif Efendi'nin "Mirat-ı Kayseriyye" adlı eseri gelir[7]. Bu eserde Kayseri meşhurları ve defin oldukları yerler ve ölüm tarihlerinin belirtildiği özel bir bölüm bulunmaktadır[8]. Ayrıca Ahmed Nazif Efendi bazı kişilerin mezar kitabelerinin hem orijinal metinlerini hem de tercümelerini yapmış olup, Mahperi Hunat Hatun'un mezar kitabesi ile Hunat Hatun'un torunu Selçuk Hatun'un mezar taşları üzerindeki kitabeleri[9], Lala Müslihddin (Paşa) Caminin Türbesi'ndeki iki mezarın sandukalarında yazılı olan Ayet-el Kürsi'yi[10], Hacı Kılıç Camiini onartan Hüseyin Bey'in mezar taşının kitabesini[11], Eretna Beyzade Mehmet'in Köşk dağındaki özel türbesi içerisindeki mezar taşının kitabesini[12], Mutasarrıf Hacı Bekir Paşa'nın mahdumu Celaleddin Bey'in mezar taşı üzerindeki kitabesini[13], Hacı Hüseyin Paşanın Zeynel Abidin Hazretleri Türbesi'nin civarında yer alan mezar taşı kitabesinin aslını ve transkripsiyonunu vermiştir [14].

Kayseri tarihi araştırmaları için bir diğer önemli çalışma da Halil Ethem'in "Kayseri Şehri" adlı eseridir[15]. Halil Ethem, Hunat Hatun'un kendi adıyla bilinen türbesi içerisindeki Hunat Hatun'un mezar taşı kitabesini ve aynı türbede yer alan II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in kızı Selçuklu Hatun'un mezar taşının üzerindeki kitabeyi[16], Kayseri Mirlivası Hüseyin Bey'in mezarının kitabesini[17], Köşk medrese içerisindeki türbede Eretna Emir'i Mehmed Bey'in mezar taşı üzerindeki kitabesini[18], Emir Ali Türbesi içerisindeki iki adet mermer mezarın baş ucundaki kitabelerini[19] okumuştur.

Ankara Etnografya müzesinde görev yapmış olan Ferit SAĞLAM, müzede yer alan Beylikler Dönemi'ne ait bazı mezar taşlarını yayınlamıştır[20]. Eski müze müdürlerinden Naci KUM birçok yazısında Kayseri mezar taşları ve kitabeleri hakkında bilgi vermiştir. Naci KUM Erciyes Halkevi Dergisi'nde yayınladığı bir makalesinde Şeyh Taceddin Türbesi ve içerisindeki mezar taşından bahsederek, bu mezarın üzerindeki kitabeleri okumuştur[21]. Bir başka makalesinde Hacı TAHİROĞLU Abdullah'ın mezar taşının Sahabiye Medresesi'ndeki kitabelerin müzesinde olduğuna değinerek, bu mezar taşının biçimini ve üzerindeki kitabelerin okunuşunu

7 AHMED NAZİF, **Mirat-ı Kayseriyye (Kayseri Tarihi)**, (Çev: Mehmet PALAMUTOĞLU), Kayseri, 1987.
8 AHMED NAZİF, **age**, s. 42-43.
9 AHMED NAZİF, **age**, s. 19-20.
10 AHMED NAZİF, **age**, s. 21.
11 AHMED NAZİF, **age**, s. 24.
12 AHMED NAZİF, **age**, s. 103.
13 AHMED NAZİF, **age**, s. 172-173.
14 AHMED NAZİF, **age**, s. 181-182.
15 HALİL ETHEM, **Kayseri Şehri**, (Haz: Kemal Göde), Ankara, 1982.
16 HALİL ETHEM, **age**, s. 92-94.
17 HALİL ETHEM, **age**, s. 119-120.
18 HALİL ETHEM, **age**, s. 135.
19 HALİL ETHEM, **age**, s. 142-143.
20 Osman Ferit SAĞLAM, "Şimdiye Kadar Yayınlanmamış Bazı Kitabeler ve Meskukatın Milli Tarihe Hizmetleri", **IV. Türk Tarihi Kongresi Zabıtları**, Ankara, 1952, s. 159-vd.
21 Naci KUM, "Kayseri Hakkında Notlar, Vesikalar V", **Erciyes Kayseri Halkevi Dergisi**, S: 55-56, Kayseri, s. 6.

vermiştir[22]. Araştırmacı Ali Rıza KARABULUT ise Şeyh İbrahim Tennuri'nin mezarının yerini ve mezar taşı üzerindeki kitabeyi okumuştur[23].

Kayseri tarihi araştırmacısı Mehmet ÇAYIRDAĞ "Kayseri Tarihi Araştırmaları" isimli eserinde bir kısım çalışmalarını toplamıştır. Bu eserde, Seyyid Burhaneddin Mezarlığın'daki Seyyid Burhaneddin Türbesi içerisinde ve avlusunda bulunan, Kayseri Mevlevi şeyhi Süleyman Efendi, Onun oğlu Mevlevi şeyhi Ahmet Remzi Efendi, Ataullah Efendi ve yine onun oğlu son Mevlevi şeyhlerinden Ahmed Remzi Dede (AKYÜREK)'e ait mezar taşlarını kitabelerini okumuştur[24]. ÇAYIRDAĞ aynı eserde Emir Şahap Türbesi içerisindeki Emir Şahab'a ait ve karısı Kutluğ Tekin Hatun'a ait mezar kitabelerini de okuyarak, yayınlamıştır[25]. Hüseyin Bey'in Hacı Kılıç Camii önünde yer alan mezarındaki kitabenin okunuşu ve trankripsiyonu[26], Hunat Hatun Türbesi içerisinde bulunan mezar taşları üzerindeki kitabelerin hem orijinal metnini hem de trankripsiyonunu yayınlamıştır[27]. Mehmet ÇAYIRDAĞ'ın Kayseri'de Selçuklu ve Beylikler Dönemine ait bazı kitabe ve mezar taşlarıyla ilgili bir bilimsel çalışması var olup[28], Han Camii Kümbeti'nin (Cemaleddin Tanrıvermiş Türbesi), içerisindeki iki lahdin üzerlerindeki kitabeleri[29], Nasreddin Hoca mezar taşının kitabesini Kayseri müzesi deposunda bulmuş, okumuş ve tercümesini yapmıştır[30]. Kayseri'deki Selçuklu ve Beylikler devri mezar taşlarından bazılarını incelediği araştırmasında ise; Şah Kutluğ Hatun'un mezar taşından bahsederek, Kutluğ Hatun Türbesi içerisinde bulunmuş Bahşayiş Bey'in müzeye nakledilen mezar taşı hakkında da bilgi verir. Bu türbe civarında yer alan Haydar Bey'in mezar taşından da bahseder. Aynı türbede Emir Hüseyin ve Emir İbrahim'in mezar taşlarını tespit edip, Eretna Sultanı Alaaddin Ali Bey'in mezar taşını da tercümesiyle birlikte yayınlamıştır[31]. 15. yy mezar taşlarından Şeyh Çelebi'nin oğlu Osman Çelebi'nin mezar taşı kitabesini okumuş[32], Emir Musa'nın oğlu Ahmed Çelebi'nin mezar taşı kitabesinin hem asıl metnini hem de tercümesini vermiştir[33].

22 Naci KUM, "Kayseri Hakkında Notlar, Vesikalar VI", **Erciyes Kayseri Halkevi Dergisi**, S: 57-58, Kayseri, s. 8.
23 Ali Rıza KARABULUT, "İbrahim Tennuri Hazretleri", **Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, S: 2, Şubat 1978, s. 9.
24 Mehmet ÇAYIRDAĞ, **Kayseri Tarihi Araştırmaları**, Kayseri, 2001, s. 67-68.
25 Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 195-196. Mehmet ÇAYIRDAĞ'a göre, Halil Ethem, Hüseyin Bey'in mezar taşını yanlış okuyarak; onun Kayseri Mirlivası olduğunu belirtmiştir. Halbuki kitabede Aksaray mirlivası olduğu yazılıdır.
26 Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 244-341.
27 Mehmet ÇAYIRDAĞ, "Mahperi (Huand) Hunat Hatun ve Kayseri'de Hunat Hatun Külliyesi", **Kayseri Kültür**, S: 6, Kayseri, 1981, s. 2-4.
28 Mehmet ÇAYIRDAĞ, "Kayseri'de Selçuklu ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitabe ve Mezar Taşları", **Tarih Dergisi**, S: 34, İstanbul, 1984, s. 495-532.
29 Mehmet ÇAYIRDAĞ,"Kayseri' de Selçuklu.....", s. 497.
30 Mehmet ÇAYIRDAĞ, "Kayseri'de Selçuklu.....", s. 502.
31 Mehmet ÇAYIRDAĞ, "Kayseri'de Selçuklu.....", s. 506.
32 Mehmet ÇAYIRDAĞ, "Kayseri'de Selçuklu.....", s. 507.
33 Mehmet ÇAYIRDAĞ, "Kayseri'de Selçuklu.....", s. 512.

Kayseri'deki kitabeleri hakkında araştırmaları olan bir başka araştırmacı da Kerim TÜRKMEN'dir. TÜRKMEN, Hunat Hatun'un mezar kitabesini[34] ve Eretna Emiri Emir Ali Pişrev'in türbesinin içerisindeki mezar taşının kitabesini okuyarak, yayınlamıştır[35].

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere bu araştırmaların büyük bir bölümü Kayseri şehir merkezindeki mezarlıklar ve mezar taşları üzerine yoğunlaşmıştır. Fakat yukarıda belirtildiği üzere bahsedilen bütün araştırmalar daha çok mezarların kime ait olduğu ve üzerinde yazılı olan kitabelerin okunmaları üzerine yoğunlaşmış, ancak mezar taşlarının plan tipi, üzerindeki süslemeler ve sanat değerleri üzerinde hemen hemen hiç durulmamış olması dikkat çekicidir.

Beyhan KARAMAĞARALI "Ahlat Mezar Taşları" kitabında, Orta Anadolu bölgesindeki mezar taşlarından kısaca bahsederken, Kayseri Zamantı Vadisi çevresindeki bezemeli mezar taşlarına da kısaca değinmiştir[36].

Bu araştırmanın oluşmasında yararlanılan kaynakların ikinci grubu ise Seyyid Burhaneddin'in hayatı ve türbesi hakkında bilgi veren araştırmalardır.

Yaşar KAĞITÇI tarafından, Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nce yayınlanan "Hz. Mevlana'nın Hocası Seyyid Burhaneddin Hazretleri" isimli çalışma[37], Seyyid Burhaneddin ile ilgili yapılmış ilk çalışmalardandır.

Abdullah SATOĞLU' nun "Mevlana'nın Hocası Seyyid Burhaneddin" adlı eserinde[38]; Seyyid Burhaneddin Hz. hayatı, türbesi ve eski kaynaklarda Seyyid Burhaneddin Hz. hakkında birtakım rivayetlerden bahsedilmiştir. Eserde Seyyid Burhaneddin Hz.'nin doğduğu yıl ve memleketi ile ilk eğitimini babasından alıp; daha sonra Mevlana Celaeddin Rumi'nin babasının müridi olduğundan söz edilmiştir. Bu kaynakta türbenin sadece konumu ve yapım aşaması hakkında bilgi verilmiş olup, mimarisine değinilmemiştir.

Mehmet ÇAYIRDAĞ'ın "Seyyid Burhanedin Hüseyin (Seyyid-i Sırdan Muhakkak-i Tırmizi)" adlı eserinde[39], Seyyid Burhaneddin Hz'nin, hayatı, doğduğu yıl ve yer hakkında bilgiler verilmiştir. Rivayetler hakkında ise oldukça geniş bilgi içeren bir eserdir. Türbesi hakkında ise, yapım aşaması, türbenin konumu, bulunduğu mezarlık alanının gelişimi hakkında bilgi edinilmektedir.

H. Ahmet SEVGİ'nin "Seyyid Burhaneddin Muhakkık-i Tirmizi" adlı eserinde[40]; Seyyid Burhaneddin Hz'nin hayatı, hakkında söylenmiş olan rivayetler ve türbesi hakkında bilgi vermektedir. Bu eserde hayat ile ilgili olarak doğduğu ve yaşadığı yerleri, doğum yılından

34 AHMED NAZİF, **age**, HALİL ETHEM, **age**, Kerim TÜRKMEN, "Selçuklu Döneminde Kayseri'nin İmar Faaliyetine Katkıda Bulunan Hanımlar", **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998)**, Kayseri, 1998, s. 441.

35 Kerim TÜRKMEN, "Kayseri'de Bulunan Eretna Dönemine Ait Bazı Kitabeler, **Prof. Dr. Haluk Karamağaralı Armağanı**, Ankara, 2002, s. 366.

36 Beyhan KARAMAĞARALI, **Ahlat Mezar Taşları**, Ankara, 1992.

37 Yaşar KAĞITÇI, **Hz. Mevlana'nın Hocası Seyyid Burhaneddin Hazretleri**, Kayseri, 2004.

38 Abdullah SATOĞLU, **Mevlana'nın Hocası Seyyid Burhaneddin**, Kayseri, 1967.

39 Mehmet ÇAYIRDAĞ, **Seyyid Burhanedin Hüseyin (Seyyid-i Sırdan Muhakkak-i Tırmizi**), Kayseri, 1977

40 H. Ahmet SEVGİ, **Seyyid Burhaneddin Muhakkık-i Tirmizi**, Kayseri, 1995.

bahsedilmiştir. Türbe hakkında ise; konumu ve yapımı hakkında bilgi verilmiş olup mimari yapısına değinilmemiştir.

Mehmet HÜSREVOĞLU'nun "Mevlânâ'nın Üstadı Seyyid Burhaneddin Hazretleri" adlı yazmış olduğu kitabında[41]; Kayseri Şehri'nin kısaca tarihinden bahsetmiş olup, Seyyid Burhaneddin Hz'nin, doğduğu yıl ve yerden bahsederek; babası ve dedesinin kim olduğunu da belirtmiştir. Bu kaynakta bahsedilen rivayetler diğer kaynaklardan farklı olarak Seyyid Burhaneddin Hz. hakkında abartılmış, doğruluğu tartışılır bilgilerden oluşmaktadır. Yazar bunu kendisi de eserinde belirtmiştir. Ayrıca mezarlığın gelişimi hakkında kısa bir bilgi bulunmakta ve türbenin yapım aşamasından bahsetmektedir. Türbenin mimarisi hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Remzi AYDIN'ın "Kayseri'de II. Abdülhamit Han Dönemi'nde İnşa Edilmiş İki Yapı: Zeynel Abidin ve Seyyid Burhaneddin Türbesi" adlı makalesinde[42], türbenin yapım aşaması ve mimarisi hakkında geniş bir bilgiye yer verilmiştir. Türbenin yapım tarihi ve aşaması hakkında Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden belgelerle araştırma desteklenmiştir. Ayrıca Remzi AYDIN'ın bu makalesinden türbeye ait bir adet plan kitaba dahil edilmiştir.

Saim CİRTİL, "Emir Erdoğmuş (Tatarhaniler) Türbesi" adlı ansiklopedi maddesinde[43]; Emir Erdoğmuş Türbesi'nin bulunduğu konum, yapım yılı, ve mimarisi detaylı olarak anlatılmıştır. Ayrıca eserde Emir Erdoğmuş'un kim olduğu hakkında da bilgi verilmiştir. Araştırmacı türbenin ölçekli çizimi ve fotoğraflarına da çalışmasında yer vermiştir.

41 Mehmet HÜSREVOĞLU, **Mevlânâ'nın Üstadı Seyyid Burhanedin Hazretleri**, Kayseri, 2017.

42 Remzi AYDIN, "Kayseri'de II. Abdülhamit Han Dönemi'nde İnşa Edilmiş İki Yapı: Zeynel Abidin ve Seyyid Burhaneddin Türbesi", **Zeitschrift Für Die Welt der Türken**, **Journal of World Of Turks**, V: III, No. 3, München/ Germany, 2011.

43 Saim CİRTİL, "Emir Erdoğmuş (Tatarhaniler) Türbesi", **Kayseri Ansiklopedisi**, C: II, İstanbul, 2010, s. 153-15.

2. Seyyid Burhaneddin Hz. Hayatı ve Seyyid Burhaneddin Hz. Mezarlığı

2.1. Seyyid Burhaneddin Hazretlerinin Hayatı

Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin hocası ve Kayseri'nin önemli velilerinden; Seyyid Burhaneddin Hz., Özbekistan'ın güneyinde, Afganistan sınırına yakın, Amuderya Nehri ile Siriderya Nehri kavşağında, yeni Tirmiz şehrinin batısında, harabe halde bulunan terkedilmiş Tirmiz şehrinde H. 561/M. 1165-6 senesinde doğmuştur[1]. Seyyid Burhaneddin Hazretlerinin ikinci adı Hüseyin olarak bilinmektedir[2]. Babası, Seyyid Hasan Tîrmizi, dedesi, Seyyid-i Kasım Tîrmizi olarak geçer ve soyağacının da Hz. Hüseyin'e dayandığı söylenir[3].

Seyyid, ilim merkezi olan Tirmiz'de eğitim hayatının ilk aşamasını babasıyla tamamlayıp, daha sonra Belh'e giderek, Mevlana'nın babası Sultanü'l-Ulema Bahâeddin Veled'in (ölm. 628/1231) öğrencisi olmuştur. Ondan 12 yıl maddî ve manevî ilimler eğitimi alıp, onun müridi olmuştur. Bir anlatıya göre Seyyid gençliğinde, Sultanü'l-Ulema'ya kırk gün hizmet etmesinin sonucunda; velîlik derecesinin en yüksek makamına ulaştırmıştır[4].

Araştırmacı SEVGİ'ye göre: "Seyyid Burhaneddin, Mevlevi kaynaklarında; velilerin ve gerçeği arayanların tâcı, temiz ve ârif kişilerin özü, kılı kırk yaran (müddekik), keşif ve sırlar sahibi, Allah'a güvende ve hakimiyette sebatlı, ilâhî bilgide (marifette) taşkın deniz, meczûbların övündüğü gibi saygı değer ifadelerle anılmıştır"[5].

Seyyid Burhaneddin'in hocası Bahâeddin Veled, oğlu Muhammed Celaleddin henüz çocukken onun, terbiye ve eğitim işini Seyyid Burhaneddin'e vermiştir. Böylelikle Seyyid, Mevlânâ'nın lâlâlık ve atabeklik görevini yerine getirmiş oldu [6].

Seyyid'in eğitim gördüğü Belh şehri, İslam tasavvufunun geliştiği; bilim ve sanat merkezlerinden biriydi[7]. Seyyid Burhaneddin hocasının bir takım siyasi sebeplerden dolayı (herhalde, Moğollar'ın Harzemşahlar elindeki bu bölgeye yaklaşması üzerine) Belh şehrini terk edip, Anadolu'ya gitmesinden önce Belh'den ayrıldı ve memleketi olan Tirmiz'e gitti, orada inzivaya çekilerek; ibadet ile yoğun bir hayat yaşadı [8].

1 H. Ahmet SEVGİ, **age**, s. 19.
2 Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 3-4.
3 Mehmet HÜSREVOĞLU, **age**, s. 52.
4 H. Ahmet SEVGİ, **age**, s. 20.
5 H. Ahmet SEVGİ, **age**, s. 19.
6 H. Ahmet SEVGİ, **age**, s. 20.
7 H. Ahmet SEVGİ, **age**, s. 21.
8 H. Ahmet SEVGİ, **age**., s. 21.

Bahaeddin Veled oğlu Celaleddin ile Selçuklu başkenti olan Konya'ya göç etmişler, göç ettiklerinden sonra 1231 yılında Sultanül'Ulema Konya'da vefat etmiştir. Seyyid Burhaneddin 1232 yılında Konya'ya gelerek babasız ve öğretmensiz kalan genç Celaleddin Rumi'nin tahsilinin tamamlanması görevini üstlenmiştir. Seyyid Burhaneddin Hazretleri 1239-40 yılına kadar Mevlana'nın eğitimini tamamladıktan sonra, Konya'dan ayrılıp, Kayseri'ye gelmiş ve burada dergahını kurmuştur[9].

Seyyid Burhaneddin Hz., Kayseri'de, Sultan Alâeddin Keykubâdın hanımı Mâhperi Hatun tarafından yaptırılan, Hunad Câmii bitişiğindeki medresenin müderrisliğine getirilir. O'nun Kayseri'de Mükremin Mahallesi'nde yer alan, bugün yarısı yıkılmış, sadece tonozları kalmış, Hakırdaklı Câmi'inde imamlık yaptığı, halka namaz kıldırırken cezbeye girip namazda uzun süre durduğu, bu nedenle cemaatten affını istediği ve cemaatin başka imam bulmalarını söylediği zaman, cemaatin, buna şiddetle karşı çıktığı rivayet edilir[10]. Şeyh'in Hakırdaklı Cami'nin yanında birde halvethanesinin bulunduğu anlatılmaktaysa da; bu yapının izleri bugün mevcut değildir. Ayrıca bugün Vakıf İş Hanı olan binanın yerinde, Osmanlı vezirlerinden Bayram Paşa'nın yaptırmış olduğu Büyük Mevlevîhane bulunmaktaydı. Bu Mevlevîhane'nin vakfiyesi bulunup, bu binanın yerinde, Seyyid Burhâneddin Hz. dergâhı olduğu rivayet edilmektedir[11]

Seyyid'in Kayseri'de ne kadar yaşadığı ve ne zaman vefat ettiği tartışmalıdır. Sonradan belirtilen tarihlere göre 1240, 1241 ve 1242 yıllarında vefat ettiğine dair bilgiler bulunmaktaysa da; Mevlevi kaynaklarından olan Ahmet Eflaki'nin "Âriflerin Menkıbeleri" isimli eserinde Seyyid'in Kayseri'yi yağmalayan Moğollarla karşılaştığına dair bilgi bulunması, onun bu yağmalama hadisesinin meydana geldiği 1243 yılından sonra vefat ettiği hususunu ortaya çıkarmaktadır[12]. Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled'in dokuz yıl Mevlânâ'nın eğitimi ile ilgilenen Seyyid Burhaneddin'in vefat etmesi üzerine, Şems-i Tebrizi'nin 1244 yılında Anadolu'ya gelişine kadar geçen beş yıl boyunca Mevlânâ'nın büyük sıkıntılar içerisinde bulunduğunu belirtmesi, Seyyid'in vefatını 1239 olarak kaydetmektedir ki bu tarih mümkün değildir. Seyyid söylenilen bu tarihte vefat etmemiş fakat; Mevlânâ'yı Konya'da bırakarak, Kayseri'ye gelmiştir. Sultan Veled onun bu ayrılışını Seyyid'in vefat tarihi olarak kaydetmiştir. Kaynaklarda Seyyid Burhaneddin'in vefat tarihi olarak kabul edilen 1244 yılı gerçeğe en yakın tarih olarak gösterilmektedir. Böylece 1244 yılında düzenlenen Kayseri Hisarcık Suyu Vakfiyesi'nde yer alan Seyyid Burhaneddin ve Mevlânâ'nın imzalarının da gerçek olabileceği düşünülür. Seyyid'in vefat ettiğini Vezir Şemseddin İsfehâni'nin haber vermesi ile öğrenerek; Kayseri'ye gelen Mevlânâ hocasının kitaplarını almış ve bir kısmını da Vezire hediye etmiştir. Hakikatları ve gizli sırları bilici manasında "muhakkik" ve "Seyyid-i Sırdan" denilen Seyyid Burhaneddin Hz., yalnız Mevlânâ'nın mürşidi olmayıp, aynı zamanda Mevlana'dan sonra Mevlevilere halife olan Kuyumcu Selâhaddin'in de şeyhi olarak kabul edilir[13].

Kayseri'de büyük ihtimalle 1244 yılında vefat eden ve kendi adı ile anılan mezarlıkta türbesi bulunan Seyyid Burhaneddin Hz.'nin hayatı hakkında kesin ve geniş bilgi bulunmadığı

9 Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 3.
10 H. Ahmet SEVGİ, **age** s. 24.
11 H. Ahmet SEVGİ, **age** s. 24.
12 Mehmet ÇAYIRDAĞ. **age**, s. 4.
13 Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age** s. 3-4.

için, annesinin adı da tespit edilememiştir. Hakkındaki bilgiler bazı menakıb kitaplarından edinilmektedir.

2.1.1. Seyyid Burhaneddin Hakkında Tarihi Kaynaklar

Seyyid Burhaneddin hakkında başta Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled'in "İbtidâ-nâme" isimli eserinde, Mevlânâ'nın uzun yıllar hizmetinde bulunmuş, Ahmed oğlu Feridun Sipehsalar'ın "Mevlânâ ve Etrafındakiler" hakkındaki risâlesinde, Sultan Veled'i ziyaret edip oğlu Ulu Ârif Çelebi'ye intisab eden Ahmet Eflaki'nin "Âriflerin Menkıbeleri" (Menakib ül-Ârifin) isimli risâlede bilgi bulunmaktadır. Seyyid'in daha çok kerâmetleri ve hâlinden bahseden bu bilgileri şöyle sıralanabilir:

Sipehsalar'da: "Kutuplardan olup sayısız rivayet ve mücadeheleri bulunan Seyyid Burhaneddin Muhakkik-i Tirmizî, Sultânüllemâ Bahaeddin Veled'in (Mevlânâ'nın babası) müridi idi ve Hüdavendigâr hazretlerimizin (Mevlânâ'nın) atabekliğini üzerine almıştı. Şeyhin korkunç ölüm haberini duyunca matem tuttu ve tam bir yıl o hazretin ayrılığı ile mum gibi eridi. Nihâyet bir gece rüyada Bahaeddin Veled'i gördü. Bahaeddin Veled büyük bir hiddetle "Burhaneddin, benim Muhammed'imi (Mevlana'yı) nasıl yalnız bırakmışsın ve onu korumak hususunda kusur ediyorsun" dedi Burhaneddin bu halin heybetinden uyanınca, o bahane ile Konya'ya geldi ve Hüdavendigar'a ulaştı" diye anlatılır [14].

"Rum (Anadolu) vezirleri ve fâzıl kişileri zümresinden ve Burhaneddin'in müridlerinden olan Sahip İsfehâni, Burhaneddin hazretlerinden: 'Çamaşırlarınızı yıkatayım' diye ricada bulunur. Burhaneddin asla müsaade etmez ve 'Eğer tekrar kirlenirse ne yaparım' der. Sahib İsfehani: 'Tekrar yıkarlar' der ve birkaç defa tekrar edilir. Sonuç olarak Burhaneddin incinir ve 'Ey mânâsız adam! Biz elbise yıkamak için mi dünyaya gelmişiz?' der", şeklinde rivayet edilmektedir[15].

Bir başka nakilde: "*Şeyhülislam Şehabeddin Ömer Suhverdi halifelik merkezlerinden (Bağdat'tan) Rum'a (Anadolu'ya) geldiği vakit, Burhaneddin'in hizmetine de erişmek istiyordu. Sahib İsfehani, Burhaneddin'in huzuruna gitmişti. Ona: 'Ulu şeyhlerden bir büyük kişi gelmiştir, sizin huzurunuzda bulunmak şerefine kavuşmak için müsaade istiyor' dedi. İzin aldıktan sonra şeyh Şehabeddin Ömer Suhverdi, Burhaneddin'in huzuruna girdi. Toprak üzerine oturmuş konuşmaksızın 'hal' dili ile birbirlerine söylüyorlardı. Şeyh Şehabeddin çok yakınlık gösterdi ve gözyaşı dökerek dışarı çıktı. Bir topluluk kendinden 'Niçin konuşmadınız?' diye sordu. Şeyh: 'Aramızda birçok söz geçti ve birçok güçlükler çözüldü' dedi. Kendisinden: 'Onu nasıl gördün?' diye sordular. Şeyh'te: 'O ilahi sırlar ve hakikatler denizidir' dedi*[16]*. Birgün Seyyid Burhaneddin (kaddes Allahû sırrıhû) konuşuyordu. Birisi: 'Senin mehdini falan kimseden duydum' dedi. O da: 'O falan kimsenin kim olduğunu göreyim; Onun beni anlayacak övecek derecesi var mıdır? Eğer beni sözle tanışmış ise şüphe yok ki tanımamıştır. Zira bu söz kalmaz ve ses kalmaz, o dudak ve ağız kalmaz; bunlar gelip geçicidir. Eğer beni fiil ile*

[14] Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 6.
[15] Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 6-7.
[16] Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 7.

tanımışsa yine aynıdır. Fakat eğer o benim zâtımı tanıdı ise, zâtın sûretini methetmesi doğru olmaz, dedi" bilgileri bulunmaktadır[17].

Başka bir rivayette: "*Şeyhülislam Tirmizi: Seyyid Burhaneddin gerçeklere dâir sözleri güzel söylüyor; sebep de Şeyhlerin kitaplarını, söz sırlarını okumuş olmasıdır, demiştir. Bunun üzerine biri: Sen de okuyorsun nasıl oluyor da öyle söz söylemiyorsun, deyince; Şeyh Tîrmizi: Seyyid Burhaneddin mücadele ve amel peşindedir, diye cevap vermiştir*" şeklindedir[18].

"*Seyyid, Mevlana'nın velilik dairesinde olgunluk derecesine ulaştığını ve 'yalnız Allah'ın velilerine korku ve hüzün yoktur' mealindeki Ayetin (Bakara Suresi, 112. Ayet) zümresi içinde sabit olup, dünyadakilere doğru yolu gösterdiğini ve olgunluğa eriştiğini görünce ondan, Kayseri'ye gitmek için izin istedi; mümkün olmadı. Birkaç gün sonra tekrar izin istedi, Hüdavendigar yine izin vermedi. İzinsiz hareket ettiğinde ise yolda giderken bindiği hayvanın ayağı kaydı, bir sürçme oldu, Seyyid'in ayağı incindi, mecburen geri döndü. Hüdavendigar hazretlerinin huzuruna geldi ve Ey gözümün nuru! Niçin izin vermiyorsun da göndermiyorsun? diye sordu. Seyyid: Tanrı'ya hamd olsun, artık senin işin tamam olmuştur, o kadar ki insanlar senden nur ve nasib alıyorlar. Gitmemin sebebi şudur: Sert ve kuvvetli bir arslan (bu tabirle Mevlana'nın Seyyid Burhaneddin'den sonraki dostu Şems Tebrizi'yi kastetmiştir.) Bu ülkeye yönelmiştir. O arslan ben arslanım ikimiz birbirimizle anlaşamayız, dedi. Az bir süre sonra Şems-i Tebrizi Mevlana'ya ulaştı. Seyyid'in kerâmet ve övülecek vasıfları hadsiz hesapsızdır. Basiret sahiplerine bu kadar nakledildi. Allah, muvaffak kılıcı ve doğru yolu göstericidir*"[19] tarzında bir başka Seyyid Burhaneddin ile ilgili anlatı da bulunmaktadır.

Ahmet Eflâki'nin Âriflerin Menkıbeleri adlı eserinde Seyyid Burhaneddin Hz. hakkında şu bilgilere rastlanmaktadır: Tarihçilerin, Horasan, Tîrmiz, Buhara ve diğer ülkelerde Seyyid Burhaneddin Hazretlerine "Seyyid-i Sırdan" ünvanını kullandıkları bilinir. Bu ünvanla şöhret kazanmıştır. Daima kalplerde bulunan sırları, bilinmeyen şeyleri söyleyebilen bir veliydi. Baha Veled hazretleri (Mevlana'nın babası) Belhten hicret ettiği vakit; Seyyid-i Sırdan da Tirmiz tarafına gitmiş, orada inzivaya çekilmiştir. Aradan bir süre geçtikten sonra bir gün mârifet "hikmetli bilgiler" vermekle meşguldü. M. 1231 yılının şubat ayının 24'ü günü birdenbire "yazık, yazık Şeyhim bu toprak aleminden temiz aleme göçtü" diyerek şiddetle feryat edip çokça ağladı. Orada bulunan cemaat, bu olayın gününü ve yılını hemen tesbit ettiler. Bundan sonra Rum diyarına (Anadolu'ya) geldiğinde, Baha Veled hazretlerinin kendisinin bildirdiği günde öldüğünü öğrendi. Kalkıp cenaze namazını kıldı. Taziye merasimini yerine getirdi. O ülkenin bütün uluları kırk gün matem tuttular. Kırkıncı gününden sonra Seyyid-i Sırdan: "Benim şeyhimin oğlu Celaleddin Muhammed'im (Mevlana) yalnız kalmıştır, beni beklemektedir. Rum diyarına gitmek onun hizmetinde kalmak ve şeyhimin bana bıraktığı bu emaneti (ilim) ona teslim etmek bizzat bana farz olmuştur" dedi. Tirmiz'in Ulu kişileriyle Seyyid Hazretleri, samimi birkaç dost ile yola çıktılar. Konya başkentine ulaştıkları vakit, şeyhin ölümünden bir sene geçmişti. O sırada Hüdavendigar hazretleri Larende (Karaman) şehrine gitmişlerdi. Seyyid hazretleri birkaç ay Sincari Mescidinde (Konya'da) inzivaya çekildikten sonra, bir dervişle Mevlana Hazretlerine hikmetler ihtiva eden bir mektup gönderdi. Bu

[17] Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 8.
[18] Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 8.
[19] Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 8-9.

mektupta, Mevlana'nın herhalde Konya'ya gelmesini ve babasının mezarında bu bağrı yanık garibi bulmasını, Larende şehrinin uzun zaman kalınacak bir yer olmadığını, çünkü o dağdan Konya'ya ateşler yağacağını bildirdi. (Karamanoğullarının Konya'yı alacağını işaret etmiştir.) Seyyid'in mektubu Mevlana'nın eline ulaşınca önce çok üzüldü, fakat sonra çok sevindi. Onun mektubunu gözlerine sürdü ve defalarca öperek şu şiiri söyledi. "Devlet ağacının dalının senin gibi bir gül yetiştirebilmesi için binlerce yılın geçmesi lazımdır. Her felaket devrinde ve her asırda savaş gününde senin gibi bir insan bulunamaz ve senin gibisi dünyaya gelemez". Hemen Konya'ya döndü. Şehre ulaşır ulaşmaz Seyyid Burhaneddin'in ziyaretine gitti; Seyyid Hazretleri Mevlana'yı karşılamak üzere mescitten dışarı koştu, birbirleriyle kucaklaştılar. Her ikisi de kendinden geçtiler. Ondan sonra Mevlana, Seyyid-i Sırdan Hazretleri'nin sorduğu ilimlerin hepsine türlü cevaplar verdi. Bunun üzerine Seyyid Burhaneddin kalkıp, Hüdavendigar'a hayli aferinlerde bulunup: "Din ve yakîn ilminde babanı hayli geçmişsin; fakat babanın hem "kal" ilmi tamamdı, hem de o "hal" ilmini tamamıyla biliyordu. Bugünden sonra senin "hal" ilmine sülûk etmeni istiyorum. Bu peygamberler ve veliler ilmidir. O ilme "ledün ilmi" derler. "Biz ona yanımızdaki ilmi verdik" Ayetindeki (Kehf Suresi, 65. Ayet) ilim, işte bu ilimdir. O manada Şeyh Hazretlerinden (Bahaeddin Veled, Mevlana'nın babasından) bana ulaşmıştır. Onu yine benden al ki, bütün hallerde zâhir bakımından babanın vârisi ve onun aynısı olasın! Her neye işaret etti ise Mevlana ona itaat ederek, Seyyid Burhaneddin hazretlerini kendi medresesine getirdi. Ve tam dokuz yıl Seyyid Burhaneddin'in hizmetinde kulluk etti. Bazıları Mevlana'nın o anda, bazıları Belh'te babası Veled'in zamanında, Seyyid'e mürid olduğunu söylerler. Seyyid, lala ve atabek gibi, daima Hüdavendigar hazretlerini omzunda taşır ve dolaştırırdı[20].

"Bir gün Çelebi Hüsameddin (Mevlana'nın halifesi) Hazretleri Mevlana'dan şöyle bir rivayet söyledi: Bizim Seyyid Hazretleri Horasan ülkesine Biyabenek adından bir şehre gitti. O şehrin bütün uluları ve ileri gelenler, karşılayarak son derece hürmet ve ikramda bulundular. O kasabada her fenne aşina ve engin bilgili Şeyhülislam adında bir zat vardı. Kibir ve azametinden dolayı Seyyid'i istikbale gelmedi ve ona iltifat etmedi. Seyyid hazretleri çekinmeksizin kalkıp Şeyhülislam'ı görmeye gitti. Şeyhülislam'a Seyyid'in kapıya geldiğini bildirdiler. Şeyh seccadeden kalkıp yalınayak hangâhın kapısına kadar koştu. Seyyid'in ellerinden öpüp özür diledi. Seyyid: Ramazan ayının onuncu günü hamama gitmek ihtiyacını duyacaksın ve hamam yolunda önüne mülhitler çıkacak ve seni öldürecekler. Gafil olmayacaksın, haber veriyorum, buyurdu. Bu işâret Şabanın son on gününde olmuştu. Şeyhülislam feryat ve figan ederek başını açtı. Seyyid'in ayağına düştü. Bunun üzerine Seyyid: "Bütün işlerin mercii Allah'tır", Ayetini (Bakara suresi 210. ayet) hatırlattı ve yalvardığın, niyaz ettiğin için imanla gidecek Tanrı'nın yüzünü görmekten mahrum kalmayacaksın. dedi. Seyyid'in buyurduğu gibi oldu, Ramazan ayının onuncu günü mülhidler Şeyhi şehit ettiler" şeklinde bir anlatı bulunmaktadır[21].

Rivayet ederler ki: "*Seyyid, Baha Veled'in müridi olduktan sonra, bir müddet deli gibi sahraya düşüp, tecelli nurlarının çokluğundan ve hallerin birbiri arasından gelmesinden muzdarip ve kararsız oldu. O riyazetle (Allah yolunda ibadet ve oruçla vakit geçirmek) başı ve ayakları çıplak on iki sene ormanlarda ve dağlarda dolaştı. Arpa unu ile dolu bir dağarcığı vardı. On iki günde bir defa buğrak yapar, iftar ederdi. O derece riyazet etmişti ki, açlıktan bütün dişleri dökülmüştü. Bir seher vakti birden bire gayb âleminden bir hatif: Bugünden itibaren riyazeti bırak ve artık zahmet çekme, diye ses verdi.*

[20] Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 12.
[21] Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 13.

Seyyid: Peygamberimiz Muhammed'i (S. A.V.) her türlü insanlara gönderen Tanrı'ya yemin ederim ki, Tanrı'yı tamamıyla görmeden mücahededen elimi çekmem, dedi. Yüce Tanrı'dan her ne istediyse müyesser oldu. Veliliğin ve sonsuz keşiflerin kemâlinden sonra, gönül huzuru ile aziz ömrünün günleri sona erinceye kadar kendi işleri ile meşgul oldu" [22].

Anlatıya göre: "*Bağdad'taki fetretten ve halifenin öldürülmesinden sonra 1239 yılında şehzadelerden bir ulu kişi, yanında bir toplulukla birlikte Rum ülkesinin vergilerini, mallarını toplamak ve haraç istemek amacıyla Sultan Alaeddin oğlu Sultan Giyaseddin Keyhüsrev'in yanına gelmişti. Kayseri'ye geldiği zaman Sultanın veziri, Şemseddin İsfehani Şehzadeyi karşılayıp bir hanikaha indirdi. Şehzade Seyyid'i ziyaret etmek istediğini söylediğinde Sahip Şemseddin Seyyid'in huzuruna geldi. Seyyid'i kendi ibadethanesinde huzur içinde gördü. İki ayağı kapı dışında idi. Çünkü hücresi o kadar küçüktü ki mübarek vücudu tamamı ile oraya sığmıyordu. Sahip uzaktan yeri öptü ve Bağdad şeyhlerinin oğullarından bir ulu kişi, padişah Seyyid'i ziyarete geliyor, dedi. Seyyid ona "sus" diye bağırdı ve "Ben padişah o padişah nasıl olur? Benden başka bir padişah varsa getir de boynunu vurayım" dedi. Sahip, Seyyid'in heybetinden sersem oldu. Şeyh geldi, Seyyid önüne baş koyduktan sonra elini öpüp, yüzüne sürdü. Seyyid: Desene ki Tanrı erlerinden yardım için bir fakir, bir niyazmend ve bir sadık geliyor. Az kaldı ki bu garip dervişin gönlü yaralansın, dedi. Şeyh Seyyid'in ayağına dinarlar (altın para) saçtı ve şehrin fakirlerinin yağma etmelerini buyurdu"* [23].

Foto: 2.1. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı Uydu Görüntüsü

Araştırmacı SATOĞLU Seyyid Burhaneddin Hz. ölümünü: "*Seyyid Burhaneddin ömrünün sona ereceği gün has müridlerinden birine bir testi sıcak su hazırlattı ve "kapıyı kapat dışarı çık garip Seyyid dünyadan göçtü diye bir salâ ver" dedi. Hemen sokağa koşan mürid; "Seyyid Burhaneddin Hazretleri azm-i baka eyledi. Salâya hazır olun ey ahali! Veliyyi yektâ, seng-i musallâya konuyor!" diye halka ilân etti. Döndüğünde, biraz önce boy abdesti alan ve iki rekât namaz kılan hocasının hala zikirle meşgûl bulunduğunu ve ölümden eser olmadığını görünce; "emirlerinizi yerine getirdim efendim" dedi. Bunun üzerine Burhaneddin ellerini açıp: "Ey bana emanet veren hâzır ve nâzır Tanrım Nihayet o emaneti benden alacaksın. İnşallah beni sabredicilerden bulacaksın" (Saffat:102) meâlindeki Ayet-i kerîmeyi okudu. "Yarabbi Seni ve Resûlünü çok seviyorum. Sana kavuşmak arzum son haddine ulaştı. Beni bu sevgime ve arzuma bağışla", dedi. Ve Şehadet getirerek Hakk'ın ezelî ve edebî olan rahmetine kavuştu. Müridin çığlığı ile Seyyid'in vefatı*

[22] Mehmet ÇAYIRDAĞ, **age**, s. 14-15.
[23] Abdullah SATOĞLU, **age**, s. 22.

kısa zamanda Sahib Şemseddin'e ve bütün Kayseri halkına ulaşmış, büyük bir teessür içinde Kur'an, salâ ve zikir nidâlarıyle, hazin bir cenaze töreni yapılmıştı", şeklinde aktarmaktadır[24].

2.2. Seyyid Burhaneddin Hz. Mezarlığı'nın Tarihsel Gelişimi

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı Kayseri'nin günümüze asli halini, büyük oranda koruyarak, ulaşabilmiş en eski mezarlığıdır. Kuşkusuz bu açıdan Kayseri için önemli bir yere sahiptir. Ayrıca içerisinde Seyyid Burhaneddin Hz. gibi önemli bir velinin türbesini barındırdığı için de önemli bir ziyaretgâhtır. Mükremin Mahallesi'nde, Talas yoluna paralel olarak uzanan ve Gültepe Parkı'nın tam karşısında yer alan bu mezarlığın bugünkü kapladığı alan; eski mezarlık alanının yarısı kadar bile değildir. Ali Cafer Kümbeti ile başlayan, Seyyid Burhaneddin Mezarlığı ile devam eden, Hava Şehitliği'ni de içine alarak, Döner Kümbet ve Emir Ali Kümbeti ile Kartal Bölgesi'nde sonlanan bu alan; türbelerden ve mezarlıktan oluşturulduğuna göre özellikle Selçuklular ve Beylikler zamanında önemli bir mezarlık bölgesi olduğu düşünülebilir. Bu önemini Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde de içerisine defin yapılarak, korumuştur.

Miladi 12. asrın başlarından itibaren şehrin eski mezarlığı, kalenin güney bölgesi Meşhed Ovası olmuştur. Moğol katliamı sırasında şehid olan halkın defnedildiği bölge burasıdır. Kentin kuzey tarafı da meşhed olarak tanımlansa bile, toplu mezarlık olduğuna dair herhangi bir iz bulunmaması, güney meşhed bölgesinin bu mezarlık alanı olduğu görüşünü doğrulamaktadır[25]. Kayseri'de yaşamış tüm büyük zatların medfun olduğu bölgeye Seyyid Burhaneddin Veli'nin mezarı bu bölgede olduğu için zamanla mezarlık alanı da Seyyid Burhaneddin adı ile özdeşleşmiştir[26].

Kayseri'nin ilk belediye başkanlarından biri olan Molla Mustafa Ağa (1830-1912) göreve gelince ilk işi, 1871'de Seyyid Burhaneddin Hazretleri'nin gömülü olduğu mezarlığın duvarını yaptırmak olmuştur. Şehrin kenar semtinde bulunan bu mezarlık bakımsız bir halde bulunmaktaydı. Bu durumun ortadan kalkması için uğraşan belediye başkanı; mezarlık içindeki beşikli taşları kaldırıp, duvarlara koydur-

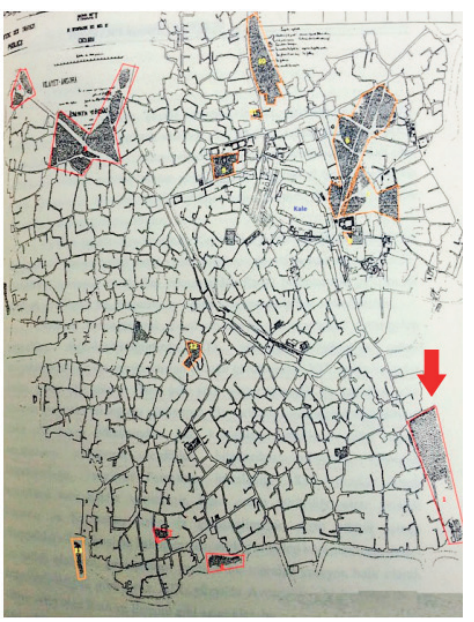

Jean S. Euthychides tarafından çizilen 1882 tarihli Kayseri'nin en eski imar haritasında şehir merkezinde bulunan eski mezarlıkların neredeyse tamamı tespit edilmiştir.

Şekil: 1 Kayseri'nin En Eski İmar Haritası 1882 Tarihli-Üzerinde Eski Mezarlıklar da İşaretlenmiştir. *(Osman ERAVŞAR' dan alınmıştır)*

[24] Abdullah SATOĞLU, **age**, s. 39.
[25] Mehmet HÜSREVOĞLU, **age**, s. 94.
[26] Mehmet HÜSREVOĞLU, **age**, s. 94.

Şekil: 2 Kayseri'de Mezarlıkları Gösteren Gravür–1884 (J. O. Barrows)
(Muhtemelen bu mezarlık Seyyid Burhaneddin Mezarlığı olmalıdır.)

muş. Bu taşların kırılmasına karşı çıkan bir kısım halk Mustafa Ağa'yı mahkemeye vermiş ve mezarlığın duvarlarının yapımı yarım kalmıştır[27].

Kayseri'nin doğudaki sınırı, Hisarcık ve Kıranardı arasından inen sellerin oluşturduğu Deliçay, Gültepe ve Seyyid Burhaneddin Mezarlığıdır. Bu sınırın doğusunda marul ve lahana bahçeleri bulunmaktaymış. Gültepe; 1900'lü yıllarda bir park olarak planlanmış, 1910'da hizmete açılmıştır. 1924 yılında Gültepe Hastanesi'nin birinci katı tamamlanmış ve Memleket Hastanesi adını almıştır[28]. Bütün bu gelişmeler, mezarlığın bir kısmının alanının ortadan kalkmasına sebep olmuştur.

Seyyid Burhaneddin Türbesi'nin etrafında asırlardan beri kurulmuş olan mezarlığın kaldırılarak, merhum Osman Kavuncu'nun Belediye Başkanı olduğu dönemde burasının Kültür Park haline dönüştürülmesi düşünülmüş, bu maksatla bir kısım kemikler Yeni Şehir Mezarlığına nakledilmiş, hatta Kültür Park'a ait plan ve maketler dahi hazırlatılmıştı. Mezarlıkların bir memleketin tapu senedi mahiyetindeki tarihi belgelerinden biri olduğunu çok iyi bilen bu teşebbüsün sahipleri bütün mezar taşlarını gözden geçirerek, belli başlı şahsiyetlerin

[27] Necmettin ÇALIŞKAN, **Kuruluşundan Günümüze Kayseri Belediyesi**, Kayseri, 1995, s. 40, 41.

[28] Vacit İMAMOĞLU, "20. Yüzyılın ilk yarısında Kayseri Kent: Fiziki Çevre ve Yaşam", **I. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri**, Kayseri, 1997, s. 120.

Foto: 2.2. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı Doğu Kapısı

ve bilhassa ulemanın mezarlarını, türbe etrafında sembolik olarak ve muntazam bir şekilde toplamak istemişlerdi. Ne var ki Tarihi Anıtları Koruma Kurulu, kesin bir kararla mezarların hiçbir şekilde kaldırılamayacağını bildirmiş ve bunun üzerine Seyyid Burhaneddin Mezarlığı olduğu gibi korunacağından, Kültür Park çalışmaları sonuca ulaştırılamamıştır. Bu durum karşısında, geniş bir alana yayılan ve hiçte iyi bir görünüme sahip olmayan mezarlığın ve harap olan Türbe'nin bakımı ve onarılması için 1965 yılında bir dernek kurulmuştur. "Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nın Koruma ve Türbe Yaptırma Derneği" adındaki bu teşekkül, belediyenin de geniş çaptaki yardımı ile ilk yılda mezarlığı yeniden modern tarzda duvarlarla çevirmiş, içerisine su getirtmiş ve ağaçlandırmıştır [29].

Kayseri Belediye Başkanlarından Şahap Sicimoğlu 1957 yılında Talas Caddesi'nin iki tarafındaki evleri istimlak ederek; bu yolu bulvara dönüştürmüştür. Bu esnada Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nın bir kısmını da yola katmıştır[30]. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nın, 1965'te kalan kısmının duvarları, Seyyid Burhaneddin Mezarlığını Koruma ve Yaşatma Derneği tarafından

[29] Abdullah SATOĞLU, **age**, s. 42-43.
[30] Necmettin ÇALIŞKAN, **age.**, s. 152.

Foto: 2.3. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı Üstten Görünüşü

Foto: 2.4. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı Üstten Görünüşü

yeniden yaptırılmıştır[31]. Talas Caddesi açılırken burada bulunan Hacı Arap Mescidi yıkılıp, mezarlık içinde yeni bir mescid yaptırılmıştır.

13. Yüzyıldan beri çevresi mezarlık olan ve yanında Emir Erdoğmuş Kümbeti (15. yy) bulunan Seyyid Burhaneddin Türbesi, birkaç kez yeniden tamir ve inşa görmüş ve M. 1893 yılında bugünkü şekli ile yaptırılmıştır. Mezarlık bugün bir ihata duvarı ile çevrili olup; birisi batı da diğeri doğu da olmak üzere iki giriş kapısı bulunmaktadır. (Foto 2.2, 2.3)

Gültepe Parkı'nın karşısında yer alan mezarlık içinde yaklaşık olarak bugün 500 adeti geçen sayıda mezar ve mezartaşı barındırmaktadır. Ayrıca bu mezarlığın içinde yer alan mezar ve mezar taşları anıtsal görünüşleri ve bezemeleriyle de birer sanat eseri niteliği taşımaktadırlar.

2014 yılında şahsımın başkanlığında yürütülen, yüzey araştırması, Erciyes Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü öğrencilerinden oluşan bir ekip ile gerçekleştirilmiştir. Bu yüzey araştırması sırasında bulunan Anadolu Selçuklu Dönemi'ne tarihlendirilebilecek çift başlı kartal figürüne benzayan mezar taşı çok önemli bir tarihî eserdir. Ayrıca yine aynı ekip ve aynı arazi çalışması esnasında H 792 (M 1389/90) senesine tarihlenen Beylikler Dönemi'ne ait rumi ve palmetlerle bezenmiş özel bir kişiye ait olduğunu düşünülen bir taş sanduka da bulunmuştur. 2014'teki yeni buluntular, bu mezarlığın özellikle Beylikler Dönemi'nde de çok önemli bir gömü alanı olduğunu göstermektedir. Özellikle, mührü Süleyman, çarkı felek ve bunlara benzeyen madalyon bezemelerin bu mezarlıktaki mezar taşlarında sıklıkla işlenmesi göze çarpar. Bu motiflerin mezar taşlarında bezeme unsuru olarak kullanılması sanat tarihi açısından büyük önem taşır. Günümüze ulaşmış mezar taşları genellikle geç dönem özellikleri gösterir. Başkent üslubunu yansıtan mezarlıkta çok özenli bir işçilik görülmekle birlikte mermer çok fazla tercih edilmemiş, onun yerine daha çok kesme taş malzeme kullanılmıştır. 1953 yılında Asri Mezarlık kurulmuş ve 1955 yılından sonra buraya defin yasaklanmıştır. Ayrıca 1955 yılında Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'ndan Asri Mezarlığa, bazı mezarların nakledildiğine dair bilgiler bulunmaktadır. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nın içinde aile mezarlıkları bölümleri de mevcuttur. Bu mezarlıkla ilgili olarak yapılan araştırmada; Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Genel Müdürlüğü'nün 20.02.1991 tarih ve 806 sayılı yazısı gereği yapılan görüşmeler ve raporlar sonucunda; Kayseri ili, Merkez ilçesi, Mükremin Mahallesi, 42 pafta, 59 ada, 1 parselde kayıtlı olana Seyyid Burhanettin Mezarlığı'nın 2863 ve 3386 sayılı yasalar kapsamına giren kültür varlığı olması nedeniyle tescil edilmesine karar verilmiş olduğu, tespit edilmiştir. Ayrıca kurulca hazırlanan raporda bu mezarlığın içinde Osmanlı ve Cumhuriyet döneminden olmak üzere 2.000 adet mezar olduğu da belirtilmiştir. Mezarlık için çıkarılan envanterde; il merkezinin güneyinde Mükremin Mahallesi'nde, Talas yoluna paralel olarak uzanan mezarlığın 1995 yılına kadar kullanılırken; bu tarihten itibaren kullanılmaz olduğu, mülkiyeti Kayseri Büyükşehir Belediyesi'ne ait olan bu mezarlığın etrafı kesme yontu taşlarla örülü bir duvarla çevrili bulunduğu, birisi doğuda diğeri batıda iki kapısının olduğu belirtilmiştir[32].

Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından 2005 yılında çevre düzenlemesi ve mezar bakımı yapılan ve bugünkü hâline kavuşan mezarlık, daha önce de Seyyid Burhanettin Vakfı tarafından koruma altına alınmıştır. Ancak bu vakfın ve bazı kişilerin tek başlarına gösterdikleri çabalar

[31] Necmettin ÇALIŞKAN, **age**., s. 41.
[32] Anonim, **Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Karar ve Raporu**, Kayseri, 1991.

Foto: 2.5. Emir Erdoğmuş Türbesi

bu mezarlığın zaman içinde uğradığı tahribatı düzeltecek durumda değildir. Tarihi Selçuklu dönemine kadar uzanan ve bir kısmı günümüze ulaşabilmiş bu mezarlığın; daha kapsamlı bir onarıma ve korumaya ihtiyacı vardır.

Mezarlığın içerisindeki Emir Erdoğmuş ve Seyyid Burhaneddin Türbelerini de tanıtmak yerinde olacaktır.

2.2.1 Emir Erdoğmuş Türbesi

Kayseri İli Melikgazi İlçesi Seyyid Burhaneddin Mezarlığı içerisinde, Seyyid Burhaneddin Muhakkik-i Tirmizi Türbesine bitişik olan ve "Tatarhaniler Türbesi" olarak da bilinen, taşınmaz kültür varlığıdır. Türbe, taç kapı üzerindeki kitabesine göre H. 749/ M. 1348 yılında, Emir Erdoğmuş için yaptırılmıştır. Onarımlarla günümüze kadar ulaşmıştır[33].

Kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilen yapı, kuzey-güney yönündeki dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiş, üzeri içten sivri kemerlerle oluşturulmuş beşik tonozla, dıştan ise kurşun kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Doğu ile batı duvarı saçaklarının ortasında birer çörten yer almaktadır. Cenazelik kısmının mevcut olup olmadığı, bilinmeyen türbenin mescit bölümü, yapıyı kuzey hariç üç yönden dolaşan, yuvarlak ve düz profilli bir silme kuşağı üzerine oturmaktadır.

[33] Saim CİRTİL, **agm**, s. 153-154.

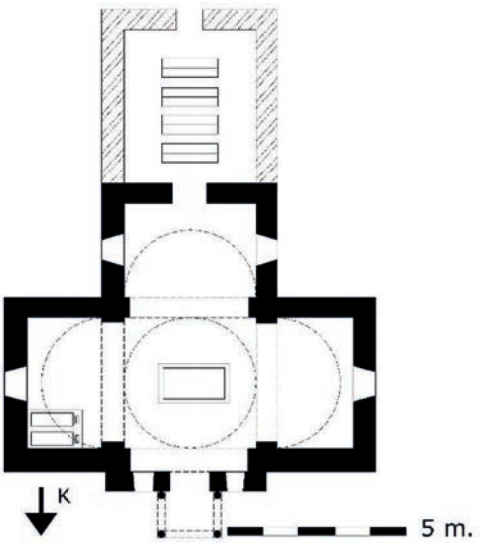

Plan: 2 Emir Erdoğmuş Türbesi ve Seyyid Burhaneddin Türbesi Planı
(Remzi AYDIN'dan alınmıştır:)

Foto: 2.6 Emir Erdoğmuş Türbesi

Doğu ve batı duvarları sağır bırakılan türbenin, güney duvarında eskiden pencere olarak kullanıldığı düşünülen alçak bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu kapı açıklığından Seyyid Burhaneddin Türbesine geçilmektedir. Yapının kuzey duvarı diğer duvarlardan daha yüksek inşa edilmiş olup; cephenin ortasına taç kapı yerleştirilmiştir. Dışa taşkın olarak tasarlanmayan taç kapı; saçak altına kadar yükselmekte olup, profilli iki başlığın taşıdığı, köşe sutünceli, beş sıra mukarnas kavsaralı, süslemesi bulunmayan üç bordürlü yalın bir formdadır. Kapı açıklığı ile kavsara arasında bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Alınlıkta geometrik süslemeli iki kabara arasına beyaz mermerden yapılmış olan iki satırlık inşa kitabesi yer almaktadır. Kitabe celi sülüs yazı ile yazılmıştır. Zemini taşla kaplanmış olan türbenin, kuzey-güney doğrultudaki dikdörtgen iç mekânında kesme taştan yapılmış sandukaları yer almaktadır.

Halil Edhem ELDEM'in 1918'de İstanbul'da basılan "Kayseriyye Şehri" isimli kitabında, Tatar Haniler (Emir Erdoğmuş) türbesinden bahsedilirken: "Tatar Haniler türbesine, buna muttasıl olan Burhaneddin Türbesinden girilir. Fakat bunun ayrıca bir kitabesi yoktur. Burada Seyyid Burhaneddin Muhakkik-i Tirmizi'nin medfun bulunduğu mervidir." denilmektedir[34].

Emir Erdoğmuş ismi Salnamelerde makam ve ziyaretgâhlar sayılırken aynı zamanda 'Tatarhaniler' adıyla da bilinmektedir. Bu isminden yola çıkılarak, türbenin 'Tatarhaniler' adıyla bilindiği konusu hakkında bulunan en eski kaynak; Evliya Çelebi Seyahatnamesinde geçen Kayseri'de bulunan büyük evliya kabirleri içindedir. Burada Şeyh Molla Tatar fetva verici olup; "Tatarhaniye" adlı kitabın sahibi olup birçok şer'i meseleler bu kitapta yer almakta ve kısa bilgiler vermektedir[35]. Ahmet Nazif Efendi ise 1914 yılında yazdığı kitabında "Meşhur Kişilerin İsimleri ve Defnolundukları Yerler" başlığında sıraladığı listede Emir Erdoğmuş ismi geçmekte olup; "Tatarhaniler" için ise 'Burhaneddin Hazretlerinin içeri türbesinde" diye kaydetmiştir. Emir Erdoğmuş'un yaşadığı yıllara bakılırsa o dönemde Eretna Beyliğinin hâkim olduğu ve beyliğin en parlak dönemine denk geldiği görülmektedir. "Emir' kelimesinin o dönemde çok kullanılan bir unvan olduğu başka isimlerde de geçmesinden anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakılırsa bu zatın Aleaeddin Eretna'nın emirlerinden birisi olduğu söylenebilir. Tatarhaniler ise daha sonra buraya birinin mahlası olması sebebiyle verildiği ve günümüze kadar bu isimle geldiği söylenebilir. Emir Erdoğmuş türbesi için kısaca benzerlerine bakılarak iki katlı olduğu kornişin bugün ki dolgu seviyesinin altında kaldığı bağımsız yapıldığı, üzeri beşik tonoz örtülü eyvan karakterinin olmadığı ve kuzeydeki açıklığın ise kapı değil aslında pencere açıklığı olduğu söylenebilir. Taç kapıda ki pencere açıklığının ise sonradan açıldığı anlaşılmaktadır. Emir Şahap Türbesi'nden sonra Kayseri'de çok uygulanmış olan dikdörtgen gövdeli türbelerin bir örneği olarak karşılaşılmaktadır. Yanındaki Seyyid Burhaneddin Türbesi'nin bugünkü halini H. 1309/M. 1891-92 yılında aldığı anlaşılmaktadır[36].

34 Abdullah SATOĞLU, **age**, s. 39.

35 EVLİYA ÇELEBİ, **Seyahatnamesi**, (Haz: Seyyid Ali KAHRAMAN – Yücel DANIŞMAN), 5. Kitap, YKY, İstanbul, 2006, s. 112.

36 Saim CİRTİL, **agm**, s. 153-154.

Foto: 2.7. Seyyid Burhaneddin Türbesi ve Civarındaki Mezarlık–1925 (Albüm–TBMM)

2.2.2. Seyyid Burhaneddin Hazretleri Türbesi

Seyyid Burhaneddin Türbesi Kayseri'de şehrin doğusunda ve Talas Caddesi üzerinde kendi ismini taşıyan eski ve büyük alana yayılmış mezarlığın Gültepe Parkı tarafındadır. Seyyid Burhaneddin vefat ettikten hemen sonra, Sahip Şemsettin İsfehani, Seyyid Burhaneddin Hz.'nin mezarını, türbe haline dönüştürmek istemiş; ancak inşa edilen yapı yıkılmıştır. Bir anlatıya göre, İsfehani rüyasında Seyyid Burhaneddin Hz. kabrine türbe yapılmaması hususunda ikaz edilmiştir. Seyyid Burhaneddin Hz.'nin vefatından bir yıl sonra ölen Emir Erdoğmuş'un ölümünden önce kabrin yanına kendisi için bir türbe yaptırmış ve üstadın mezar alanı Tatarhaniler Türbesi yanı olarak kayıtlara geçmiştir[37].

Bugün türbenin giriş kapısı üzerinde yer alan ve Kayseri Mutasarrıfı Nazım Paşa tarafından yazılan, kitabede, inşa tarihi bulunmamakla birlikte[38]; türbe ile ilgili ebced düşürülerek, yazılmış bazı şiirler mevcuttur. Bu şiirlerde düşürülen tarihler, M. 1893 yılına denk gelmektedir. Kitabeler şu şekildedir.

[37] Mehmet HÜSREVOĞLU, **age**, s. 94.

[38] Bu kitabe ve Seyyid Burhaneddin Türbesi'nin inşaası ile ilgili belgeler hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz: Mehmet ÇAYIRDAĞ, "Kayseri' de Sultan II. Abdulhamid Dönemi Bina Ve Kitabeleri", **I. Kayseri ve Yöresi Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, (11-12 Nisan 1996) Kayseri, 2000, s. 43-60.

Foto: 2.8. Seyyid Burhaneddin Türbesi

Kitabe Metni:

Fart-ı adab ile gir zair-i mahlas ki budur
Merkad-ı Muhterem-i Hazreti Burhaneddin
Çeşm-i irfanına kühl ister isen olmalısın
Cebhe-say-i kadem-i hazret-i Burhaneddin

Anlamı:

Ey ziyaretçi! Büyük edeple gir, kurtulacak yer burası,
Saygıdeğer Hazreti Burhaneddin'in kabridir.
İrfan gözüne ilaç istersen,
Hazret-i Burhaneddin'in ayak bastığı yere alnını sürmelisin.

Giriş kapısının üzerinde celi-sülüs hatla yazılan ve sonradan monte edilen diğer kitabe şu şekildedir

Kitabe Metni:

Kuddise sırrahu Muhakkak-i Tırmızi
Ya Hazret-i Seyyid Burhaneddin 1341 Ed-dai Ömer Vasfi

Foto: 2.9. Seyyid Burhaneddin Türbesi

Anlamı:

Allah, Seyyid-i Burhaneddin Muhakkak-i Tırmızi hazretlerinin sırrını kutsasın.
Söyleyen (Yazan) Ömer Vasfi[39].

Araştırmacı AYDIN, "Başbakanlık Devlet Arşivleri'nde yer alan belgelerden ise, türbenin inşa sürecinin 25 Mart 1891 yılında başladığı ve 1 Kasım 1894'de tamamlandığı anlaşılmaktadır,[40]şeklinde bir bilgiye yer vermiştir.

Emir Erdoğmuş Türbesi'nin güney cephesine (M. 1348) bitişik olarak inşa edilmiş yapı, kesme taş malzemedendir. "T" planlı olarak tasarlanmış olan türbe, merkezde kubbe ve bu kubbeye doğu, batı ve güney yönde birleşen beşik tonozla örtülü mekânlardan oluşmaktadır.

Türbenin doğu-batı ve güney cephesi birbirleriyle simetrik olarak tasarlanmıştır. Türbe'nin doğu ve batı cephelerinde, duvarlarda altlarda birer adet birbiriyle aynı düzende ve ebatta tasarlanmış, dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli alınlıklı ve dışa taşkın taş söveli alt kat penceresi yer almaktadır. Bu alt kat pencerelerinin aynı düşey aksına gelecek şekilde üzerlerine yerleştirilen birer adet yuvarlak formlu üst pencere yer almaktadır. Güney kanadın doğu ve batı cephelerinde birer adet dikdörtgen, güney cephesinde ise bir adet yuvarlak formlu üst pencere açıklığı bulunmaktadır. Yapının kuzey cephesinde girişin iki yanına yerleştirilmiş birer adet dikdörtgen ve üstte bir adet yuvarlak formlu olmak üzere toplam üç adet pencere açıklığı yer almaktadır. Dikdörtgen pencerelerin söveleri üzerinde bulunan yalancı kemerleri,

[39] Remzi Aydın, **agm**, s. 295.
[40] Remzi Aydın, **agm**, s. 298-9.

yuvarlak formlu pencerelerin ise çerçeveleri yüzeyden dışa taşkın bir şekilde tasarlanarak; cepheye hareketlilik kazandırılmıştır. Kuzey cephenin ortasında bulunan yuvarlak kemerli kapının önünde, ikisi duvara gömülü, ikisi bağımsız, üç yönden birbirlerine kaş kemerlerle bağlanmış, dört adet sütun tarafından taşınan üst örtüsü düz dam olan, küçük revak bölümü yer almaktadır. Sütunların kaide ve başlık kısımları taş malzemeden, gövdeleri ise mermer malzemeden yapılmıştır. Kaide kısmı yalın olan sütunların başlıkları, altta Türk üçgeniyle, üstte ise iki yanda birer biçimli kıvrım dallar arasında bulunan çiçek motifleriyle süslenmiştir.

Üçgen alınlıkla son bulan yapının beden duvarları ve revakını saçak seviyesinde dolaşan bir kuşak bulunmaktadır. Türbenin kanatları içerde beşik tonoz, dışarıda taş kaplamalı kırma çatıyla; orta kısım ise daire biçiminde tasarlanmış kasnağa oturan kubbeyle örtülüdür. Daire biçimli kasnak oldukça sade tasarlanmış olup, üzerinde yer alan "S" şeklindeki, aşağı doğru kıvrılan sekiz adet taş konsolla hareketlilik katmıştır. Üzeri kurşunla kaplı olan kubbenin merkezinde alem yer almaktadır. Giriş kapısının üzerinde, celi-sülüs yazıyla yazılmış dört satırlık kitabesi bulunmaktadır.

Türbeye giriş, kuzey cephenin ortasında yer alan, yuvarlak kemeri ve lento taşı dışa taşkın bir şekilde tasarlanan, kapı açıklığından sağlanmaktadır. Yapının ortasında yer alan kubbe, tonoz kemerlerinin üzerinde bulunan daire şeklindeki kasnağa oturmaktadır. Üst örtüyü taşıyan kemerler, duvarlardan dışa taşırılmış, kare kesitli ayaklar üzerine oturmaktadır. Kubbeye geçiş, pandantiflerle sağlanmıştır. Ortada yer alan kubbenin tam altında, dikdörtgen siyah mermer bir kaide üzerine doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmiş, Seyyid Burhaneddin Hz.'nin sandukası yer almaktadır. Güney kanadın, güney cephesinde yer alan yuvarlak kemerli kapı açıklığıyla Emir Erdoğmuş Türbesi'ne geçiş sağlanmaktadır. Yapının doğu kanadını oluşturan eyvanda ise doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmiş, iki adet sanduka bulunmaktadır. Bu sandukalardan duvara bitişik olan Ahmet Remzi Efendi'ye, diğeri ise Süleyman Türâbi'ye ait olduğu bilinmektedir. Her iki sandukanın baş taşında Mevlevi sikkeli mezar taşı mevcuttur.

On bir satırlık celi-sülüs hatla yazılmış Süleyman Türâbi'ye ait mezar taşında şu ibareler yazılıdır.

Kitabe Metni:

Săni-i molla-yı Rumî pişvâ-yı ârifan
Mürşid-i râh-ı hakikat feyz-bahş-ı salikan
Seyr idüb esrâr-ı arş ü âlem-i sebeb-i bula
Hak ile hakk-ül-yakîn vuslatta idü her zaman
Oldu sırrı pâkine ilham-ı emr-i irci'i
Bal içûb gitti huzura ol mahalli lâ-mekân
Dereke-i vâlâ-yı Mevlâna'da iken bu postnişin
Tekye-i dar-üs-selâma oldu şeyh-i kâmran
Çıkdı bir târih-i mu'cem hayr-ı tâ dilden heman
Kutb-ı devran Şeyh Süleyman itdi azm-î cinân
Sene 1251 10.

Anlamı:

Anadolu ariflerinin başı, ikinci hocası
Doğru yolu gösteren, müridlere ihsan bağışlayan rehber
Arş-ı âlemi seyir edip gizemini çözmeye çalışan
Tanrı'ya yakın ve O sevgiliye kavuşmak özleminde idi her zaman
Geri döndürülme sırrı temiz saf gönlüne ilham oldu

Foto: 2.10 Seyyid Burhaneddin Türbesi

Foto: 2.11 Seyyid Burhaneddin Türbesi

Bal içip, (sevinçle) Tanrı huzuruna gitti
Yüce Mevlana'nın en alt rütbesinde iken bu post nişin
Arzusuna kavuşarak, cennet tekkesine şeyh oldu
Hayırlı bir ebced tarihi çıktı, hemen dilden
Devrin kutbu Şeyh Süleyman uçmağa niyet etti Sene 1835–1836

On satırlık celi-sülüs hatla yazılmış Ahmet Remzi Efendi'nin mezar kitabesinde ise şu ibareler yazılıdır.

Kitabe Metni:

Hüve'l hallâkü'l-bâkî
Hayf ana kim Şeyh Efendi eyledi azm-i cinân
Cümle mahzun oldu gûş eden ahbâb ü yâran
Hûb ı ahlak-ı sıfat manzar-ı hassân idi
Şuyûh-i âdab güyâ meclis-i cevher-i feşân
Hürmet-i Tâhâ ve Yâsin afv ide cürmü günâhın
Hazret-i Hallâk-ı âlem vacib-i tebzir-i Yezdân
Dört tarafdan daldı âleme söyledi mevt-i târih-i
Ahmed Remzi Efendi ışkla oldu revân Sene 1272/1

Anlamı:

Bâki kalan yaratıcı O'dur
Heyhat Şeyh Efendi uçmağa niyet eyledi
Duyan dostların cümlesi, hüzünlendi
Vasfı güzel ahlak, görünüşü özeldi.
Şeyhler meclisinde yollar söyleyen, marifet saçan,
Tâhâ ve Yâsin hürmetine işlediği günahlar bağışlansın.
Âlemi var eden yüce yaratıcı Allah'dır.
Dört yönden daldı dünyaya söyledi ölüm tarihini
Ahmed Remzi Efendi sevgiyle akıp gitti. Sene 1855–1856 [41]

Türbe içerisinde bulunan kalem işi süslemeler orijinal olmayıp, restorasyonlar sırasında yapıldığı bilinmektedir.

Araştırmacı AYDIN'dan türbe ile ilgili: "*Başbakanlık Devlet Arşivleri'nde bulunan belgelerden, türbenin inşa süreci hakkında bilgi edinilebilmektedir. Tespit edilen belgeler içerisinde, en erken tarihlisi 25 Mart 1891 tarihi bulunmakta olup, Ankara Valisi Abidin Paşa tarafından yazılan belgede, Seyyid Burhaneddin'in, Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin hocası olduğu, birçok kişi tarafından ziyaret edildiği ve kabrinin üzerinin açık olduğundan bahsedilmiştir. Üzeri açık olan mezara bir türbe inşa edilmesinin gerekli olduğuna karar verilmiştir. Türbenin inşası için, il müftüsü, ulema ve şehir*

[41] Remzi AYDIN, **agm**, s, 301-302, Ayrıca bu kitabeler ilk defa Mehmet ÇAYIRDAĞ tarafından okunmuştur. Mehmet ÇAYIRDAĞ, **Seyyid Burhanedin Hüseyin (Seyyid-i Sırdan Muhakkak-i Tırmizi**), Kayseri, 1977.

mühendisinden oluşan bir komisyon tarafından yürütüleceği ve yapım maliyeti için otuz bin kuruş sarf olunacağı belirtilmek suretiyle Mabeyn-i Hümayun'a talep edilmiştir. Bu talep 27 Şubat 1893 yılında Mabeyn-i Hümayun'da görüşülerek Evkaf-ı Hümayun nezaretine devredilmiştir. 2 Mart 1893 tarihinde Mabeyn-i Hümayun'dan talep edilen paranın kullanımına izin verilmesi üzerine, 18 Mart 1893 tarihinde Evkaf Nezareti türbenin inşası için gerekli olan 30.000 kuruşun, Evkaf Hazinesi'nden mi karşılanacağını Sadaret Makamı'na sormuştur. Sadaret Makamı, türbe inşası için gerekli olan paranın Evkaf Nezareti bütçesinden karşılanacağını yine aynı tarihte, 18 Mart 1893'te Evkaf Nezareti'ne bildirmiştir. 12 Eylül 1894 tarihinde Evkaf Nazırı Es-Seyyid Abdullah tarafından kaleme alınan evrakta, kârgir olarak inşa edilen yapının maliyetinin ilk keşifte 30.000 kuruş olarak beyan edildiği, ancak ikinci keşif sonrasında maliyetin 3.514,5 kuruş artarak 33.514,5 kuruşa yükseldiği bilinmektedir. Nakliye ve asılma maliyeti Hazine-i Hassa'dan karşılanmak üzere, bir avize gönderildiği ve bunun için 327,5 kuruş sarf edildiği de yine aynı evraktan anlaşılmaktadır. Türbenin içinin yaygı döşemeleri ve tezyinatı içinse, 1.780 kuruş daha harcanması gerektiği belirtilmiştir. Tüm bu masrafların ilk keşif miktarına göre, toplamda 5.622 kuruşu geçtiği dile getirilmiştir. Ayrıca türbenin inşası için gerekli olan 30.000 kuruşun Sultan Mustafa Han Vakfı'ndan karşılandığı belirtilerek, sonradan çıkan ek maliyet tutarı olan 5.622 kuruşun da aynı vakfın defterine masraf olarak kaydedilmesinin uygun olduğu ve tüm bu masrafların 1892– 1893 yılı vakıf bütçesinden karşılanacağı Sadaret'e bildirilmiştir. Yukarıda içeriğini belirttiğimiz belgeye ek olarak bir de keşf-i sani defterinin gönderildiği anlaşılmaktadır. Giden evrak listesini gösteren 18 Eylül 1894 tarihli belgede, keşf-i sani defterinin ismi yazılıdır. Ancak incelediğimiz dosyadan maalesef böyle bir evrak çıkmamıştır. Bahsi geçen keşf-i sani defteri dosyada mevcut olsaydı, 5.622 kuruşun türbede yapılacak olan hangi işlere harcandığını öğrenmemiz mümkün olacaktı. 5 Ekim 1894 tarihinde Şuray-ı Devlet Dâhiliye Dairesi'nde görüşülerek, bahsi geçen harcamaların uygun olduğu karara bağlanmıştır. 26 Ekim 1894 tarihinde Sadrazam Yaveri Ekrem Cevad tarafından kaleme alınan evrakta, türbenin inşasına dair mali süreç padişaha özetle anlatılmıştır. 30 Ekim 1894 tarihinde sadrazama hitaben padişahın başkâtibi tarafından aynı belgeye alt yazı olarak eklenen notta, padişaha türbenin inşasına dair malumat verildiği bildirilmektedir. 1 Kasım 1894 tarihinde Evkaf Nezareti'ne hitaben yazılan belgede, verilen talimatlar doğrultusunda türbenin inşasına dair evraklar keşif defteri de eklenerek ilgili makama beyan edilmiştir. İnşasına 25 Mart 1891'de başlanan, 1 Kasım 1894'de sona eren Seyyid Burhaneddin Türbesi' yaklaşık dört yıllık bir sürecin sonunda tamamlanmıştır", bilgiler edinilmektedir[42].

[42] Remzi AYDIN, **agm**, s. 302-303.

3. Türklerde Mezar Taşı Dikme Geleneğine Bir Bakış

3.1. Türklerde Ölü Gömme Âdetleri

Eski Türklerde defin törenleri ile ilgili gelenekler ve usuller özellikle mezar ve mezar taşı yapımını etkilemiştir. Bu yüzden tarih içerisindeki mezar ve mezar taşı yapma geleneğine geçmeden önce kısaca Türklerdeki defin geleneklerinden bahsedilmesi yerinde olur[1].

Eski Türklerde can ve ruh kavramları "*tin*" (nefes) kelimesi ile anlatılmaktaydı. Ölüm ruhun bedeni kesin olarak terk etmesi şeklinde görülmekteydi. Ölümle bedeni terk eden ruh, bazen serseri olarak dolaşabilirdi. Ölüm halinde ruhun bir kuş şeklinde uçarak bedeni terk ettiği düşüncesi, Türklerde çok eski bir mevcudiyete sahiptir. Orhun Kitabelerinde Bilge Kağan ve Kültigin için "*uçtu*" tabiri yer almaktadır. Kağan ve beyler öldükleri zaman ruhları bir kuş gibi uçarak göğe, Tanrı'nın yanına gittiğine inanılmaktaydı. Bu nedenle "*Uçmak*" kelimesi, İslami dönemde Türkler tarafından cennet anlamında kullanılmıştır[2]. Batı Türklerinde, İslamiyet'in kabulünden sonra "*öldü*" yerine "*şunkar boldu*" yani "*şahin*" oldu deyimi kullanılmaktadır[3]. Eski Türklerde ölümün bir son olmadığı ve ölümden sonra bir hayat ve ahiret inancının olduğu katidir. Bu inanç özellikle Türklerde ölü defnetme geleneklerini etkilemiştir. Türklerin zaman zaman inandıkları dinler (Şamanizm, Maniheizm ve Budizm gibi) ve bu dinlerin ölümle ilgili düşünce ve inançları mezar yapma geleneklerine de yansımıştır.

Eski Türklerle ilgili ölü defnetme geleneklerine ait ilk bilgiler M. Ö. III. yüzyıla aittir. Çin kaynaklarında Hunların defin törenleri ile ilgili bilgilere göre "*Hunlar ölülerini tabut içine koyarlardı. Bu tabut iki katlı olup, iç ve dış tabutlardı. Bu tabutları altın ve gümüş işlemeli kumaş ve kürklerle örterlerdi. Ağaçlar dikilmiş mezarlıkları ve matem elbiseleri yoktu. Ölü ile beraber öldürü-*

[1] Bu konuda daha geniş bilgi için Bkz. W. BARTHOLD, "Türklerde ve Moğollarda Defin Merasimine Dair", **Belleten**, S: 11, Ankara, 1947, s. 334–535, Abdülkadir İNAN, **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul, 1976, Jean Paul ROUX, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, (Çev: Aykut KAZANCIGİL), İstanbul, 1994, s. 207–236, Jean Paul ROUX, **Altay Türklerinde Ölüm**, (Çev: Aykut KAZANCIGİL), İstanbul, 1999, s. 217–293, Jean Paul ROUX, **Orta Asya (Tarih ve Uygarlık)**, (Çev: Lale ARSLAN), İstanbul, 2001, s. 64–65., Emel ESİN, "İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslam'a Giriş", **Türk Kültürü El Kitabı II**, C: I/6'dan Ayrı Basım, İstanbul, 1978, s. 103–105, Ünver GÜNAY– Harun GÜNGÖR, **Türk Din Tarihi**, Kayseri, 1998, s. 85–97, Alım KARAMÜRSEL, "Eski Türklerde Defin Törenleri ile ilgili Usul ve Adetler", **Tarih ve Toplum**, 1990, s. 279–281, Alım KARAMÜRSEL, "Türklerde Mezar Geleneği", **Türkler Ansiklopedisi**, C: III., Ankara, 2002, s. 76–79, Yıldız KOCASAVAŞ, "Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Adetleri", **Türkler Ansiklopedisi**, C: III., Ankara, 2002, s. 67–75., Cıro Lo MUZIO, "Erken Dönem Türklerinde Defin İşlemleri", **Türkler Ansiklopedisi**, C: III, Ankara, 2002, s. 123–128, Zeynep TARIM ERTUĞ, **XVI. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Culüs Ve Cenaze Törenleri**, Ankara, 1999, s. 89–132, 149–153.

[2] Ünver GÜNAY– Harun GÜNGÖR, **age**, s. 84–85.

[3] W. BARTHOLD, **Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler**, Ankara, 1975. s. 23.

lenler yüz, hatta yüzden fazla olurdu". Çin kaynaklarında Göktürklerle ilgili bilgilere daha fazla rastlanmaktadır[4].

Çin kaynaklarından alınan bu bilgilere göre, eski Türklerin defin törenleri ile ilgili âdetleri, ölü için yapılan yas merasimi *"yoğ"*, ölüyü gömmek, ölüyü yakmak, birden fazla ölü gömmek, cesetleri mumyalamak *"tahnit etmek"*, eşyaları ve yiyecekleri ile birlikte gömmek, mezarlarının bir köşesine at gömmek, alpın mezarının yanına kendi heykelini *"sin"* ve balbalını dikmek, ölüyü tabuta koyup, ağaca asmak şeklinde sıralanabilir[5].

Yoğ (ölü aşı) merasimi: yoğ (yug) terimi eski Türkçede bugünkü Kırgız–Kazaklarda *"aş"* anlamını taşıdığı gibi *"matem"* anlamına da gelmektedir. Bugünkü Kırgız–Kazaklar matem törenine ve ağıta coktav (yuğlama) demektedirler. Yog *"cenaze töreni"* terimine ve bundan oluşan yoğla–*"yas tutmak"* yoglat– *"cenaze töreni yaptırmak"* ve yogçı *"yaçı, yas tutucu"* kelimelerine ilk olarak Orhun Yazıtlarında rastlanmaktadır. Eski Uygur metinlerinde de yog *"1. yok, 2. yuğ, ölü yemeği, matem, yas"* olarak geçmektedir. Divan–ü Lugati't Türk III, 143'te yog *"matem, yas; ölü gömüldükten sonra üç veya yedi güne kadar verilen yemek"* şeklinde ifade edilmektedir. Yogla– *"ölü için aş vermek demektir. Türklerin göreneği böyledir (III, 309)"* ve yog basan *"ölü gömüldükten sonra verilen yemek"* (I, 399) diye açıklanmıştır. Kutadgu Bilig'de ise yog *"yas, matem"* şeklinde geçmektedir[6].

Gerçekte, muhtemelen başlangıçta defin merasimini ifade eden *"yoğ"* terimi, daha sonra *"ölü aşı"*, ölüler için verilen yemek veya ziyafeti ifade eder hale gelmiştir. A. İNAN bunun, orman kavimlerinden kalma eski bir gelenek olduğunu belirterek; Altaylı ve Yeniseyli Türklerde ve aynı zamanda Sakalar, Kırgızlar, Kazaklar, Göktürkler ve kısacası eski devirlerden itibaren bütün Türk topluluklarında yoğ aşının varlığına değinmiştir[7]. Türkler, başka dinlere girdiklerinde de bu geleneği devam ettirmişlerdir ki, bu durumda yoğ, ölüm ve cenaze törenleri ve uygulamaları içerisinde, Türklerde en sürekli unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Göktürklerde yoğ aşı törenine, imparatorluğa dahil bulunan bütün ulusların katıldığı Orhun Yazıtlarından öğrenilmektedir[8]. Göktürk devrinde Türklerin *"yoğ"* (cenaze) merasimine Çinliler *"kubbeli Otağ altındaki tabut"* adını verirlerdi. Çünkü Türk geleneğinde ölen kimsenin cesedi, kubbeli otağ altına konarak, otağın etrafında at koşturulurdu. Otağın kapısına gelince matem tutanlar yüzlerini ve kulaklarını bıçaklarlardı. Matem işareti olarak saç da kesilirdi. *"kokuluk"* (tütsü) kullanılır, çından ağacı ve *"yug yıpar"* (tütsülü matem meşalesi) yakılırdı. Eski Sirderya göçebelerinde olduğu gibi, Uluğ Kem vadisinde Tuva bölgesinde bulunan Göktürk atalar tapınaklarında, cesedi yakmak merasiminin, kümbedli otağ şeklinde bir tahta köşk içerisinde olduğu anlaşılmaktadır[9].

Cenaze törenleri için genelde uygun bir yer, Pazırık'ta görüldüğü ya da Moğol Prenslerinde olduğu gibi bir dağ seçilirdi. Seçilen yer kimi zaman saklı tutulurdu. Bazen de cenaze bir

4. Yıldız KOCASAVAŞ, **agm**, s. 67.
5. Alım KARAMÜRSEL, **Eski Türklerde.....**, s. 279.
6. Yıldız KOCASAVAŞ, **agm**, s. 71.
7. Abdülkadir İNAN, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara, 1972, s. 193.
8. Ünver GÜNAY– Harun GÜNGÖR, **age**, s. 94–95.
9. Emel ESİN, **agm**, s. 103–104.

tapınağa gömüldüğünde mezar yeri her yıl ziyaret edilen kutsal bir yer halini alırdı. Mezarın üzerinde ağlayıp dövünürler, yüzlerini gözlerini çizer, bedenlerini tırmalarlardı. Saçlar kesilir ve ölüye övgüler düzülürdü. Cenaze yemeği ölünün gömüldüğü gün ya da daha sonra üçüncü, yedinci, ya da kırkıncı gün düzenlenirdi[10].

Yoğ törenleri ile ilgili Orhun Abidelerinde pasajlar bulunmaktadır. Buna göre ölünün bulunduğu çadır etrafında koyun, sığır, at, kurban ederler, ata binip çadır etrafında yedi defa dönerlerdi. Ağlarlar, yüzlerini sembolik olarak bıçakla keserler, bazen de ölünün atını eşyasını yakarlardı[11]. Radloff, Kültigin ve Bilge Kağan için dikilen anıtların bulunduğu yerin aslında mezar yeri olmayıp, yoğ aş töreni yapılan yerler olabileceğini düşünmektedir[12].

Aksine bir kanıt bulunamadığı sürece tarihsel çağdaki Altay toplumlarının cenaze töreni geleneklerinin Orta Asya'nın tarih öncesi (Paleo–Asya, Altay veya Hint–Avrupa) geleneklerinin bir devamı olduğu söylenebilir[13].

Yoğ töreni Şamanist Türklerde *"ölüler kültü"* ile bağlı en büyük törenlerden biridir. Bu törende yemeğin yalnız dirilere değil özellikle ölülere ikram edildiğine inanılırdı. Kitab–ı Dede Korkut, Manas Destanı gibi eski Türk âdetleri hakkında önemli kaynak eserlerde, bu törenin değişik şekil ve uygulamalarına rastlanmaktadır. Bu törenlerde ayin, ziyafet ve ağıt yakma gibi âdetler görülmektedir. Dede Korkut öykülerinden anlaşıldığına göre, Oğuzların cenaze törenleri biraz İslamlaşmakla beraber, Hun ve Göktürklerin defin törenlerinden farksızdır[14]. İbn Fadlan'ın verdiği bilgiye göre, Oğuzlar *"ölü aşı"* için yüzden iki yüz başa kadar at keserlerdi. Hayvan cinsinden de erkekler seçilirdi (koyundan koç, deveden buğra, attan aygır). Oğuz defin törenlerini şöyle anlatıyor *"Onlardan biri hastalanırsa köleler ve cariyeler bakar; ev adamlarından hiç kimse hastaya yaklaşmaz. Haneden uzak bir çadır dikip hastayı oraya korlar; iyileşinceye yahut ölünceye kadar çadırda kalır. Yoksul ve köle hastalanırsa onu kırlara bırakıp giderler. Onlardan biri ölürse ev gibi büyük bir çukur hazırlarlar. Ölüye ceket giydirirler, kuşağını kuşandırır, yayını yanına korlar; eline nebiz dolu tahta kap korlar. Bütün mal ve eşyasını bu eve doldurup ölüyü buraya oturturlar. Sonra çukurun üzerine topraktan kubbe gibi döşeme yaparlar. Atlardan, servetine göre, yüz yahut iki yüz at yahut bir baş at keserler, etlerini yerler. Başını, derisini, ayaklarını ve kuyruğunu sırıklara asıp ' bu onun atıdır. Bununla cennete gider' derler. Bu ölü hayatında adam öldürmüş ve cesur bir kişi ise öldürdüğü adamlar sayısı kadar ağaçtan suret yontarlar ve mezarın üzerine korlar. Derler ki ' bunlar uşaklarıdır, cennette ona hizmet edecekler"*[15].

Yoğ merasiminde abartılmış yas gösterileri ve burada yüzlerini kesmek gibi âdetler ile bugün hala Şii Azeri Türklerinin Kerbela Vakaa'sı dolayısıyla, Muharrem günlerinde yapılmakta olan matem gösterileri arasında büyük benzerlik göze çarpmaktadır[16].

10. Jean Paul ROUX, **Orta Asya.....**, s. 64, Bu konuda daha geniş bilgi için bkz., Jean Paul Roux, **Altay Türklerinde Ölüm**, s. 238–293.
11. Alım KARAMÜRSEL, Eski Türklerde...., s. 279.
12. Ünver GÜNAY– Harun GÜNGÖR, **age**, s. 95.
13. Jean Paul ROUX, **Altay Türklerinde.....**, s. 219.
14. Alım KARAMÜRSEL, "Türklerde Mezar....., s. 77.
15. Abdülkadir İNAN, **Tarihte ve.....**, s. 192–193.
16. Alım KARAMÜRSEL, "Türklerde Mezar....., s. 77.

Çoğu milletlerde görüldüğü gibi, Türklerde de ölen kişinin cesedinin toprağa gömülmesi genel bir âdetti. Ancak bu âdetin değişik dönemlerde, değişik şekillerde uygulandığı görülmektedir. Hunlarda ölülerin gömülmesi yılın belli zamanlarında yapılırdı. Bu âdet Göktürklerde sekizinci yüzyıla kadar devam etmiştir. Orta Çağ'da Türkler cenazelerini yılda iki kez gömerlerdi; ilkbahar ve sonbaharda ağaçlar yapraklarını döktüğünde ya da yapraklar yeniden yeşerdiğinde, uygun bir günde ölü toprağa verilirdi.

Bazen de cesetler yakılıp kalan küller toprağa gömülürdü. Bozkır halkları ölüyü kimi zaman yakar, kimi zaman da gömerlerdi. Ölünün yakılması âdeti Andronovo Dönemi'nin sonunda (1300'e doğru) ortaya çıkmıştır; bu âdet Karasuk (1300–700) ve Tagar (700–300) dönemlerinde sıkça uygulanırdı, sonra 300'e doğru, hatta biraz daha önce, ölülerin gömülmesi âdeti ile birlikte uygulanır olmuştu. Ama Çin kaynaklarına göre ölülerin yakılması âdetine Türklerde VII. yüzyılın başından önce çok sık rastlanmaz: "*kimi kavimlerin ölülerini yakarken, kimilerinin gömdüğü görülmektedir*" ama ölüler yakılsa da gömülse de cenaze törenleri değişmezdi[17]. A. İNAN, onu kaynak gösteren B. ÖGEL, S. BULUÇ ile E. ESİN, Türklerde ölüleri yakma geleneğinin olduğuna değinir. Çin ve Arap kaynakları, Göktürk Çağı'nda Kırgız Türkleri'nin ölülerini, ateşin en temiz şey olması ve ateşe düşen her şeyin temizlendiği düşüncesi ile ve yine ölünün ateşle kirlerinden ve günahlarından temizleneceği inancıyla yaktıkları hakkında bilgi verirler[18].

Altaylar'daki Pazırık kurganlarında cesetlerin başları doğuya çevrilidir. Yüzler ise batıya bakmaktadır. Arkeolojik kazılar kurganlarda erkek cesetlerinin yanı sıra kadın, çocuk ve çok miktarda at cesetlerinin bulunduğunu ortaya koymaktadır[19]. Bunda amaç asil kişinin odalığı öbür dünyada kendine hizmet etsin diyedir. Pazırık kurganlarından iki ve beş numaralı kurganlarda ağaç kütüğünden oyularak yapılmış bir çatma lahitte erkekle beraber bir kadın cesedi görülmüştür. Dördüncü Pazırık kurganında ise iki ayrı çatma lahitte hem erkeğin hem de kadının cesedi bulunmuştur.

Türklerde çok eski dönemlerden beri cesetleri mumyalamak (tahnit etmek) âdeti görülmektedir. Hun asillerinde cesetlerin tahnit (mumya) edilmesinin gereği, muayyen zamanlarda gömülme geleneğinden doğuyordu. Ayrıca bu âdet dolaylı olarak çok emek ve zahmet isteyen büyük kurganların bitimine bağlıydı. Küçük tip kurganlarda tahnit edilmiş cesetlere rastlanılmamıştır. Çünkü mumyalama işi asil kişilere mahsustu. Şibe ve Pazırık kurganlarında mumyalanmış kadın ve erkek cesetleri görülmüştür. Buradaki cesetlerin iç uzuvları ve kafa tasları boşaltılmış olup, içleri kokulu ot, kozalaklar ve toprakla doldurulmuştur[20]. Mumyalama sırasında iç organlarının çıkarılmasının nedeni, kötülüklerin insan içine toplanması fikrinden doğmaktaydı. Bu iç organlar yerine insanın ölümünden sonraki hayatında bedenin gücünü sağlayacak doğadan toplanmış şifalı otlar, kokular konulurdu. Ayrıca ölenin bedenine dışardan kötü ruhların girmesini önlemek amacıyla mumyalanmış bezler, lifler sarılırdı. İslamiyet'in kabulü ile mumyalama geleneği, bu geleneğin devamı olarak Anadolu'da Selçuklular ve Beylikler Devrinde görülmüştür. Doğu ve Orta Anadolu'nun bazı kentlerinde, (Konya, Karaman,

17. Jean Paul ROUX, **Orta Asya.....**, s. 64.
18 Yıldız KOCASAVAŞ, **agm**, s. 68.
19 Ünver GÜNAY– Harun GÜNGÖR, **age**, s. 95.
20 Nejat DİYARBEKİRLİ, **Hun Sanatı**, İstanbul, 1972, s. 77.

Amasya, Harput, Kemah) mumyalanmış cesetlere rastlanılmıştır. Bunlardan biri Kemah'ın kuzeyinde bulunan Mengücek Türbesi'ndedir. Belki bu eski geleneğin uzantısı olarak Osmanlı padişahlarında "*mumyalama*" olmasa da zaruri durumlarda "*tahnit*" işlemleri görülmektedir[21].

Altaylardaki Pazırık kurganlarında birçok eşyaların konulmuş olması da dikkat çekicidir. Elbiseler, halılar, mücevherler, kılıç, ok, içecekler, at takımları, ipekli kumaşlar, kartal pençesi, geyik dişleri bunların arasında yer almaktadır. RUBROUCK'a göre "*ölünün bu dünyada kullandığı öteki dünyada da işine yarayacağına inanılırdı*"[22]. Öbür dünyada yaşama inancı olduğu için, ölüye ait gerekli eşyalar, elbiseler, silahlar ile yiyecekler kurganlara yerleştirilirdi. İlk çağlarda aş doğrudan ölüye verilir, yani mezarına konulurdu. Manevi kültür geliştikten sonra bu gelenek "*sevabını ölüye bağışlamak üzere*" fakirlere yemek vermek, helva vermek şeklini almıştır[23].

Eski Türklerde ölümün bir son olmadığı ve ölümden sonra bir hayat ve ahiret inancının mevcut olduğu muhakkaktır. Üstelik bu inanç Türklerde dini tarihin çok eski dönemlerine kadar uzanmaktadır. Türklerin çok eski dönemlerden beri atları ve silahlarıyla birlikte gömülmeleri bu hayvana binerek cennete gideceklerine dair bir inancın neticesiydi Esasen eski Türklerin hayatında ve cihangirliklerinde büyük bir rol oynayan atın semavi bir kökten geldiğini ve mukaddes olduğuna inanılmaktaydı. Bu inanç ve defin âdeti Hunlar, Göktürkler, Oğuzlar ve Kıpçaklarda bulunmaktaydı[24]. Hunlar ve Göktürk kurganlarında defin törenleri ile ilgili şu âdetlere rastlanılır: atların ölüyle birlikte gömülmesi, atların aygır cinsinden olması, kuyruk, yele ve topuklarının kesik olması, hangi boydan geldiklerine dair atların kulağı kesilerek işaret konulmasıdır. Bu yas âdetleri son devirlere kadar sürekliliğini devam ettirmiştir.

Eski Türklerde yaygın bir diğer ölü gömme âdeti ise, ölen kişinin mezarı başına, kendi heykelini "*sin*" ve öldürdüğü düşmanları simgeleyen kabaca yontulmuş taşlara "*balbalını*" dikerlerdi. Bu mezar heykelleri 8. yy' dan 14. yy.'a kadar sürekliliğini devam ettirmiş olup, Moğolistan, Tuva, Güney Altay, Çin Türkistanı, Kazakistan ve Ukrayna'da rastlanmıştır[25]. 8. yy' dan itibaren görülen sin taşları ve balballardan kitabın ileriki bölümünde ayrıntılı olarak bahsedilecektir.

Çin kaynakları Türklerde defin usullerinin devirden devire ve hatta bazen aynı dönem içerisinde bile farklılıklar arz ettiğini kaydediyorlar. Ölüyü yakma veya toprağa gömmenin yanı sıra tabuta yerleştirilip dağların tepesinde bir ağacın üzerinde muhafaza usulünün de Türk boylarında görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu âdet Tabularda, Yakutlarda, Kırgızlarda da görülmektedir. Bununla birlikte, bu şekilde ölüyü dağların tepesinde ağaçlar veya sedirler üzerine koyarak muhafaza âdetinin belli bir süre için olduğu ve daha doğrusu cesedin etlerin çürümesine kadar bu şekilde muhafaza edildiği ve daha sonra kemiklerin toplanarak yakıldığı anlaşılmaktadır[26].

21 Alım KARAMÜRSEL, "**Türklerde Mezar.....**, s. 77–78.
22 Jean Paul ROUX, **Orta Asya.....**, s. 65.
23 Abdülkadir İNAN, **Eski Türk Dini.....**, s. 153.
24 Ünver GÜNAY– Harun GÜNGÖR, **age**, s. 85.
25 Alım KARAMÜRSEL, "Türklerde Mezar....., s. 77–78.
26 Ünver GÜNAY– Harun GÜNGÖR, **age**, s. 92.

3.2. Türklerde Mezar Taşı Dikme Geleneği

Türklerde defin geleneklerine değindikten sonra, Türklerin tarih içerisinde kullandıkları mezar ve mezar taşı tiplerinden bahsetmek yerinde olacaktır.

Ölünün içine defnedildiği üzeri toprakla örtülü çukura "*mezar*" (kabir) denilmektedir. Mezarı ifade etmek için bark, kümbet, kurgan, oba, kereksür, kegür, türbe gibi kelimeler de kullanılmaktadır[27]. Mezar taşları "*iki dünya arasındaki kapı*" olarak düşünülen ve dünyadan göç eden insanların bırakmış olduğu, sadece toprakla doldurulmuş tümsek, arazi parçaları değillerdir. Bir milletin geleceğe bıraktığı önemli işaretlerden birisidir. Her mezar taşı mezar ve mezarlıklar ülkenin kültür ve duygularını yansıtmaktadır. Türk şehirlerinde mezarlıklar bir bakıma Türklük mühürleridir[28]. Mezarlar üzerine konulan, orada yatan kişinin ölüm tarihi, kimliği, başarıları gibi yazıları içinde barındıran taşlara, mezar taşı denilmektedir[29]. C. ARSEVEN, mezar taşlarını altı grupta ele almıştır:

1. Yazısız adi mezar taşları, 2. Yazısız muntazam mezar taşları, 3. Yazılı düz mezar taşları 4. Musanna (bir usta elinden çıkmış, çok süslü) mezar taşları, 5. Lahidler, 6. Taş ve tahta sandukalar[30].

Araştırmacı DOĞAN; mezar taşlarını iki grup içerisinde incelemek gerektiğini belirtmiştir. Buna göre A) Mezar taşlarını şekilleri ve üzerindeki resim ve işaretler açısından ele alan madde dili [31]; mezar taşı üzerindeki figür, motif, işaret ve çeşitli sembolik anlatımlar bu gruba dahildir. B) Mezar taşlarındaki kitabeleri içeren yazı dili – didaktik mahiyette olanlar – Allah'a yakarıp peygamberden şefaat dileyenler, – Fatiha isteyenler–, nasıl ne şekilde öldüğünü, başından geçenleri anlatanlar[32].

Türkler, Orta Asya'daki bozkır kültürü içinde Pagan Dönemlerinden beri mezarlarının üzerlerine, ölülerine duydukları saygı için taş dikmişlerdir. İlk devirlerde mezarın yerini belirlemek için dikilen, düz ve yüksek taşlara, zamanla figüratif özellikler eklenmeye başlanmıştır.

Türk topraklarında mezar mimarisi ve bu mimariye bağlı sanat tarihi konusu içine giren çeşitli unsurlar, Türk topluluklarındaki ölümle ilgili dinî inanışlar sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu inanışlar proto Türk devirlerdeki kültürlerde de mevcuttur. Orta ve İç Asya'da mezar mimarisi çok erken (neolitik) dönemlerden itibaren başlamıştır[33]. Ölümden sonra hayatın devam ettiği inancı ve tekrar diriliş inancıyla, ölen insanlar için mezar açmak, o mezarlar üzerine taş dikmek binlerce yıldır süregelen bir âdettir. Çok eski tarihten beri, ana yurtları Orta Asya başta olmak üzere bilinen eski dünyanın hemen her bölgesinde görülen hükümdarlığı ve çeşitli bölgelerdeki geçici ve sürekli yerleşimleri sırasında, bazı etnik grupların tesiriyle Türklerin

27 Ünver GÜNAY– Harun GÜNGÖR, **age**, s. 96.
28 İsmail, DOĞAN, "Günümüz Türkiyesi'nde Mezar Taşlarının Dili Antalya, Burdur, İzmir, Kırıkkale, Kırşehir, Malatya, Manisa, Şanlıurfa Mezarlıkları", **Geçmişten Günümüze Mezarlıklar Kültürü Ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu**, **Mezarlıklar Vakfı**, 1998, İstanbul, s. 22.
29 Metin HASEKİ, **Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları.** İstanbul, 1971, s. 5.
30 C. Esat ARSEVEN, Türk Sanatı, İstanbul, 1973, s. 453.
31 İsmail, DOĞAN, **agm**, s. 22.
32 İsmail, DOĞAN, **agm**, s. 22.
33 Ünver GÜNAY – Harun GÜNGÖR, **Türk Din Tarihi**. Kayseri, 1998, s. 44.

gelenekselleşmiş, çok değişik usul ve âdetleri olmuştur. Bu usul ve âdetleri, Türklerin İslamiyet'i kabulünden evvel ve sonra diye iki ana grupta toplamak mümkündür[34].

Türk topluluklarında mezar mimarisi ve bu mimariye bağlı sanat tarihi konusu içine giren çeşitli unsurlar, Türk topluluklarındaki ölümle ilgili dini inanışlar sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu inanışlar proto Türk devirlerdeki kültürlerde de bulunmaktadır. Orta ve İç Asya'da mezar mimarisi çok erken (neolotik) dönemlerden itibaren başlamıştır[35].

Türklerde ölülerin ilk mezarları çadırdan olmuştur. Evrenin küçük bir modeli bir tür mikrokozmos olarak çadır, Türk mimarisinde hem evin hem de mezarın modelini oluşturmuştur. Nitekim çadır formu, Selçuklu kümbetleri ve Osmanlı türbelerinde de şeklini muhafaza etmiştir. Kazakistan'da ve Kırgızistan'da bugün mezarların hala çadır formunu muhafaza ettiği anlaşılmaktadır.[36] Kurgan en eski Türk mezar yapılarından biridir. Türkler'in ölen kişinin yerinin belli olması için mezar odası üzerinde geniş bir daire biçiminde toprak veya taş yığarak yaptıkları, piramit şeklindeki tümseklere kurgan adı verilmektedir.

En eski Türk mezar yapıları olarak bilinen kurganlar, özellikle Hunlar ve Göktürkler tarafından çok kullanılmıştır[37]. Hun ölüm ve mezar geleneklerinin en somut yansıması kurganlar olmuşlardır. Kökü Türkçe "*korumak*" fiilinden gelen "kurgan sözcüğü, kale ya da şehir anlamına da gelir. Toprak altındaki mezar yapısının üstündeki koruyucu taş ve toprak yığınına kurgan denilmiştir. Bu ad daha sonra tümülüs görünüşlü mezarlara isim olmuştur. Dıştan bir tepe görünümünde olan bu mezar yapıları, toprak altında mezar odasından ve bu odayı kapatan üst örtüden oluşmaktadır. Mezar odasının duvarları yatay ve düşey yerleştirilmiş ağaç kütüklerinden oluşturulurken, üst örtüde de ağaç gövdelerinin birbirine bitişik kirişler şeklinde dizilmesi ile oluşur. Mezar odası içerisinde ahşap sandukada mumyalanmış ceset bulunur[38]. Hun dönemine ait binlerce kurgandan en önemlileri; Noin–Ula, Pazırık, Esik bölgesindeki kurganlardır. Hun döneminde çok gelişme gösteren kurgan yapıları, birçok unsurla birleşerek İslamiyet'ten sonra görülen türbe ve kümbetlerin kaynaklarından biri olmuştur[39].

Kurgan, Göktürkler döneminde de önemli bir mezar yapısı olarak kullanılmaya devam etmiştir; ancak Göktürkler yeni bir mimari anlayışla ölen kişinin anısına yapılmış mezar külliyeleri inşa etmişlerdir. Göktürk Devleti'nde mezar taşı dikme geleneği ölen kişinin heykelini yapma şeklindeydi. Hatta erkek olanlarına "*taş baba*", kadın olanlarına ise, "*taş nine*" adı verilmekte idi. Göktürklerden kalma, çok gelişmiş bir portrecilik anlayışı ile gerçekçi bir üslupla yapılmış çok sayıda taş baba ve taş nine günümüze ulaşmıştır. Heykel ya da tasvir ise "*Bediz*" olarak kaynaklarda isimlendirilmektedir. "*Eski Türk heykelleri ile ilgili çalışmalarda Türk heykellerini adlandırmak için genel olarak "kamennaya baba", "taş baba", "taş nine", "balbal", "bediz"...* kavram

34 Alım KARAMÜRSEL, "Türklerde Mezar.... ", s. 293–97.

35 Yaşar ÇORUHLU, **Erken Devir Türk Sanatının ABC'si**, İstanbul, 1998, s. 44.

36 Ünver GÜNAY – Harun GÜNGÖR, **age**, s. 89.

37 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Bahaeddin ÖGEL, **İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre**, Ankara, 1999, Nejat DİYARBEKİRLİ, **age**, s. 99–108, Yaşar ÇORUHLU, **age**, s. 46–61, Oktay ASLANAPA, **Türk Sanatı I**, İstanbul, 1972, s. 1–2, Necibe SARAÇOĞLU, **Türk Mezarlarına Dair Araştırma**, İstanbul, 1950, s. 8.

38 Kurganların kuruluş yapısı için bkz. Nejat DİYARBEKİRLİ, **age**, s. 15–19, Yaşar ÇORUHLU, **age**, s. 46–50.

39 Yaşar ÇORUHLU, **age**, s. 51.

işaretlerinin kullanıldığı görülür. Bunların bir kısmının (başta öldürülen düşmanları temsilen dikilen balballar olmak üzere) bugünkü anlamda heykel kavramını karşılamadığını; Eski Türkçe dönemine ait yazıtlarda ve diğer eserlerde bediz / bediz sözcüğünün hem resim, süs, süsleme, bezek, bezeme anlamlarında hem de heykel...anlamında kullanıldığını belirtmek gerekir[40]".

Göktürkler'de (M. S. VI–VIII. yy) Hunlar gibi ölülerini kurganlara gömmüşlerdir. Ancak Göktürkler yeni bir mimari anlayışla ölen kişinin hatırasına yapılmış mezar külliyeleri inşa etmişlerdir. Bunlardan en önemlileri Orhon Irmağı kıyılarında bulunan, Kültigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk mezar külliyeleridir. Orhon Yazıtlarına göre, bir kişi öldüğü zaman mezarına önce üzeri yazılı büyük bir taş (Bengütaş) dikilirdi. Sonra bunun etrafına ölenin hayatta öldürdüğü düşman sayısı kadar başları koparılmış heykeller konulurdu. Mezarın uzaktan görülmesi için büyük bir sırık dikilir ve yanına ahşaptan (fevkalade zamanlarda taştan) bark inşa edilirdi[41].

Çin kaynaklarında, erken Türkler arasında en ayırt edici ve en sağlam gelenek olarak abide komplekslerinden (ev, barklardan) bahsedilir. Moğolistan, Tuva ve Altay'da olduğu kadar Kırgızistan ve Kazakistan'da da çok sayıda oldukları kaydedilen bu abideler, sıklıkla mezarlıklar içerisinde ya da ayrı bir yerde gruplar halinde bulunmaktadırlar. Bunlar genellikle bir kare görünümlü 15'e 20 metrekare bir alanı kaplayan taş levhalardan yapılmış bir duvar görünümünde olup, ortasında küçük taşlardan ya da çakıl taşlarından küçük bir tümsek bulunmaktadır. Karenin kenarları baş noktasına göre yönlendirilmiştir. Giriş doğu kenarına yerleştirilmiş; ve çoğunlukla aynı kenarda bir sıra oluşturan çeşitli sayılarla şekilsiz taşlarla (balbal) birlikte insan biçimli bir kitabe bulunmaktadır[42]. "*Balballar*"ın Türklerce dikilmiş ilk mezar taşı olup olmadığı günümüzde hala tartışma konusudur. J. P. ROUX, İBNİ FADIL'ın balbalların ağaçtan yapıldığını tespit ettiğini, bu tespitin doğru olduğunu, ne var ki bunların ağaçtan yapılmış heykeller olmayıp, sadece toprağa saplanmış oklar olduğunu kabul etmekte: buna XII. yy.'da yaşamış İranlı şair Nizami'nin tespitlerini delil olarak göstererek, balballarla mezar taşlarının ayrı şeyler olduğuna işaret etmektedir[43]. İlk araştırmalarda balbal olarak tanımlanan, ancak halk arasında taş nine ve taş baba diye bilinen heykeller aslında ilk Türk mezar taşlarıdır. Bu heykeller mezarda yatan kişinin ruhunu temsil etmek amacıyla dikilmişlerdir[44]. Balballar ise ölen kişinin, hayatında öldürdüğü düşmanlarının adına mezarına dikilen taşlardır.

Eski Türklerde yaygın bir diğer ölü gömme âdeti ise, ölen kişinin mezarı başına, kendi heykeli "*sin*" ve öldürdüğü düşmanları simgeleyen kabaca yontulmuş taşlar olan balbalların dikilmesi idi. Bu mezar heykelleri 8. yy'dan 14. yy.'a kadar sürekliliğini devam ettirmiş olup; Moğolistan, Tuva, Güney Altay, Çin Türkistan'ı, Kazakistan ve Ukrayna'da rastlanılmıştır. Taş

40 Bediz kavramı hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz: Semra ALYILMAZ, Cengiz. ALYILMAZ. "Eski Türk Kadın Heykellerinin Düşündürdükleri", **TEKE**, C: III, S: 4, 2014, Erzurum, s. 11/33.

41 Necibe SARAÇOĞLU, **Türk Mezar Taşlarına Dair Araştırma**, İstanbul, 1950, s. 8.

42 Cıro Lo MUZIO, **agm**, s. 125–126.

43 Harun GÜNGÖR,"Kayseri ve Çevresinde Bazı Mezar Taşları", **I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, Kayseri, 1987, s. 48.

44. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Abdülkadir İNAN, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, T. T. K. B., Ankara, 1972, s. 178–231., W. BARTHOLD, **agm**, s. 515, Bahaddin ÖGEL, **age**, s. 131–137, Cıro Lo MUZIO, **agm**, s. 126–127, Oktay BELLİ, "Türklerde Taş Heykel ve Balballar", **Türkler Ansiklopedisi**, C. III, Ankara, 2002, s. 910–914. Yaşar ÇORUHLU, **age**, s. 99–100, Orhan Cezmi TUNCER, **Anadolu Kümbetleri (Selçuklu Dönemi)**, C: I, Ankara, 1986, s. 257–259.

heykeller ve balballar 6. yy'dan itibaren kurgan ve kült merkezlerinde yaygın olarak dikilmeye başlamıştır. 13. yy'dan itibaren ağaçtan da yapılmaya başlanmıştır. Kurganın üstünde, çevresinde ya da "*esterlik*" olarak adlandırılan etrafı çevrili kült merkezine yerleştirilmektedir. Genellikle kurganın üzerine birisi kocayı diğeri de karısını temsil eden iki mezar heykeli dikilmekteydi[45]. Bazen tek başlarına durmakta, ancak genelde matem yerinin taş halkasının doğu tarafında, çok nadiren de mezarların ve kurganların önünde bulunmaktadırlar[46]. Bunlar ölen kişi ya da kişileri bazen de ata ruhlarını veya bir tanrıyı temsilen mezar taşına yakın bir anlayışla dikilmiştir[47]. Ölen kişinin varlığının elle tutulur biçimde sürmesini sağlamak amacıyla yapılmışlardır. Taş heykeller, balballara oranla mümkün olduğu kadar ayrıntılı ve özentili işlenmektedir. Heykellerin hemen hepsinin belden aşağısı, toprağa saplanması için düz bir şekilde daralarak, aşağı doğru inmekte ve taşın alt kısmı nispeten sivriltilmektedir. Baş kısımları gövdeye kıyasla daha büyük ve saçsız olduğu görülmektedir. Genelde erkek heykellerin kısa boylu, tıknaz, sakalsız, iri burunlu oldukları görülmektedir[48]. Bazı heykellerin çene kısımlarında kısa ve seyrek bir sakal gösterilmiştir. Bıyığın erkekler arasında çok moda olduğu anlaşılmaktadır. Örneklerin bir kısmı bacak bacak üstüne atmış oturur durumda gösterilirken; çok büyük bir kısmı bacakları belirtilmeden düz bir şekilde yapılmışlardır.

Göktürklerden sonraki Türk devleti olan Uygurlar (745–840), Şamanizm dinini terk ederek Budizm ve Mani dinini benimsemişlerdir. Uygurlarda da mezar üzerine taş dikme geleneğinin devam ettiği görülmektedir. Uygurlar etrafında kadeh tutan heykelciklerin bulunduğu mezar taşlarına Bengütaş adını vermişlerdir ve uzunlukları 5–6m. bulan bu örnekler Orta Asya'da Karabalgasun bölgesinde bulunmaktadır. Bu taşlar han veya hakan ve onların derecesinde büyüklerin adlarına dikilmiş olup, çoğunlukla hayvan tasvirleri ile süslüdürler. Ölen kişinin bağlı olduğu budunun damgası taşlar üzerinde bulunmaktadır[49].

Uygurlar yerleşik bir düzen kurdukları için mezar mimarisine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Uygur Budist mimarisinde gelişen "*stupalar*" ilhamını yurt tipi çadır şeklinden almıştı. Böylece hem stupa şekli hem de kurganlar İslamiyet'ten sonraki Türk mimarisinde mezar anıtlarının kaynağı olmuşlardır. Türklerden önce stupalar, bir dini kişiliğin kemiklerinin ve eşyalarının korunduğu kubbeli yapılardan ibaretti. Bu yapılar Türklerle birlikte tamamen mezar anıtı kimliğine bürünmüştür. Hoço şehrinin kuzeydoğusunda yer alan ve Koş–Gumbaz olarak adlandırılan yapılar, Uygur stupalarının en güzel örneklerindendir[50].

Karahanlılar Döneminde mezarı anıtlaştırma düşüncesi, İslami anlayışa ters düşse bile başka biçimlere bürünerek devam etmiştir. İslamiyet'i kabul eden ilk Türk devleti Karahanlılar Döneminde kişilerin ölümsüzleştirilmesi ve mezar yapma anlayışı devam etmiş; ilk defa bu dönemden itibaren türbe adı verilen mezar anıtları yapılmıştır. Karahanlılarla başlayan Gazneli ve Büyük Selçuklarla devam eden türbe veya kümbet adı verilen mezar anıtları Türk mezar mimarisi açısından oldukça önemlidir.

45 Oktay BELLİ,"Türklerde Taş Heykel ve Balballar", **Türkler Ansiklopedisi**, C: III, 2002, s. 910–914.
46 E. TRYJARSKİ, **Türkler ve Ölüm.** (Çev: H. ER, Dü.) İstanbul, 2011.
47 Yaşar ÇORUHLU, **Erken Devir Türk Sanatı**. 2011.
48 Oktay BELLİ,. **Kırgızistan'da Taş Heykel ve Balballar**, İstanbul, 2003.
49 Demet KARAÇAĞ, **Bursa'daki 14–15. Yüzyıl Mezar Taşları**, Ankara, 1994, s. 5.
50 Yaşar ÇORUHLU, **age**, s. 111–112.

Karahanlılar ile başlayan, Gazneli ve Büyük Selçuklu Devletleri tarafından yapılmaya devam ettirilen, proto tiplerini İslamiyet öncesi Türk topluluklarında görülen, "*türbe*" veya "*kümbet*" adı verilen mezar anıtları, Türk mezar mimarisi açısından çok önemlidir[51]. Özellikle Büyük Selçuklular devrinde çok ve zengin örnekleri görülen bu anıt mezarlar genel olarak üç bölümden oluşurlar. Bunlar, yapının bodrum katını oluşturan cenazelik (mumyalık) bölümü ki bu bölümde ölü bulunur, toprak üstünde kalan ziyaret bölümü (bu bölümde sembolik olarak bir çatma lahit yer alır) ve genelde içten bir kubbe ile dıştan da konik bir külahla oluşturulan üst örtü bölümüdür. Bu mezar anıtları önemli kişiler için yapılırken, halk yerleşme merkezleri yakınında mezarlıklara gömülüyordu. Karahanlı Döneminde mezar taşlarında figür kullanımının azalması, dini kaynaklarda kesin bir hüküm bulunmamakla birlikte, İslamiyet'te bol süslemeli ve gösterişli öğelerin hoş karşılanmaması düşüncesine dayanmaktadır. Ancak, mezar taşlarında, İslamlık öncesi Şamanist ve Budist geleneğe ait figürlerle "İslami gelenek ahenkli bir biçimde sentezlenmiştir[52]. Türklerin mezar taşlarındaki sembolizm anlayışı, kültürel birçok değişime paralel değişmelerle günümüze kadar gelmiştir.

Bir milletin geçmişiyle geleceği arasında canlı bir bağ oluşturan mezar taşları, İslamiyet sonrasında, üzerlerine işlenen Arapça, Farsça ve Türkçe kitabeler, kufi ve sülüs yazının çeşitlerini, hat sanatının önemli örneklerini meydana getirirler. Bu kitabeler hat sanatı açısından taşıdıkları ehemmiyetin yanında, kullanılan unvan ve lakaplar açısından kültür tarihçilerinin ve edebiyatçıların üzerinde durması gereken birinci el kaynaklardır[53].

Oğuzlar Karahanlılar gibi Müslümanlığı kabul etmişler ve Müslüman Türk manasına gelen Türkmen adını almışlardır. Oğuzlarda mezar, bir oda gibi açılıyor, tavanı yapıldıktan sonra onun üzerine de çamurdan kubbeye benzer külah kısmı ilave ediliyordu. Oğuzların bu mezarları; Türkiye'de bilhassa Selçuklu Devrinde yaygın bir şekilde görülen ve araştırmacılar tarafından Türk çadırına benzetilen kümbetler arasında yakın bir benzerliğe işaret etmektedirler[54].

Anadolu'ya Türklerin gelmesiyle, anıt mezar yapma anlayışı da taşınmıştır. Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemlerinde sayısı bine yaklaşan çok değişik ve zengin örneklerle mezar anıtları yaşatılmıştır[55]. Taş nine ve taş babalar genellikle mezarda yatan şahsın heykeli şeklinde biçimlendirilen taşlardır. Göktürkler ve Uygurlar dönemlerinde yani İslamiyet öncesi dönemdeki mezar taşlarının biçimlendirilişleri, İslamiyet sonrasına özellikle Anadolu'ya geleneğin uzantısı olarak yansımıştır. Anadolu Selçuklu Döneminde mezar taşları, taş nine ya da taş baba şeklinde yapılmamakla beraber; figürlü mezar taşları ile karşılaşılmaktadır. Anadolu Selçuklu Döneminden itibaren görülen kabartmalı mezar taşları, Anadolu'da daha

51 Türbe ve kümbet mimarisi hakkında daha fazla bilgi için bkz. Mustafa CEZAR, **Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık**, İstanbul, 1977, s. 97–vd., Oktay ASLANAPA, **age**, s. 19–vd, Orhan Cezmi TUNCER, **age**, s. 13–50, Yaşar ÇORUHLU, **Türk Sanatının ABC'si**, s. 63, 66, 72., Gönül ÖNEY, "İran ve Anadolu Selçuklu Türbelerinin Mukayesesi", **Yıllık Araştırmalar Dergisi**, S: 3, Ankara, 1981, s. 41–66.

52 İsmail, DOĞAN, **agm**, s. 22.

53 Beyhan KARAMAĞARALI, **Ahlat Mezar Taşları**, 1992, s. 31.

54 Faruk SÜMER, **Oğuzlar**, İstanbul, 1992, s. 56.

55 Anadolu'daki türbeler hakkında daha geniş bilgi için bkz. M. Oluş ARIK, "Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri", **Anadolu (Anatolia)**, C: XI, Ankara, 1970, Hakkı ÖNKAL, **Anadolu Selçuklu Türbeleri**, Ankara, 1996, Orhan Cezmi TUNCER, **Anadolu Kümbetleri**, 1986.

eskiden yaşamış kavimlere ait rölyefli mezar stelleri ile benzerliği akla getirmektedir. Anadolu topraklarında sonradan büyük çoğunluğu taş kesilme efsanesi ile izah ettikleri heykel ve kabartmalarla karşılaşmışlardır. Fakat bir süre geçip her iki toplumun düşmanlığı ve zıtlığı bittikten sonra karşılıklı bir kültür alışverişi olduğu düşünülebilir[56].

Araştırmacı ÖNDER'e göre Selçuklular Devrinde görülen mezar taşlarını iki grupta ele almak mümkündür:

1. Biçim ve uzunlukları farklı olan yazı ve bezemelerle süslü, mezar üzerine yatay olarak yerleştirilen, sanduka–lahit tarzı taşlar,
2. Mezarın baş ve ayak ucuna dikey olarak konan, çeşitli yükseklik ve enlerde, üzerleri bezemeli ve kitabeli, bazen sadece baş taşı olarak kullanılan, dikey mezar taşları[57].

Dikey mezar taşlarının boyu ve üzerindeki bezemeler ölenin saygınlığı, statüsüyle ve mesleğiyle ilgili bilgi verir. Saygın kişilerin mezar taşlarının uzunluğu bazen 3–4 metreyi bulmaktadır. Genellikle tuğla ve taştan inşa edilen Selçuklu mezar taşlarının üzerinde hayvan figürleri ağırlıkta olmak üzere bolca geometrik ve bitkisel motif kullanılmış insan figürlü kabartmalara ve hatta ölenin mesleğine yönelik unsurlara yer verilmiştir[58].

Sülüs ve nesih tarzı yazıyla yazılan kitabelerin çevresi, dikey mezar taşlarında alınlıklar, rumi motiflerle bezenmiş olsa da; rumi motiflerin bazen sanduka tarzı mezar taşlarında gövdenin tüm yüzeyini kapladığı görülmektedir. Bazı Selçuklu mezar taşlarında daha sonra Osmanlı'da da geleneksel süsleme olarak kullanılacak olan kandil motifi kullanılmış, burmalı süs sütüncelerine yer verilmiştir[59].

Osmanlı mezar taşlarının Selçuklu ve Beyliklerdeki mezar taşlarına göre en belirgin özelliği daha sade, ağır başlı ve formlarının net oluşları ile dikkat çekmektedirler. Selçuklu taç kapılarında görülen ve mezar taşlarına yansıyan karmaşık, kavraması güç, gölge ışık dansı, Osmanlı mezar taşlarında görülmemektedir. Osmanlı mezar taşlarında figüratif elemanlara da rastlanmamaktadır. Buna karşın ölen kişinin kimliğini belirten semboller kullanılmıştır[60].

Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemindeki yatay sanduka tipindeki mezarlar, Osmanlı Döneminde baş ve ayak şahideli, çatma lahit çerçeveli veya sadece platformlu şahideli mezarlara dönüşmüşlerdir. Böylelikle sadece Anadolu Selçuklu Döneminde kabartma insan figürü, mezar taşına işlenirken; Osmanlı Döneminde bu uygulama ortadan kalkarak; bu uygulamanın yerini özellikle baş ve ayak ucu taşları yani şahideler kabaca insan formu şeklini almışlardır.

Türkler Anadolu'ya yerleştikten sonraki zamanlara ait, miladi bin senelerinden itibaren, mezarlıklar tespit edilebilmektedir. Örnek olarak Erzurum civarında Saltuklara, Ahlat civa-

56 Tuncer BAYKARA, "Asya Türk Kültürünün Bir Unsuru Olarak Mezar Taşları", **Vakıflar Haftası**, Ankara, 1993, s. 127–131.

57 Mehmet ÖNDER,"Konya Mezar Taşları Şekil ve Süsler", **Türk Etnografya Dergisi**, S: 12, Ankara, 1970, s. 6.

58 Tuncer BAYKARA, **agm**, s. 127 131.

59 Mehmet ÖNDER, **agm**, s. 7–8.

60 Metin HASEKİ, **age.** s. 44.

rında Selçuklara, Ak ve Karakoyunlulara, Konya ve Akşehir'de Selçuklulara ait mezarlıkları verebilmektedir[61].

Beylikler Döneminde Anadolu Selçuklu mezarlarının bir devamı olarak türbeler ve kümbetler yapılmıştır. Tek fark Beylikler Dönemi mezar anıtlarının Anadolu Selçuklu mezar anıtlarına göre daha sade bir süsleme programına sahip olmasıdır.

Osmanlı Dönemi mezar taşlarının Selçuklu ve Beylikler Dönemlerindeki mezar taşlarına göre en belirgin özelliği daha sade, ağır başlı ve formlarının net oluşudur. Selçuklu taç kapılarında görülen ve mezar taşlarına yansıyan karmaşık, kavraması güç, gölge ışık dansı, Osmanlı mezar taşlarında görülmemektedir. Osmanlı mezar taşlarında figüratif elemanlara da rastlanmamaktadır. Buna karşın ölen kişinin kimliğini belirten semboller kullanılmıştır[62].

Osmanlı mezar taşlarında ölen kişinin baş, gövde ve ayaklarını simgeleyen şahideler âdeta birer heykel gibi biçimlendirilmişlerdir. Başucu şahideleri ayak ucu şahidelerinden daha yüksek olup; bazılarının mezara bakan yüzeylerinde ayet ve kimlik kitabeleri yer almaktadır.

Mezar taşları; başlık, ser levha, kimlik bilgileri, dua ve tarih olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Osmanlı mezar taşlarının en önemli özelliği başlıkları yani serpuşlarıdır. Biçimlenişleri ile plastik açıdan dikkat çeken serpuşlar, mezarda yatan kişinin statüsü, mesleği, hangi tarikata mensup olduğu hakkında bilgi vermektedir. Burmalı, dilimli, eğimli sarıklar; çubuklu, baklava dilimli kafes şeklindeki kavuklar; mecidiye, hamidiye, aziziye kalıplı ve sarıklı fesler; oval başlıklar, hotoz başlıklar[63]. Osmanlı Dönemi mezar taşlarının önemli unsurlarıdır.

XX. yüzyıl başlarına kadar, İstanbul başta olmak üzere Osmanlı ülkesinde son derece dikkat çeken bir mezar taşı geleneği yaygın bulunmaktaydı[64]. Osmanlı mezar taşlarının Selçuklu ve Beylikler Devri mezar taşlarına göre en belirgin özelliği daha sade, ağır başlı ve formlarının net oluşudur. Selçuklu taç kapılarında görülen ve mezar taşlarına yansıyan karmaşık, kavraması güç ışık gölge dansı Osmanlı mezar taşlarında görülmez. Osmanlı mezar taşlarında figüratif elemanlara da rastlanmaz. Buna karşın ölen kişinin kimliğini belirten semboller kullanılmıştır[65].

Osmanlıların Müslüman mezarlıklarında Sünni mezhebine bağlı olanlarda özellikle 18, 19 ve 20. yüzyılın başındaki mezar taşlarının şahideleri stilize insan heykellerini andırmaktadır. Ancak Osmanlıların Alevi mezar taşları taş heykeller şeklindedir. Göktürk Döneminde "*sin taşı*" geleneğinin Anadolu topraklarındaki uzantısını Osmanlı toplumundaki Alevilerce devam ettirildiği görülmektedir. Ayrıca taş nine ve taş baba yani taş heykel yapma geleneği Cumhuriyet Döneminde de Anadolu halk sanatı ürünü olarak Alevi mezhebi inancını taşıyan vatandaşlar arasında devam ettirilmiştir.

61 Necibe SARAÇOĞLU, **age**, s. 14.
62 Metin HASEKİ, **age.** s. 45.
63 Halit ÇAL, **"**İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar**"**, **IV. Eyüp Sultan Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul, 2000, s. 208–225.
64 Tuncer BAYKARA, **agm**, s. 128.
65 Metin HASEKİ, **age** s. 45.

Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı mezarları arasında çok fazla fark olmamakla birlikte, her biri kendi dönem ve bölge özelliklerini taşırlar[66]. Bütün bu farklılıklar ve benzer yanlar ele alınarak; Anadolu'daki Türk mezarları genel olarak dört biçimde yapılmıştır. Sandukalar, çatma lahitler, şahideli mezarlar ve baldöken mezarlar. Ancak bu dört mezar şekli dışında bazı bölgelerde görülen farklı mezarlarda mevcuttur. Bunlara örnek olarak özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da karşımıza çıkan koç, koyun ve at şeklinde mezar taşları verebilir[67]. Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Kars ve Van müzelerinde pek çok örneği görülür. At heykelleri sayıca çok daha azdır ve bugüne kadar yalnız Doğu Anadolu'da tesadüf edilmiştir. Koç, koyun ve at heykeli şeklindeki mezar taşlarının, Türkiye dışında Kafkasya ve Asya'da da örnekleri mevcuttur[68]. Sadece Ahlat'ta bulunan toprak altında, dehlizler şeklinde açılmış mezarlara "*akıt mezarlar*" denmektedir. Akıt mezarlar Anadolu'daki değişik tipli mezarlara bir başka örnek olarak verilebilir[69].

Sanduka mezarlar; tek taştan yontuldukları gibi yanları ve üstü taş plakalarla kaplı olanlar, içi toprakla dolu bulunanlar mevcuttur. Tek taştan yontulmuş olanlar genelde Selçuklu tarzıdır[70]. Sanduka mezarlar, Selçuklulardan itibaren taş malzeme ile yapıldıkları gibi alçı, çini ve ahşap malzeme kullanılarak yapılmışlardır.

Çatma lahit mezarlar; genelde bir veya birkaç kaide üzerinde yükselen, dikdörtgen prizma biçiminde yekpare taştan veya taş bloklarla çatılarak yapılan mezarlardır. Kaidesiz olan örneklerle de karşılaşılmaktadır. Özellikle Anadolu'da karşımıza çıkan bu mezarlar, daha çok Osmanlı Döneminde kullanılmıştır.

Şahideli mezarlar; baş ve ayak ucuna veya sadece baş ucuna dikilen bir şahide taşı ile tanımlanabilir. Bu şahideler, mezarı oluşturan toprak yığını, çatma lahit veya sanduka mezarlarda kullanılabilmektedir. Osmanlı Döneminde çeşitli örnekleri mevcut olan şahideler, Türk sanat tarihi açısından büyük önem taşırlar. Genelde baş ucu taşı ayak ucu taşına oranla daha büyük ve süslü yapılırken, ayak ucu taşı daha sade ve gösterişsizdir. Baş ucu taşı üzerinde yer alan kitabeler, özellikle yazı sanatı ve Türk edebiyatı içerisinde önemli bir yer tutarlar.

Baldöken mezarlar; açık mezarlarla kapalı türbe (kümbet) arasında kalan, mimari bakımdan önemli bir tip mezar şekli daha bulunmaktadır ki, bunlar açık türbeler de denmektedir. Bu tip mezarlara Anadolu ve İstanbul'da XII. asırdan sonra rastlanmaktadır[71].

66 Anadolu mezarları ve mezar taşlarının 12–15. yy. arasındaki özellikleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Beyhan KARAMAĞARALI, **age**, s. 2–39.

67 Koç, koyun ve at şeklindeki mezar taşları hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ertuğrul DANIK, **Koç ve At Şeklindeki Tunceli Mezar Taşları**, Ankara, 1990, Abdullah ÇAY, **Anadolu'da Türk Damgası**, Ankara, 1983, H. Z. KOŞAY, "Doğu Anadolu Mezartaşlarındaki Koç ve Koyun Heykelleri", **Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi**, Ankara, 1962, s. 255–257. Beyhan KARAMAĞARALI, **age**, s. 35–39.

68 Beyhan KARAMAĞARALI, **age**, s. 35.

69 Akıt mezarlar hakkında daha geniş bilgi için bkz. Haluk KARAMAĞARALI, "Ahlat'ta Bulunan Tümülüs Tarzında Türk Mezarları", **Önasya**, S: V/59–60, Ankara, 1970, s. 5–6.

70. Necibe SARAÇOĞLU, **age**, s. 28.

71. Necibe SARAÇOĞLU, **age**, s. 35.

4. Seyyid Burhaneddin Hz. Mezarlığı'ndaki Mezarlar ve Mezar Taşları

Katalog No: 1 (P/18–5)
Çizim No: 1–5
Foto No: 1–2
İnceleme Tarihi: 03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi: Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri: *Yükseklik*: 100 cm. *Genişlik*: 110 cm.

Genel Tanım: Yekpare, koyu gri renkli bazalt cinsi taş malzemeden oluşturulan; silindirik formlu yukarıdan aşağıya doğru genişleyen, kütlesel görünüşleriyle dikkat çeken eser, mezar taşı olmalıdır. Bugün taşın yüzeyinde ciddi bozulmalar mevcuttur. Üst kısmı tabla şeklinde düzleştirilmeye çalışılmış olan mezar taşının büyük bir kısmı toprağa gömülüdür. Taşın üst kısmında küçük bir daire şeklinde oyuntunun izlerine rastlanmaktaysa da taşın yüzeyi çok korozyona uğradığı için bu oyuntu bugün çok net bir şekilde algılanmamaktadır. Bu oyuntunun işlevi tespit edilememiştir. Üzerinde herhangi bir bezemeye ya da kitabeye rastlanmayan; mezar taşı olduğu düşünülen bu anıt, arkaik bir görünüme sahip olup, Osmanlı Dönemi öncesinde yapılmış olmalıdır.

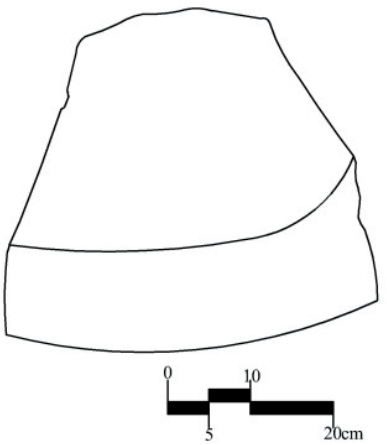

Çizim: 1 Kat No: 1 Güney Cephe

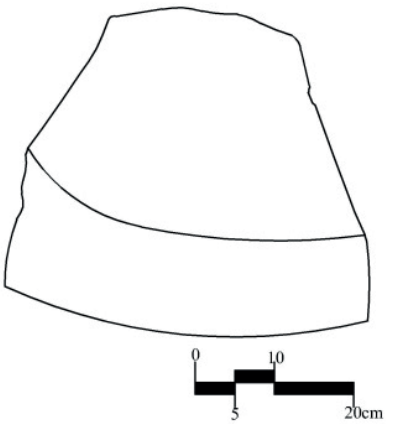

Çizim: 2 Kat No: 1 Doğu Cephe

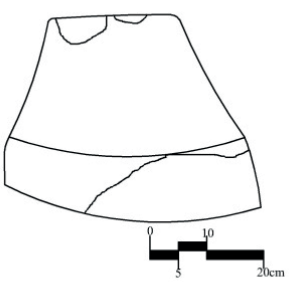

Çizim: 3 Kat No: 1 Kuzey Cephe

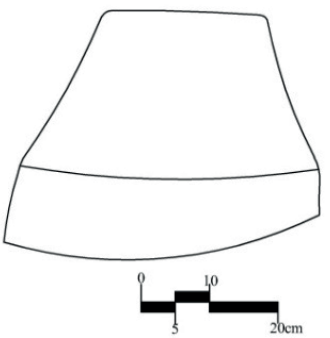

Çizim: 4 Kat No: 1 Batı Cephe

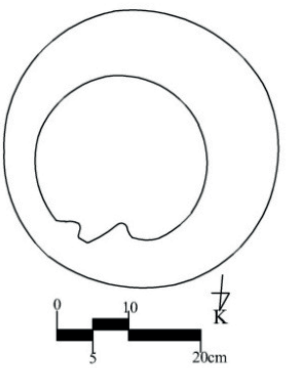

Çizim: 5 Kat No: 1 Plan

Foto: 1 Kat No: 1 Güney Cephe

Foto: 2 Kat No: 1 Kuzey Cephe

Katalog No:	2 (P/18–16)
Çizim No:	6–10
Foto No:	3–4
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 100 cm. *Genişlik*: 120 cm.

Genel Tanım: Yukarıdan aşağıya doğru genişleyen, konik formlu, monoblok koyu gri renkli bazalt cinsi taştan yapılmış mezar taşı olduğu düşünülen eserin; bugün büyük bir kısmı toprağa gömülü vaziyettedir. Farklı formu ve anıtsal boyutuyla mezar taşı dikkat çekicidir. Yuvarlak gövde kısmının ortasında bir oyuntu mevcuttur. Bu daire formlu oyuntunun işlevinin ne olduğu kesin olarak tespit edilememekle birlikte; bir zıvana deliği olabileceği düşünülebilir. Ayrıca bu oyuntu üzerine bir ahşap direk dikilmesi ya da benzeri şekilde bir şahide oturtulmuş olabilmesi de ihtimaller dahilindedir. Mezar taşının yüzeyinde korozyona uğradığını gösteren delikler mevcuttur. Üzerinde herhangi bir bezemeye ya da kitabeye rastlanmayan; mezar taşı olduğu düşünülen bu anıt, arkaik bir görünüme sahip olup; Osmanlı Dönemi öncesinde yapılmış olmalıdır.

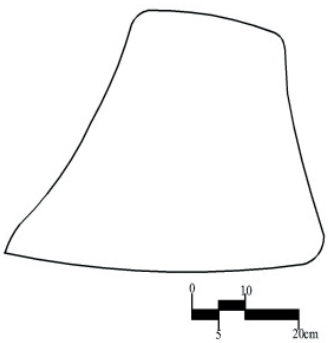

Çizim: 6 Kat No: 2 Kuzey Cephesi

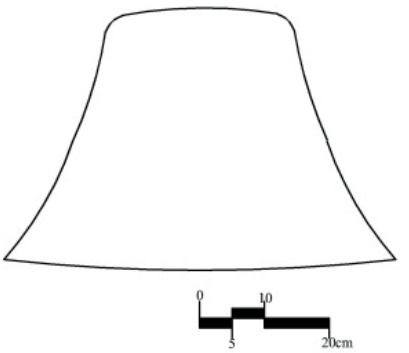

Çizim: 7 Kat No: 2 Doğu Cephesi

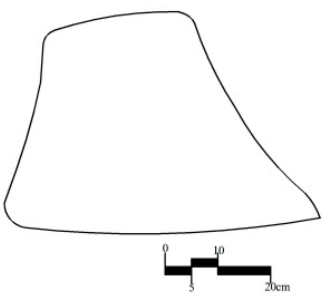

Çizim: 8 Kat No: 2 Güney Cephesi

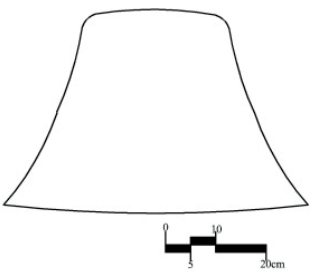

Çizim: 9 Kat No: 2 Batı Cephesi

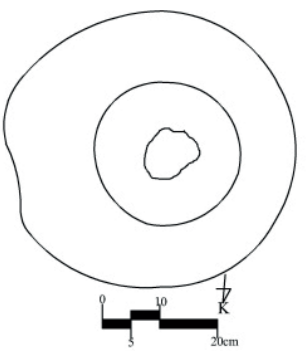

Çizim: 10 Kat No: 2 Plan

Foto: 3 Kat No: 2 Güney Cephesi

Foto: 4 Kat No: 2 Kuzey Cephesi

Katalog No:	3 (P18–9)
Çizim No:	11–15
Foto No:	5–6
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 110 cm. *Genişlik*: 90 cm.

Genel Tanım: Gri renkli bazalt taşından, yekpare olarak yapılmış mezar taşı olduğu düşünülen külah formundaki taş, dik olarak toprağa gömülüdür. Yaklaşık olarak yarım metre yüksekliğinde olan mezar taşı olduğu düşünülen eser, yukarıdan aşağıya doğru genişleyen konik forma sahiptir. Taşın yüzeyi korozyona uğradığı için yer yer süngerimsi bir görünüm almıştır. Üst kısmı yuvarlatılmış olmakla birlikte merkezde bir çukur bulunmaktadır. Bu daire formlu oyuntunun işlevinin ne olduğu kesin olarak tespit edilememekle birlikte; bir zıvana deliği olabileceği düşünülebilir. Ayrıca bu oyuntu üzerine bir ahşap direk dikilmesi ya da benzeri şekilde bir şahide oturtulmuş olabilmesi de ihtimaller dahilindedir. Anıtsal bir görüntüye sahip olan taş erken dönem özellikleri gösterir. Üzerinde herhangi bir bezemeye ya da kitabeye rastlanmayan; mezar taşı olduğu düşünülen bu anıt, arkaik bir görünüme sahip olup, Osmanlı Dönemi öncesinde yapılmış olmalıdır.[1]

[1] Araştırmacı tarihçi Mehmet ÇAYIRDAĞ, Katalog 1, 2, 3'de yer alan taşların, Roma Dönemi'nden kalan değirmenin alt kısmına ait sabit parçalar olduğunu ileri sürmüştür. ÇAYIRDAĞ, Bu konik taşların üzerine aynı taştan yapılmış bir bilezik geçirili olduğu, buna takılan uzun ahşap kollarla bu hareketli taş çevrilerek, tepeden dökülen buğdayların iki taş arasında öğütüldüğü şeklinde bilgi vermektedir. ÇAYIRDAĞ işlevlerini kaybetmiş veya hareketli üst parçaları kırılmış konik taşlar, devşirme malzeme olarak; mezar taşı yapılmıştır şeklinde bir yorumda bulunmaktadır. (02.03.2018'de yapılan mülakattan.)

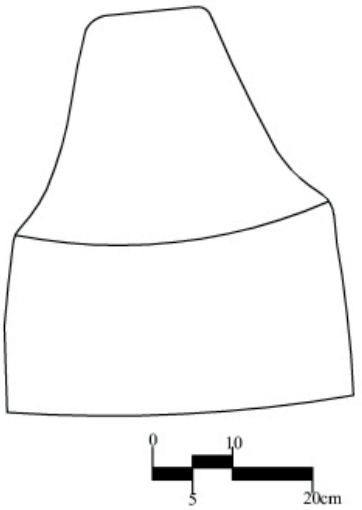

Çizim: 11 Kat No: 3 Kuzey Cephesi

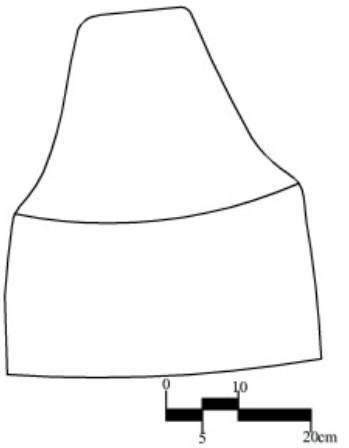

Çizim: 12 Kat No: 3 Doğu Cephesi

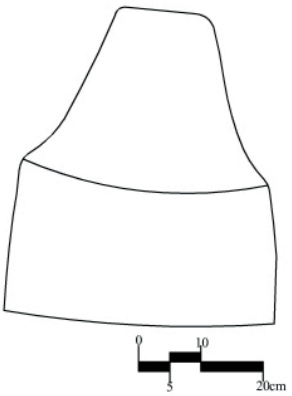

Çizim: 13 Kat No: 3 Güney Cephesi

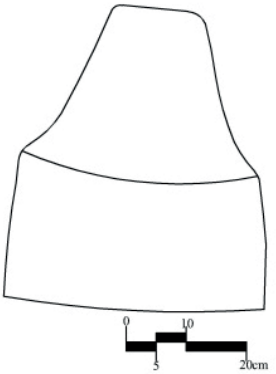

Çizim: 14 Kat No: 3 Batı Cephes

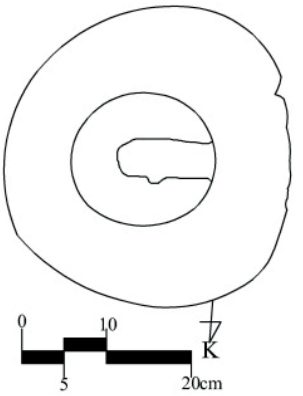

Çizim: 15 Kat No: 3 Plan

Foto: 5 Kat No: 3 Güney Cephesi

Foto: 6 Kat No: 3 Kuzey Cephesi

Katalog No:	4 (P4–8)
Çizim No:	16–20
Foto No:	7–10
İnceleme Tarihi:	16.08.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Son iki satırında "min şaban selase hamsin ve seb'a mie (H: 753/M: 1352)" / Beylikler Dönemi (Eretna Beyliği)
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 120 cm. *Genişlik*: 63 cm.

Genel Tanım: Beyaz mermer malzemeden yapılmış olan, dikdörtgen formlu mezar taşının üst kısmı çıkıntılı bir şekilde son bulmaktadır. Üst kısmının tepelik şeklinde son bulduğu düşünülen bir mezarın baş kısmına ait bir parça olmalıdır. Ancak bu parça insütu halde günümüze ulaşabilmiştir. Ayrıca bu mezar taşının da sol alt kısmında ve sağ üst kısmında kırıklar mevcuttur. Bu mezar taşı iki kullanım dönemi geçirmiştir. İlk kullanım dönemi Anadolu Selçuklu Dönemine ait olduğu düşünülmektedir. Ön yüzü olarak değerlendirilecek Doğu yüzünün ortasındaki kazıma tekniği ile 15 kollu bir çarkıfelek motifi alçak kabartma tekniği ile işlenmiştir. Bu çarkıfelek motifi üç yönde yanlarda ve üstte ince "*S*" şeklinde bir bordür (su yolu olarak adlandırılabilecek) ile çevrelenmiştir. Ancak üstteki bordür taşın yüzeyi yıprandığından net bir şekilde algılanamamaktadır. Taşın en üst kısmı palmetin taç kısmını andıran biçimde bir tepelik ile son bulmaktadır.

Batı yüzünde ise taşın yüzeyi çok yıprandığı için yazılar net biçimde okunamamakla birlikte; üç yatay dikdörtgen pano içine alınmış yazı yer almaktadır. Kitabe üç satırdan ibarettir. Ancak ilk satır hiç okunamamaktadır. Batı yüzündeki kitabede bu taşın ikinci bir dönemde kullanıldığı kanıtlar niteliktedir. Çünkü bu taş kitabelik nişi içerisine yerleştirilmiştir. Nesih yazı ile yazılan kitabenin son iki satırında "*min şaban selase hamsin ve sebameye (H: 753/M: 1352)*" ifadeleri okunabilmektedir.

Sonuç olarak bu mezar taşının mermerden yapıldığı, form olarak tepelik şeklinde son bulduğu ve üzerindeki çarkıfelek ve su yolu bordüründen dolayı Anadolu Selçuklu Dönemi'nde özel bir kişiye ait olduğu düşünülmektedir. İlk yapımının Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait olduğu daha sonra taşın arka yüzünün Eretna Beyliği Dönemi'nde de ikinci kez mezar taşı kitabeliği olarak kullanıldığı açıktır. Çünkü mermer malzeme kıymetli bir malzemedir.

Çizim: 16 Kat No: 4 Güney C.

Çizim: 17 Kat No: 4 Kuzey C.

Çizim: 18 Kat No: 4 Batı C.

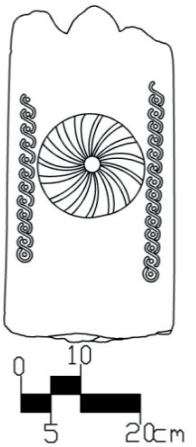

Çizim: 19 Kat No: 4 Doğu Cephe

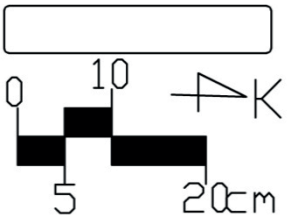

Çizim: 20 Kat No: 4 Plan

Foto: 7 Kat No: 4 Batı Cephe

Foto: 8 Kat No: 4 Doğu Cephe

Foto: 9 Kat No: 4 Güney Cephe

Foto: 10 Kat No: 4 Kuzey Cephe

Katalog No:	5 (P4–9)
Çizim No:	21–25
Foto No:	11–12
İnceleme Tarihi:	16.08.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 35 cm. *Genişlik*: 30 cm.

Genel Tanım: Beyaz mermer malzemeden yapılmış olan mezar taşı parçası, dikdörtgen formlu olup; üste doğru yuvarlak kemer formunda son bulmaktadır. Büyük bir ihtimalle bir mezar taşının baş taşı parçası olmalıdır. Parçanın her iki yüzünde de işleme izleri mevcut olduğundan; ikili kullanım yani mezar taşının devşirme malzeme olduğu düşünülmektedir. Zaten bulunduğu yer pafta 4'ün 9'uncu mezarın kitabeliğinde bulunmuştur. Bu mezar geç dönem Osmanlı mezarı özelliği göstermektedir. Mermer malzeme olmasından dolayı Osmanlı döneminde kitabe olarak kullanılan taş büyük bir ihtimalle ilk yapıldığı dönemde Anadolu Selçuklu mezar taşı parçasıdır. Taşın "*A*" yüzünde (Anadolu Selçuklu Döneminde yapılan yüzü) merkezde kabartma tekniği ile kandil motifi işlenmiştir. Kandilin boyutu abartılı büyüklüktedir. Ayrıca bu kabartma kandilin fitili içinde geçerlidir. Eşyanın belirtilmesinde sanatçı proporsiyon bozukluğuna düşmüştür. Kandil motifinin gövdesinin orta kısmında altı kollu bir çarkıfelek motifi alçak kabartma tekniği ile bezenmiştir. Ancak bu çarkıfeleğin ve kandilin tamamı bugün algılanamamaktadır. Çünkü taşın tamamı bütün halinde günümüze gelememiştir. Taş aşağıdan yukarıya doğru genişleyen bir forma sahiptir. Ayrıca mermerin yüzeyinde yer yer kararmalar oluşmuştur.

Taşın "*B*" yüzü Osmanlı Döneminde kitabe olarak kullanılan yüzüdür. Ancak taşın malzeme yüzeyi korozyona uğradığı için kitabesinden hiçbir şekilde bir kelime dahi okunamamıştır. Mermerin yüzeyinde tortulanmalar oluşmuştur. Sadece kitabe ile ilgili olarak; üç bant ile dört satırlık bir yazıdan oluştuğu anlaşılmaktadır.

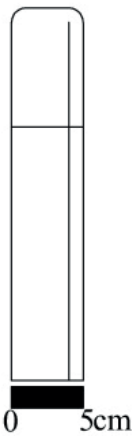

Çizim: 21 Kat No: 5 Güney C.

Çizim: 22 Kat No: 5 Kuzey C.

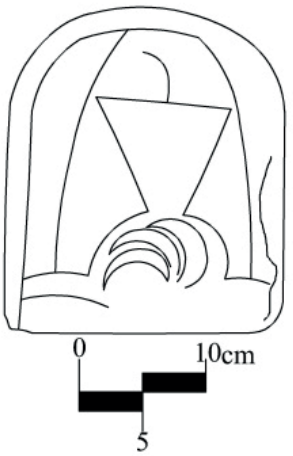

Çizim: 23 Kat No: 5 Doğu C.

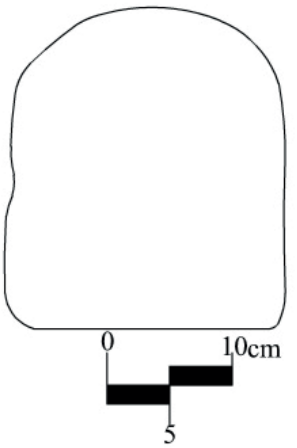

Çizim: 24 Kat No: 5 Batı C.

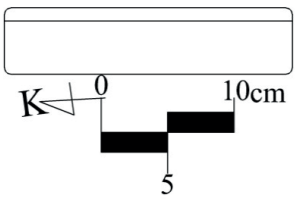

Çizim: 25 Kat No: 5 Plan

Foto: 11 Kat No: 5 Batı Cephesi

Foto: 12 Kat No: 5 Doğu Cephesi

Katalog No:	6
Çizim No:	–
Foto No:	13–14
İnceleme Tarihi:	16.08.2014
Kitabesi ve Dönemi:	–– (okunamamıştır) / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı

Genel Tanım: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda bulunan insütü haldeki parça mermer malzemeden yapılmıştır. Bir sandukaya ait olduğu görülen parçanın üzerinde alçak kabartma tekniği ile sülüs yazılar mevcuttur. Ancak taşın yüzeyi korozyona uğradığı için yazılar okunamamıştır. Dikdörtgen formlu tek katlı sivri kemerli kapaklı sanduka tipli mezarın tamamı günümüze ulaşamamıştır. Ayrıca yan yüzde köşede yine alçak kabartma tekniği ile bir çarkıfelek bezemesi dikkat çeker. Küçük boyutlu oluşundan dolayı bu sanduka parçasının bir çocuk mezarına ait olduğu düşünülmektedir.

Foto: 13 Kat No: 6 Genel Görünüş

Foto: 14 Kat No: 6 Genel Görünüş

Katalog No: 7 (P12–12)
Çizim No: 26–30
Foto No: 15–19
İnceleme Tarihi: 26.08.2014
Kitabesi ve Dönemi: "*amin*" / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri: *Yükseklik*: 78 cm. *Genişlik*: 28 cm.

Genel Tanım: Kademeli dikdörtgen formlu insitü kesme taş parçası, muhtemelen bir mezarın baş şahidesine ait olmalıdır. Mezar taşı, açık pembemtrak renkli, yekpare küfeki taştan kademeli dikdörtgen formludur. Taş iki parça halinde günümüze ulaşmıştır. Üstteki küçük parça şahidenin tepelik kısmından kopmuş bir vaziyette günümüze ulaşmışken, alt kısım da yazı ve bezemeler yer almaktadır. Ayrıca mezar taşının alt kısmının da büyük bir bölümünün günümüze ulaşamadığı düşünülmektedir. Mezar taşının ön yüzünde zincirle yukarı asılmış bir kandil motifi alçak kabartmayla tasvir edilmiştir. Kandilin alt kaide kısmının iki yanında kuş başına benzer (kartal olabilir) bir figür yer almaktaysa da bu bezemeler tam olarak algılanamamaktadır. Kandilin boyun kısmının iki yanında, iki nokta yer almaktadır. Kandilin omuz kısmında dairesel bir kulp tasvir edilmiştir. Kandilin iki yanında kademeli olarak daralan düz bant şeklinde tasvir edilmiş, kandili asmak için kullanılan bir zincir bezemesi yer almaktadır. Mezar taşı güney ve kuzey yan yüzlerinde kare panolara ayrılmıştır. En alttaki yazı panosunun küçük bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Ancak burada yazan yazı anlaşılamamıştır. Bir üsteki panoda iri harflerle "*amin*" ifadesi okunmaktadır. En üstteki kare panoda ise alçak kabartma tekniği ile bir çift kartalı andıran figür işlenmiştir. Bezemeler bitkisel bezemede olarak algılanabilir. Bu panonun üzerinde bir dikdörtgen yüzey daha yer almaktadır. Bu yüzeyde de kartalı andıran figür işlense de taşın yüzeyi korozyona uğradığı için buradaki figür tam olarak algılanamamaktadır. Ayrıca taşın yüzeyinde yer yer yosunlanmalar ve renk değişikliklerine de rastlanmaktadır. Mezar taşının arka yüzeyinde (batı cephesinde) herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Eserin üzerine işlenen bezemeler ve yazı stili göz önünde bulundurulduğunda erken dönem özelliği göstermektedir ve Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait olduğu düşünülmektedir. Buradaki bezeme şayet kartal figürü ise önemli bir devlet adamına ait olmalıdır.

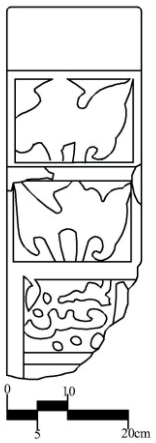

Çizim: 26 Kat No: 7 Güney C.

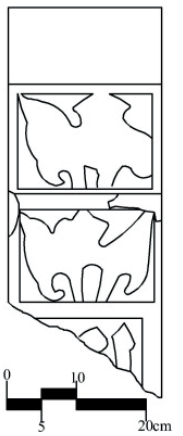

Çizim: 27 Kat No: 7 Kuzey C.

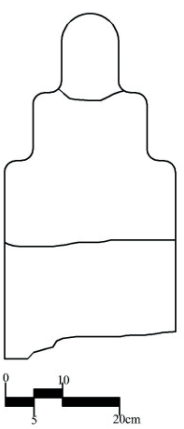

Çizim: 28 Kat No: 7 Batı C.

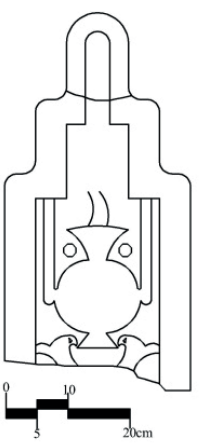

Çizim: 29 P12–12 Doğu Cephesi

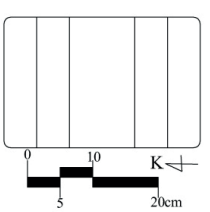

Çizim: 30 P12–12 Plan

Foto: 15 Kat No: 7 Güney Cephesi

Foto: 16 Kat No: 7 Kuzey Cephesi

Foto: 17 Kat No: 7 Doğu Cephesi

Foto: 18 Kat No: 7 Batı Cephesi

Foto: 19 Kat No: 7 Mezar taşından kırık parça

Katalog No:	8 (P18–10)
Çizim No:	31–35
Foto No:	20–22
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 45 cm. *Genişlik*: 36 cm.

Genel Tanım: Yekpare mermer malzemeden yapılmış sanduka (sandıklı) tipli mezar, kaidesiz olarak günümüze ulaşmıştır. İnce mermer işçiliği ile dikkat çekmektedir. Dikdörtgen gövdesi üç kademe halinde tabandan yaklaşık ikişer santimetre yükselmektedir. Bunun sebebi sandukayı bir uçtan bir uca kadar hafifçe yükseltmek olmalıdır. Dikdörtgen gövdenin üzerinde yuvarlak kemerle son bulan bir kapak kısmına sahiptir. İnce bir işçiliğe sahip olan lahitte herhangi bir süsleme ya da kitabeye rastlanmamıştır. Özenli bir işçilik ve özel bir malzemeye sahip olan sanduka erken dönem özelliği gösterdiğinden dolayı; Anadolu Selçuklu dönemine tarihlendirilebilir.

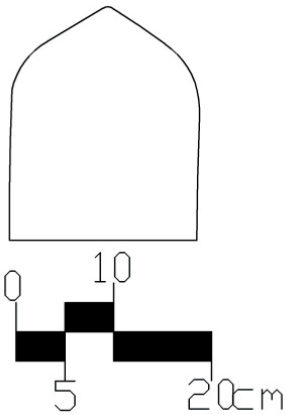

Çizim: 31 Kat No: 8 Doğu Cephesi

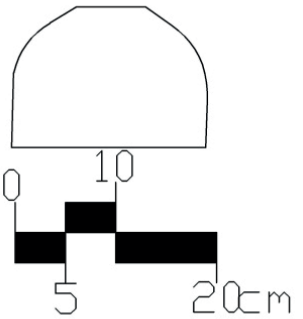

Çizim: 32 Kat No: 8 Batı Cephesi

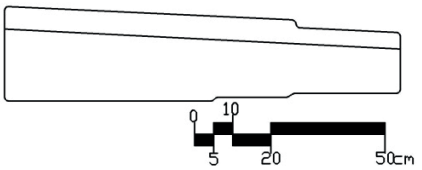

Çizim: 33 Kat No: 8 Kuzey Cephesi

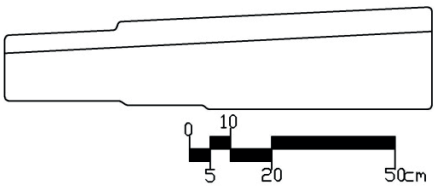

Çizim: 34 Kat No: 8 Kuzey Cephesi

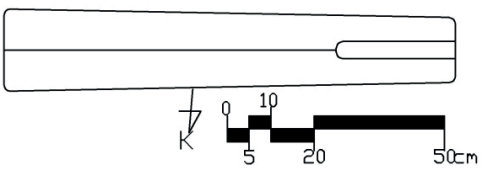

Çizim: 35 Kat No: 8 Plan

Foto: 20 Kat No: 8 Doğu Cephes

Foto: 21 Kat No: 8 Batı Cephesi

Foto: 22 Kat No: 8 Kuzey Cephesi

Katalog No: 9 (P18–15)
Çizim No: 36–40
Foto No: 23–26
İnceleme Tarihi: 03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi: –––(okunamamıştır) / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri: *Yükseklik*: 66 cm *Genişlik*: 39 cm

Genel Tanım: Yekpare beyaz renkli mermerden yapılmış sanduka tipli mezar, bütün unsurları ile günümüze ulaşmıştır. Yaklaşık olarak bir metre uzunluğa sahip olan sanduka kademeli bir kaide üzerinde yükselmekte ve onun üzerinde dikdörtgen bir gövde yer almaktadır. En üstte ise içe doğru girinti yapan sivri kemer formuna yakın bir kapakla nihayetlenmektedir. Sanduka yanlarda silmeler ile iç bükey ve dış bükey şeklinde girinti ve çıkıntı yaparak hareketlendirilmiştir.

İnce mermer işçiliğiyle karşılaşılan sandukanın kuzey yüzünde uçları kaş kemerle son bulmuş yatay dikdörtgen bir kartuş içerisine alınmış, alçak kabartma tekniği ile işlenmiş nesih yazıyla yazılmış bir satırlık kitabe yer almaktadır. Ancak taşın yüzeyi çok yıprandığı için kitabeden birkaç harf seçilebilmektedir. Aynı yazı kartuşundan güney yüzünde de olduğuna dair izler bulunmaktadır. Ancak günümüze ulaşamamıştır. Ayrıca kapak kısmının en üst kısmında ortada şerit halinde zencerek düğümü adı verilen motif görülmekteyse de; taşın yüzeyi çok fazla korozyona uğradığı için, bu bezeme fazla algılanmamaktadır. Sandukanın baş ve ayak kısımları kademeli olarak dışarı taşırılmıştır. Bu mezar anıtı; gerek kademeli sanduka tipi olsun, gerekse süsleme özellikleri, gerekse de kitabesi göz önüne alındığında; Anadolu Selçuklu mezar tipi özellikleri taşıdığı görülmektedir.

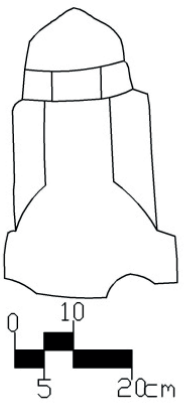

Çizim: 36 Kat No: 9 Batı Cephesi

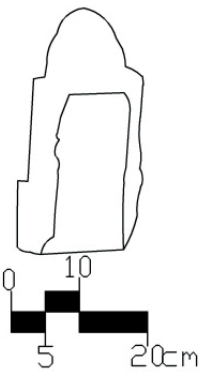

Çizim: 37 Kat No: 9 Doğu Cephesi

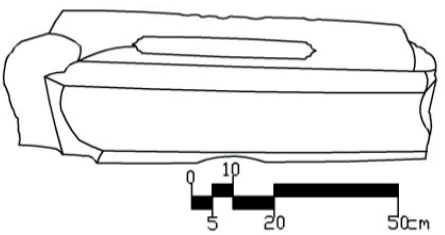

Çizim: 38 Kat No: 9 Kuzey Cephesi

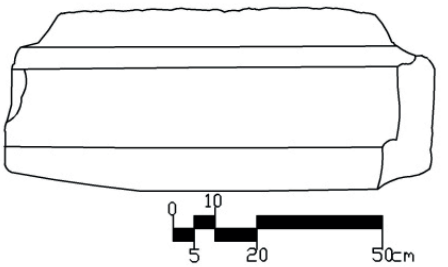

Çizim: 39 Kat No: 9 Güney Cephesi

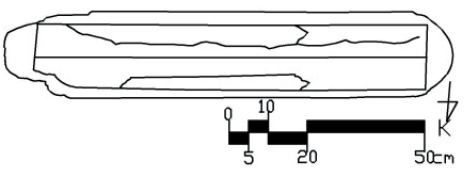

Çizim: 40 Kat No: 9 Plan

Foto: 23 Kat No: 9 Batı Cephesi

Foto: 24 Kat No: 9 Doğu Cephesi

Foto: 25 Kat No: 9 Kuzey Cephesi

Foto: 26 Kat No: 9 Güney Cephesi

Katalog No:	10 (P4–13)
Çizim No:	41–45
Foto No:	27–28
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	*El Mağfur.....* *.....Allahu Teala .....Hatun* *Binti'l–merhume ...* /Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 61 cm. *Genişlik*: 55 cm.

Genel Tanım: İnsitü halde, sadece bir kısmı günümüze ulaşmış olan mezar taşı, mermer malzemeden yapılmıştır. Ön yüzü olduğu düşünülen batı cephesinde taşın yüzeyinden hafifçe içeriye çökertilerek, dikdörtgen kitabelik oluşturulmuştur. Ancak mezar taşının üst kısmı kırıldığı için kitabenin sadece alttan iki satırı ve üstten üçüncü satırının bir kısmı okunabilmektedir. Birkaç kelime okunabilen kitabe, sülüs yazıyla sık bir istif ile yazılmıştır. Satır aralarında düz yüzeyli birer silme yer almaktadır. Kitabeden de anlaşılacağı gibi bu mezar taşı bir kadına aittir.

Mezar taşının doğu yüzünde ise kazıma tekniği ile basit bir kandil motifi işlenmiştir. Ancak bu motifin sadece alt kaide kısmı ve gövde kısmı ile yanlardaki asılma kısımlarına ait bölümler algılanmaktadır. Taş kırıldığı için kandilin üst kısmı günümüze ulaşamamıştır. Bu obje kandil dışında başka bir objede olabilir. Ayrıca taşın yüzeyinde yer yer yosunlaşmalar da mevcuttur. Malzemesi, süsleme özellikleri üzerine yazılan yazı stili göz önüne alındığında bu mezar taşı Beylikler Dönemine tarihlendirebilir.

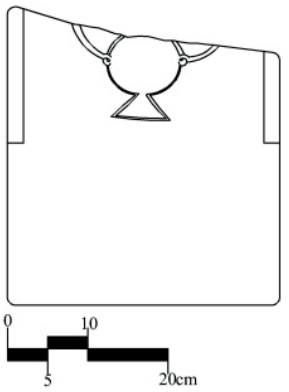

Çizim: 41 Kat No: 10 Güney Cephesi

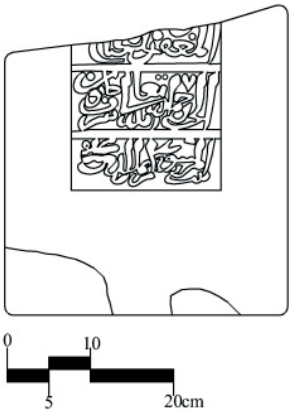

Çizim: 42 Kat No: 10 Kuzey Cephesi

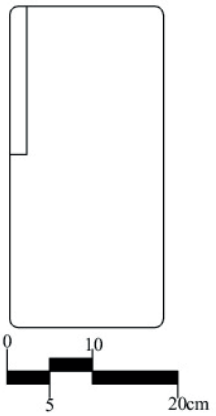

Çizim: 43 Kat No: 10 Doğu Cephesi

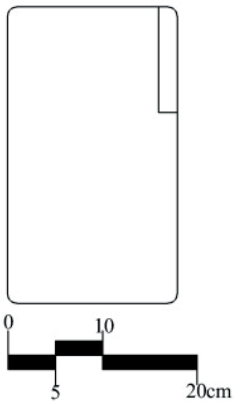

Çizim: 44 Kat No: 10 Doğu Cephesi

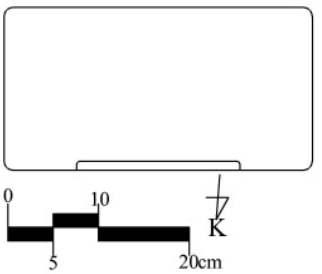

Çizim: 45 Kat No: 10 Plan

Foto: 27 Kat No: 10 Güney Cephesi

Foto: 28 Kat No: 10 Kuzey Cephesi

Katalog No:	11 (P7–7)
Çizim No:	46–50
Foto No:	29–31
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	*"El merhum emir Hasan Bek/Bakşayış?" Bismillahirrahmanirrahim Allahu LâİlaheIllâ huve'l–hayyu'l "La te'huzühü sinetün vela nevm lehumâ fis semâvati ve mâ fi'l–ârd. Yuhitûne bi–şeyin min'ilmihi illa bimâ şae, vesi'a kürsiyyühü's"* / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 41 cm. *Genişlik*: 137 cm.

Genel Tanım: Muntazam kesme taştan, yekpare olarak yapılmış sanduka (sandıklı) tipli mezar, kaidesiz bir şekilde günümüze ulaşmıştır. Mezar bir başka mezarın yan taşı olarak kullanılmaktaydı. Arazi çalışması sırasında öğrencilerden birisi tarafından tesadüfen keşfedilen mezar taşı bugün oldukça harap vaziyettedir. Sanduka mezarın baş ve ayak ucu taşlarının sadece bir kısmı günümüze ulaşabilmiş, büyük bir kısmı ulaşamamıştır. Taşın güney ve kuzey cepheleri birbirleri ile simetrik olarak düzenlenmiştir. Güney ve kuzey cephelerinin yüzeylerine sülüs yazı ile iki satır halinde Bakara Süresi'nin 255. Ayeti olan Ayet–el Kürsi'nin bir kısmı yazılmıştır. *"Bismillahirrahmanirrahim Allahu LâİlaheIllâ huve'l–hayyu'l La tehuzühü sinetün vela nevm lehuma fis semavati ve ma fil ard. Yuhitüne bi–şeyin min ilmihi illa bima şae, vesia kürsiyyühü's"* Ayrıca mezarın batı cephesinde baş kısmında *"El merhum emir Hasan Bek/Bakşayış"* yazmaktadır.

Sandukanın üst kısmında stilize insan formuna benzeyen Beylikler Devrinde genellikle kitabelik olarak değerlendirilen ancak burada kitabesi mevcut olmayan sanki tamamen kitabesi sökülüp alınmış gibi bir izlenim uyandıran bir bölüm yer almaktadır. Bu bölüm yatay dikdörtgen formlu uç kısmında bir üçgen yer almakta olup; üst kısmında yuvarlak şekilde son bulmaktadır. Taşın kuzeydoğu ucunda ciddi bozulmalar bulunmaktadır. Malzemesi, kitabesindeki yazı karakteri, mezar tipi özellikleri dikkate alındığında bu taşınabilir kültür varlığı Beylikler Dönemi özelliği göstermektedir.

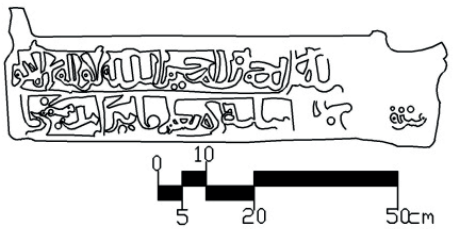

Çizim: 46 Kat No: 11 Güney Cephesi

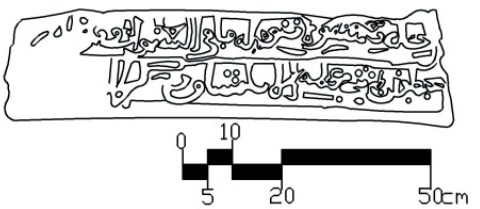

Çizim: 47 Kat No: 11 Kuzey Cephesi

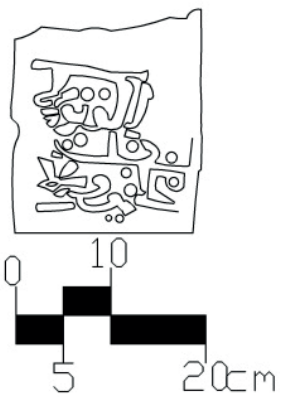

Çizim: 48 Kat No: 11 Batı Cephesi

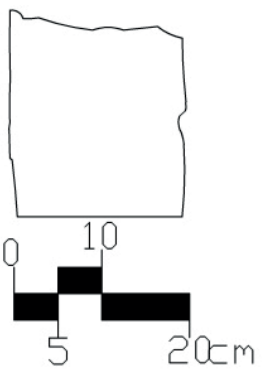

Çizim: 49 Kat No: 11 Doğu Cephesi

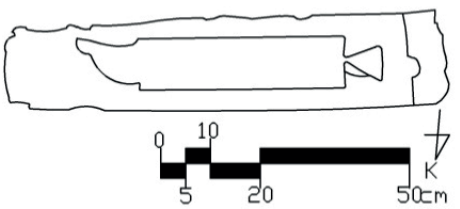

Çizim: 50 Kat No: 11 Planı

Foto: 29 Kat No: 11 Güney Cephesi

Foto: 30 Kat No: 11 Kuzey Cephesi

Foto: 31 Kat No: 11 Batı Cephesi

Katalog No:	12 (P6–5)
Çizim No:	51–55
Foto No:	32–35
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	*Bakara Suresinin 255. Ayeti"Rebiulahire sene seb'a mie"* *"El merhum Emir Hüsameddin" (baş taşı)* *"Fi "Rebiulahire 71 sene seb'a ve hamsin ve seb'a mie (H: 757/M: 1356)" (ayak taşı)* / Eretna Beyliği Dönemi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 44 cm. *Genişlik*: 135 cm.

Genel Tanım: Yekpare grimtırak mermerden yapılmış, iki kademeli sanduka (sandıklı) tipli mezarın, Beylikler Dönemi'ne ait olduğu düşünülmektedir. Alt kademesi dikdörtgen prizma şeklinde yükselirken üst kademesi sivri kemer şeklindeki yuvarlatılarak sonlandırılmıştır. Mezarın kuzeyinde ve güneyinde büyük çatlaklar mevcuttur. Doğu ve batı uç kısımlarında taş kopmalarına da rastlanmaktadır. Ancak yüzeyi çökertilerek ilk ve ikinci kademede güney ve kuzey cephede birbirleri ile simetrik olarak tasarlanmış, üst üste birer adet dikdörtgen yazı panosu yer alır. Bu yazı panosu taşın yüzeyi hafifçe çökertilerek oluşturulmuştur. Böylelikle sülüs yazı karakterinde ki harfler kabartma olarak dikkat çekmektedirler. Üst üste yerleştirilen iki panoda da Bakara Süresi'nin 255. Ayeti olan Ayet–el Kürsi'nin tamamı yazılmıştır.

Kuzey ve güney cephede toplam dört yazı kuşağı halinde Ayet–el Kürsi tamamen yazılmıştır. Çok düzgün bir taş işçiliğine sahip olan mezar taşının doğu ve batı cephelerinde ise üst üste dikdörtgen nişler içerisindeki yazılarda mezarın kime ait olduğu ve hangi tarihte yapıldığı yazmaktadır. Doğu cephesinde *"Fi Rebiül ahir sene seb'a ve hamsin ve seb'a mie (H: 757/M: 1356). Batı cephesinde ise "El merhum Emir Hüsameddin ....."* yazılıdır.

Sanduka Eretna Dönemi Emirlerinden Emir Hüsameddin'e ait olup Beylikler Dönemi sandukalarının bütün özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Mermer işçiliğine sahip, sülüs yazı karakteriyle göz dolduran bu özel eser, Selçuklu Uygarlığı Müzesine nakledilmiş ve bugün sergilenmektedir.

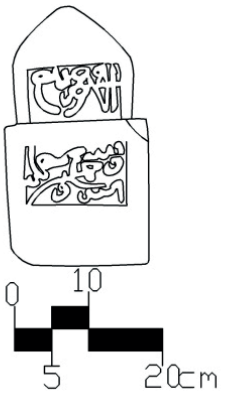

Çizim: 51 Kat No: 12 Güney Cephesi

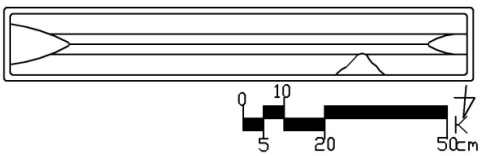

Çizim: 52 Kat No: 12 Kuzey Cephesi

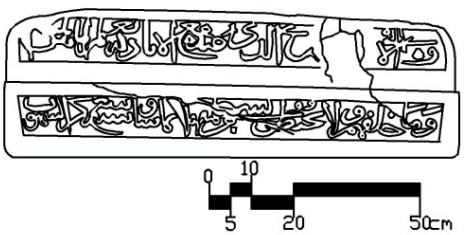

Çizim: 53 Kat No: 12 Batı Cephesi

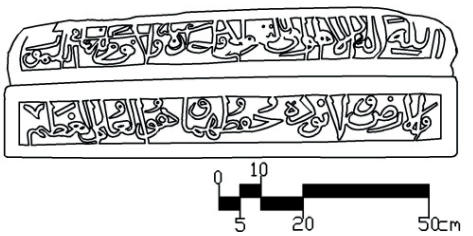

Çizim: 54 Kat No: 12 Doğu Cephesi

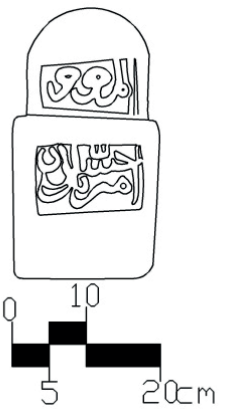

Çizim: 55 Kat No: 12 Plan

Foto: 32 Kat No: 12 Güney Cephesi

Foto: 33 Kat No: 12 Kuzey Cephesi

Foto: 34 Kat No: 12 Batı Cephesi

Foto: 35 Kat No: 12 Doğu Cephesi

Katalog No:	13 (P4–11)
Çizim No:	56–60
Foto No:	36–40
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	*"Allah'u Taale İbrahim bin .... fi şehr–i safar sene isna ve tis'in ve seb'a mie H. 792 (M. 1390)"* (sandukanın üst kitabelik kısmında) / Kadı Burhaneddin Beyliği Dönemi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 90 cm. *Genişlik*: 286 cm.

Genel Tanım: Yekpare pembemtrak kesme taştan, sanduka (sandıklı) tipli mezarın kaidesi günümüze ulaşamamıştır. Ancak mezarın baş ve ayak taşlarının bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Çok düzgün ve ince bir taş işçiliğine sahip olan, taşınabilir kültür varlığı, özel bir eserdir. Mezarın kuzey cephesi ve doğu yüzeyindeki işlemelerde yer yer bozulmalara rastlanmaktadır. 2014 yılında yapılan arazi çalışmasında batı cephesinin bir kısmı tarafımdan fark edilerek; bu sandukaya müdahale edilmiştir. Çünkü 2013'deki mezarlığın düzenleme çalışmaları sırasında yatay olarak durması gereken sanduka, çok bezemeli olduğundan dolayı baş taşı zannedilip; toprağa dik olarak yanlış bir şekilde yerleştirilmiştir. Ekibim ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi çalışanları tarafından yoğun mesai harcanarak; mezar (sanduka) doğru konumuna getirilerek, rölövesi çıkartılmış ve incelemesi yapılmıştır. Arazide incelenmesi tamamlanan eser, Selçuklu Uygarlığı Müzesine nakledilmiş ve bugün sergilenmektedir.

Doğu cephesi; bu yüzün alt ve üst kısmında ciddi bozulmalar bulunmaktadır. Bu yüzeyi yanlarda yivli küçük sütunceler sınırlandırmaktadır. Bu sütunceler yüksek dikdörtgen kaidelere ve zar tipi başlıklara sahiptir. Ayrıca bu başlıkların üzerinde de kum saati formunda ikinci bir başlık yer almaktadır. Güneydeki kum saati başlık kırıldığı için mevcut değildir. Sütuncelerin arasında dikdörtgen bir pano bulunmaktadır. Panonun içerisinde alçak kabartma tekniği

ile rumi ve palmetlerden oluşan bitkisel bir bezeme işlenmiştir. Ancak yine taşın yüzeyinde bozulmalar meydana geldiği için bu bezemenin ne olduğu anlaşılamamaktadır.

Mezarın batı cephesi, doğu cephesiyle simetrik olarak tasarlanmıştır. Her iki yandan küçük zar tipi başlıklarla son bulan sütuncelerle sınırlandırılan cephede cephenin üst kısmında dikdörtgen bir pano yer almaktadır. Bu panonun içerisinde alçak kabartma tekniği ile işlenmiş bir motif bulunmaktadır. Ancak taşın üst kısmı kırıldığı için bu motifin ne olduğu anlaşılamamaktadır.

Sandukanın üst kısmında stilize insan formuna benzeyen Beylikler Devrinde genellikle kitabelik olarak değerlendirilen ve burada kitabesi bulunan ve bize mezarın yapım tarihini veren celi sülüs yazıyla yazılmış bir kitabe yer almaktadır. Bu bölüm yatay dikdörtgen formlu uç kısmında bir üçgen yer almakta olup; üst kısmında yuvarlak şekilde son bulmaktadır. Kitabede ""*Allah'u Taale İbrahim bin .... fi şehr–i safer sene isna ve tis'in ve seb'a mie H. 792 (M. 1390)*" yazmaktadır. Kitabeliğin etrafını alçak kabartma tekniği ile işlenmiş zencerek motifi kuşatmaktadır.

Mezarın güney ve kuzey cephesi birbirleriyle simetrik olarak tasarlanmıştır. Sanatçı bitkisel bezemeyi yoğun olarak mezar taşının yüzeyine alçak kabartma tekniği ile grift olarak işlediği görülmektedir. Her bir yüzeyde en alttan başlamak üzere düz yüzeyli, kalın bir zencerek motifiyle dolgulanmış silme yer almaktadır. Taşın köşelerinde yivli, zar tipi başlıklı sütünceler yerleştirilmiştir. Sütuncelerin kum saati formunu andıran ikinci bir başlıkları bulunmaktadır. Güney ve kuzey cephelerinin her ikisinde de palmet ve rumiler ana süsleme ögeleri olarak göze çarpar. Aynı kompozisyonun uygulandığı cephelerde uygulanan süsleme şeması şöyledir: Ardışık olarak altı adet büyük palmet aralarda birbirine yarım ve tam altışardan on iki adet rumi ve kıvrık dal ile birbirine bağlanarak uyumlu bir bitkisel kompozisyon oluşturulur. Mezarın güney cephesinde batı kanadında taşın renginde değişmeler ve yosunlanmaların daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Mezarın malzemesi, formu, kitabesi, bütün bezeme özellikleri değerlendirildiğinde Beylikler Dönemi'nde yaşamış önemli bir şahsiyete ait olduğu düşünülmektedir.

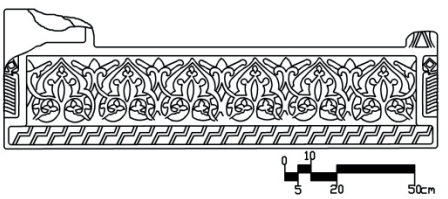

Çizim: 56 Kat No: 13 Güney Cephe

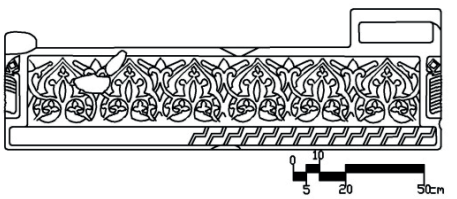

Çizim: 57 Kat No: 13 Güney Cephe

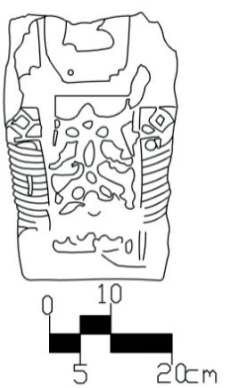

Çizim: 58 Kat No: 13 Batı Cephe

Çizim: 59 Kat No: 13 Doğu Cephesi

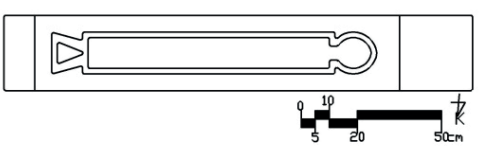

Çizim: 60 Kat No: 13 Plan

Foto: 36 Kat No: 13 Güney Cephe

Foto: 37 Kat No: 13 Kuzey Cephe

Foto: 38 Kat No: 13 Doğu Cephe

Foto: 39 Kat No: 13 Batı Cephe

Foto: 40 Kat No: 13 Üstten Görünüş Kitabelik Kısmı

Katalog No:	14 (P1–1)
Çizim No:	61–65
Foto No:	41–44
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bakara Suresinin 255. Ayeti "*el Muazzam*" / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 100 cm. *Genişlik*: 240 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan oluşturulmuş, sanduka (sandıklı) tipli mezar doğu–batı istikametinde yerleştirilmiştir. Mezarın bugün kaidesi mevcut değildir. Mezarın batı kısmına beyaz mermerden orijinal olmayan ve günümüz latin harfleriyle yazılmış "*Köse Halil Zâde Emin Efendi Hoca ö: 1895 ve Hacı Ali Efendi Hoca ö: 1901 ruhları için Fatiha yazdıran torunu Tevfik Saygılı*" yazılı başucu taşı yer almaktadır. Bu mermer başucu taşının en üst kısmında da ay yıldız ve yıldız yukarı gelecek şekilde işlenmiştir. Ancak bu mermer levhanın Beylikler Dönemi ile uzaktan yakından hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Sandukanın kuzeydoğu köşesinde bir kırıklık mevcuttur. Bunun dışında, sanduka üzerindeki yazılar ve bezemeleri ile asli halini muhafaza edip; günümüze kadar ulaşan nadir eserlerdendir.

Doğu cephesinde ise; orijinalinde mevcut olmadığını düşündüğümüz kare şeklindeki delik bulunmaktadır. Sivri kemerle sonlanan sandukanın en dışında ince bir zencerek bordürü bulunmaktaymış; fakat bu bordürden sadece üst kısmında küçük bir bölüm günümüze gelebilmiştir. İç içe üç kademeli bordür kuşağı taşın yüzeyi korozyona uğradığı için çok net bir şekilde algılanamamaktadır. En içteki zencerek motifi altta net bir şekilde görülmektedir.

Daha çok Anadolu Selçuklu Dönemi'nde görülen bu motif Beylikler Dönemi'nde de devam etmiştir. Kare boşluğun üzerinde kitabelik kısmı yer almaktadır. İki ince düz silme ile satırlar belirlenmiştir. Kitabe girift, sülüs bir yazıyla yazılmıştır. Dört satırlık kitabenin ilk üç satırı okunabilmektedir, dördüncü satır açılan delikten ötürü okunamamaktadır. Kitabenin altında ise ters ve düz "V" şekilleri ile bezenmiştir. Kitabeden de anlaşıldığı üzere sandukanın bu yüzü baş taşı yüzüdür.

Mezar beş düz yüzeyli silme ile dört süsleme ve yazı panosuna ayrılmıştır. İlk iki pano yazı, son iki ise bezeme panosudur. Sandukanın kuzeyi ve güneyi simetrik olarak tasarlanmıştır. Çok düzenli ve temiz bir taş işçiliğine sahip olan eserde ilk iki yazı panosunda celi sülüs yazı tercih edilmiştir. Kuzey ve güney cephede Bakara Suresi'nin 255. Ayeti olan Ayet–el Kürsi ve "*el Muazzam*" yazılıdır.

Yazı panolarında sonra dar iki ince düz silme arasında yer alan dar bir bezeme panosu bulunur. Bu bezeme panosunda taç yaprakları dik palmetler ana motiftir. Dik yapraklı palmetlerin tekrarlanmasıyla ve aralarda ise yarım rumilerin yanlara doğru bezemeye hareketlilik katar. Alan 15 tam palmet ile dolgulanmıştır. Dar bezeme yüzeyinin neredeyse iki katı olacak şekilde ana bezeme panosu ise iri bir palmetten ve bu palmetin tekrarından oluşmaktadır. Bu palmeti ise rumiler ve kıvrık dallar ile dolgulanmıştır. Bu ana bezeme panosu toplam yedi iri palmet bir yarım palmetten ibarettir. Bu iri palmetlerin içleri yarım ve tam rumiler ile ve bu rumilerin birbirine bağlanmalarıyla zenginleştirilmiştir. Alçak kabartma tekniği ile işlenen bitkisel bezemeler yazı ile hem yüzdür ve en alttaki silme diğer silmelerden neredeyse üç katı kalınlığındadır. Mezarın kuzey yüzeyinde yazı panolarının olduğu kısımda yer yer yosunlaşmalar ve likenler mevcuttur.

Sandukanın gerek üzerindeki süslemeleri gerekse mezar tipi ve yazı formu dikkate alındığında Beylikler Dönemine tarihlendirilebilir. Bu mezarın önemli bir şahsiyete ait olduğu düşünülmektedir. Mezar üzerindeki 1901 tarihli Osmanlı Döneminde de kullanıldığı anlaşılmaktadır.

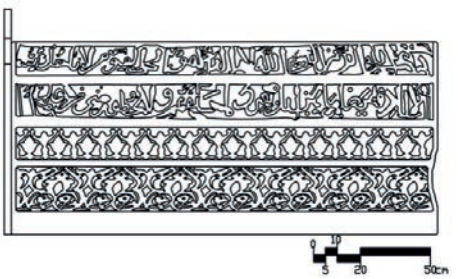

Çizim: 61 Kat No: 14 Güney Cephe

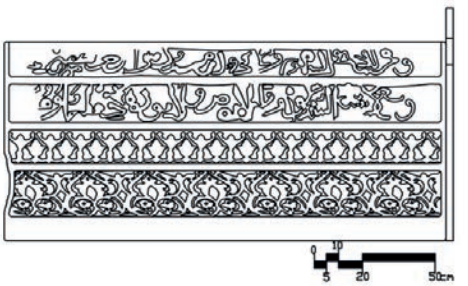

Çizim: 62 Kat No: 14 Kuzey Cephe

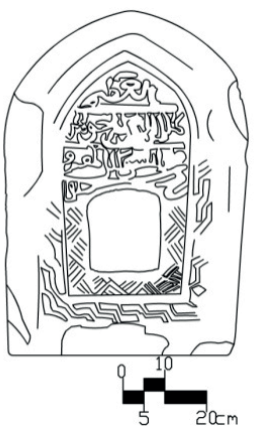

Çizim: 63 Kat No: 14 Doğu Cephe

Çizim: 64 Kat No: 14 Batı Cephe

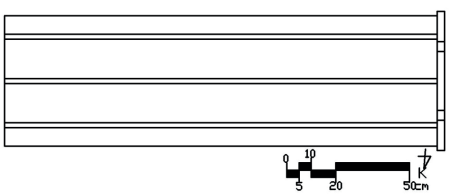

Çizim: 65 Kat No: 14 Plan

Foto: 41 Kat No: 14 Güney Cephe

Foto: 42 Kat No: 14 Kuzey Cephe

Foto: 43 Kat No: 14 Doğu Cephe

Foto: 44 Kat No: 14 Batı Cephe

Katalog No:	15 (P8–10)
Çizim No:	66–70
Foto No:	45–48
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Meşhed fi şevval min sene Arib'a ve işr–in ve samani maya H. 824 (M. 1437) / Karamanoğulları Beyliği Dönemi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 66 cm. *Genişlik*: 27 cm.

Genel Tanım: Kareye yakın, dikdörtgen formlu köşeleri pahlanmış, mermer malzemeden yapılmıştır. Beylikler Dönemine ait mezar taşının ön yüzünde dikdörtgen içerisine alınmış üst üste iki pano yer almaktadır. Taşın yüzeyinden çökertilerek yerleştirilmiş panolar içerisine kabartma olarak iri celi sülüs harflerle kitabesi yazılmıştır. Bunun dışında herhangi bir süsleme unsuru ile karşılaşılmamaktadır. Taşın alt kısmı tırtıklı olarak perdahlanmadan bırakılmıştır. Bu kısım muhtemelen toprak altında kalan kısımdır. Çünkü diğer kısımlarda mermerin yüzeyi perdahlanarak düzleştirilmiştir.

Taşın arka yüzeyinde bir şamdan yer almaktadır. Kazıma tekniği ile işlenen bu motif proporsiyon olarak fazla büyüktür. Bu mezar taşı bir mezarın baş taşına ait olmalıdır. Üzerindeki kitabeden de anlaşıldığı gibi Karamanoğulları Dönemine ait taş yalın bir anlayışla oluşturulmuştur.

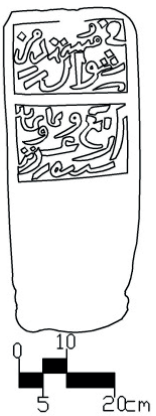

Çizim: 66 Kat No: 15 Batı Cephesi

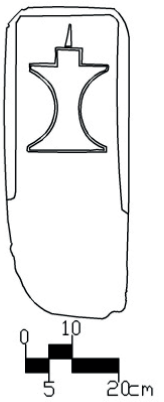

Çizim: 67 Kat No: 15 Doğu Cephesi

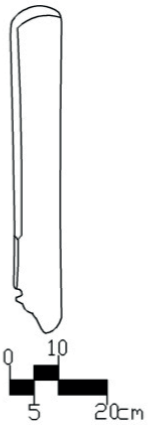

Çizim: 68 Kat No: 15 Kuzey Cephesi

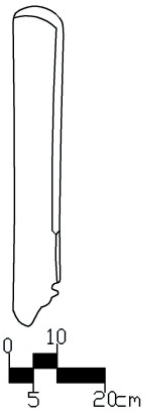

Çizim: 69 Kat No: 15 Güney Cephesi

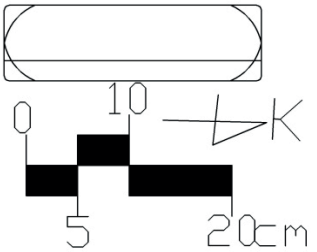

Çizim: 70 Kat No: 15 Planı

Foto: 45 P8–10 Batı Cephesi

Foto: 46 P8–10 Doğu Cephesi

Foto: 48 Kat No: 15 Güney Cephesi

Foto: 47 Kat No: 15 Kuzey Cephesi

Katalog No:	16 (P15–14)
Çizim No:	71–75
Foto No:	49–50
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	*El merhum El–mağfur...* *Havvace* *Bin Abdullah nevver allahu kabrehu* / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 124 cm. *Genişlik*: 50 cm.

Genel Tanım: Yekpare grimtırak mermerden yapılmış mezardır. Sütun şeklindeki dikey olarak dikilmiş taşın doğu yüzünde taşın yüzeyi perdahlanarak düzleştirilmiştir. Düzleştirilen yüzeye iri harflerle sülüs yazı stili ile kitabe yazılmıştır. Yatay iki bant ile kitabe üç bölüme ayrılmaktadır. Mezar taşı gerek yazı stili gerekse form özellikleri göz önüne alındığında Beylikler Dönemi Özellikleri gösterir.

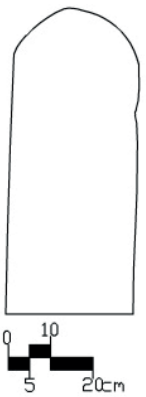

Çizim: 71 Kat No: 16

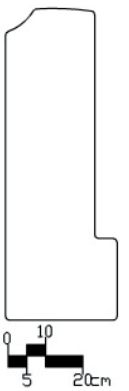

Çizim: 72 Kat No: 16

Çizim: 73 Kat No: 16

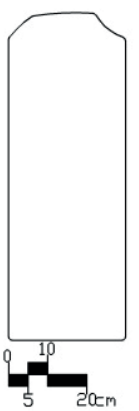

Çizim: 74 Kat No: 16

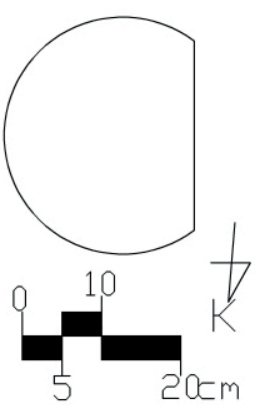

Çizim: 75 Kat No: 1

Foto: 49 Kat No: 16

Foto: 50 Kat No: 16

Katalog No: 17 (P15–15)
Çizim No: 76–80
Foto No: 51–52
İnceleme Tarihi: 03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi: *"ehde vesselasin ve semani mae H. 824 M. 1428"* /Dulkadiroğulları Beyliği Dönemi
Bulunduğu Yer: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri: *Yükseklik*: 83 cm. *Genişlik*: 30 cm.

Genel Tanım: Mezar monoblok mermer malzemeden yapılmıştır. Kirli beyaz mermerden silindirik formlu mezarın doğu yüzü pahlandırılarak düzleştirilmiştir. Taşın üst kısmı kırılmıştır. Kitabelik üç dikdörtgen pano halinde yer almaktadır. En üstte ki kitabe satırı taşın üst kısmı kırıldığı için günümüze ulaşamamıştır. Alçak kabartma tekniği ile celi sülüs yazı kullanarak yazılan iki panoda ""*ehde vesselasin ve semani mae*" ibareleri yer almaktadır. Beylikler Dönemine tarihlendirilmektedir.

Çizim: 76 Kat No: 17 Batı Cephesi

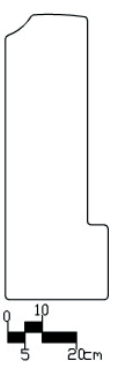

Çizim: 77 Kat No: 17 Kuzey Cephesi

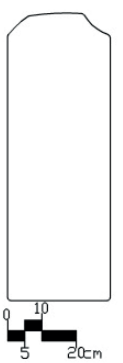

Çizim: 78 Kat No: 17 Doğu Cephesi

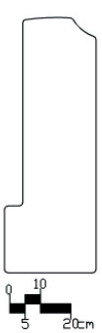

Çizim: 79 Kat No: 17 Güney Cephesi

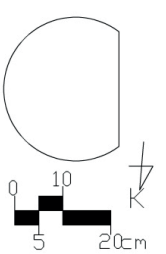

Çizim: 80 Kat No: 17 Planı

Foto: 51 Kat No: 17 Batı Cephesi

Foto: 52 Kat No: 17 Kuzey Cephesi

Katalog No:	18 (P15–17)
Çizim No:	81–85
Foto No:	53–54
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 110 cm. *Genişlik*: 46 cm.

Genel Tanım: Mezar, yekpare grimtırak mermerden yapılmıştır. Silindirik formlu dikili mezar taşının güney doğusunda büyük bir taş kırıklığı mevcuttur. Ayrıca mezar taşının üzerinde dikdörtgen şeklinde zıvana deliğini andıran delikler mevcuttur. Bu taşın üzerinde kitabe bulunmamakla birlikte, Katolog No: 16 ve 17'deki form benzerlikleri göz önüne alındığında Beylikler Dönemine tarihlendirilebilir.

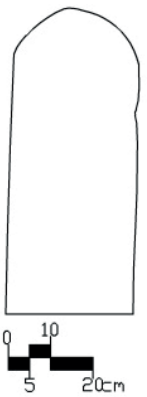

Çizim: 81 Kat No: 18 Kuzey Cephesi

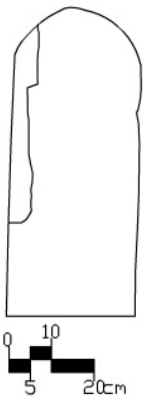

Çizim: 82 Kat No: 18 Doğu Cephesi

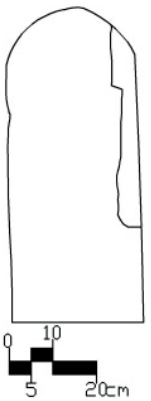

Çizim: 83 Kat No: 18 Güney Cephesi

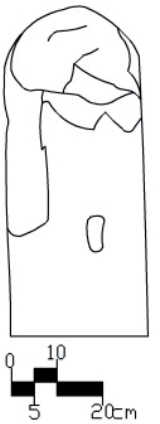

Çizim: 84 Kat No: 18 Doğu Cephesi

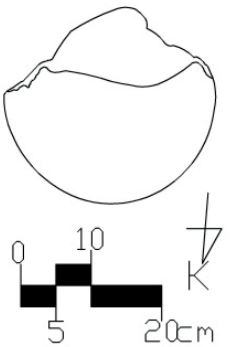

Çizim: 85 Kat No: 18 Planı

Foto: 53 Kat No: 18 Kuzey Cephesi

Foto: 54 Kat No: 18 Doğu Cephesi

Katalog No:	19 (P10–3)
Çizim No:	86–90
Foto No:	55–56
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	*"Mahmud bin şeyh Muhammed"* / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 90 cm *Genişlik*: 45 cm

Genel Tanım: Grimtrak damarlı, beyaz yekpare mermerden oyulmuş üst kısmı 10 dilimli istiridye kabuğu şeklinde son bulan mezarın ön yüzeyi sivri kemer biçiminde son bulmaktadır. Bu sivri kemerin içerisinde dokuz satırlık bir kitabe yer almaktadır. Kitabenin ortasında kalın bir bitkisel süsleme kuşağı yer almaktadır. Bu süsleme kuşağında "*S*" şeklinde sonu rumilerle biten bir ana motif bulunmaktadır. Bu kuşağın üstünde dört, altında beş satırlık celi sülüs harflerle yazılmış kitabe yer almaktadır. Kitabenin alt kısmında "*Mahmud bin şeyh Muhammed*" ibaresi yer almaktadır. Sanatçının boşluk fobisinden kaynaklanmaktadır. Neredeyse hiç boşluk bırakmamıştır.

Mezar taşının arka yüzeyi 3/1 yüksekliğe kadar istiridye dilimleri ile devam etmiş, daha sonra ise düz bırakılmıştır. Mermerin yüzeyinde yer yer kırıklar ve kararmalar mevcuttur. Yazı karakteri, mezar tipi ve malzeme özelliğinden dolayı Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

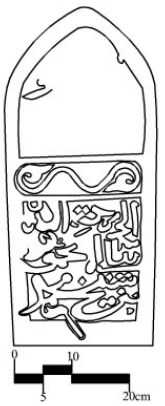

Çizim: 86 Kat No: 19 Batı Cephesi

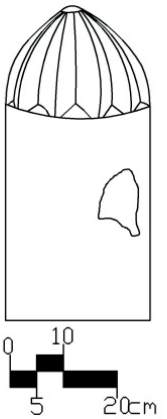

Çizim: 87 Kat No: 19 Doğu Cephesi

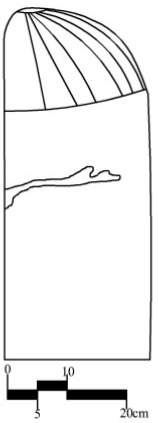

Çizim: 88 Kat No: 19 Güney Cephesi

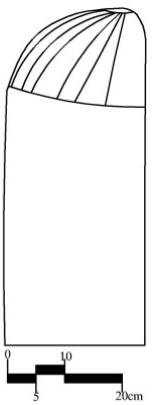

Çizim: 89 Kat No: 19 Kuzey Cephesi

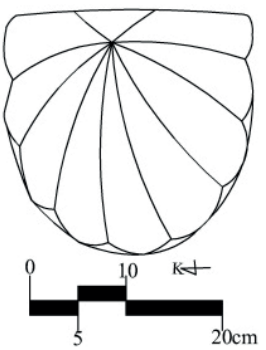

Çizim: 90 Kat No: 19 Planı

Foto: 55 Kat No: 19 Batı Cephesi

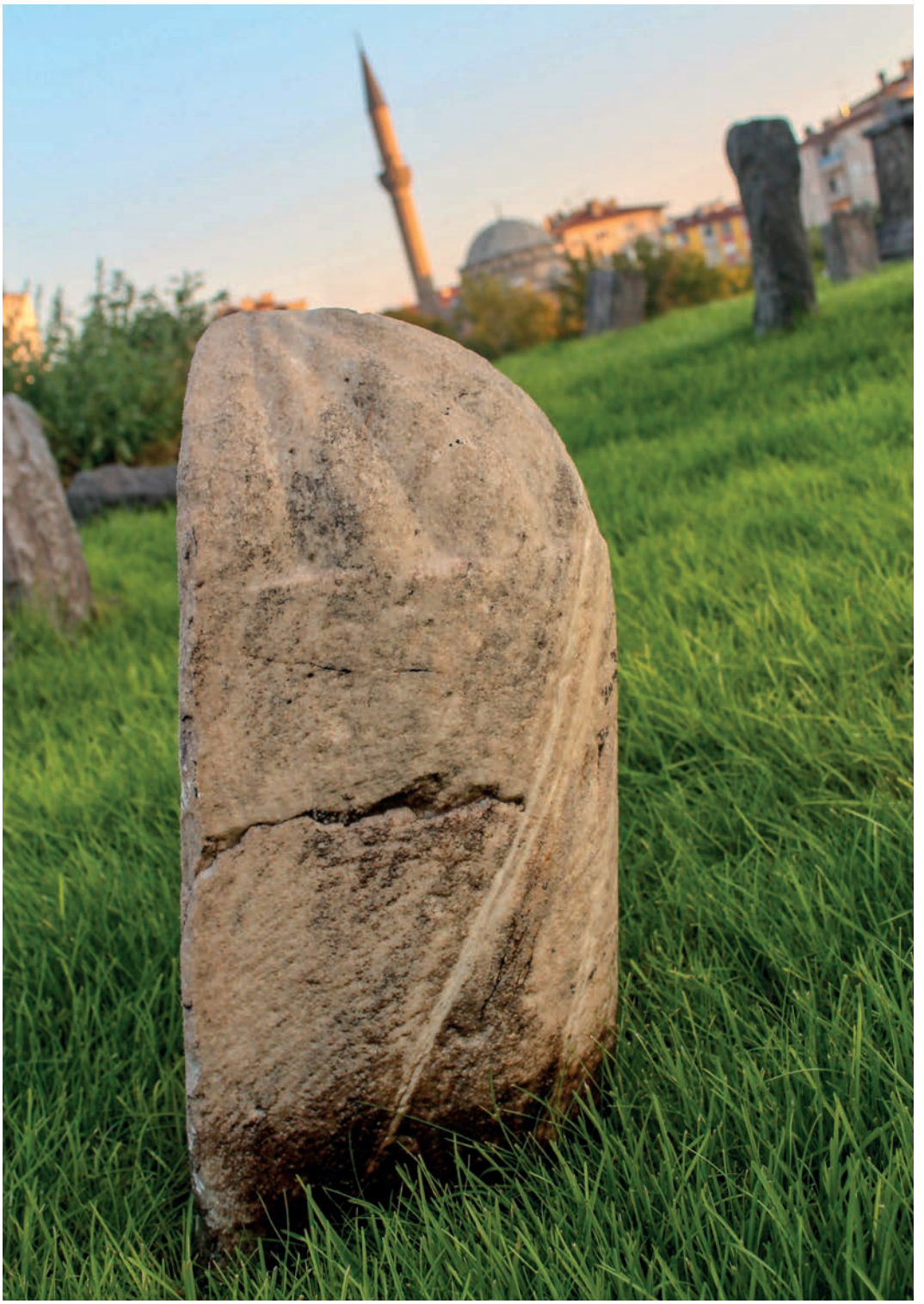

Foto: 56 Kat No: 19 Güney Cephesi

Katalog No: 20 (P4–24)
Çizim No: 91–95
Foto No: 57
İnceleme Tarihi: 03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi: El–fevtü ehadun? / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri: *Yükseklik*: 45 cm. *Genişlik*: 120 cm.

Genel Tanım: 2014'teki arazi çalışması sırasında Seyyid Burhaneddin Türbesi'nin güneyinde, pafta 4 olarak belirlenen alanda bulunan mimari parça; ilk önce tarafımızdan mezar taşı parçası (sanduka parçası) sanılmıştır. Ancak yapılan rölöve çalışması sonucunda bu parçanın bir mimari yapıya ait olduğu kanısı oluşmuştur. Bu mezarlık alanında Seyyid Burhaneddin ile ilintili olduğu düşündüğümüz bir yapıya (çilehane, tekke vb.) ait parça olmalıdır. Çünkü parçanın gerek boyutu, gerekse üzerindeki bezemelerin ve yazının devam ettiği düşünüldüğünde bu kesme taş, bir mezara ait olamaz. Ayrıca yazı boyutları da mezar için çok büyüktür.

Batı cephesinin yüzeyi alçak kabartma tekniği ile altta, beş adet tam, bir adet yarım palmet motifi, aralarında da onları birleştiren rumilerle geniş bir bitkisel bordür ile bezenmiştir. Bu bordürün üzerinde çiçekli sülüs yazı kuşağı yer almaktadır. *"El–fevtü ehadun?"* şeklinde okunmuşsa da anlamlı bir şekilde ifade edilememiştir. Yazıların arasında küçük yaprak motifleri dikkat çekmektedir. Kuzey cephesinin yüzeyi ise dar ince bir bordür ile alçak kabartma tekniğinde baklava dilimi ve dairesel motifler ardışık olarak işlenmişlerdir. Bitkisel bezemeyi ve yazı kuşağını dikeyde dar bir kıvrık dal ve rumilerden oluşan bordür sınırlamaktadır.

Mimari parça yazı üslubu ve bezeme özellikleri göz önüne alındığında Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülebilir.

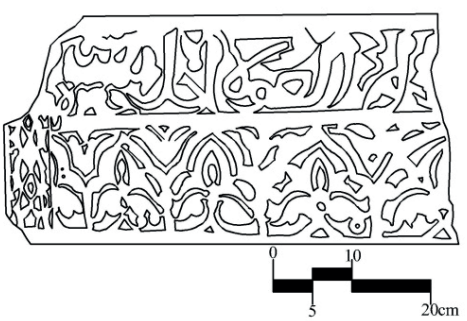

Çizim: 91 Kat No: 20 Batı Cephesi

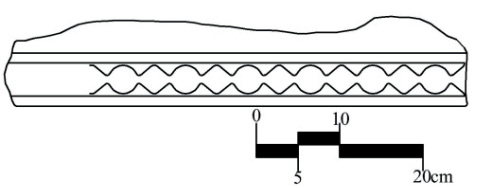

Çizim: 92 Kat No: 20 Kuzey Cephesi

Foto: 57 Kat No: 20 Batı Cephesi

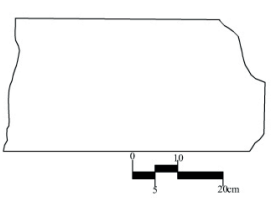

Çizim: 93 Kat No: 20 Doğu Cephesi

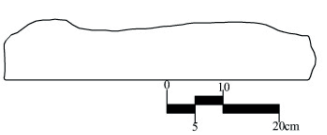

Çizim: 94 Kat No: 20 Güney Cephesi

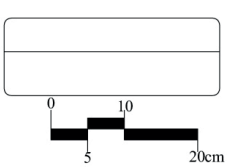

Çizim: 95 Kat No: 20 Planı

Katalog No:	21 (P10–11)
Çizim No:	96–100
Foto No:	58–61
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 63 cm. *Genişlik*: 35 cm.

Genel Tanım: Bir mezarın baş taşına ait olduğu düşünülen; kesme taş malzemeden oluşturulmuş mezar taşı amorf oluşu ile dikkat çekmektedir. Ancak mezar taşı bütüncül olarak günümüze ulaşamamıştır.

Şekilsiz olan kesme taş üzerinde kuzey cephesinde kazıma tekniği ile işlenmiş beş dilimli bir geometrik madalyon mevcuttur. Madalyonun neredeyse yarısı günümüze ulaşabilmiştir. Madalyonun uçları içe doğru kavislendirilmiştir. Güney cephesinin yüzeyi yontulmaksızın boş bırakılmıştır. Batı cephesinde ise yanlarda iki adet düz yüzeyli silme ile cephe sınırlandırılmış ve silmelerin arasındaki alan çökertilerek; taşın yüzeyi düzleştirilmiştir. Doğu cephesi güney cephesinde olduğu gibi herhangi bir yontulma işlemi görmemiştir.

Bu mezar taşı parçası, üzerinde herhangi bir yazıt olmamasına rağmen; dönem olarak üzerindeki geometrik süsleme göz önüne alınarak ya Anadolu Selçuklu ya da Beylikler Dönemine ait olabilir.

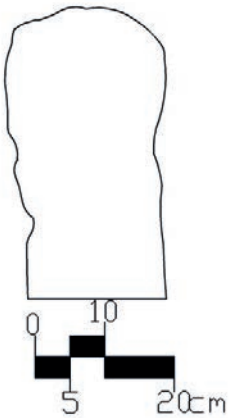

Çizim: 96 Kat No: 21 Güney Cephesi

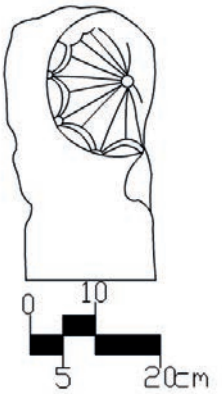

Çizim: 97 Kat No: 21 Kuzey Cephesi

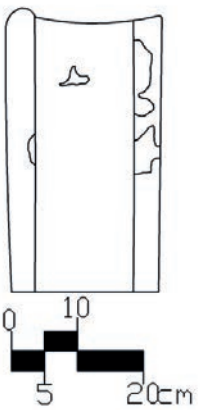

Çizim: 98 Kat No: 21 Batı Cephesi

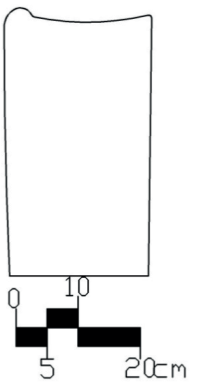

Çizim: 99 Kat No: 21 Doğu Cephesi

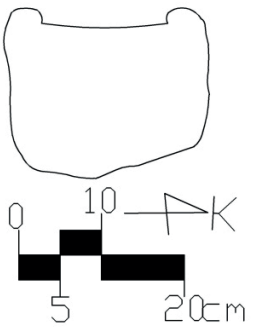

Çizim: 100 Kat No: 21 Plan

Foto: 58 Kat No: 21 Güney Cephe

Foto: 59 Kat No: 21 Kuzey Cephe

Foto: 61 Kat No: 21 Doğu Cephe

Foto: 60 Kat No: 21 Batı Cephe

Katalog No:	22 (P14–4)
Çizim No:	101–105
Foto No:	62–64
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 120 cm. *Genişlik*: 45 cm.

Genel Tanım: Dikdörtgen mermer parça üzerinde üç satır halinde yazılar bulunmaktadır. Ancak taşın yüzeyine çok yıprandığı için yazılar okunamamaktadır. Bu parça bir mezarın yan taşına (pehle taşı) ait olabilir.

Yazı karakterinden iri harflerle celi sülüs yazıya ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu yazı karakteri de Anadolu Selçuklu ve Beylikler Döneminde çok kullanıldığı için bu mezar taşı parçasının Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülebilir.

Çizim: 101 Kat No: 22 Doğu Cephesi

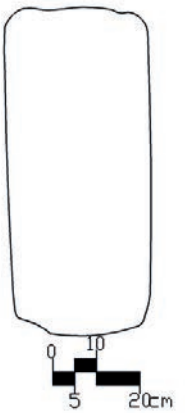

Çizim: 102 Kat No: 22 Batı Cephesi

Çizim: 103 Kat No: 22 Güney Cephesi

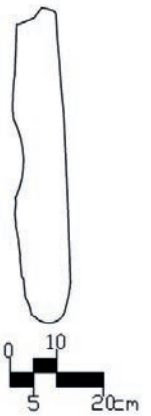

Çizim: 104 Kat No: 22 Kuzey Cephesi

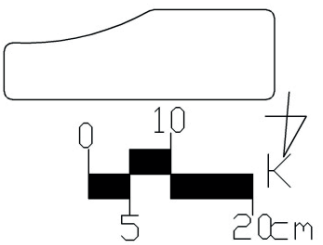

Çizim: 105 Kat No: 22 Plan

Foto: 62 Kat No: 22 Doğu Cephesi

Foto: 64 Kat No: 22 Kuzey Cephesi

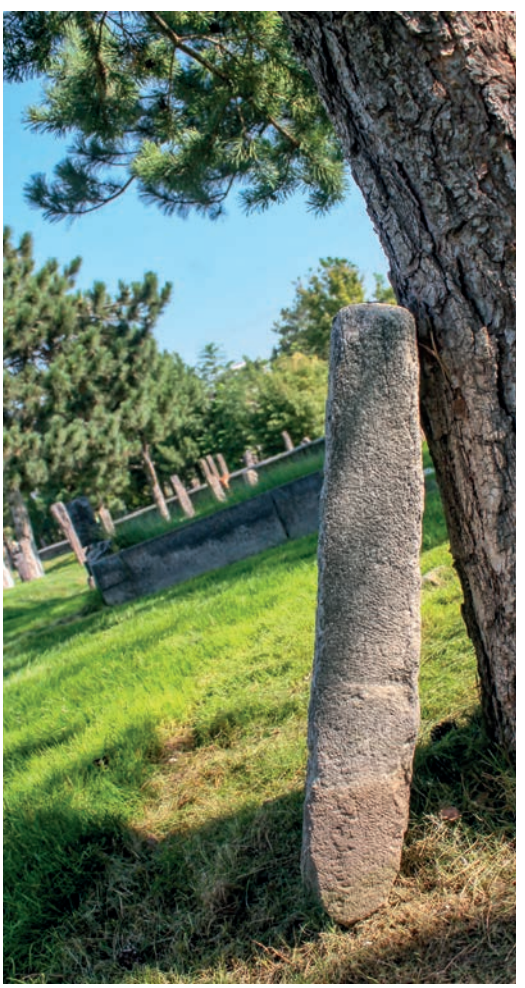

Foto: 63 Kat No: 22 Güney Cephesi

Katalog No:	23 (P15–36)
Çizim No:	106–110
Foto No:	65–66
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 116 cm. *Genişlik*: 54 cm.

Genel Tanım: Yekpare taştan yapılmış olan mezar taşı, büyük bir ihtimalle baş şahidesine ait bir parçadır. Mezar taşının büyük bir kısmı bugün toprağın altında kalmıştır. Dikdörtgen formlu taşın üst kısmı yuvarlak kemer ile son bulmaktadır. Taşın iç yan yüzeyine alçak kabartma tekniği ile iki adet nesne işlenmiştir. Ancak bu nesnelerin niteliği ve fonksiyonunun ne olduğu anlaşılamamıştır. Boyutları ve tekniği göz önüne alınarak erken dönem işçiliği yansıttığı düşünülmektedir. Mezar taşının üzerinde bu nesnelerden başka herhangi bir süslemeye ya da yazıta rastlanılmamaktadır.

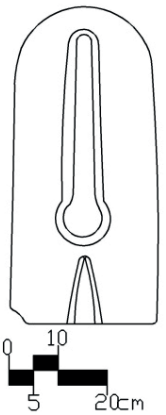

Çizim: 106 Kat No: 23 Güney Cephesi

Çizim: 107 Kat No: 23 Doğu Cephesi

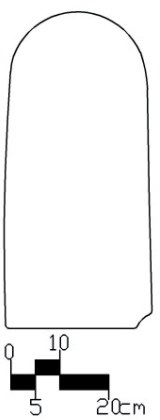

Çizim: 108 Kat No: 23 Kuzey Cephesi

Çizim: 109 Kat No: 23 Batı Cephesi

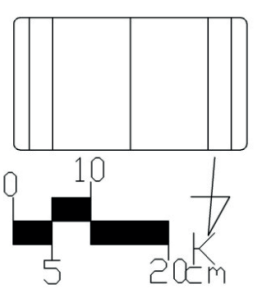

Çizim: 110 Kat No: 23 Planı

Foto: 65 Kat No: 23 Güney Cephesi

Foto: 66 Kat No: 23 Batı Cephesi

Katalog No:	24 (P8–8)
Çizim No:	111–115
Foto No:	67–69
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 70 cm. *Genişlik*: 30 cm.

Genel Tanım: Kesme taştan yapılmış, baş şahidesi olduğu düşünülen, mezar taşı parçası dikdörtgen formludur. Ancak taşın kondisyonu çok bozulduğu için üzerindeki yazı, süsleme ve detaylarla ilgili herhangi bir ayrıntı gözlenememektedir. Taş çok ciddi bir korozyona uğramıştır. Sadece şahidenin üst boyun kısmına doğru, bir girinti yapıp farklı bir form oluşturduğu izlenimi uyandırmaktadır. Ancak taşın tarihlendirilmesine yönelik maddi kanıt bulunamamıştır. Taşın üst kısmı açık krem rengi yumuşak şekil alabilen küfeki cinsi bir taş iken, alt kısmı ise kilimsi renkli bir taştır. Bunun sebebi taş uzun süre sulamaya tabi tutulduğundan erimiştir. Taşın kuzey yan kısmında bir takım bezeme kalıntılarına rastlanmışsa da bunlar tek başlarına bir bütünlük arz etmemektedirler. Taşın malzeme kondisyonu göz önünde bulundurulduğunda Osmanlı Dönemi öncesine ait olduğu düşünülebilir.

Çizim: 111 Kat No: 24 Güney Cephesi

Çizim: 112 Kat No: 24 Kuzey Cephesi

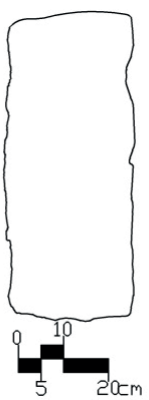

Çizim: 113 Kat No: 24 Doğu Cephesi

Çizim: 114 Kat No: 24 Batı Cephesi

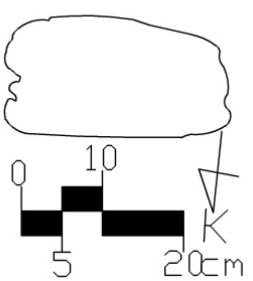

Çizim: 115 Kat No: 24 Planı

Foto: 67 Kat No: 24 Güney Cephesi

Foto: 69 Kat No: 24 Doğu Cephesi

Foto: 68 Kat No: 24 Kuzey Cephesi

Katalog No:	25 (P11–1)
Çizim No:	116–119
Foto No:	70–73
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı

Genel Tanım: Düzgün olmayan, uzunlamasına dikdörtgen formlu toprağa dikey vaziyette yerleştirilen mezar, yekpare kesme taştan yapılmıştır. Bu mezarın üzerinde yer yer daha sonradan sıvandığına dair beyaz boya izleri mevcuttur.

Mezarın doğu cephesinin yüzeyinde herhangi bir yontu izine rastlanmamıştır. Buna karşılık olarak batı cephesinde taşın üst kısmına doğru kazıma tekniğiyle "*n*" şeklinde bir işaret yer almaktadır. Bu işaret mezar taşı ustası işareti (monogram) olabileceği gibi bir aileye de ait bir işaret olabilir. Bu işaretin dışında taşın yüzeyinde herhangi bir bezemeye ya da yazıya rastlanılmamıştır. Taş ocaktan çıktığı gibidir, herhangi bir yontu işlemi görmeksizin kullanılmıştır. Taşın ön yüzünün dışındaki yüzleri de hiçbir şekilde düzeltilmemiştir. Taşın üzerindeki işaret ve malzemesinin kondisyonu göz önüne alındığında Osmanlı Dönemi öncesine ait olduğu düşünülmektedir.

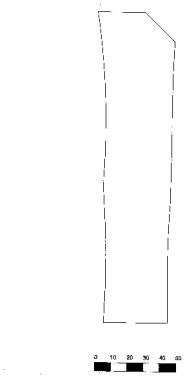

Çizim: 116 Kat No: 25 Doğu Cephesi

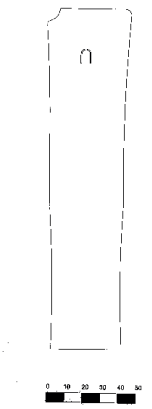

Çizim: 117 Kat No: 25 Batı Cephesi

Çizim: 118 Kat No: 25 Kuzey Cephesi

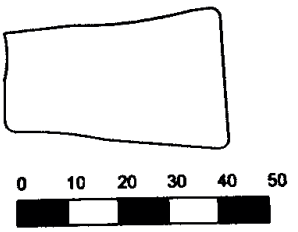

Çizim: 119 Kat No: 25 Kuzey Cephesi

Foto: 70 Kat No: 25 Doğu Cephesi

Foto: 71 Kat No: 25 Batı Cephesi

Foto: 72 Kat No: 25 Kuzey Cephesi

Foto: 73 Kat No: 25 Üstten Görünüş

Katalog No:	26 (P14–15)
Çizim No:	120–124
Foto No:	74–75
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 120 cm. *Genişlik*: 40 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan yapılmış sanduka (sandıklı) tipli mezarın yaklaşık olarak yarısı toprağın altında kalmıştır. Belirlenmeyen bir tarihte dikine çevrilen mezar abidesi bir görünüşe sahiptir. Kaidesiz olarak günümüze ulaşan mezarın gövde ve kapak kısmı yaklaşık olarak birbiri ile eşittir. Dikdörtgen gövdesinin üzerinde üçgen prizma kapak kısmı yer almaktadır. Düzgün bir taş işçiliğine sahip olmayan sandukada herhangi bir bezemeye rastlanmamak ile birlikte kitabe de bulunmamaktadır. Mezarın tipi ve malzemesi göz önüne alındığında Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

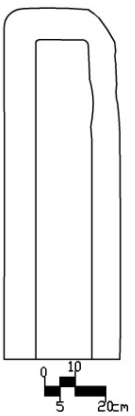

Çizim: 120 Kat No: 26 Doğu Cephesi

Çizim: 121 Kat No: 26 Güney Cephesi

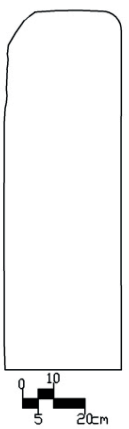

Çizim: 122 Kat No: 26 Batı Cephesi

Çizim: 123 Kat No: 26 Kuzey Cephesi

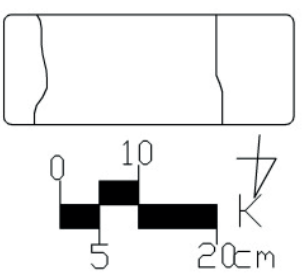

Çizim: 124 Kat No: 26 Plan

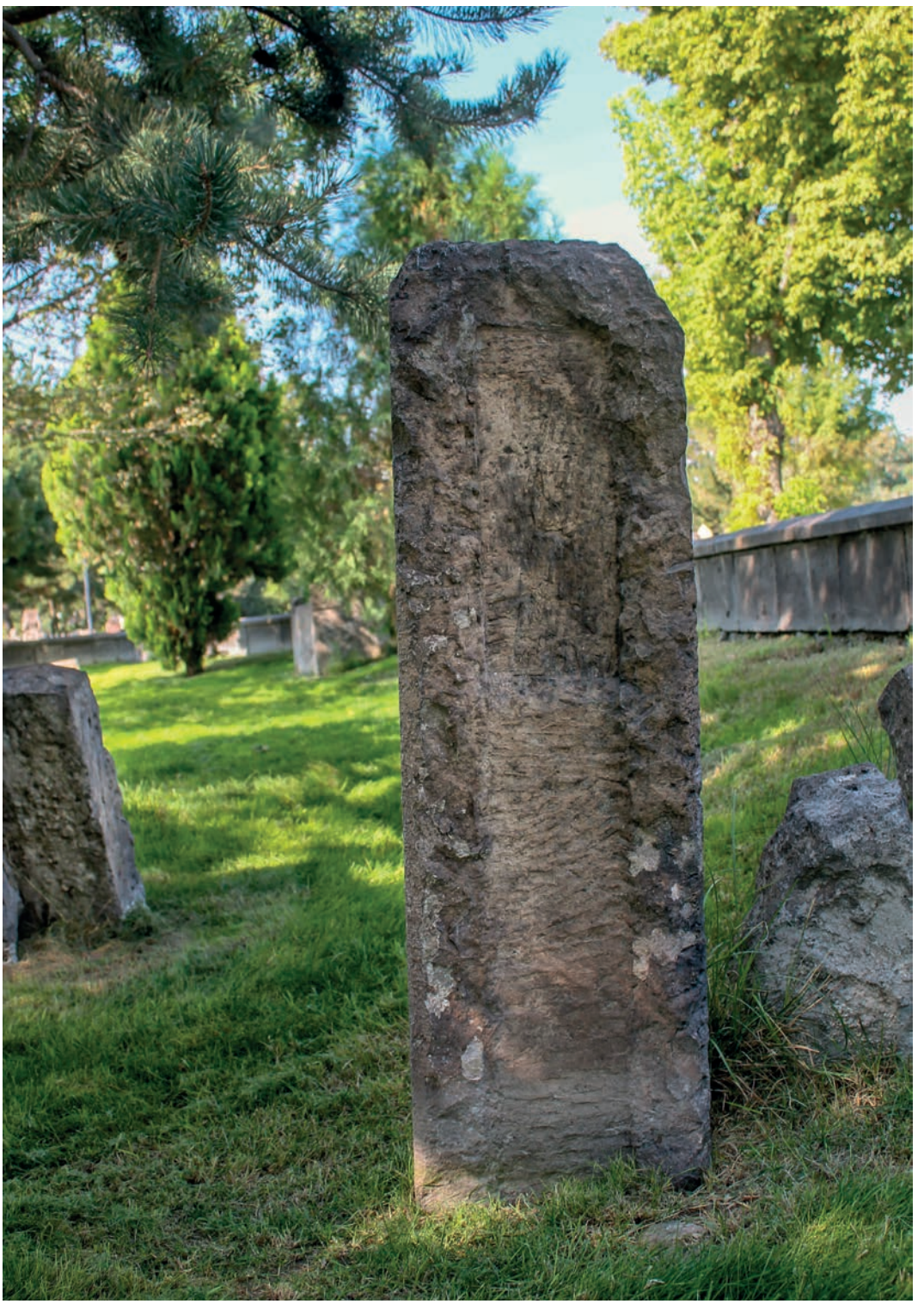

Foto: 74 Kat No: 26 Doğu Cephesi

Foto: 75 Kat No: 26 Batı Cephesi

Katalog No: 27 (P15–5)
Çizim No: 125–129
Foto No: 76
İnceleme Tarihi: 03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi: Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri: *Yükseklik*: 106 cm. *Genişlik*: 55 cm.

Genel Tanım: Dikdörtgen formlu mezar taşı muntazam kesme taştan oluşturulmuştur. Dikey olarak yerleştirilen yekpare taş köşelerden pahlanmıştır. Mezar taşının doğu yüzü yaklaşık olarak 5 cm. içeriye doğru çökertilerek, dikdörtgen bir pano elde edilmiştir. Panonun içerisi boş bırakılmıştır. Mezar taşının üzerinde herhangi bir yazı ya da süsleme bulunmamaktadır. Mezar taşının malzeme ve formu erken dönem özellikleri göstermektedir.

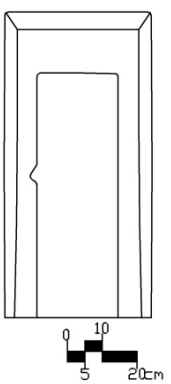

Çizim: 125 Kat No: 27 Doğu Cephesi

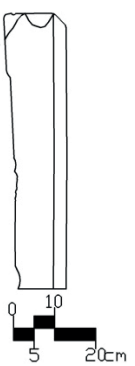

Çizim: 126 Kat No: 27 Güney Cephesi

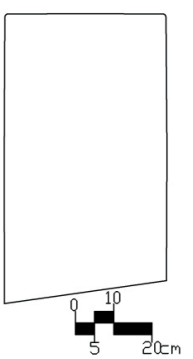

Çizim: 127 Kat No: 27 Batı Cephesi

Çizim: 128 Kat No: 27 Kuzey Cephesi

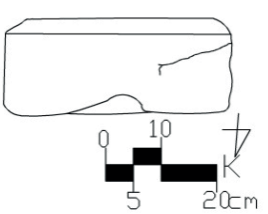

Çizim: 129 Kat No: 27 Plan

Foto: 76 Kat No: 27 Doğu Cephesi

Katalog No: 28 (P15–6)
Çizim No: 130–134
Foto No: 77
İnceleme Tarihi: 03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi: Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri: *Yükseklik*: 120 cm. *Genişlik*: 72 cm.

Genel Tanım: Dikdörtgen formlu, yaklaşık olarak bir metre olan mezar taşı toprağa dikey olarak yerleştirilmiştir. Anıtsal görünüşte olan mezar taşının büyük bir kısmı toprağın altındadır.

Mezar taşının doğu yüzünde taşın yüzü perdahlanarak düzleştirilmiştir. Ayrıca her iki yandan eşit mesafede üstten ise daha az boşluk bırakılarak taşın yüzeyi çökertilerek bir dikdörtgen pano oluşturulmuştur. Ancak bu panonun yüzeyine herhangi bir bezeme ya da kitabe işlenmemiş, boş bırakılmıştır. Taşın yan yüzeylerinde de kırıklar mevcuttur. Taşın sadece doğu yüzünde düzleştirilmesine karşın; diğer yüzeylerinde ise herhangi bir müdahale de bulunulmamıştır. Mezar taşının malzeme ve formu Osmanlı Dönemi öncesi özelliği göstermektedir.

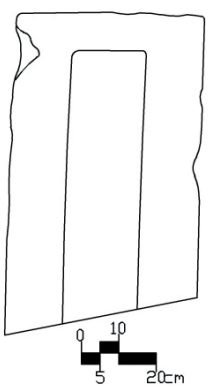

Çizim: 130 Kat No: 28 Doğu Cephesi

Çizim: 131 Kat No: 28 Güney Cephesi

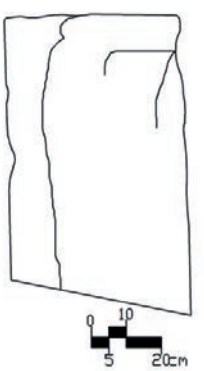

Çizim: 132 Kat No: 28 Batı Cephesi

Çizim: 133 Kat No: 28 Kuzey Cephesi

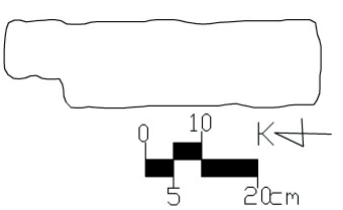

Çizim: 134 Kat No: 28 Planı

Foto: 77 Kat No: 28 Doğu Cephesi

Katalog No:	29 (P15–7)
Çizim No:	135–139
Foto No:	78
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 96 cm. *Genişlik*: 66 cm.

Genel Tanım: Düzgün kesme taş malzemeden yapılmış, dikdörtgen formlu mezar taşı toprağa dikey olarak yerleştirilmiştir. Yaklaşık olarak bir metre olan mezar taşının bugün neredeyse yarısı toprağın altında kalmıştır.

Batı–doğu yönlü yerleştirilen mezar taşının batı yüzü ön yüzüdür. Batı, güney ve kuzey yüzlerinde taşın yüzeyi perdahlanarak; tamamen düzleştirilirken, doğu arka yüzünde ise hafif murç izleri görülmektedir. Batı ön yüzünde yanlarda eşit olmak üzere üstte ise yanların iki katı genişliğinde, düz yüzeyli bir silme yer almaktadır. Yanlarda ise üstteki silmeden daha dar düz yüzeyli birer silme ile taş sınırlandırılmıştır. Taşın yüzeyinden çöküntü yapılarak, dikdörtgen bir pano oluşturulmuştur. Bugün boş olan bu panoya daha önce bir kitabe ya da bezeme panosu yerleştirilip yerleştirilmediği bilinememektedir. Ancak panonun derinliği yaklaşık olarak beş santimetre kadardır. Mezar taşının malzeme ve formu Osmanlı Dönemi öncesi özelliği göstermektedir.

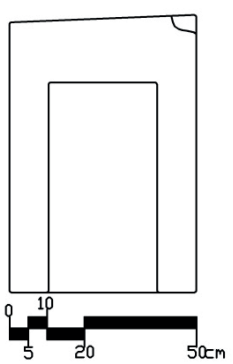

Çizim: 135 Kat No: 29 Batı Cephesi

Çizim: 136 Kat No: 29 Güney Cephesi

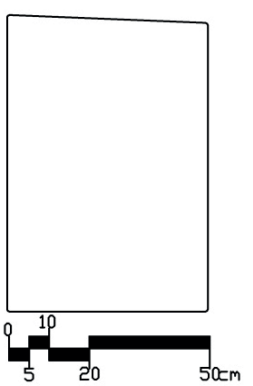

Çizim: 137 Kat No: 29 Batı Cephesi

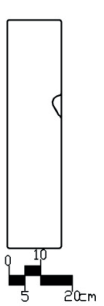

Çizim: 138 Kat No: 29 Kuzey Cephesi

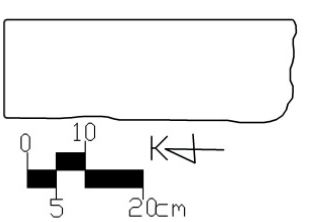

Çizim: 139 Kat No: 29 Planı

Foto: 78 Kat No: 29 Batı Cephesi

Katalog No: 30 (P14–2)
Çizim No: 140–149
Foto No: 79
İnceleme Tarihi: 03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi: Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri: *Yükseklik*: 54 cm. *Genişlik*: 28 cm.

Genel Tanım: Doğu batı doğrultusunda yerleştirilmiş baş ve ayak taşından oluşan mezarın yan taşları bugün mevcut değildir. Mezarın baş ve ayak taşları birbirleri ile aynı formda tasarlanmıştır. Yekpare kesme taştan oluşan mezar taşları, altta dikdörtgen formlu iken; yukarıya doğru yuvarlak kemer şeklinde son bulunmaktadırlar.

Batı yönündeki taş günümüze tamamen sağlam olarak gelmişken, doğu yönündeki taşta kırıklar mevcuttur. Her iki taşın yüzeyinde herhangi bir süsleme ve yazı bulunmaksızın yalın bırakılmıştır. Malzeme ve form özellikleri göz önüne alındığında bu mezar taşları Osmanlı Dönemi öncesine ait olduğu düşünülmektedir.

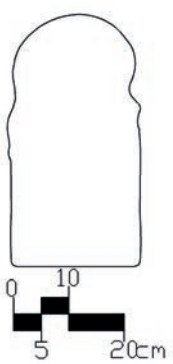

Çizim: 140 Kat No: 30 Baş Ucu Taşı Batı Cephe

Çizim: 141 Kat No: 30 Baş Ucu Taşı Doğu Cephe

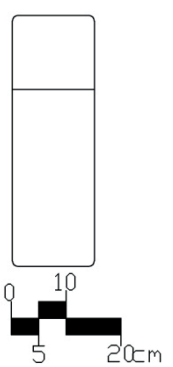

Çizim: 142 Kat No: 30 Baş Ucu Taşı Güney Cephe

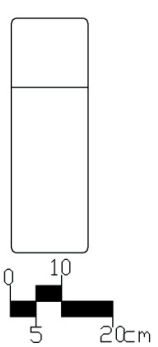

Çizim: 143 Kat No: 30 Baş Ucu Taşı Kuzey Cephe

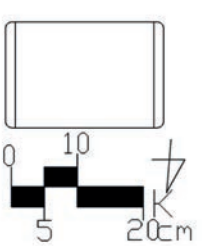

Çizim: 144 Kat No: 30 Baş Ucu Taşı Plan

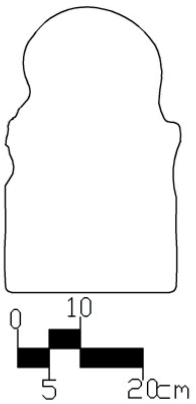

Çizim: 145 Kat No: 30 Ayak Ucu Taşı Doğu Cephe

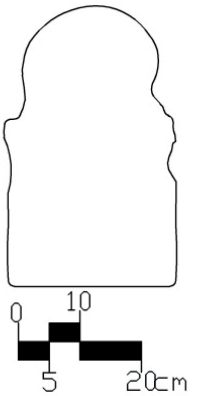

Çizim: 146 Kat No: 30 Ayak Ucu Taşı Batı Cephe

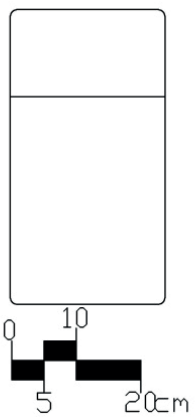

Çizim: 147 Kat No: 30 Ayak Ucu Taşı Ucu Taşı

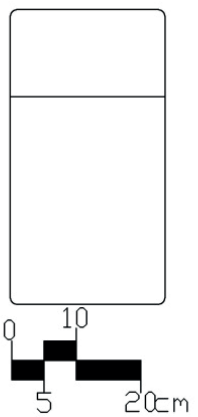

Çizim: 148 Kat No: 30 Ayak Ucu Taşı
Güney Cephe Kuzey Cephe

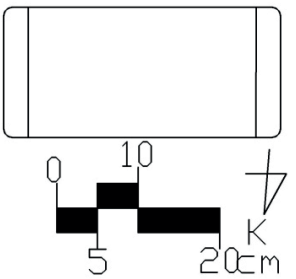

Çizim: 149 Kat No: 30 Ayak Planı

Foto: 79 Kat No: 30 Baş Ucu Taşı Batı Cephe

Foto: 81 Kat No: 30 Ayak Ucu Taşı Batı Cephe

Foto: 80 Kat No: 30 Baş Ucu Taşı Doğu Cephe

Katalog No: 31 (P14–9)
Çizim No: 150–154
Foto No: 82–83
İnceleme Tarihi: 03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi: Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri: *Yükseklik*: 64 cm. *Genişlik*: 210 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan, yapılmış olan sandukanın yaklaşık olarak yarısı günümüze ulaşabilmiştir. Kaidesi de bugün mevcut olmayan sandukanın yarısı adeta ortadan ikiye kesilmiş gibidir. Sandukanın kırık olan parçası üzerinde alçak kabartma tekniği ile bitkisel süslemeler işlenmiştir. Mezarın gövde kısmında bu süslemeler çok net bir şekilde belli olmaktadır. Ardışık olarak tam palmetler ile aralarına yerleştirilmiş rumilerden oluşan süsleme kuşağı ana kompozisyonu oluşturmaktadır. Aralardaki rumiler birbirlerine bağlanarak kuş figürlerini andırmaktadırlar. Taşın üçgen prizma şeklinde son bulan kapak kısmında, güney kısmının kırıldığı tespit edilmiştir. Sandukanın üzerindeki bitkisel süslemelerden ve mezarın biçimsel özellikleri dikkate alındığında; mezarın Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

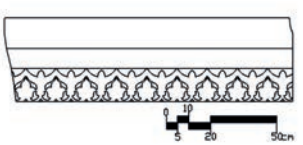

Çizim: 150 Kat No: 31 Güney Cephe

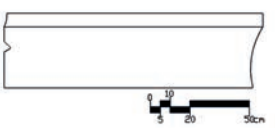

Çizim: 151 Kat No: 31 Kuzey Cephe

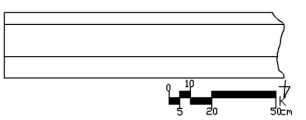

Çizim: 152 Kat No: 31 Kuzey Cephe

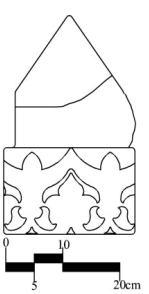

Çizim: 153 Kat No: 31 Batı Cephe

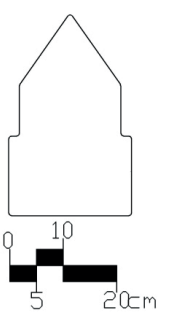

Çizim: 154 Kat No: 31 Doğu Cephe

Foto: 82 Kat No: 31 Güney Cephe

Foto: 83 Kat No: 31 Batı Cephe

Katalog No:	32 (P14–7)
Çizim No:	155–159
Foto No:	85–89
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 47 cm. *Genişlik*: 130 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan yapılmış bir sandukaya ait olduğu düşünülen parçadır. Sandukanın tamamı ne yazık ki günümüze ulaşamamıştır. Sandukanın gövde ve kapak kısmından büyük bir parça günümüze ulaşmıştır. Bu parçada, gövde kısmı olduğu düşünülen alt bölümün üzerine alçak kabartma tekniği ile palmet motifleri ve bu palmetlerin yan kısımlarında rumi motifleri işlenmiştir. Palmet ve rumi motiflerin ardışık olarak yan yana işlenmesi ile rumilerin adeta el ele tutuşan insan figürlerini andırması dikkat çekicidir. Çok ince bir taş işçiliğine sahip olan bu bezemelerin plastik ifadeleri güçlüdür. Aynı süsleme kuşağı yan tarafta da devam etmektedir. Sandukanın yaklaşık olarak yarısı günümüze ulaşamamıştır. Sandukanın kapak kısmında herhangi bir süslemeye yer verilmemiştir. Palmet ve rumiler Beylikler Döneminin özelliklerini yansıtmaktadır.

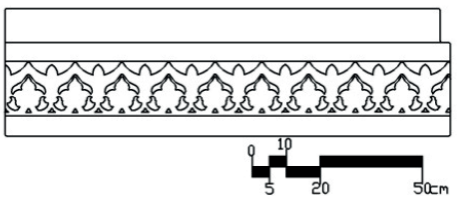

Çizim: 155 Kat No: 32 Güney Cephesi

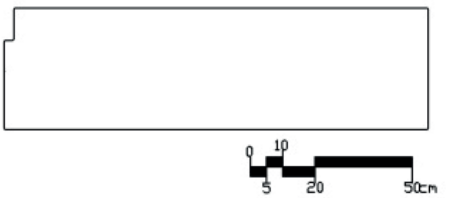

Çizim: 156 Kat No: 32 Kuzey Cephesi

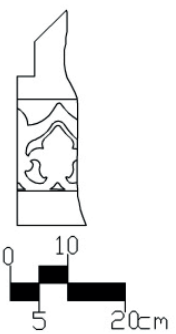

Çizim: 157 Kat No: 32 Batı Cephesi

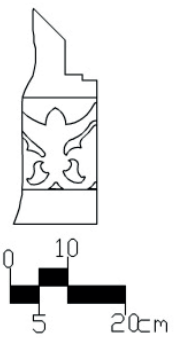

Çizim: 158 Kat No: 32 Doğu Cephesi

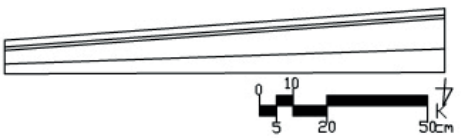

Çizim: 159 Kat No: 32 Planı

Foto: 85 Kat No: 32 Güney Cephesi

Foto: 86 Kat No: 32 Batı Cephesi

Foto: 87 Kat No: 32 Doğu Cephesi

Foto: 88 Kat No: 32 Kuzey Cephesi

Foto: 89 Kat No: 32 Üstten Görünüş

Katalog No:	33 (P8–7)
Çizim No:	160–164
Foto No:	90–93
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 60 cm. *Genişlik*: 162 cm.

Genel Tanım: Monoblok kesme taştan yapılmış, sanduka (sandıklı) mezar, yüksek dikdörtgen prizma bir gövde ve üçgen bir kapak kısmından oluşmaktadır. Kaidesiz sandukanın üzerinde herhangi bir bezeme ya da yazıta rastlanılmamıştır. Neredeyse tam ortasında taş kırığı mevcuttur. Kapak kısmı üçgen prizma biçiminde son bulmaktadır. Tek kademeli yüksekçe bir dikdörtgen prizma üzerine yükselen taş sanduka anıtsal, kütlesel ve yalın görünüşü ile dikkat çekicidir. Bu biçimsel özellikleri dikkate alındığında erken döneme tarihlendirilebilir.

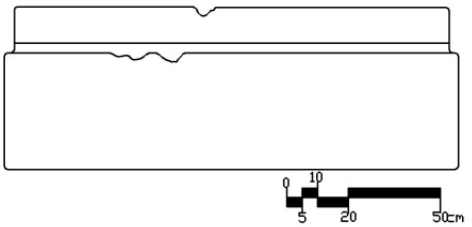

Çizim: 160 Kat No: 33 Kuzey Cephesi

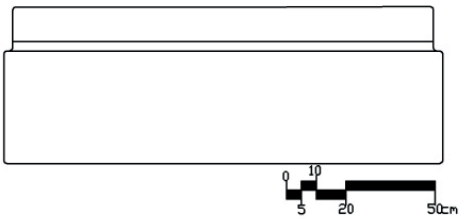

Çizim: 161 Kat No: 33 Güney Cephesi

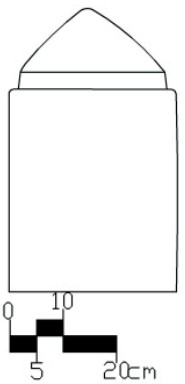

Çizim: 162 Kat No: 33 Batı Cephesi

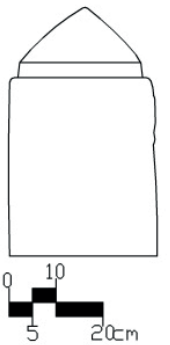

Çizim: 163 Kat No: 33 Doğu Cephesi

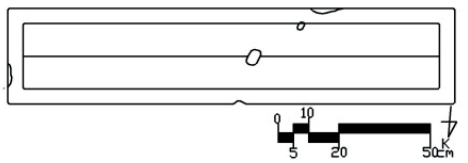

Çizim: 164 Kat No: 33 Planı

Foto: 90 Kat No: 33 Kuzey Cephesi

Foto: 91 Kat No: 33 Güney Cephesi

Foto: 93 P8–7 Doğu Cephesi

Foto: 92 P8–7 Batı Cephesi

Katalog No:	34 (P10–9)
Çizim No:	165–169
Foto No:	94–96
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 37 cm. *Genişlik*: 115 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan oluşturulmuş olan mezar, sanduka (sandıklı) tiplidir. Kaidesiz olarak günümüze ulaşmış mezarın doğu ve batı yönünde büyük taş kırıkları mevcut olduğu için mezar şekil olarak da deformasyona uğramıştır. Ancak mezarın üçgen prizma biçiminde son bulduğu geri kalan izlerden anlaşılmaktadır.

Mezarın üzerinde herhangi bir bezeme işlenmemiştir. Ayrıca mezarda bir kitabeye de rastlanılmamıştır. Biçimsel özellikleri ve malzemesinden dolayı bu mezarın Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

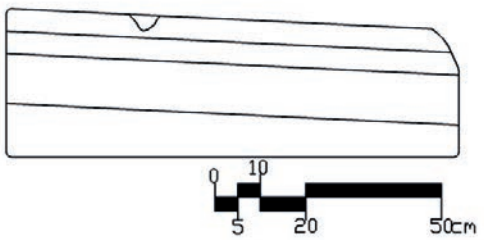

Çizim: 165 Kat No: 34 Güney Cephe

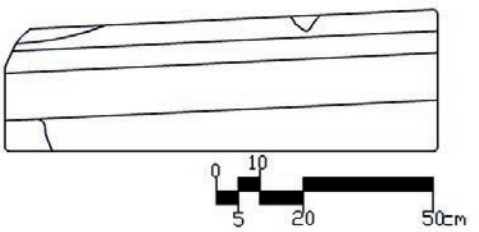

Çizim: 166 Kat No: 34 Kuzey Cephe

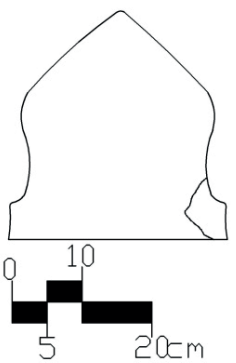

Çizim: 167 Kat No: 34 Batı Cephe

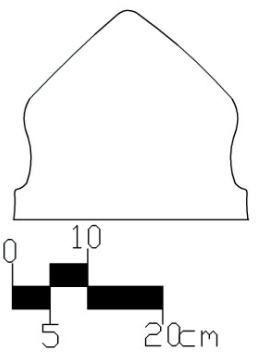

Çizim: 168 Kat No: 34 Doğu Cephe

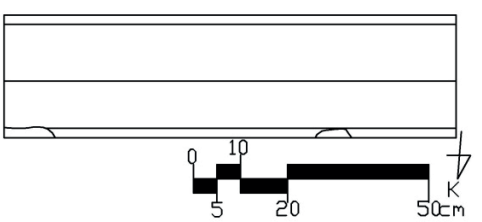

Çizim: 169 Kat No: 34 Plan

Foto: 94 Kat No: 34 Güney Cephe

Foto: 95 Kat No: 34 Kuzey Cephe

Foto: 96 Kat No: 34 Batı Cephe

Katalog No:	35 (P10–12)
Çizim No:	170–174
Foto No:	97–100
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 40 cm. *Genişlik*: 130 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan yapılmış olan sanduka (sandıklı) tipli mezar anıtsal bir görünüşe sahiptir. Kaidesiz bir şekilde günümüze ulaşmış mezarın, yüksekçe yukarı doğru daralan, yamuk dörtgen formlu gövdesi, mezarın ilk katını oluştururken; üçgen prizma şeklindeki kapak kısmı ise üst katını oluşturmaktadır. Bu mezar tamamı ile günümüze ulaşmıştır. Batıdan doğuya doğru hafifçe yükselmektedir.

Mezarın üzerinde herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. Mezarın doğu yüzünde büyük bir delik sonradan açılmış olmalıdır. Mezarda kitabeye rastlanılmamıştır. Malzemesi ve mezar tipi göz önünde bulundurulduğunda Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

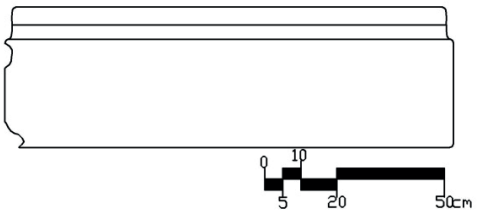

Çizim: 170 Kat No: 35 Kuzey Cephe

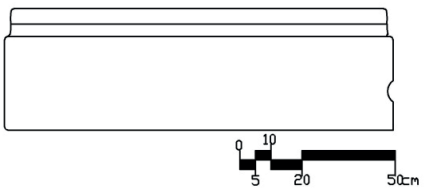

Çizim: 171 Kat No: 35 Güney Cephe

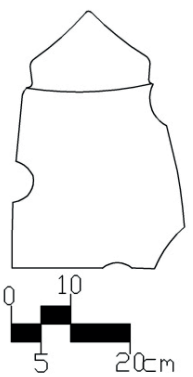

Çizim: 172 Kat No: 35 Batı Cephe

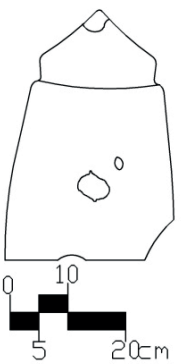

Çizim: 173 Kat No: 35 Doğu Cephe

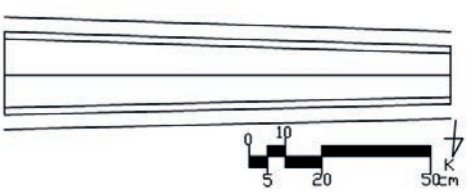

Çizim: 174 Kat No: 35 Plan

Foto: 97 Kat No: 35 Güney Cephe

Foto: 98 Kat No: 35 Kuzey Cephe

Foto: 100 Kat No: 35 Doğu Cephe

Foto: 99 Kat No: 35 Batı Cephe

Katalog No:	36 (P10–21)
Çizim No:	175–179
Foto No:	101–103
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi ve Dönemi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 66 cm. *Genişlik*: 244 cm.

Genel Tanım: Anıtsal görüşü ile dikkat çeken sanduka (sandıklı) tipli mezar yekpare kesme taştan yapılmıştır, iki kademeli yüksekçe bir kaide üzerinde yükselen mezar dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Üçgen prizmatik bir kapakla kapatılan sandukanın doğu ucuna doğru büyük bir taş kırıklığı mevcuttur. Çok düzgün bir taş işçiliği ile yapılmış olan sandukada net hatlar hakimdir. Mezarda herhangi bir bezemeye ve kitabeye rastlanılmamıştır.

Anıtsal görünümü ve düzgün taş işçiliği ile dikkat çeken taş Beylikler Dönemine ait olmalıdır.

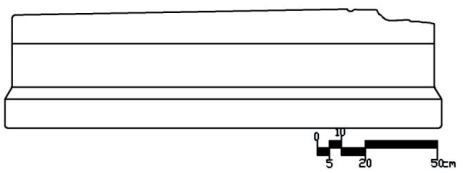

Çizim: 175 Kat No: 36 Güney Cephe

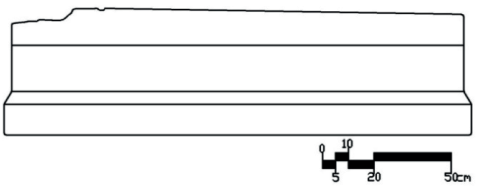

Çizim: 176 Kat No: 36 Kuzey Cephe

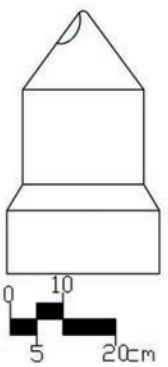

Çizim: 177 Kat No: 36 Doğu Cephe

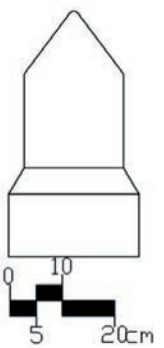

Çizim: 178 Kat No: 36 Batı Cephe

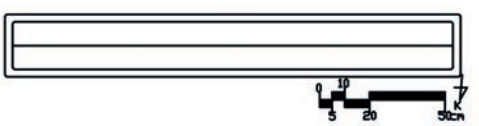

Çizim: 179 Kat No: 36 Plan

Foto: 101 Kat No: 36 Güney Cephe

Foto: 102 Kat No: 36 Doğu Cephe

Foto: 103 Kat No: 36 Batı Cephe

Katalog No:	37 (P14–1)
Çizim No:	180–184
Foto No:	104–107
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 80 cm. *Genişlik*: 55 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan sanduka (sandıklı) tipli mezar yaklaşık olarak yarısı toprağın altındadır. Mezar bugün dikine toprağa gömülü haldedir. Ne zaman bu pozisyona getirildiği bilinmemektedir. Mezarlık düzenleme çalışmaları sırasında dikilmiş olmalıdır. Anıtsal boyuttaki sanduka tipli mezar, kaidesiz olarak günümüze ulaşmıştır. Dikdörtgen ve yüksek bir ilk katı olan mezarın, üçgen prizma şeklindeki kapak kısmı da üst katını oluşturmaktadır. Yer yer taş kırıkları bulunan mezarda herhangi bir süslemeye ve kitabeye yer verilmemiştir. Anıtsal boyutu ile dikkat çeken mezar, Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

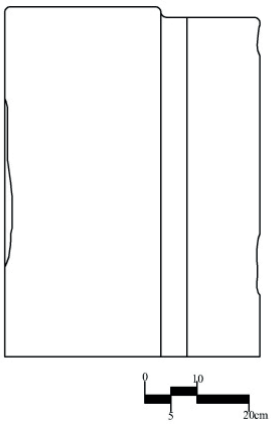

Çizim: 180 Kat No: 37 Kuzey Cephesi

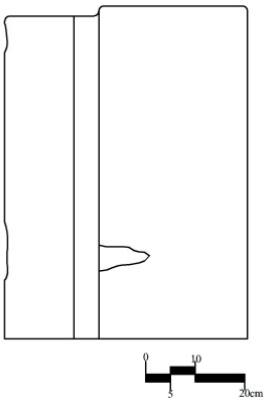

Çizim: 181 Kat No: 37 Güney Cephesi

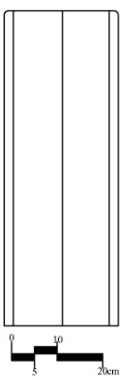

Çizim: 182 Kat No: 37 Batı Cephesi

Çizim: 183 Kat No: 37 Doğu Cephesi

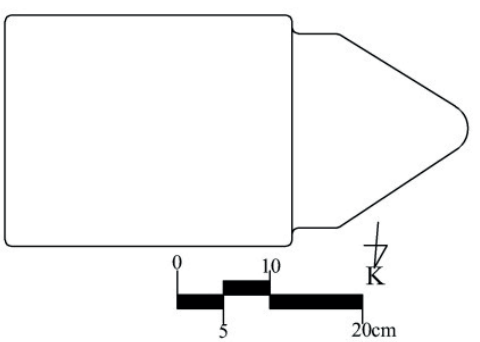

Çizim: 184 Kat No: 37 Plan

Foto: 104 Kat No: 37 Kuzey Cephesi

Foto: 105 Kat No: 37 Güney Cephesi

Foto: 106 Kat No: 37 Üst Görünüş

Katalog No:	38 (P14–5)
Çizim No:	185–189
Foto No:	107–110
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 73 cm. *Genişlik*: 34 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan yapılmış sanduka (sandıklı) tipli mezarın yaklaşık olarak yarısı toprağın altında kalmıştır. Belirlenmeyen bir tarihte dikine çevrilen mezar abidevi bir görünüşe sahiptir. Kaidesiz olarak günümüze ulaşan mezarın gövde ve kapak kısmı yaklaşık olarak birbiri ile eşittir. Dikdörtgen gövdesinin üzerinde üçgen prizma kapak kısmı yer almaktadır. Düzgün bir taş işçiliğine sahip olmayan sanduka da herhangi bir bezemeye rastlanmamak ile birlikte kitabede bulunmamaktadır. Mezarın tipi ve malzemesi göz önüne alındığında Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

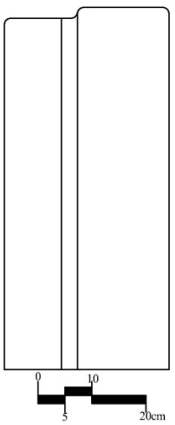

Çizim: 185 Kat No: 38 Güney Cephesi

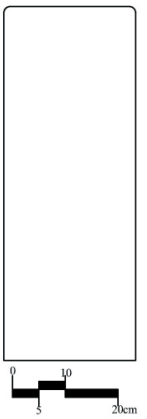

Çizim: 186 Kat No: 38 Batı Cephesi

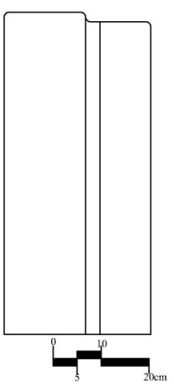

Çizim: 187 Kat No: 38 Kuzey Cephesi

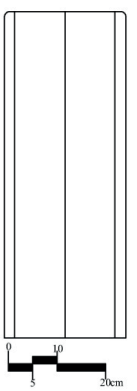

Çizim: 188 Kat No: 38 Doğu Cephesi

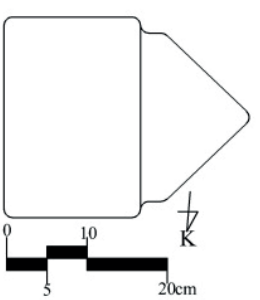

Çizim: 189 Kat No: 38 Planı

Foto: 107 Kat No: 38 Güney Cephesi

Foto: 108 Kat No: 38 Batı Cephesi

Foto: 110 Kat No: 38 Üst Görünüş

Foto: 109 Kat No: 38 Kuzey Cephesi

Katalog No:	39 (P14–8)
Çizim No:	190–194
Foto No:	111–113
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 26 cm. *Genişlik*: 168 cm.

Genel Tanım: Yekpare muntazam kesme taştan yapılmış olan sanduka (sandıklı) tipli mezar bir kısmı gömülü olarak günümüze ulaşmıştır. Kaidesi ve gövdesinin bir kısmının toprağa gömülü olduğu anlaşılan mezarın uzun dikdörtgen gövdesinin üzerinde üçgen prizma bir kapak hafif pahlanmıştır. Mezarın üzerinde herhangi bir bezemeye ve kitabeye rastlanılmamıştır.

Malzemesi ve tipi göz önüne alındığında Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

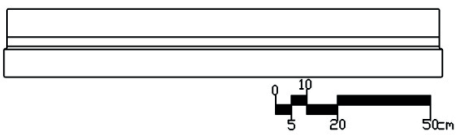

Çizim: 190 Kat No: 39 Güney Cephe

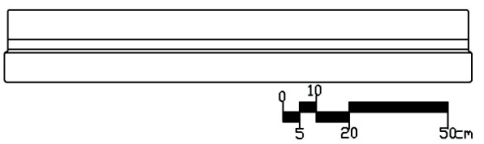

Çizim: 191 Kat No: 39 Kuzey Cephe

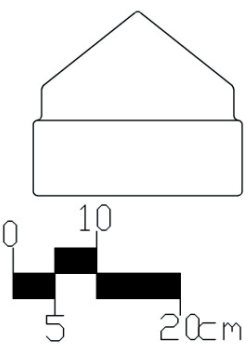

Çizim: 192 Kat No: 39 Kuzey Cephe

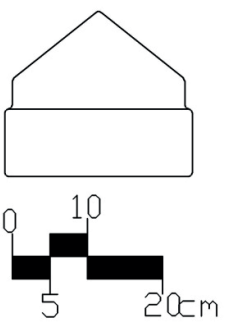

Çizim: 193 Kat No: 39 Kuzey Cephe

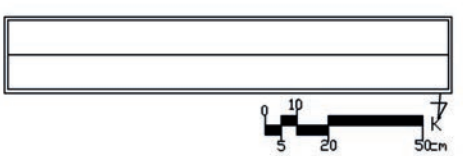

Çizim: 194 Kat No: 39 Plan

Foto: 111 Kat No: 39 Güney Cephe

Foto: 112 Kat No: 39 Kuzey Cephe

Foto: 113 Kat No: 39 Batı Cephe

Katalog No:	40 (P14–13)
Çizim No:	195–199
Foto No:	114–116
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 125 cm. *Genişlik*: 37 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan yapılmış olan sanduka (sandıklı) tipli mezar, kaidesiz olarak günümüze ulaşmıştır. Doğudan batıya doğru, gövde kısmı yükselen mezarda dikdörtgen gövde kısmı üzerinde üçgen prizmatik kapak kısmına geçilmeden önce bir ara kat kısmı bulunmaktadır. Sanduka doğrudan batıya doğru yaklaşık olarak 20 cm. yükselmektedir. Düzgün bir taş işçiliğine sahip sandukada herhangi bir süslemeye yer verilmemiş ve yalın bırakılmıştır. Yer yer taş kırıkları mevcuttur. Bugün Osmanlı Dönemine ait bir baş şahidesi ve ayak şahidesinin arasında mezar taşı gibi yanlış bir biçimde yerleştirilmiştir. Kitabesi bulunmayan mezarın Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

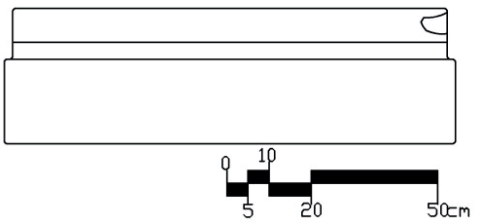

Çizim: 195 Kat No: 40 Güney Cephesi

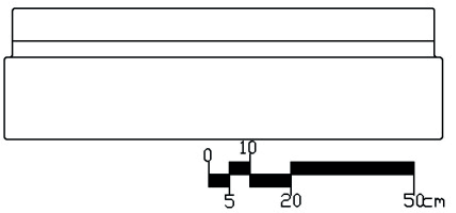

Çizim: 196 Kat No: 40 Kuzey Cephesi

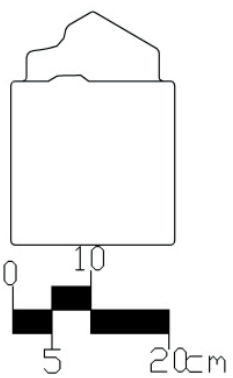

Çizim: 197 Kat No: 40 Batı Cephesi

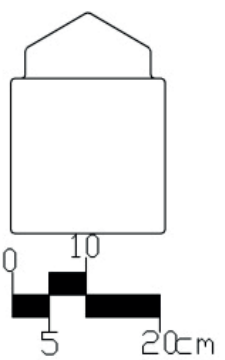

Çizim: 198 Kat No: 40 Doğu Cephesi

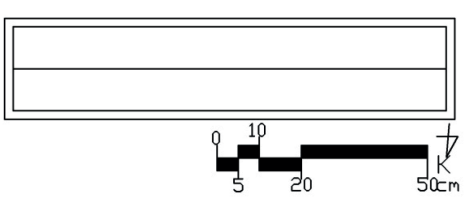

Çizim: 199 Kat No: 40 Planı Cephesi

Foto: 114 Kat No: 40 Güney Cephesi

Foto: 115 Kat No: 40 Kuzey Cephesi

Foto: 116 Kat No: 40 Üstten Görünüş

Katalog No:	41 (P15–3)
Çizim No:	200–202
Foto No:	117–119
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan yapılmış mezar, sanduka (sandıklı) tiplidir ve kaidesiz olarak günümüze ulaşmıştır. Yüksek, dikdörtgen gövdesi yukarıya doğru hafifçe daralmaktadır. Gövdesinin üzerinde sivri kemerle son bulan kapak kısmı yer almaktadır. Kapak kısmı gövde kısmının yaklaşık 3/1 oranındadır. Bugün mezar yana devrilmiş bir şekilde günümüze ulaşmıştır. Abidevi görüntüsü ve düzgün taş işçiliği ile dikkat çeken sanduka üzerinde herhangi bir bezemeye yer verilmeksizin yalın bırakılmıştır. Ayrıca üzerinde herhangi bir yazıta rastlanmayan mezarın, Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

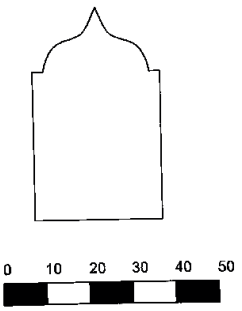

Çizim: 200 Kat No: 41 Batı Cephesi

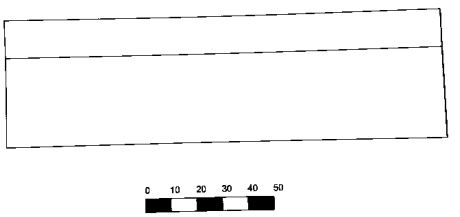

Çizim: 201 Kat No: 41 Güney Cephesi

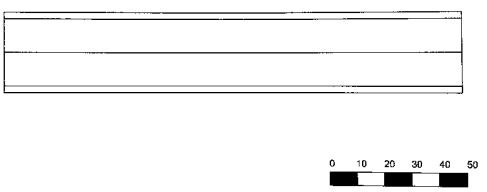

Çizim: 202 Kat No: 41 Güney Cephesi

Foto: 117 Kat No: 41 Güney Cephe

Foto: 118 Kat No: 41 Batı Cephe

Foto: 119 Kat No: 41 Doğu Cephe

Katalog No:	42 (P15–8)
Çizim No:	203–206
Foto No:	120–123
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 52 cm. *Genişlik*: 170 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan yapılmış mezar, sanduka (sandıklı) tiplidir. Kaidesiz olarak günümüze ulaşabilmiş mezar, ince taş işçiliği ile dikkat çekicidir. Mezar yüksek, dikdörtgen bir gövde üzerinde yine yüksek dikdörtgen ikinci bir kattan oluşmaktadır. Bu ikinci kattan sonra piramidal üçgen kapak kısmıyla nihayetlenmektedir. Batı yönünde büyük bir taş kırıklığı bulunmaktadır. Mezar bütün halinde günümüze ulaşabilmiştir. Doğudan batıya doğru sanduka, yaklaşık olarak on santimetre kadar yükselmektedir. Üzerinde herhangi bir süsleme bulunmayan mezar, sade ve yalın görünümüyle dikkat çeker. Malzemesi ve mezar tipi göz önünde bulundurulduğunda Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülebilir.

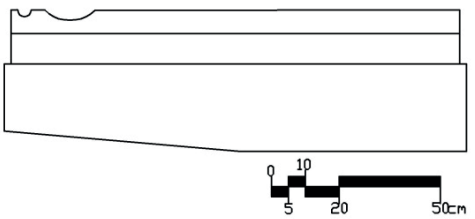

Çizim: 203 Kat No: 42 Güney Cephesi

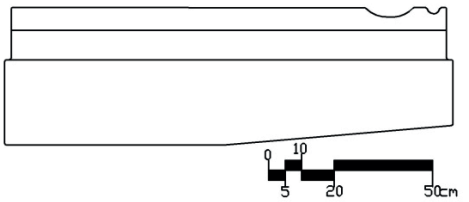

Çizim: 204 Kat No: 42 Kuzey Cephesi

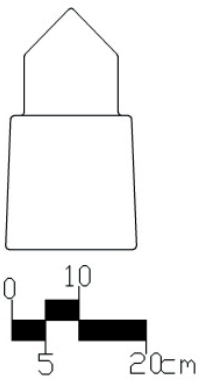

Çizim: 204 Kat No: 42 Batı Cephesi

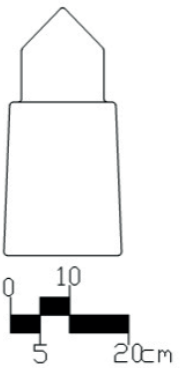

Çizim: 205 Kat No: 42 Doğu Cephesi

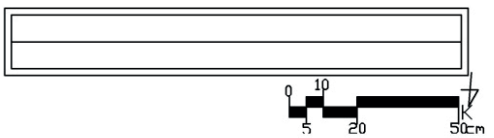

Çizim: 206 Kat No: 42 Planı

Foto: 120 Kat No: 42 Güney Cephesi

Foto: 121 Kat No: 42 Kuzey Cephesi

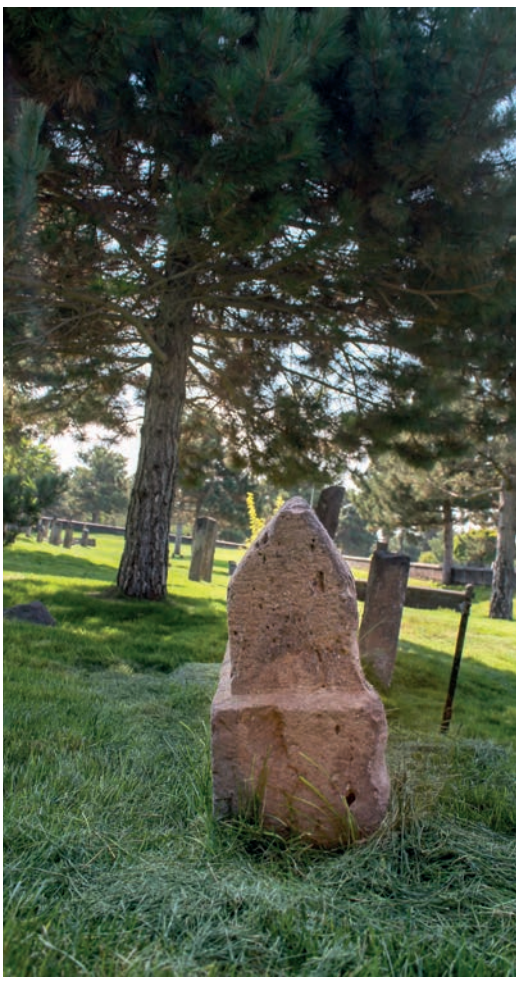

Foto: 123 Kat No: 42 Doğu Cephesi

Foto: 122 Kat No: 42 Batı Cephesi

Katalog No:	43 (P15–12)
Çizim No:	207–211
Foto No:	124–127
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 36 cm. *Genişlik*: 166 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan, sanduka (sandıklı) tipli mezarın günümüze sadece kapak kısmı ve gövdesinin yaklaşık olarak yarısı gelebilmiştir. Mezarın, yüzeyi çok fazla korozyona uğradığı için özellikle gövde kısmına işlenmiş olan süslemelerin günümüze ulaşamadığı düşünülmektedir. Doğu ve batı yüzlerindeki gövde kısımlarının yarısı günümüze ulaşmıştır. Dikdörtgen formlu gövde kısımların üzerinde sivri kemerli kapak kısmı yer alan sandukanın, erken dönem özellikleri taşıdığı düşünülmektedir. Bugün üzerinde herhangi bir süsleme ya da yazıta rastlanmayan sanduka Anadolu Selçuklu Döneminin sonuna ya da Beylikler Dönemine ait olmalıdır.

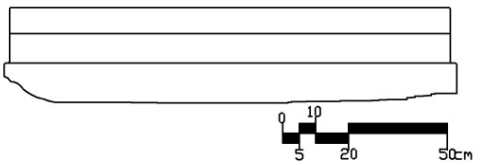

Çizim: 207 Kat No: 43 Güney Cephesi

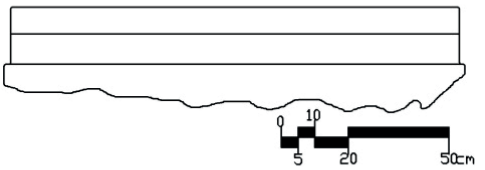

Çizim: 208 Kat No: 43 Kuzey Cephesi

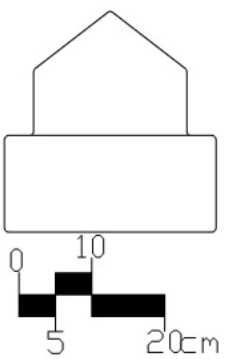

Çizim: 209 Kat No: 43 Batı Cephesi

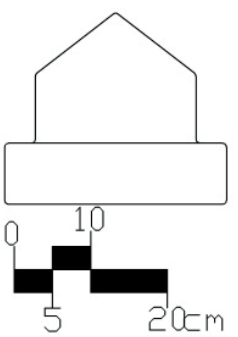

Çizim: 210 Kat No: 43 Doğu Cephesi

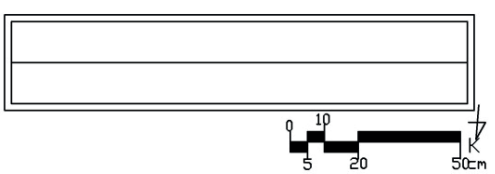

Çizim: 211 Kat No: 43 Güney Cephesi

Foto: 124 Kat No: 43 Güney Cephesi

Foto: 125 Kat No: 43 kuzey Cephesi

Foto: 127 Kat No: 43 Doğu Cephesi

Foto: 126 Kat No: 43 Batı Cephesi

Katalog No:	44 (P15–24)
Çizim No:	212–216
Foto No:	128–131
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 78 cm. *Genişlik*: 49 cm.

Genel Tanım: Kesme taştan yapılan, sanduka (sandıklı) tipli mezarın yaklaşık 4/3'ü toprağın altında kalmıştır. Kaidesiz olarak günümüze ulaşan mezarın taşı çok korozyona uğradığı için mezarın sanduka olup olmadığı neredeyse hiç algılanamamaktadır. Ancak çok dikkatli bakıldığında; bu sandukanın mezarlık düzenlenmesi sırasında dikey olarak yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Mezarın dikdörtgen gövdesi üzerinde, yine dikdörtgen bir ikinci kat ve onun üzerinde de piramidal üçgen bir kapak ile son bulduğu anlaşılmaktadır. Ancak günümüzde taşın yüzeyinde çok fazla kırık olduğu için bu form çok net algılanamamaktadır. Taşın yıpranmışlığı göz önünde bulundurulduğunda erken dönem sandukalarından olduğu düşünülmektedir.

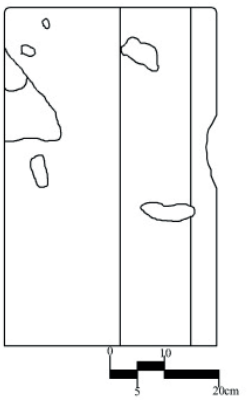

Çizim: 228 Kat No: 44 Kuzey Cephesi

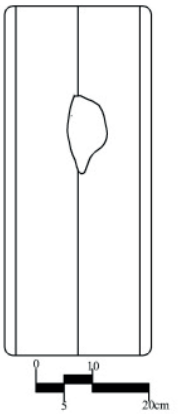

Çizim: 229 Kat No: 44 Doğu Cephesi

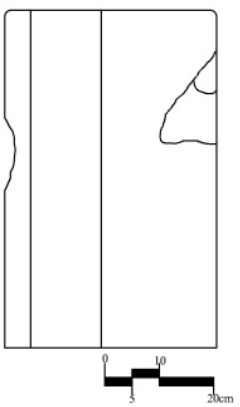

Çizim: 230 Kat No: 44 Güney Cephesi

Çizim: 231 Kat No: 44 Batı Cephesi

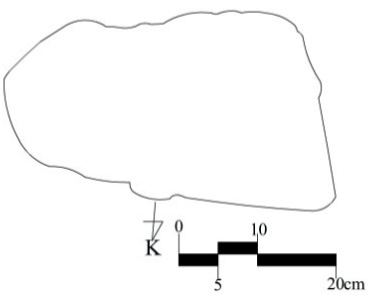

Çizim: 232 Kat No: 44 Plan

Foto: 128 Kat No: 44 Güney Cephesi

Foto: 129 Kat No: 44 Kuzey Cephesi

Foto: 130 Kat No: 44 Batı Cephesi

Foto: 131 Kat No: 44
Üstten Görünüş

Katalog No:	45 (P15–26)
Çizim No:	233– 237
Foto No:	132–135
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 45 cm. *Genişlik*: 120 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan, sanduka (sandıklı) tipli mezar ince işçiliği ile dikkat çekmektedir. Küçük boyutlu mezar büyük ihtimalle bir çocuk mezarı olmalıdır. Güneyden kuzeye doğru alçalan mezar, yüksek dikdörtgen bir gövde üzerine sivri kemerli bir kapakla son bulmaktadır. Mezarın kapak kısmında güney yüzünde alçak kabartma tekniği ile bir adet kartuş izi algılanmaktadır. Kartuşun kenarları kaş kemer şeklinde son bulmaktadır. Mezarın batı yüzü kırılmıştır. Sandukada herhangi bir bezeme ve kitabeye rastlanılmamıştır. Ancak gerek malzeme gerekse de form ve tip özellikleri değerlendirildiğinde erken döneme ait olduğu düşünülmektedir.

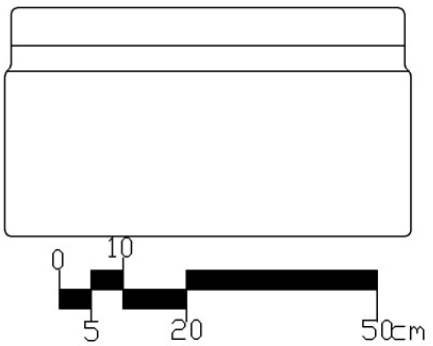

Çizim: 233 Kat No: 45 Güney Cephesi

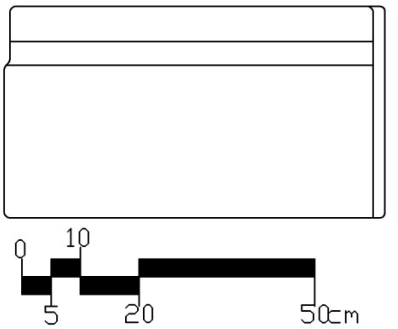

Çizim: 234 Kat No: 45 Kuzey Cephesi

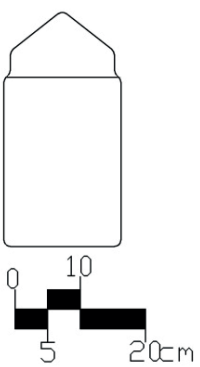

Çizim: 235 Kat No: 45 Doğu Cephesi

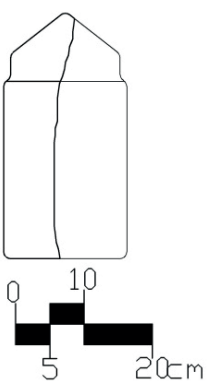

Çizim: 236 Kat No: 45 Batı Cephesi

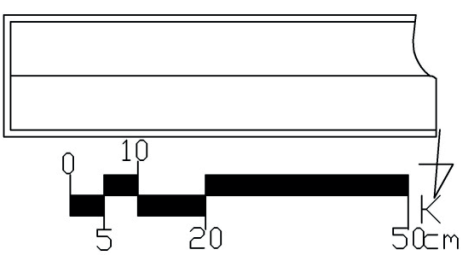

Çizim: 237 Kat No: 45 Planı

Foto: 132 Kat No: 45 Kuzey Cephesi

Foto: 133 Kat No: 45 Batı Cephesi

Foto: 135 Kat No: 45 Güney Cephesi

Foto: 134 Kat No: 45 Doğu Cephesi

Katalog No:	46 (P15–22)
Çizim No:	238–241
Foto No:	138–141
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 144 cm. *Genişlik*: 65 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan, sanduka (sandıklı) tipli mezar bütün elemanlarıyla günümüze ulaşabilmiştir. Ancak mezarın yaklaşık olarak yarısından fazlası dikey biçimde toprağa gömülü vaziyettedir. Bu dikey yanlış yerleştirme mezarlık düzenlenme çalışmaları esnasında yapılmış olmalıdır. Kesme taş mezarın yüzeyi iklim şartlarından dolayı çok korozyona uğramıştır. Eser, kademeli kaide üzerinde yükselen, yanlardan içe doğru basık dikdörtgen gövde, onun üzerinde içine doğru daralan iki kademeli bir ikinci kat ve en üstte de yuvarlak kemerli bir kapakla nihayetlenen bir sandukadır. Ancak gerek malzeme gerekse de form ve tip özellikleri değerlendirildiğinde, Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

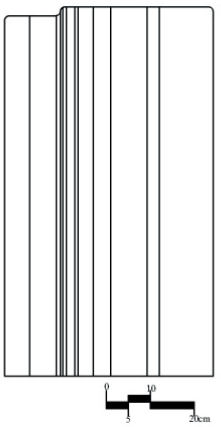

Çizim: 218 Kat No: 46 Güney Cephesi

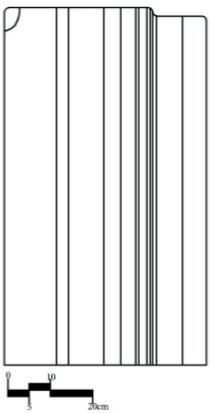

Çizim: 238 Kat No: 46 Kuzey Cephesi

Çizim: 239 Kat No: 46 Doğu Cephesi

Çizim: 240 Kat No: 46 Batı Cephesi

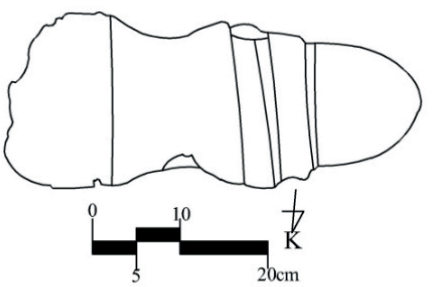

Çizim: 241 Kat No: 46 Plan

Foto: 138 Kat No: 46 Güney Cephesi

Foto: 139 Kat No: 46

Foto: 141 Kat No: 46

Foto: 140 Kat No: 46

Katalog No:	47 (P10–8)
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Çizim No:	242–246
Foto No:	142–145

Genel Tanım: Monoblok kesme taştan, sanduka (sandıklı) tipli mezar, kaidesiz olarak yapılmıştır. Kütlesel olarak yatay bir dikdörtgen gövdeye sahip sandukanın üst kısmı yuvarlak kemerle son bulmaktadır. Sandukanın kuzey ve güney yan yüzeylerinde birtakım taş kırıklıklar mevcuttur.

Mezarın üzerinde herhangi bir süsleme işlenmeksizin yalın bırakılmıştır. Ayrıca sandukanın üzerinde kitabeye rastlanılmamıştır. Mezar tipi ve malzemesi göz önüne alındığında eserin Beylikler Dönemine ait olabileceği düşünülmektedir.

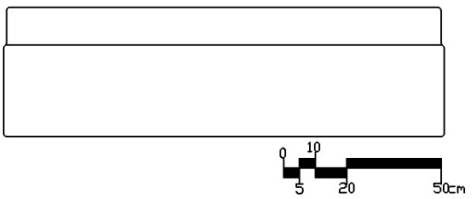

Çizim: 242 Kat No: 47 Güney Cephe

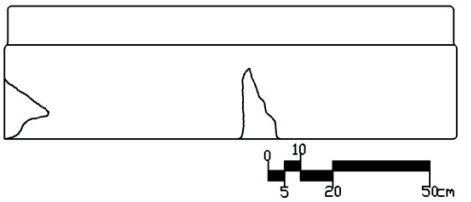

Çizim: 243 Kat No: 47 Kuzey Cephe

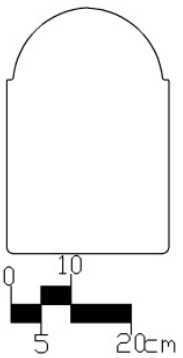

Çizim: 244 Kat No: 47 Batı Cephesi

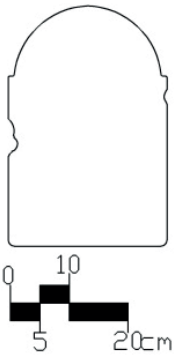

Çizim: 245 Kat No: 47 Doğu Cephesi

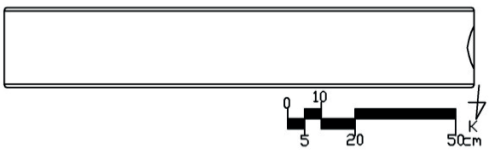

Çizim: 246 Kat No: 47 Plan

Foto: 142 Kat No: 47 Güney Cephe

Foto: 143 Kat No: 47 Kuzey Cephe

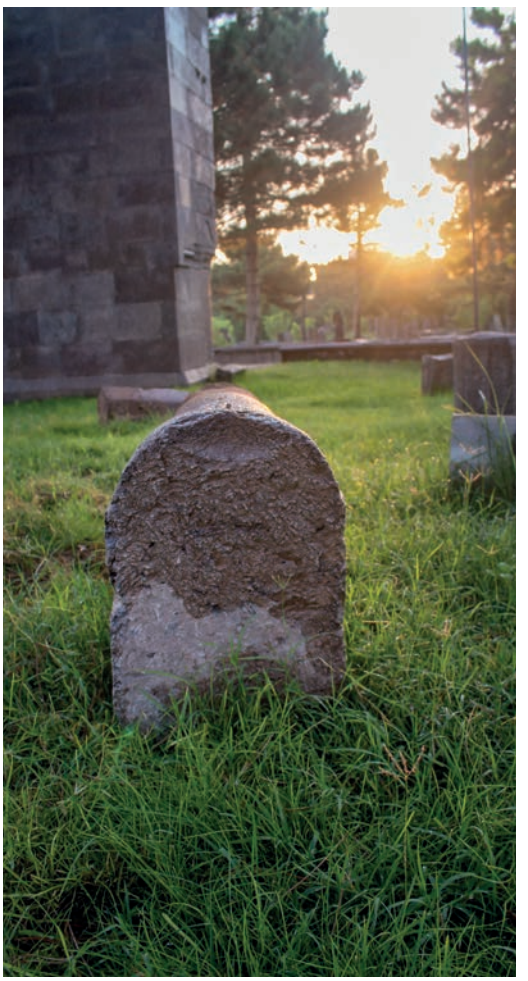

Foto: 145 Kat No: 47 Doğu Cephesi

Foto: 144 Kat No: 47 Batı Cephesi

Katalog No:	48 (P15–35)
Çizim No:	247–251
Foto No:	146–149
İnceleme Tarihi:	03.09.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	*Yükseklik*: 50 cm. *Genişlik*: 70 cm.

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan, yapılmış mezar, kaidesiz olarak günümüze ulaşmıştır. Sanduka (sandıklı) tipli olan mezarın yaklaşık olarak 4/3'ü toprak altındadır. Mezar düzenleme çalışmaları esnasında yanlış bir şekilde dikey olarak gömülen mezar, anıtsal bir görünüme sahiptir. Günümüze malzemesi çok korozyona uğramış bir vaziyette gelmiştir. Düzgün olmayan, yüksekçe dikdörtgenimsi bir ikinci kat ve onun üzerinde de yuvarlak kemerimsi bir kapakla son bulmaktadır. Doğu yan yüzünde daha sonradan mezar yüzeyine kazındığı düşünülen anlamsız birtakım şekiller bulunmaktadır. Bu şekiller dışında mezarın yüzeyinde herhangi bir süslemeye rastlanılmamıştır. Sanduka, Beylikler Dönemine ait olmalıdır.

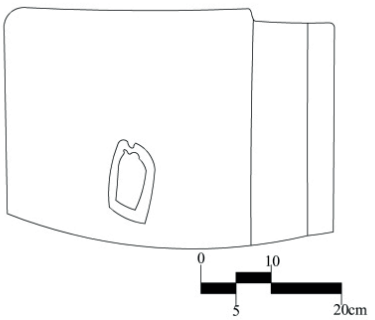

Çizim: 247 Kat No: 48 Kuzey Cephesi

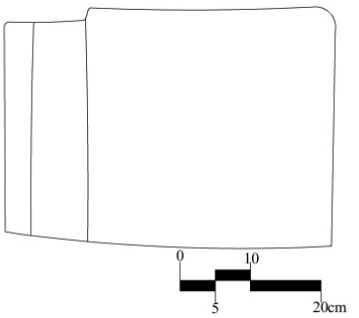

Çizim: 248 Kat No: 48 Güney Cephesi

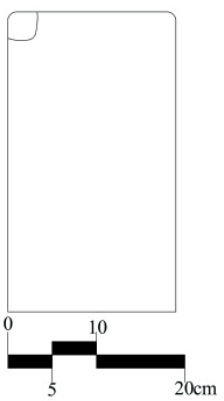

Çizim: 249 Kat No: 48 Doğu Cephesi

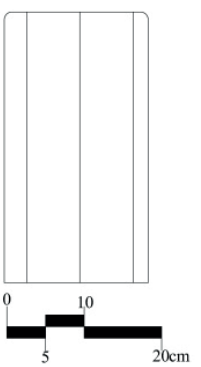

Çizim: 250 Kat No: 48 Batı Cephesi

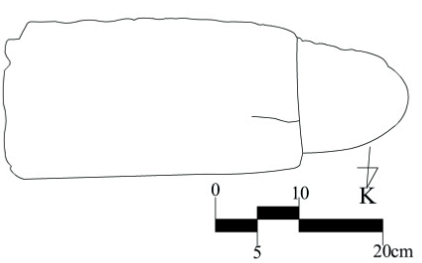

Çizim: 251 Kat No: 48 Planı

Foto: 146 Kat No: 48 Kuzey Cephe

Foto: 147 Kat No: 48 Güney Cephe

Foto: 149 Kat No: 48 Alttan Görünüş

Foto: 148 Kat No: 48 Üstten Görünüş

Katalog No: 49 (P18–14)
Çizim No: 252–254
Foto No: 150–152
İnceleme Tarihi: 03.09.2014
Kitabesi: Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı

Genel Tanım: Yekpare kesme taştan, yapılmış sanduka (sandıklı) tipli mezarın bir kısmı bugün toprağın altında kalmıştır. Dikdörtgen gövde üzerinde yükselen sanduka sivri kemerle son bulmaktadır. Güney–kuzey doğrultuda yerleştirilen mezarın kaidesi günümüze ulaşamamıştır. Batı ve kuzey yönünde gövde kısmı bugün mevcut değildir. Kitabesi ve bezemesi bulunmayan sandukanın, Beylikler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

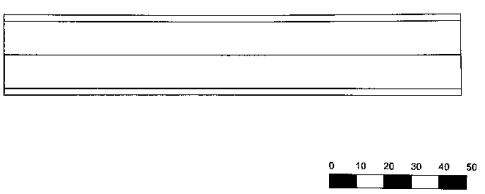

Çizim: 252 Kat No: 49 Doğu Cephe

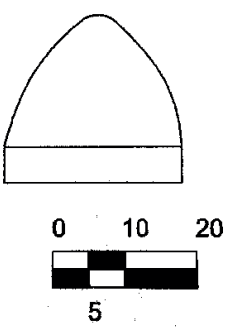

Çizim: 253 Kat No: 49 Güney Cephe

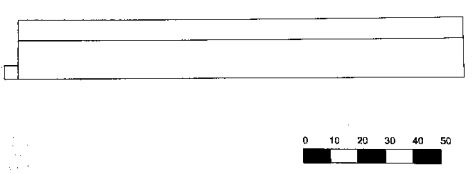

Çizim: 254 Kat No: 49 Plan Cephe

Foto: 150 Kat No: 49 Üstten Görünüş

Foto: 151 Kat No: 49 Batı Cephesi

Foto: 152 Kat No: 49 Doğu Cephesi

Katalog No: 50 (P8/1)
Foto No: 152–153
İnceleme Tarihi: 19.08.2014
Kitabesi: Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı

Genel Tanım: İki parça halinde günümüze ulaşmış olan, kesme taştan parçaların, bir mezarın baş taşına ait olduğu düşünülmektedir. Mezarlıkta doğu–batı yönünde yerleştirilmiş olarak bulunan taşların ön yüzlerinde, yanlarda birbirleriyle eşit ölçüde, kalın silmeler taşı sınırlandırmaktadır. Bu silmelerin üzerlerine alçak kabartma tekniği ile ardışık olarak bazı bezemeler işlenmişse de bu bezemeler tamamen dekoratif amaçlıdır. Silmelerin arasına taşın yüzeyi çökertilerek dikdörtgen bir pano oluşturulmuştur. Bu pano kitabelik ya da süsleme panosu olabilir ancak taşın yüzeyi iklim şartlarından dolayı çok korozyona uğradığı için bu panonun üzerine bugün ne işlendiği algılanamamaktadır. Bu ikiye bölünmüş taş parçası mezar taşı olabileceği gibi boyutu dikkate alındığında mimari bir parça olma olasılığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Foto: 152 Kat No: 50 Üstten Görünüş

Foto: 153 Kat No: 50 Kırık Parça

Katalog No:	51 (P6–6)
Çizim No:	255–259
Foto No:	155–157
İnceleme Tarihi:	19.08.2014
Kitabesi:	Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer:	Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Ölçüleri:	Yükseklik: 78 cm Genişlik: 66 cm

Genel Tanım: Muntazam olmayan, dikdörtgene yakın formlu, dikili taş şeklindeki mezar taşı günümüze çok deformasyona uğrayarak gelebilmiştir. Taşın yüzeyinde iklim koşullarından dolayı çok ciddi bozulmalar; delikler ve çürümeler mevcuttur. Taşın batı yüzünde alt kısma doğru kazıma tekniği ile 12 kollu basit bir çarkıfelek bezemesi işlenmiştir. Ayrıca mezar taşının üst kısmında taş düzleştirilerek bir kademelenme sağlanmıştır. Taşın diğer cephelerinin yüzeyleri korozyona uğradığı için üzerlerinde herhangi bir yazı ya da bezeme olup olmadığı hiçbir şekilde anlaşılamamıştır. Eserin gerek malzemesi gerekse de üzerindeki çarkıfelek motifi göz önüne alındığında; Osmanlı Dönemi öncesine ait olduğu düşünülebilir.

Çizim: 255 Kat No: 51

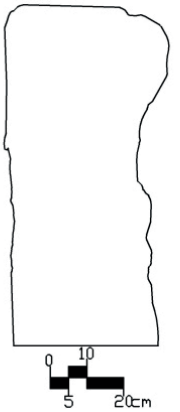

Çizim: 256 Kat No: 51

Çizim: 257 Kat No: 51

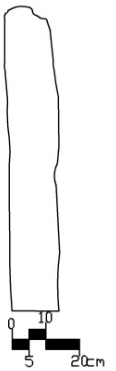

Çizim: 258 Kat No: 51

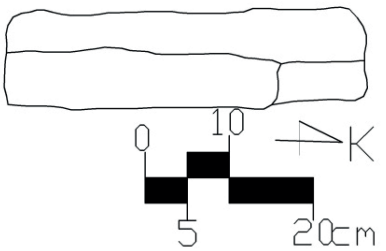

Çizim: 259 Kat No: 51

Foto: 155 Kat No: 51 Kuzey Cephe

Foto: 156 Kat No: 51 Güney Cephe

Foto: 158 Kat No: 51 Doğu Cephesi

Foto: 157 Kat No: 51 Batı Cephesi

Katalog No: 52 (P7–9)
İnceleme Tarihi: 16.08.2014
Kitabesi ve Dönemi: Bulunmamaktadır / Osmanlı Dönemi Öncesi
Bulunduğu Yer: Seyyid Burhaneddin Mezarlığı
Çizim No: 260––261
Foto No: 158– 160

Genel Tanım: Gri bazalt cinsi taştan yapılmış eser mezar taşı olmalıdır. Yukardan aşağı hafif şekilde daralan silindir sütun şeklindeki mezar taşının üst kısmı içe doğru kavis yaparak ortada bir oyuntu oluşturulmuştur. Bu oyuntunun işlevi anlaşılamamakla birlikte asli halinde mi yoksa daha sonradan taşın yüzeyi aşınarak mı oluştuğu da algılanamamaktadır. Taşın yüzeyinde doğal şartlardan meydana gelen ciddi korozyonlar (süngerimsi taş oyukları) gözlemlenmektedir. Taşın yarısından fazlası toprak altında kalmıştır. Üzerinde herhangi bir yazıt ve bezemeye rastlanılmayan taşın; Osmanlı Dönemi öncesine ait olduğu düşünülebilir

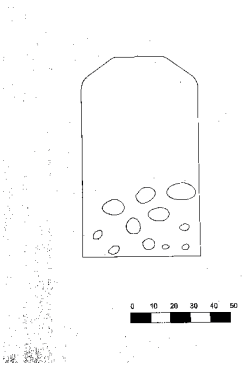

Çizim: 260 Kat No: 52 Güney Cephesi

Çizim: 261 Kat No: 52 Plan

Foto: 158 Kat No: 52 Güney Cephesi

Foto: 159 Kat No: 52 Kuzey Cephesi

Foto: 160 Kat No: 52 Üstten Görünüş

5. Değerlendirme

Seyyid Burhaneddin Hz. Mezarlığı, Mezarları ve Mezar Taşları (Katalog) adlı dördüncü bölümde incelenen 52 adet mezar; mezar tipolojisi, mezarı oluşturan unsurlar, malzeme, teknik, yazı çeşitleri ve süsleme olmak üzere altı ana başlık altında değerlendirilmiştir. Her bir ana başlıkta kendi içerisinde alt başlıklara ayrılarak tartışılmıştır. Mezar taşları çağdaşı olan benzer örnekler ile de malzeme, teknik ve süsleme açısından karşılaştırılmaya gayret edilmiştir.

5.1. Mezar Tipolojisi

Katalogda incelenen mezarlar Sanduka (sandıklı) tipli, sütun şeklinde, dikdörtgen formlu dikili taş, külah formunda yukarıdan aşağı genişleyen ve insitü mezar taşı parçası şeklinde beş grup halinde ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu gruplar içerisinde esas ana grubu sanduka tipli olanlar oluşturmuştur. Beylikler Dönemi mezar taşlarında esas olarak sanduka (sandıklı) tipli mezarların yapımı tercih edilmiştir.

5.1.1. Sanduka (Sandıklı) Tipli Mezarlar

Sanduka, Arapça'da "*kutu, sandık*" anlamındaki sunduk kelimesinden gelmekte olup; tabutla aynı anlamı içermektedir. Kur'an'ı Kerim'de Tevrat levhalarının saklandığı (el–Bakara 2/248) ve Hz. Musa'nın, annesi tarafından Nil nehrine atılırken içine konulduğu (Taha 20/39) sandıklar için tabut kelimesi kullanılmaktadır. İçine cenaze yerleştirilen ahşap veya taş lahit ya da tabut için de sunduk kelimesi kullanılmıştır[1]. Türbe ve mezar üzerine sanduka geleneğinde Müslüman toplumların eski kültürleri etkili olmuştur. İslam tarihinde sanduka geleneği büyük bir ihtimalle Irak bölgesinde başlamıştır[2].

Araştırmacı Mehmet Zeki PAKALIN, sanduka kelimesinin tarifini yaparken; "*Türbelerde mezarların üzerine tahtadan sandık şeklinde yapılan ve üstüne yeşil çuha örtülen yerin adıdır. Üzeri bazı taraflarda "misennem"* denilen balık sırtı şeklinde bazı yerlerde ise iki tarafından ortasına doğru darlaşmak ve birleşmek üzere kalkık olarak yapılırdı. Üzerine "*puşide*" denilen sade yahut sırmalı örtü örtülürdü. Kadın sandukaları düz olduğu halde erkek sandukalarının baş tarafına bir ağaç konarak üzerine kavuk taç sikke gibi sağlığında giydikleri başlık konulurdu. Başlığın konduğu ağaca şal yahut başka kıymetli bir kumaş sarılırdı. Türbe içindeki sandukalara yazı yazılmaz baş tarafına içinde yatanın fezailine delalet eden ve ismini de gösteren bir yazıyı yahut manzumeyi ihtiva eyleyen çerçeveli bir levha asılırdı. Açık mezarlıklarda sandukalar

[1] Nebi BOZKURT, "Sanduka", **TDV. İslam Ansiklopedisi**, C: XXXVI, İstanbul, 2009, s. 102.
[2] Nebi BOZKURT, **agm**., s. 102.

taştan yapılır baş ve ayak uçlarına taş dikilerek baştakinin üzerine kitabe yazılırdı[3]" diye tarif etmektedir.

Türk İslam coğrafyasında yaygın bir şekilde kullanılan sandukaların menşei, İslam öncesi medeniyetlerine kadar dayanmaktadır. Göktürkler Dönemi'nde karşımıza çıkan mezarların üzerine, yüzeyleri süslenmiş taş tabutlar[4] ilk sanduka örnekleri olarak düşünülebilirler. Ayrıca yine Göktürk Dönemi'nin ünlü vezirinin mezar külliyesinde yer alan vezir Tonyokuk'a ait mezarının üzerinde dört taş plaka ile yapılmış sanduka bulunmaktadır[5]. Bu tip sandukalar doğudan gelen Türkler tarafından; İslamiyet öncesi sanduka geleneğinin İslamiyet sonrasına, Ahlattaki İslam mezarlığına getirilmiş olduğunu göstermektedir[6]. Selçuklu ve Beylikler Dönemlerinde sanduka tipli mezarlarla çok sık karşılaşılmaktadır. Anadolu'da Ahlat, Erciş, Gevaş, Erzurum[7], Konya[8], Ankara, Seyitgazi, Sivas, Tokat[9], Akşehir[10], İznik, Bursa[11], gibi merkezlerde sanduka tipli mezar taşı örnekleri görülmektedir. Araştırmacı B. KARAMAĞARALI, sanduka tipli mezarları beş ana başlık altında incelemiştir.

1. Silindirik Sandukalar
2. Sütun Biçimde Sandukalar
3. Üç Parçadan Müteşekkil Üzeri Açık Sandukalar
4. Tekne Biçiminde Sandukalar
5. Dikdörtgen Prizma Biçiminde Yekpare Sandukalar

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda Osmanlı Dönemi öncesi incelenen mezarlar arasında, sanduka tipli (sandıklı) mezarlar en yaygın olarak karşılaşılan mezar tipidir. Sanduka tipli mezarlar da kendi arasında yedi ayrı alt gruba ayrılarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme tablosunda A, B, C, D, E, F, G harfleriyle gösterilmiştir. (*Bkz: Değerlendirme Tablosu*) Bu alt gruplandırma sandukaların kapak taşlarının kemerleri, kaideleri ve gövdeleri göz önüne alınarak yapılmıştır. Kataloğa alınan 52 adet mezardan 26 adet mezar (Kat N: 8, 9, 11, 12, 13, 14, 26, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49) sanduka (sandıklı) tiplidirler. Bu sandukalar, yekpare kesme taştan yapılmış olup, anıtsal bir görünüme sahiptirler. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda karşılaşılan en yaygın problem mezarlığın düzenleme çalışmaları sırasında sandukaların yan taşı, yahut da baş taşı sanılmalarından dolayı yatay olarak değil de dikey olarak toprağa dikilmeleridir. Bu nedenle sandukaların bugün çoğu toprağa dikey olarak yerleştirilmişlerdir. Günümüzde sandukalar yarıya kadar toprağın altında kaldıkları için ölçü almak ve envanterlemek oldukça zor olmuştur.

3 Mehmet Zeki PAKALIN,"Sanduka", **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimler Sözlüğü**, C: II, İstanbul, 1993. s. 123.
4 Bahattin ÖGEL, **Türk Kültür Tarihi**, Ankara, 1984, 134.
5 Bahattin ÖGEL, **a. g. e.**, 195.
6 Beyhan KARAMAĞARALI, **a. g. e**, 44.
7 Beyhan KARAMAĞARALI, **a. g. e.**, 6, 24, 25, 20.
8 Seyfi BAŞKAN, **Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları**, Ankara, 1996, s. 67.
9 Beyhan KARAMAĞARALI, **a. g. e.**, 7, 8, 9.
10 Seyfi BAŞKAN, **a. g. e.**, 66, 69.
11 Beyhan KARAMAĞARALI, **a. g. e**., 19.

Foto: 5.1. Sanduka Örneği

5.1.1.1. Sivri Kemerli, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Mezarlar (A)

Kataloğa dahil edilen 26 adet sanduka tipli mezardan yedi adet mezarın (Kat No: 8, 9, 12, 14, 41, 42, 43) sivri kemerli kapak taşı bulunmaktadır ve gövdeleri dikdörtgen formludur. Anadolu Selçuklu sandukalarının devamı niteliğinde olan bu sandukalar Beylikler Dönemi özellikleri yansıtırlar.

Araştırmacı Seyfi BAŞKAN çalışmasında; Konya'daki Beylikler Devrine ait sivri kemer formuyla son bulan sandukalar için "*gemi teknesi*" terimini kullanmaktadır. Gemi teknesi şeklindeki üst kademesi ile Beylikler Devrindeki örneklerin dikkat çekici olduğunu ve bu forma 14. yy'ın başından önce Türk mezar taşlarında rastlanılmadığını belirten araştırmacı bu formda Konya'da Beylikler Devrine ait sandukalar bulunduğunu belirtmiştir[12]. Bafra Emirza Bey Köyü Türbesi içerisinde yer alan 15 adet Beylikler Dönemi'ne ait sandukadan bazıları sivri kemerli olarak tasarlanmıştır[13]. Bitlis ve Adilcevaz'daki Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemine ait sandukalarda da dikdörtgen gövdeli, sivri kemerli kapak taşına sahip olanları mevcuttur[14].

[12] Seyfi BAŞKAN, **a. g. e.**, s. 70–72.

[13] M. Sami BAYRAKTAR, "Bafra ve Çarşamba'da Beylikler Döneminden Kalan Tarihi Yapılar", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C: VI, S. 25, Sinop, 2012, s. 121.

[14] Bitlis ve Adilcevaz'daki Anadolu Selçuklu ve Belikler Dönemi sivri kemerli kapaklı, sandukalar için Bkz: Kadir PEKTAŞ, **Bitlis Mezarlıkları ve Mezar Taşları**, Ankara, 2001., Kadir PEKTAŞ, **Adilcevaz Çevresindeki Mezar Taşları**, İstanbul, 2007.

Foto: 5.2–5.5. Sivri Kemerli, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sanduka Örnekleri (A)

5.1.1.2. Yuvarlak Kemerli, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Mezarlar (B)

Değerlendirmeye alınan 52 adet mezardan 26 adet sanduka tipli mezardan, dört adet sandukanın (Kat N: 46, 47, 48, 49) kapak kısmı yuvarlak kemer formunda şekillendirilmiştir. Gövdeleri de dikdörtgen formlu olan sandukalar bir tipoloji oluşturacak kadar çok sayı da değildirler.

Anadolu Selçuklu Döneminde yarım silindir formlu (yuvarlak kemerle son bulan) sandukalar Beylikler Döneminde de gelenek devamı olarak kullanımı devam etmiştir. Konya Karamanoğulları Dönemi sandukalarından bazıları[15] ve Niğde Ak Medrese'deki[16] Beylikler Dönemine ait sandukaların bir kısmı yuvarlak kemerlidir.

5.1.1.3. Çift Katlı Gövdesi Olan Sandukalar (C)

Bu tipteki sandukalarda üst üste iki dikdörtgen gövdeye sahiptir. Bu grup tarafımızdan çift katlı sandukalar olarak adlandırılmıştır. Katalogda incelenen 26 adet sandukadan (Kat No: 9, 35, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48) 10 adet sanduka çift katlı olarak tasarlanmıştır. Bu çift katlı sandukalar hem anıtsal görünümleri itibari ile hem de ilişkileri göz önüne alındıklarında halktan kişiler için değil ve daha sonra önemli kişilere ait mezarlar oldukları düşünülebilir. Ayrıca çift katlı mezarlar aşağıdan yukarıya doğru olarak gözde de derinlik etkisi yaratmaktadır.

[15] Seyfi BAŞKAN, **a. g. e.**, s. 72.

[16] Yeliz BAĞCI, **Niğde Şehri'nde Bulunan Beylikler Dönemi Mezar Taşları**, (Gazi Üniversitesi, S. B. E. Sanat Tarihi A. B. D. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara, 2005.

Foto: 5.6–5.9. Yuvarlak Kemerli, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sanduka Örnekleri (B)

Foto: 5.10– 5.11 Çift Katlı Gövdesi Olan Sanduka Örnekleri (C)

Çift katlı gövdesi olan sandukalar, Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemlerinde Anadolu'da farklı uygulamalarıyla ile yaygın olarak kullanılan sanduka tipi olmuştur[17]. Konya'da[18], Akşehir'de[19], Bursa'da[20], Çift Katlı gövdesi olan sanduka örnekleri ile karşılaşılmaktadır.

5.1.1.4. Tek Katlı Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sandukalar (D)

Sandukaların gövdeleri dikdörtgen formlu aşağıdan yukarıya doğru hafifçe daralan formludurlar. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda incelenen 26 adet sandukadan 15 adetinin (Kat N: 8, 11, 12, 13, 14, 26, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 40, 49) tek katlı dikdörtgen formlu bir gövdesi bulunmaktadır. Bu sandukalar genellikle halk içinde kullanıldığı düşünülebilir. Kaidesiz olarak günümüze ulaşan sandukalar keskin çizgileri ve ince taş işçilikleri ile dikkat çekmektedirler. Mezarlıktaki en yaygın sanduka tipi tek katlı gövdesi dikdörtgen formlu olan sandukalardır.

17 Seyfi BAŞKAN, **age.**, s. 72.
18 Seyfi BAŞKAN, **age**., s. 71.
19 Beyhan KARAMAĞARALI, **age.**, s. 4.
20 Demet KARAÇAĞ, **age**, s. 169.

Foto: 5.12– 5.15 Tek Katlı Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sanduka Örnekleri (D)

Sade, gösterişsiz olarak düzenlenen bu mezarların, halktan insanlar için tasarlandığı düşünülmektedir.

Anadolu Selçuklu Dönemi'nde tek katlı gövdesi dikdörtgen formlu sandukalar en yaygın tip olarak Beylikler Döneminde de kullanımı devam etmiştir. Konya Karamanoğulları Dönemi sandukalarından bazıları[21], Bursa'da Beylikler Dönemi tek katlı sanduka örnekleri[22] ve Niğde Ak Medrese'deki[23] Beylikler Dönemine ait sandukaların bir kısmı tek katlıdır.

5.1.1.5. Kaideli, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sandukalar (E)

Kataloğa dahil edilen 26 adet sandukadan üç adet sandukanın (Kat N: 9, 36, 46) kaidesi bulunmaktadır. Bu sandukalardan iki adeti (Kat No: 9, 46) çift gövdeli iken sadece (Kat No: 36) tek gövdelidir. Kaideler mezarlarda, mezarda gömülü olan kişinin statüsüyle ilişkilendirilebilir. Ancak mezarlığın düzenleme çalışmaları sırasında birçok sandukanın yeri değiştiği için kaideleri de günümüze ulaşamamıştır. Bu nedenle bu tip çok sağlıklı bir gruplandırma değildir.

5.1.1.6. Baş ve Ayak Ucu Taşı Bulunan Sandukalar (F)

Bu tipolojide dikdörtgen gövdeli sandukaların baş ve ayak ucunda, şahideleri andıran baş ve ayak ucu taşları mevcuttur. Ancak bu taşlar monoblok olarak, sandukalar ile birleşik olarak taşla birlikte tasarlanmış ve oyulmuşlardır. Sandukanın orta kısmında, yani kapak kısmında ise, insan biçiminde kitabelik kısmı yer almaktadır.

Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemine özgü olan bu sanduka (sandıklı) tipli mezar formu, Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda incelenen 26 adet sandukadan sadece iki adeti (Kat N: 11,

[21] Seyfi BAŞKAN, **age.**,
[22] Demet KARAÇAĞ, **age**,
[23] Yeliz BAĞCI, **agt**., s. 173–174.

Foto: 5.16– 5.19 Baş ve Ayak Ucu Taşı Bulunan Sanduka Örnekleri (F)

13) bu gruba girmektedir. Her iki sanduka da özel tasarımları ile dikkat çekmektedirler. Baş ve ayak ucu taşlarında kitabe yer alırken; yan taşlarında yazı ve bitkisel süslemeye birlikte yer verilmiştir.

Ayasuluğ bölgesinde Kümbet Mescidi önündeki iki adet kapaklı sanduka bu tipe girmektedir[24].

5.1.1.7. Üçgen Prizma Kapaklı, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sandukalar (G)

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda incelenen Osmanlı Dönemi öncesi 26 adet sandukadan yedi adeti (Kat No: 26, 34, 35, 36, 38, 39, 40) bu gruba dahil edilebilir.

Anadolu Selçuklu Dönemi'nde tek katlı gövdesi dikdörtgen formlu, üçgen prizmatik kapaklı sandukalar en yaygın tip; Beylikler Döneminde de geleneğin uzantısı olarak kullanımı sürmüştür. Konya Karamanoğulları Dönemi sandukalarından bazıları[25], Bursa'da Beylikler

[24] Erkan KAYA, **Ayasuluğ Bölgesinde Bulunan Beylikler Devri Mezar Taşları ve Kitabeleri**, İstanbul, 2012, s. 346.

[25] Seyfi BAŞKAN, **age.**, s. 72.

Foto: 5.20–5.22 Üçgen Prizma Kapaklı, Gövdesi Dikdörtgen Formlu Sanduka Örnekleri (G)

Dönemi prizmatik formlu sanduka örnekleri[26] ve Niğde Ak Medrese'deki[27] Beylikler Dönemine ait sandukaların bir kısmı üçgen kapakla son bulmaktadır.

5.1.2. Sütun Şeklinde (Silindirik Formlu)

Sütun şeklinde ya da silindirik formlu mezar taşları kataloğa dahil edilen 52 adet mezar taşından dört adet mezar taşı (Kat N: 16, 17, 18, 52) bu şekildedir. Dördü de yaklaşık olarak birbiriyle aynı biçimde ve ebatta olan mezar taşları, aynı dönemde yapılmış olmalıdırlar. Yaklaşık olarak 1 m. yükseklik ve 50 cm. genişliğe sahip olan mezar taşlarının üst kısımları yuvarlatılmış, doğu yüzleri düzleştirilerek; bu kısımlarına yazı panoları yerleştirilmiştir. Üç mezar taşı da mermer malzemeden yapılmıştır. Karamanoğulları Dönemine ait olduğu düşünülen mezar taşları Erken Dönem Osmanlı Mezar taşları ile benzerlik gösterirler. Bu mezar taşları farklı biçimlenişleriyle dikkat çekmektedirler.

5.1.3. Külah Formunda, Yukarıdan Aşağıya Genişleyen Formlu Mezar Taşları

Araştırmada incelenen 52 adet mezardan üç adeti (Kat No: 1, 2, 3) Külah formunda yukarıdan aşağıya doğru genişleyen formlu mezar taşları grubuna girmektedir. Her üç mezar taşı da aynı alanda (pafta) bulunduğu için ve birbirleriyle olan biçimsel özellikleri göz önüne alınarak bir grup oluşturulmuştur. Bazalt benzeri sert cins taştan yapılan mezar taşı olduğu düşünülen eserlerin görünüşleri itibariyle Osmanlı Dönemi öncesine tarihlendirilmektedirler.

[26] Demet KARAÇAĞ, **age**.
[27] Yeliz BAĞCI, **agt**., s. 173–174.

Foto: 5.23–5.25 Münferit Formlu Dikili Taş Şeklinde Mezar Taşları Örnekleri

5.1.4. Münferit Formlu Dikili Taş Şeklinde Mezar Taşları

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda incelenen Osmanlı Dönemi öncesi mezarlıklar ve mezar taşları içerisinde sandukalardan sonra en çok karşılaşılan grup münferit formlu dikili taş şeklindeki mezar taşlarıdır. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda genellikle dikdörtgen şeklinde dikili taşlar tercih edilmektedir. Ancak bunun dışında sivri kemerle son bulan, tepelikli ya da dilimli kemerli, hatta istiridye kabuğu formlu kendine has farklı biçimlenişleri ile dikkat çeken mezar taşları da bulunmaktadır. Bu tip Türklerin mezar taşı dikme geleneğini Orta Asya'dan beri yüzyıllardır sürdüregeldiğinin bir kanıtıdır. Katalogda incelenen 52 adet mezardan 12 adet mezar taşı (Kat N: 4, 7, 15, 19, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 50, 51) dikdörtgen formlu dikili taş şeklindedir. Bunların boyutları yükseklikleri 120 cm. (en yükseği)– 54 cm.(en kısası)/ genişlikleri 72 cm.(en genişi)– 28 cm.(en darı) arasında değişmektedir. Ayrıca bir grup mezar taşında, dikdörtgen bir pano içerisinde taşın yüzeyi çökertilerek, pano boş bırakılmış ve bu alanın mahiyeti belirlenememiştir.

Münferit formlu dikili taş şeklinde mezar taşlarında taş yüzeyinde kitabe panoları yer almaktadır.

Genellikle Beylikler Döneminde kullanım alanı yaygın olarak görülen bu tip mezar taşları; Bursa mezar taşlarında[28] ve Ayasuluğ Bölgesi'nde[29] bulunan Beylikler Devri'nde örnekleri bulunmaktadır.

[28] Demet KARAÇAĞ, **age**.
[29] Erkan KAYA, **age.**, s. 346.

Foto: 5.26–5.28 İnsütü Mezar Taşı Parçaları Örnekleri

5.1.5. İnsütü Mezar Taşı Parçaları

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda yüzey araştırması sırasında alanlardan elde edilen bazı insütü mezar taşı parçaları, mezar tipolojisi açısından ayrı bir grup olarak değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Bunların hangi mezarlara ait olduğu tespit edilememiştir. Ancak hepsi mermer olan parçaların mezarların baş taşlarına ait olduğu düşünülmektedir. Bütünlük arz etmeyen bu taşlar arasında kapak taşları da mevcuttur. Bu taşlardan önemli olanlar tarafımızdan tespit edilip Selçuklu Uygarlığı Müzesi'ne teslim edilmiştir. Bahsi geçen taşlar: (Kat No: 5, 6, 10, 20, 21, 22, 23,) dır.

5.2. Mezarı Oluşturan Unsurlar

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda Osmanlı öncesi mezar ve mezar taşları değerlendirildiğinde (52 adet) sanduka tipli mezarlar en yaygın tip olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu araştırmada mezarlıkta tespit edilen, dikdörtgen formlu dikili taş şeklinde mezar taşları, baş şahidesi olarak değerlendirilecektir. (*Bkz: Değerlendirme Tablosu*) Sütun şeklinde (silindirik formlu), külah formunda, yukarıdan aşağıya genişleyen formlu mezar taşları ve mezarlıkta bulunan insütü mezar taşı parçaları mezarı oluşturan unsurları açısından değerlendirmeye tabi tutulmayacaktır.

Sanduka tipli mezarı oluşturan unsurlar ise şahideler (baş ucu ve ayak ucu taşları) ve üzerlerindeki kitabeler, yan taşları (gövde) kaideler ve kapak taşları olarak değerlendirilecektir.

5.2.1. Şahideler (Baş ve Ayak Ucu Taşları)

Şahideler mezarların baş ve ayak uçlarına dikilen taşlardır. Anadolu Selçuklu ve daha sonra Beylikler Döneminde Selçuklu geleneğinin devamı olarak sanduka ve çatma lahitlerin

Foto: 5.29–5.32 Baş Ucu Taşı Örnekleri

baş ve ayak uçlarına dikildikleri gibi, sadece şahidelerden oluşan mezar taşları örnekleriyle de karşılaşılmaktadır. Ahlatta sadece şahidelerden oluşan mezar taşlarının en güzel örnekleriyle karşılaşılmaktadır[30]. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda sadece şahideden ibaret olan mezar taşı örneğiyle karşılaşılmamakla birlikte; incelenen Osmanlı öncesi mezar ve mezar taşları örnekleri içerisinde sanduka (sandıklı) mezarların baş ucu taşı bulunanları Kat No: 11, 12, 13, 14' dür.

Mezarlıkta incelenen mezar taşlarından dikdörtgen formlu dikili mezar taşlar (Kat No: 4, 7, 19, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 50, 51) baş ucu taşı olarak değerlendirilmiştir. Bu mezar taşlarının geri kalan unsurları (yan taşları ve ayak taşları) yüzey araştırması sırasında tespit edilmeye çalışılsa da; herhangi bir netice alınamamıştır.

Konya'daki Beylikler Dönemi mezar taşı şahideleri sade bir sivri kemerle yapılmış iki yüzde de yazı mevcuttur. Baş taşlarında Arapça ve Farsça olarak ayetler, hadisler şiirler ve mezar sahibinin hüviyeti, ayak taşına ölüm tarihleri belirtilmiştir. Bazı hallerde ayak taşı tamamıyla bezenmiştir[31]. Sivas şahideleri sivri ve dilimli kemerli olması bakımından Konya– Akşehir–Kırşehir'de bulunan mezar taşları ile benzerlik göstermektedir. Ancak mihraplı kompozisyonlar değişik motifleri ile ince işlenmiş olması bakımından farklılık göstermektedirler[32]. 14. yy. Beylikler Dönemi mezar taşı şahideleri, üstte sivri veya dilimli kemerli olup; içi rumi veya hatailerle doldurulmuş, taç kısımlarından oluşan örnekler mevcuttur[33]. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda sadece bir tek mezar taşı şahidesinde (Kat No: 4) dilimli kemerli formuyla dikkat çekmektedir.

30 Bu örnekler için Bkz: Beyhan KARAMAĞARALI, **age**., Kadir PEKTAŞ, B Kadir PEKTAŞ, **Bitlis Mezarlıkları ve Mezar Taşları**, Ankara, 2001.

31 Zeki ORAL "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", **Anıt Dergisi**, S: 1, Konya, 1949, s. 14.

32 Beyhan KARAMAĞARALI, "Sivas ve Tokat Mezar Taşlarının Mahiyeti Hakkında", **Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, S. 2, Ankara, 1970, s. 75–76, Demet KARAÇAĞ, **age**, s. 11.

33 Beyhan KARAMAĞARALI, **age**, s. 5, Demet KARAÇAĞ, **age**, s. 11.

Foto: 5.33–5.34 Sanduka Gövdelerinden Örnekler

Dikdörtgen formlu dikili mezar taşlarında ayak ucu taşı bulunan Kat No: 30, sanduka (sandıklı) tipli mezar taşları ayak ucu taşı bulunanlar ise Kat No: 9, 11, 12, 13' dür.

5.2.2. Kitabeler

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda incelenen mezarlardan kitabesi bulunan 11 adet mezar (Kat No: 4, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19) mevcuttur. Kitabeler üzerinde Anadolu Selçuklu ve Beylikler Döneminde yaygın olarak kullanılan yazı stili sülüs hat ile kitabeler yazılmıştır. Alçak kabartma tekniği kullanılarak yazılan yazılar ile ilgili ayrıntılı değerlendirme 5.5. Yazı Çeşitleri başlığı altında ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

5.2.3. Yan Taşları ve Gövde

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'ndaki Osmanlı öncesi incelenen en yaygın tip sandukalardır. Katalogta incelenen 52 adet mezar ve mezar taşı arasında sandukaların (Kat No: 8, 9, 11, 12, 13, 14, 26, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49) yan taşları (gövde) bulunmaktadır. Monoblok kesme taştan oyulmuş olarak oluşturulan sandukaların gövde kısımları bir bütün halindedir. Genellikle düzgün bir taş işçiliğine sahip olan sandukaların gövde kısımları herhangi bir bezeme işlenmeksizin yalın bırakılırlar. Ancak bazı örneklerde gövde kısımlarında palmet– rumi ve yazı ile bezemeleriyle karşılaşılmaktadır.

5.2.4. Kaide

Sandukaların en alt kısımlarında yer alan, platformlardır. Mezarlık düzenleme çalışmaları sırasında sandukalara yanlış müdahalelerle bu mezar anıtları asli hallerinden çok şey kaybetmişlerdir. Bu yüzden kaidelerinde bu düzenleme çalışmaları sırasında yok oldukları

Foto: 5.35–5.36 Sanduka Kaidelerinden Örnekler

düşünülmektedir. Çünkü kataloğa alınan 26 adet sandukadan sadece üç adetinin (Kat No: 9, 36, 46) kaidesi günümüze ulaşabilmiştir. Bu değerlendirme, bu tespitimizi kanıtlar niteliktedir.

5.2.5. Kapak Taşı

Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi sandukalarının kapak taşları mezarı oluşturan unsurlardandır. Sandukanın üst kısmının şekil alışına göre kapak taşları da aynı şekli almaktadır. Bununla ilgili detaylı açıklamalar mezar tipolojisinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. (Bkz: 5.1. 1) Seyyid Burhanneddin Mezarlığı'nda yer alan sandukaların 26 adeti (Kat No: 8, 9, 11, 12, 13, 14, 26, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49) kapak taşına sahiptir.

5.3. Malzeme

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'ndaki Osmanlı Dönemi öncesi mezar ve mezar taşları değerlendirildiğinde üç farklı malzemenin kullanıldığı görülmektedir (*Bkz: Değerlendirme Tablosu*). Bunlar yöreye özgü kesme taş, mermer ve bazalt benzeri taştır. Volkanik kökenli olan, Kayseri yöresine özgü bu yonu taşlar, Kayseri ve civarındaki taş ocaklarından çıkarılmışlardır. Taş renkleri, koyu gri renk ve daha çok pembemsi renk arasında değişmektedir. Bu taş cinsi sert, dayanıklı ve işlenmesi zordur. Kayseri yöresindeki kesme taş cinsi mancusun taşı, küfeki gibi isimlerde almaktadır. Kataloğa alınan 52 adet mezar ve mezar taşından 35 adeti (Kat No: 7, 11, 13, 14, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51) kesme taş malzemeden yapılmıştır.

Bu mezarlık alanında mermer malzemeli mezarlar ve mezar taşları ile de karşılaştırılmıştır. Kayseri yöresinde mermer ocakları az bulunduğu, mermer özel ve pahalı bir malzeme olduğu için zengin, kişilerin ve önemli şahısların mezarlarında kullanılmış olmalıdır. Kataloğa alınan 52 adet mezar ve mezar taşından 14 adeti (Kat No: 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22) mermer malzemeden yapılmıştır. Mermer malzemeden yapılmış olan mezar taşlarında iki dönem kullanımı tespit edilmiştir. Devşirme malzeme olarak kullanılan mezar taşları, mermer

Foto: 5.37–5.38 Gri Renk Kesme Taşa ve Pembemsi Renkli Kesme Taşa Örnekler

malzemenin yörede azlığından olsa gerek; Anadolu Selçuklu döneminde kullanılan taş, Beylikler döneminde, Beylikler Döneminde kullanılan mezar taşı tekrar Osmanlı Döneminde mermer mezar taşı kitabeliği olarak kullanılmıştır. Buna Kat No: 4 ve Kat No: 5 örnek olarak verilebilir.

Kataloğa alınan 52 adet mezar ve mezar taşından dört adeti (Kat No: 1, 2, 3, 52) bazalt benzeri taştan yapılmıştır. Bu mezar taşları birbirlerine olan benzerlikleriyle dikkat çekmektedirler.

Konya Müzesi'nde bulunan Karamanoğulları dönemi mezar taşları iki cins taştan yapılmışlardır. Gri–beyaz mermer ve gödene taşı olarak adlandırılan Konya yöresine özgü bir taş cinsidir[34]. Ayasuluğ Bölgesi'ndeki Beylikler Dönemi mezar taşlarında, gri ve beyaz renkli mermer malzeme kullanılmıştır[35].

5.4. Teknik

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda incelenen mezar ve mezar taşlarının, kitabe ve bezemeleri, 19 adeti (Kat No: 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 31, 32, 45, 50,) kabartma tekniği ile işlenmiştir.

Kataloğa alınan 52 adet mezar ve mezar taşından sekiz adeti (Kat No: 5, 10, 21, 22, 23, 24, 51) kazıma tekniği ile yapılmıştır. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda incelenen 52 adet mezar ve mezar taşından dört adetinde (Kat No: 5, 7, 10, 22,) hem kabartma hem kazıma tekniği uygulanmıştır (*Bkz: Değerlendirme Tablosu*)

Anadolu Selçuklu Dönemi'nde bezemeler ve kitabeler genellikle mezar taşları üzerine kabartma tekniği ile işlenmişlerdir. Bu gelenek Beylikler Dönemi'nde de devam etmiştir. Örnek olarak Niğde'deki Ak Medrese Müzesi'nde sergilenen Beylikler Dönemine ait sandukaların üzerindeki yazı ve bezemelerin tamamı alçak kabartma tekniği ile işlenmişlerdir[36].

34 Seyfi BAŞKAN, **age**, s. 70.
35 Erkan KAYA, **age**, s. 348.
36 Yeliz BAĞCI, **agt**, s. 174.

Foto: 5.39–5.40 Mezar Taşlarında ve Sandukalarda Mermer Kullanımına Örnekler

Foto: 5.41–5.42 Mezar Taşlarında Bazalt Kullanımına Örnekler

5.5. Yazı Çeşitleri

Yazı mezar taşları için hem bir süsleme hem de en önemli açıklama ve belgeleme ögesidir. İslamiyet'in figüratif açıdan, resim ve heykel dalındaki bazı kısıtlamaları yazının bir sanat dalı olarak doğma ve gelişmesine sebep olmuştur[37].

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda Osmanlı Dönemi öncesine ait incelenen mezar ve mezar taşlarından 52 adetinden 14 adeti (Kat No: 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 22) üzerinde çeşitli kitabelere sahiptirler (*Bkz: Değerlendirme Tablosu*). Mezar taşları iklim şartları ve insan tahribatından dolayı çok zarar görmüştür. Bazı mezar kitabeleri günümüze ulaşamamıştır. Bazı mezar kitabeleri günümüze ulaşabilmiş de okunabilecek kondisyonda değildir. Günümüze ulaşabilen bazı mezar kitabeleri ise sadece birkaç kelime okunabildiği için anlamlı ifadeler elde edilememiştir. Bununla birlikte bu çalışmada mezar taşları üzerinde kitabelerle ilgili olarak; baş taşlarına daha çok kişinin kimliği, merhum ve mağfur gibi ifadeler kullanıldığı, ayak taşlarına da tarih, ay, yıl şeklinde yazıldığı tespit edilmiştir. Sadece bir mezarın kitabesinde hatun ifadesinden kadına ait olduğu tespit edilmiş, diğer kitabelerde erkek isimlerine yer verilmiştir. Kitabelerde bütün tarihler rakam ile değil yazı ile yazıldığı bir diğer önemli sonuçtur. Anadolu Selçuklu mezar taşlarında tarihler yazı ile yazılırken bu gelenek Beylikler Dönemi mezar taşlarında da sürdüğü bu çalışmada belirlenmiştir. Beylikler ve Erken Osmanlı türbe ve mezar taşı kitabelerinde tarihler genellikle yazı ile kaydedilmiştir[38]. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı sandukalarının yan taşlarına Bakara Suresi'nin 255. Ayeti olan Ayet'el Kürsi yazıldığı (Kat No: 11, 13, 14) Beylikler Dönemi özelliği olarak karşılaşılmaktadır. Niğde'deki Beylikler Dönemi sandukaların kuzey ve güney cephelerinde bulunan yazılarda çeşitli ayet, hadis ve ölümü hatırlatan sözler yer almaktadır[39].

37 Metin HASEKİ: **a. ge.**, 35.
38 Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU: "Türk–İslam Dönemi Türbe ve Mezar Taşı Kitabelerinde Tarih İbareleri", **Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu**, İstanbul, 1998, s. 396.
39 Yeliz BAĞCI, **agt**, s. 179.

Foto: 5.43–5.46 Sanduka ve Mezar Taşlarında Yazı Çeşitlerine Örnekler

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda mezar taşlarındaki kitabelerde üç çeşit yazı ile karşılaşılmaktadır. Bunlar sülüs nesih ve latince yazıdır. Mezarların üzerindeki 14 adet kitabeden, 13 adet kitabede (Kat No: 4, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20) sülüs yazı yer alırken; iki adet kitabede (Kat No: 14, 22) nesih yazı, ve bir adet kitabede de latince bir mermer levha bulunmaktadır. Kat No: 14 de hem sülüs hem nesih hem de latince yazı çeşidinin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Kat No: 20 de sülüs yazının aralarında yapraklar ve kıvrık dallar serpiştirilmiştir. Bu yazı stiline; sülüs yazının bir çeşitlemesi olan ve dönemin özellikle çini sanatında sıklıkla kullanılan çiçekli sülüs adı verilmektedir. Bu taş üzerindeki sülüs örneği de çiçekli sülüse örnek verilebilir.

Sülüs yazı çeşidi yuvarlak karakterliliği, kolay yazımı ve alana yayılması ile kufi yazıdan sonra Anadolu Selçuklularda gerek mimaride gerekse el sanatlarında en çok kullanılan yazı stili olmuştur. Mezar taşlarında da Anadolu Selçuklu geleneği olarak Beylikler Dönemi'nde de kitabelerde sülüs yazı kullanılmaya devam etmiştir.

Niğde Ak Medrese Müzesi'nde sergilenen Beylikler Dönemi sandukalarının kitabelerinde görülen yazı türü çoğunlukla sülüstür[40]. Ayasuluğ Bölgesi'nde bulunan Beylikler Devri mezar taşı kitabelerinin çoğunun yazımında dönem özelliği olarak sülüs hat kullanılmıştır[41].

5.6. Süsleme

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'ndaki mezar taşları üzerinde görülen süsleme çeşitleri, bitkisel, geometrik, nesnel ve figüratif olmak üzere dört ana grupta değerlendirilecektir. (*Bkz. Değerlendirme Tablosu*)

5.6.1. Bitkisel Süsleme

Mezar ve mezar taşlarında bitkisel süsleme grupları, diğer süsleme çeşitlerine göre daha fazla kullanılmıştır. Mezarların bütün cephelerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Kitabelerin aralarından boşluk doldurmak için kullanılmakla birlikte yan taşlarında ana süsleme ögesi olarak da tercih edilmiştir. Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi mezar ve mezar taşları üzerinde görülen bitkisel süslemeler palmet, rumi, lotus ve kıvrık dallardan oluşmaktadır.

5.6.1.1. Palmet

Genel olarak tanımlanırsa palmet; bir sapın iki tarafında simetrik olarak sıralanmış, uzunca yapraklardan oluşan bitkisel süsleme ögesidir[42]. Palmet–rumi–lotus motifleriyle meydana getirilen, süsleme kuruluşları bir tek su bitkisinin tekrarlanan boyuna kesitlerinin soyut görünüşleri olurken Türk süsleme sanatları bütünlüğünde her dönemde beğenilerek kullanılan süsleme örnekleridirler[43]. Lügatlarda palmiye dalını çağrıştırdığına dair anlatılar olan palmetin kaynağı tam olarak bilinmemekle birlikte; Sümer, Mısır, Asur, Grek ve Roma bezemeciliğinde kullanıldığı, İslam sanatında 11. yy. dan başlayarak geliştiği bilinmektedir[44].

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda incelenen mezar taşlarından yedi adeti üzerinde (Kat No: 4, 6, 13, 14, 20, 31, 32) palmet motifi işlenmiştir.

Palmet motifi Karamanoğulları Dönemi Konya mezar taşlarında 14. yy. sonlarından itibaren görülmektedir. 14. yy. sonu tarihi oldukça geç bir tarihtir. Nedeni bu motifin Anadolu'da mimari süslemede ve el sanatlarında da 13. yy.'ın sonlarına doğru ortaya çıkmasıdır. Örnek olarak ahlat mezar taşlarından ilk olarak görüldüğü tarih 13. yy.'ın sonlarıdır. Bu motifin Konya

40 Yeliz BAĞCI, **agt**, s. 179.
41 Erkan KAYA, **age**, s. 350.
42 Lokman TAY,"Orta Çağ İşçiliğinde Palmet Motifi: Kayseri Örneği", **Zeitschrift Für Die Welt der Türken**, **Journal of World Of Turks**, V: III, No. München/ Germany, 3, 2011, s 280.
43 Gönül CANTAY, "Türk Süsleme Sanatında Meyve", **International Periodical For the Languages**, **Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 3/5 Fall 2008.
44 Selçuk MÜLAYİM, "Selçuklu Palmet Motifinin Tipolojisi", **Anatolia**, s. 20, Ankara, 1984, 145.

Foto: 5.47–5.49 Sandukalar Üzerine İşlenen Palmet Örnekleri

mezar taşlarında görüldüğü 14. yy. sonları ile 15. yy. başlarından itibaren Orta Anadolu'nun diğer merkezlerinde de mezar taşı bezemelerinde görülmektedir[45].

Niğde Ak Medrese Müzesi'nde sergilenen 15. yy. Beylikler Dönemi sandukalarında da palmet motifleri kullanımına rastlanmaktadır[46].

5.6.1.2. Rumi

Türk süsleme sanatında en çok karşılaşılan motif olan ruminin kökeni hakkında hayvanların kanat, bacak ve bedenlerinin stilize edilmiş şekilleri olduğunu[47] ve yarım palmet motifinin değişmesinden doğduğunu[48] söyleyenler bulunmaktadır. Genel olarak rumi örgesinin doğuşu ve gelişme safhaları hakkında net ve kesin bilgiler bulunmamaktadır. Rumi ismi ve bu stilize bezemeyi Anadolu'ya bağlanmasına rağmen bu süslemenin menşeini işaret ettiğini belirlemez[49].

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda yer alan yedi adet mezar üzerinde (Kat No: 6, 13, 14, 19, 20, 31, 32) rumi motifi bulunmaktadır. Bu motifler palmetlerle birlikte bir arada bir kompozisyon oluşturacak şekilde alçak kabartma tekniği ile işlenmişlerdir. Niğdedeki Beylikler Dönemi sandukalarında yazıların arasında yerleştirilen rumi motifleriyle karşılaşılmaktadır[50]. Aynı uygulama Ayasuluğ Bölgesinde Bulunan Beylikler Dönemi mezar taşlarında da karşılaşılmaktadır[51]. Konya mezar taşlarında Anadolu Selçuklu Dönemi'nden beri en yaygın bezeme elemanı olan Rumiler Karamanoğulları Dönemine ait şahidelerin alınlıklarında daha çok görülmektedir. Anadolu Selçuklu Dönemi'nden bilinen grift kıvrım dallar içinde verilen

45 Seyfi BAŞKAN, **age**, s. 74.
46 Yeliz BAĞCI, **agt**, s. 180.
47 Azade AKAR–Cahide KESKİNER, Türk Sanatında Desen ve Motif, İstanbul, 1978, s. 12; Adnan TURANİ, **Sanat Terimler Sözlüğü**, İstanbul, 1995, s. 122.
48 Yıldız DEMİRİZ: **Osmanlı Mimarisinde Süsleme**. I. Erken Devir (1300–1453), İstanbul, 1979, s. 27.
49 Beyhan KARAMAĞARALI, **age**, s. 65.
50 Yeliz BAĞCI, **agt**, s. 181.
51 Erkan KAYA, **age**, s. 349.

Foto: 5.50–5.52 Sandukalar Üzerine İşlenen Rumi Örnekleri

rumiler Beylikler Devrinde terk edilmiş bir süslemedir. Rumi motifi Beylikler Dönemi aracılığıyla Osmanlı sanatına sirayet etmiştir[52].

5.6.1.3. Kıvrık Dal

Mezar taşlarında görülen diğer bir süsleme unsuru da bitkisel kökenli kıvrık dallardır. Bitkisel kompozisyonun hangi yönde ilerleyeceğini belirleyerek, durağanlığı ortadan kaldıran kıvrık dallar, palmet ve rumilerle birlikte beş adet mezarda (Kat No: 6, 13, 14, 19, 20) görülmektedir.

5.6.2. Geometrik Motifler

Mezar ve mezar taşlarında geometrik süsleme, bitkisel süslemeden sonra en çok tercih edilen süsleme çeşididir. Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi mezar taşlarında daha çok yan yüzlerde boş kartuş şeklinde, zencirek, meyandır, su yolu gibi bordür şeklinde cepheleri sınırlandırmak için kullanılmışlardır. Ayrıca çarkıfelek, yıldız vb. rozetler de geometrik bezemelere örnek verilebilir.

5.6.2.1. Zencirek

Üsluplaştırılmış saç örgüsünü andıran bu motif, İki kırık çizginin birbirini kesmesiyle ortaya çıkar. Tek veya çift zencirek motifleri mimari ve el sanatlarında görülmektedir.

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda yer alan mezar taşları arasında dört adette (Kat No: 6, 9, 13, 14) zencirek motifi bulunmaktadır.

[52] Seyfi BAŞKAN, **age**, s. 73–74.

Foto: 5.53–5.56 Sandukalar Üzerine İşlenen Zencirek Örnekleri

5.6.2.2. Çarkıfelek

Türk sanat tarihi içerisinde her alanda sıkça rastlanan, dünyanın gelip geçiciliğini ve devingenliğini simgeleyen bir süsleme olan çarkıfelek Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda yer alan erken döneme tarihlenen mezar taşları arasında, üç mezar taşı üzerinde (Kat No: 4, 5, 6, 51) işlenmiştir. Bu üç mezar taşı da baş ucu taşı olmalıdır.

Çarkıfelek örgesi Türk–İslam sanatında mezar taşlarında ölümle bağlantılı olarak, kader ve ebediyet gibi anlamlarda ilişkilendirilmekte olup bu ve öteki dünyanın sahibi Tanrıyla özdeş oklu çark ve gök çığrısı/çarkı gibi manaları ile iki dünya arasındaki bağlantıyı temsil etmektedir. Bu motif aynı zamanda öte dünyaya geçerek oluşan düşünceyi kapsar ve bu dünyanın gelip geçiciliğini ifade eder[53].

Sivas ve Tokat Taş Eeserleri Müzelerinde bulunan Anadolu Selçuklulara ait mezar taşları üzerinde de çok kollu çarkıfelek bezemeleri bulunmaktadır[54].

53 Çarkıfelek motifinin kökeni ve ikonografik anlamı üzerine daha ayrıntılı bilgi için Bkz: Yusuf ÇETİN, "Türk–İslam Bezeme Sanatında Gamalı Haç (s Svastika) ile Çarkıfelek Motiflerinin Köken ve İkonografik Anlamı Üzerine Bir Değerlendirme", **SSS Journal**, V: III, Issue 8, Ağrı, 2017, s. 356.

54 Beyhan KARAMAĞARALI, **agm**, res no: 31, 32, 33, 34, 40, 41, 42, 47, 51.

Foto: 5.57–5.59 Sandukalar Üzerine İşlenen Çarkıfelek Örnekleri

5.6.2.3. Burmalı Sütunce

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda yer alan Eretna Beyliği Dönemine ait Kat No: 13'deki sandukanın baş ve ayak ucu şahidelerinin köşelerine burmalı sütunceler yerleştirilmiştir. Sütunceler zar tipi başlıklarla nihayetlenmektedir. Bu sütunceler bu tip mezar taşı uygulamalı Anadolu Selçuklu Dönemi geleneği olarak Beylikler Döneminde de devam etmektedir.

5.6.3. Nesnel Süsleme

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda görülen nesnel süslemeler iki başlıkta değerlendirilecektir.

Foto: 5.60 Kat No: 13 Üzerindeki Burmalı Sütunce

5.6.3.1. Kandil

Kandil, antik çağlardan beri insanların aydınlanma ihtiyacından dolayı kullanılmış olan taşınabilir eserlerdir. Mezar taşı üzerinde simgesel olarak ölen kişiyi aydınlığa ulaştırma amacı gütmüştür. Anadolu Selçuklu ve Beylikler Döneminde kandil motifi içeren mezar taşları bulunmaktadır[55]. Kandil aydınlığın simgesi olarak mezar taşlarına işlenmiştir[56].

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda yer alan (Kat No: 5, 7, 10) mezarlarda kandil motifi görülmektedir. Kat No: 5'te ki işlenen kandil motifi üçgen formda tasarlanmış olup dairesel bir kulpu bulunmaktadır. Üçgen kısmın en ucuna ise bir çarkıfelek motifi işlenmiştir. Kat No: 7'deki mezar üzerine işlenmiş olan dairesel gövdeli, üçgen bir altlıktan oluşan yanlarında ise kandili asmak için iki zincir tasvir edilmiştir. Kat No: 10 'daki mezar taşında yer alan kandil motifi ise Kat No: 5 ile aynı özelliğe sahiptir. Her üç mezar taşı da bu kandil motiflerinin biçim özelliklerinden dolayı erken döneme tarihlendiği düşünülmektedir.

Akşehir mezar taşları taç kısımları yoğun hatayi motifleriyle doldurulmuştur. Bazılarının ortasında kandil ve şamdan motifleri de bulunmaktadır[57].

5.6.3.2. Şamdan

Araştırmacı PAKALIN; "sandukaların etrafına gümüşten yahut sedef fildişi kakmalı ağaçtan parmaklık çevrilir. Baş ve ayak ucuna gümüş yahut bakır şamdanlar konulup geceleri mumları yakılırdı[58]" şeklinde sandukalarla ilgili önemli bir bilgi vermektedir. Türbelerin içerisinde yer alan sandukaların etrafına şamdanlar konulduğunu bu bilgiden anlamaktayız. Ancak açık alan mezarlıklarında yer alan sandukaların etraflarındaki şamdan ve kandillerin konması ve

55 Nejat İŞCAN, **Anadolu Mezar Taşları Süslemeciliği**, İstanbul, 1980, s. 31.
56 Haldun ÖZKAN, "Erzincan ve Çevresinde Orta Asya Geleneğini Sürdüren Bezemeli Mezar Taşları", **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S: 15, Erzurum, 2000 s. 35.
57 Seyfi BAŞKAN, age, s. 66.
58 Mehmet Zeki PAKALIN,"Sanduka", **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimler Sözlüğü**, C: III, İstanbul, 1993, s. 123.

Foto: 5.61–5.64 Mezar Taşları Üzerindeki Kandil Örnekleri ve Kat: No 15'deki Şamdan

Foto: 5.65–5.66 Selçuklu Uygarlığı Müzesi'nden Seramik Kandil ve Şamdan Örneği

konulabilmesi için demir parmaklıklarında yapıldığına dair bir bilgi yer almaktadır. Halktan kişiler için ise, pratik bir uygulama olarak; mezar taşlarının üzerine şamdan ve kandillerin oyularak ve kabartılarak işlenmesi uygulamasının varlığını Anadolu Selçuklu Döneminden itibaren görülmektedir. Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda bir mezar taşı üzerine (Kat No: 15) kazıma tekniği ile şamdan motifi işlenmiştir. Anadolu Selçuklu çağına ait Konya mezar taşları üzerinde özellikle şahidelerde kandil ve şamdanların bir arada tasvir edildiği örnekler mevcuttur[59].

5.6.4. Diğer

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda bazı mezar taşları üzerinde bazı motiflerle bir kez karşılaşılmaktadır. Bu yüzden bu motifleri ayrı bir grup içerisinde değerlendirmek yerine diğer başlığı altında bir arada değerlendirilecektir. İstiridye kabuk (Kat No: 19), çift başlı kartalı

[59] Seyfi BAŞKAN, age, s. 66, res no: 33.

Foto: 5.67–5.75 Mezar Taşları ve Sandukalar Üzerindeki Çeşitli Motiflerden Örnekler

andıran bir bezeme (Kat No: 7), baklava dilimi ve daire motifinin ardışık olarak sıralandığı bir bordür motifi (Kat No: 20), ne olduğu tespit edilemeyen bir nesne (Kat No: 23), Kat No 11 ve 13 te sandukaların kapak taşları üzerinde, içleri kitabelik olarak kullanılan, üst kısımları yuvarlak, orta kısımları dikdörtgen formlu, en alt kısmı ise üçgen şeklinde son bulan, stilize insan formunu andıran kartuş bezemeleri Beylikler Döneminin dikkat çekici unsurlarıdır. Kat No: 45 sandukanın yan taşı üzerinde içi boş bırakılmış dekoratif amaçlı bir kartuş bulunmaktadır. Geometrik formlu çok kollu yıldız bezemesi sadece bir mezar taşı üzerinde (Kat No: 21) tespit edilmiştir. Kat No: 9 üzerinde uçları sivri kemer şeklinde son bulan içinde yazı yer alan bir kartuş bezemesi bulunmaktadır. Arkaik görünümlü dikili taş (Kat No: 23) üzerinde taşçı işaretini andıran "*ters n*" harfi işlenmiştir. Kat No: 50 üzerinde dikdörtgen bir pano oluşturacak şekilde bir silme yer almaktadır. Bu silmenin üzerinde kabartma olarak "*zikzak*" motifleri işlenmiştir.

Değerlendirme Tablosu

SÜSLEMELER		DİĞER							X		X		X		x	
	NESNEL SÜSLEME	ŞAMDAN														
		KANDİL					X		X			X				
	GEOMETRİK SÜSLEME	BURMALI SÜTUN													X	
		ÇARKI FELEK				X	X	X								
		ZENCEREK									X				X	X
	BİTKİSEL SÜSLEME	KIVRIK DAL													X	X
		RUMİ													X	X
		PALMET				X									X	X
YAZI		LATİNCE														X
		NESİH														X
		SÜLÜS				X		X	X		X	X	X	X	X	X
TEKNİK		KAZIMA					X					X				
		ALÇAK KABARTMA					X	X	X		X	X	X	X	X	X
MALZEME		BAZALT TAŞ	X	X	X											
		MERMER				X	X	X		X	X	X		X		X
		KESME TAŞ							X				X		X	X
MEZARI OLUŞTURAN UNSURLAR		KİTABE				X		X	X		X		X	X	X	X
		KAPAK TAŞI								X	X		X	X	X	X
		GÖVDE (YAN TAŞLARI)								X	X		X	X	X	X
		KAİDE									X					
	ŞAHİDE	AYAK TAŞI									X		X	X	X	
		BAŞ TAŞI				X			X		X		X	X	X	X
MEZAR TİPOLOJİSİ		İNSÜTÜ MEZAR TAŞI PARÇASI					X	X				X				
		MÜNFERİT FORMLU (DİKEY YERLEŞTİRİLMİŞ TAŞ)				X			X							
		KÜLAH FORMUNDA (YUKARIDAN AŞAĞIYA GENİŞLEYEN)	X	X	X											
		SÜTUN ŞEKLİNDE (SİLİNDİRİK)														
	SANDUKA TİPLİ	G														
		F											X		X	
		E									X					
		D								X			X	X	X	X
		C									X					
		B														
		A								X	X			X		X
	KATALOG NO		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

SÜSLEMELER		DİĞER					X	X	X		X		X			
	NESNEL SÜSLEME	ŞAMDAN	X													
		KANDİL														
	GEOMETRİK SÜSLEME	BURMALI SÜTUN														
		ÇARKI FELEK														
		ZENCEREK								X						
	BİTKİSEL SÜSLEME	KIVRIK DAL					X	X								
		RUMİ					X	X								
		PALMET						X								
YAZI		LATİNCE														
		NESİH								X						
		SÜLÜS	X	X	X		X	X								
TEKNİK		KAZIMA							X	X	X	X				
		ALÇAK KABARTMA	X	X	X		X	X		X						
MALZEME		BAZALT TAŞ														
		MERMER	X	X	X	X	X			X						
		KESME TAŞ						X	X		X	X	X	X	X	X
MEZARI OLUŞTURAN UNSURLAR		KİTABE	X	X	X		X									
		KAPAK TAŞI												X		
		GÖVDE (YAN TAŞLARI)												X		
		KAİDE														
	ŞAHİDE	AYAK TAŞI														
		BAŞ TAŞI	X				X					X	X		X	X
MEZAR TİPOLOJİSİ	İNSÜTÜ MEZAR TAŞI PARÇASI							X	X	X	X					
	MÜNFERİT FORMLU (DİKEY YERLEŞTİRİLMİŞ TAŞ)		X				X					X	X		X	X
	KÜLAH FORMUNDA (YUKARIDAN AŞAĞIYA GENİŞLEYEN)															
	SÜTUN ŞEKLİNDE (SİLİNDİRİK)			X	X	X										
	SANDUKA TİPLİ	G												X		
		F														
		E														
		D												X		
		C														
		B														
		A														
	KATALOG NO		15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28

SÜSLEMELER		DİĞER														
	NESNEL SÜSLEME	ŞAMDAN														
		KANDİL														
	GEOMETRİK SÜSLEME	BURMALI SÜTUN														
		ÇARKI FELEK														
		ZENCEREK														
	BİTKİSEL SÜSLEME	KIVRIK DAL														
		RUMİ			X	X										
		PALMET			X	X										
YAZI		LATİNCE														
		NESİH														
		SÜLÜS														
TEKNİK		KAZIMA														
		ALÇAK KABARTMA			X	X										
MALZEME		BAZALT TAŞ														
		MERMER														
		KESME TAŞ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
MEZARI OLUŞTURAN UNSURLAR		KİTABE														
		KAPAK TAŞI			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
		GÖVDE (YAN TAŞLARI)			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
		KAİDE								X						
	ŞAHİDE	AYAK TAŞI		X												
		BAŞ TAŞI	X	X												
MEZAR TİPOLOJİSİ		İNSÜTÜ MEZAR TAŞI PARÇASI														
		MÜNFERİT FORMLU (DİKEY YERLEŞTİRİLMİŞ TAŞ)	X	X												
		KÜLAH FORMUNDA (YUKARIDAN AŞAĞIYA GENİŞLEYEN)														
		SÜTUN ŞEKLİNDE (SİLİNDİRİK)														
	SANDUKA TİPLİ	G						X	X	X		X	X	X		
		F														
		E								X						
		D			X	X	X	X		X	X	X		X		
		C							X						X	X
		B														
		A													X	X
	KATALOG NO		29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42

SÜSLEMELER		DİĞER			X					X		
	NESNEL SÜSLEME	ŞAMDAN										
		KANDİL										
	GEOMETRİK SÜSLEME	BURMALI SÜTUN										
		ÇARKI FELEK									X	
		ZENCEREK										
	BİTKİSEL SÜSLEME	KIVRIK DAL										
		RUMİ										
		PALMET										
YAZI		LATİNCE										
		NESİH										
		SÜLÜS										
TEKNİK		KAZIMA									X	
		ALÇAK KABARTMA			X					X		
MALZEME		BAZALT TAŞ										X
		MERMER										
		KESME TAŞ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
MEZARI OLUŞTURAN UNSURLAR		KİTABE										
		KAPAK TAŞI	X	X	X	X	X	X	X			
		GÖVDE (YAN TAŞLARI)	X	X	X	X	X	X	X			
		KAİDE				X						
	ŞAHİDE	AYAK TAŞI										
		BAŞ TAŞI								X	X	
MEZAR TİPOLOJİSİ		İNSÜTÜ MEZAR TAŞI PARÇASI										
		MÜNFERİT FORMLU (DİKEY YERLEŞTİRİLMİŞ TAŞ)								X	X	
		KÜLAH FORMUNDA (YUKARIDAN AŞAĞIYA GENİŞLEYEN)										
		SÜTUN ŞEKLİNDE (SİLİNDİRİK)										X
	SANDUKA TİPLİ	G										
		F										
		E				X						
		D							X			
		C	X	X	X	X	X	X				
		B				X	X	X	X			
		A	X									
	KATALOG NO		43	44	45	46	47	48	49	50	51	52

6. Sonuç

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı 13. yy.'dan beri önemli bir defin merkezdir. Bugün bu mezarlık Anadolu'nun ve Kayseri'nin en eski mezarlıklardan biri olarak ve içerisinde barındırdığı Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi mezar ve mezar taşlarından dolayı önemli bir ziyaret merkezi olma özelliğini korumaya devam etmektedir.

Seyyid Burhaneddin Hazretleri Mevlana'nın hocası olduğundan dolayı, mezarlığın içerisinde yer alan türbe ve türbenin etrafında mezarlık alanı, Kayseri şehrinin her daim en önemli şahsiyetlerin defnedildiği bir mezarlık olarak ehemmiyetini bu mezarlığa 1992 yılına defin yapılması yasaklanana kadar korumuştur.

2014 yılında arazi çalışması tamamlanarak, mezarlık alanındaki bütün mezar taşları tespit edilmiş ve envanterlenmiştir. İki cilt halinde tarafımızdan hazırlanan çalışmamıza Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür yayınları tarafından ilk cildi yayınlanmasına karar verilmiş ve ikinci cildininde yayınlanması önümüzdeki yıllar içerisinde planlanmıştır. Mezarlık alanında Osmanlı Dönemi öncesine ait 52 adet mezar ve mezar taşlarının bütün yönleri ile incelenmiş, rölöveleri çıkarılmış ve belgelenmiştir. Ayrıca 286 adet Osmanlı Dönemi mezar ve mezar taşı da arazi çalışması sırasında incelenmiş ve rölöveleri çıkarılmıştır. Ancak bu çalışma henüz kitap aşamasına getirilememiştir.

Değerlendirme başlığı altında mezar tipolojisi (sanduka tipli, sütun şeklinde, külah formunda yukardan aşağıya genişleyen, dikdörtgen formlu ve insütü mezar taşı parçası) mezarı oluşturan unsurlar, malzeme, teknik, yazı çeşitleri ve süsleme olarak altı ana başlık altında değerlendirildikten sonra şu sonuçlar çıkarılmıştır.

Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda bulunan Osmanlı Dönemi öncesi mezar ve mezar taşları arasında sandukalar en yaygın mezar tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanduka tipli mezarlar altı farklı varyasyon görülmektedir. Kaideli tek katlı, çift katlı, yuvarlak ve sivri kemerle son bulan gövdesi dikdörtgen biçimli, baş ve ayak ucu taşı bulunan ve üçgen prizma kapaklı, gövdesi dikdörtgen formlu olmak üzere; bunların arasında en yaygın olarak görülen tip ise tek katlı, gövdesi dikdörtgen formlu sandukalardır. Ayrıca tek katlı prizmatik kapaklı olan tip, Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda yaygın bir şekilde kullanım alanı bulan ikinci gruptur. Sandukaların kaidesi, yani kat sayıları mezarda yatan şahsiyetin statüsü ile ilintilendirilebilir. Statü arttıkça kademe sayısı fazlalaşabilir. Ayrıca sandukaların yüzeyleri rumi ve palmetlerle boşluk bırakmaksızın bezenmişken; çoğu sanduka yalın bırakılmıştır. Önemli şahsiyetlere ait sandukalar bitkisel bezemelerle süslenmişlerdir. Ayrıca yazı ile de Beylikler Dönemi sandukaları bezenmiştir. Genellikle sandukaların yan yüzeylerinde Bakara suresinin 255. Ayeti Ayet–el Kürsi yazılmıştır.

Beylikler Dönemi sandukaların kapak kısımlarında bazı örneklerde kitabelik kısmı yer almaktadır. Stilize insan formunu andıran en alt kısımdan üçgen bir alan sonra uzun dikdörtgen kitabenin yazıldığı kısım ve en uç kısımda yuvarlak bir form yer almaktadır. Beylikler Devrine

Foto: 6.1–6.2 Yanlış Yerleştirilen (Dik Olarak) Sandukalardan Örnekler

özgü sandukalarda kapalı taşlardan bir özellik olarak Seyyid Burhaneddin Mezarlığı örneklerinde karşılaşılması dikkat çekicidir.

Anıtsal görünüşleri, sade bırakılmış ve özenli taş işçiliği ile Anadolu Selçuklu geleneğini devam ettiren, Beylikler Dönemi özelliği gösteren sandukaların örneklerinde herhangi bir kitabe ya da bezeme bulunmamaktadır.

Sandukalar, toprağın üzerinde sembolik ve yatay olarak uzunlamasına yerleştirilmiştirler. Ancak Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda yer alan ve Beylikler Dönemi'ne ait olan sandukaların çoğunun 2014'teki arazi çalışmasında yanlış yerleştirildikleri tespit edilmiştir. Pek çok sanduka mezarlığın düzenleme çalışmaları esnasında toprağa dik olarak; sanki baş ya da ayak taşı gibi düşünülenerek; gömülmüşlerdir. Biz çalışma ekibimizle bu yanlış yerleştirilen sandukaları, doğru pozisyonlara yerleştirmek istesek de; bu sandukalar monoblok kesme taşlar olduklarından çok ağır oldukları için çabalarımız yetersiz kalmıştır. Ayrıca bazı sandukaların yanlışlıkla mezarların yan taşı olarak da yerleştirildikleri tarafımızdan tespit edilmiş ve bu çalışmada belgelenmiştir. Bu sandukalar bir an önce doğru bir şekilde yerleştirilmelidirler. Bu araştırmanın buna hizmet etmesini umuyoruz.

Seyyid Burhanedin Mezarlığı'nda yer alan Osmanlı Dönemi öncesine ait bu çalışmada incelenen ve değerlendirilen mezarlar ve mezar taşları genellikle malzeme olarak kesme taştan yapılmışlardır. Volkanik kökenli taşlar Kayseri yöresine özgü ve civarındaki taş ocaklarından çıkarılmışlardır. Taş renkleri, koyu gri renk ve daha çok pembemsi renk arasında değişmektedir. Bu taş cinsi sert, dayanıklı ve işlenmesi zordur. Kayseri'deki Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi yapılarında olan bu kesme taşlar kullanılmıştır. Kayseri yöresindeki bu kesme taş cinsi mancusun taşı, küfeki gibi isimlerde almaktadır. Bu mezarlık alanında, mermer malzemeli mezarlar ve mezar taşları ile de karşılaştırılmıştır. Kayseri yöresinde mermer ocakları bulunmadığı için mermer özel ve pahalı bir malzemedir. Bu yüzden zengin, kişilerin ve önemli mezarlarda mermer kullanılmış olmalıdır. Aynı uygulama Kayseri'deki Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi yapıları içinde geçerlidir. Bu yapılardan sadece kitabelerinde mermer malzeme kullanımı görülmektedir. Mezarlıktaki Osmanlı Dönemi mezar taşlarına karşın mermer malzeme ile değil yerel malzeme yani kesme taş malzeme kullanarak yapılmışlardır. Bunun sebebi Kayseri ve civarında mermer yataklarının azlığıdır. Seyyid Buhaneddin Mezarlığı'ndaki Osmanlı Dönemi öncesi mezarları ve mezar taşları üzerindeki kitabelerde yaygın olarak kullanılan yazı stili sülüs yazıdır. Neredeyse kitabelerin hepsi sülüs yazı ile yazılmıştır. Beylikler Dönemi mezar taşlarındaki genel yazı karakteri olan sülüs yazı Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'nda da görülür. Sadece bir örnekte çiçekli sülüsle karşılaşılmaktadır. Ayrıca kitabelerde az da olsa nesih yazı ile karşılaşılmaktadır. Kitabelikler bir ünik örnekte kapak taşında yer alırken baş ucu taşlarında mezarda yatan kişilerin isimleri yazılmıştır. Ayak ucu taşlarında da ay, yıl, tarih yazılmaktadır. Beylikler Dönemi mezarlarının

Foto: 6.3–6.4 Yanlış Yerleştirilen (Dik Olarak) Sandukalardan Örnekler

yan yüzlerinde Bakara Suresinin 255. Ayeti olan "Ayet–el Kürsi" yazmaktadır. Ayrıca el merhum, mağfur, ifadeleri de kitabelerde sıkça kullanılmıştır.

Bu çalışmada değerlendirilen mezarların ve mezar taşlarının üzerinde yaygın olarak görülen süsleme çeşidi bitkisel süslemedir. Bitkisel süslemeler palmet, rumilerin ardışık olarak bir arada kullanılmasından oluşur. Daha çok sandukaların yan yüzeylerine boşluk bırakmaksızın alçı kabartma tekniği ile işlenmiştir.

Beylikler Dönemi Mezar taşlarında en sık karşılaşılan motiflerden bir diğeri de zencerek bordürüdür. Zencerek motifi Anadolu Selçuklu geleneğini sürdüren bir motif olarak mezar taşlarına işlenmektedir. Bu motif Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi yapılarında da karşılaşılmaktadır. Yine kandil motifi de Seyyid Burhaneddin Mezarlığı'ndaki mezar taşları üzerinde görülen, Anadolu Selçuklu mezar taşları üzerinde de işlendiği görülen geleneği sürdüren bezemelerdir. Seyyid Burhaneddin Hz. Mezarlığı'nda bazı alanlarda (paftalarda) mezar taşı olması mümkün olmayan; taş parçaları yüzey araştırması sırasında yapılan incelemeler sonucunda tespit edilmiştir. Bu taş parçalarının mimari parça olduğu kanısı uyandırmıştır. Özellikle türbenin güneyinde yer alan mimari parçaların çıktığı (toprağın hemen 20–30 cm. altından çıkan) alanlar da bazı kaynaklarda Seyyid Burhaneddin Hz. ait bir çilehane ya da tekkesinin bulunduğu rivayet edilmektedir. Bu maddi kanıtlar ışığında ve rivayetlerde göz önüne alınarak; bahsi geçen alanda Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin de katkıları ile bir kazı gerektiği kanaatindeyiz.

Sonuç olarak ta Seyyid Burhaneddin Mezarlığı, içerisinde yer alan özellikle Osmanlı Dönemi öncesi (Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi) mezar (özellikle sandukalar) ve mezar taşları bir an önce koruma altına alınmalı, düzgün birbirinde aslı hallerine uygun olarak yerleştirilmelidir. Mezar ve mezar taşlarının gerekli onarımları yapılmalıdır.

2014'teki yüzey araştırmasında tarafımızdan önemli görülen bazı mezar taşları, Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin de katkıları ile Selçuklu Uygarlığı Müzesi'nde sergilenmek üzere nakledilmiştir. Bugün bu mezar taşlarından iki adet sanduka sergilenmektir. Diğer beş adet mezarda müzenin deposunda korunmaktadır.

Bu araştırmanın Seyyid Buhaneddin Mezarlığı'nda bulunan ve gün geçtikçe yok olan, tahrip edilen ve asli hallerinden çok şey kaybeden, mezar taşlarının korunarak, gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir katkı sunacağını umut etmekteyiz.

Foto: 6.5–6.6 Seyyid Burhaneddin Mezarlığından Çıkarılıp, Selçuklu Uygarlığı Müzesi'nde Sergilenen Sandukalar
(Kayseri Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Foto: 6.7–6.8 Seyyid Burhaneddin Mezarlığından Çıkarılıp, Selçuklu Uygarlığı Müzesi Deposunda Korunan Mezar Taşları
(Kayseri Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Kaynakça

AHMED NAZİF, **Mirat-ı Kayseriye (Kayseri Tarihi)**, (Çev: Mehmet PALAMUTOĞLU), Kayseri, 1987.

AKAR Azade – Cahide KESKİNER, **Türk Sanatında Desen ve Motif**, İstanbul, 1978.

ALYILMAZ Semra, Cengiz ALYILMAZ. "*Eski Türk Kadın Heykellerinin Düşündürdükleri*", **TEKE**, C: III, S: 4, 2014, Erzurum, s. 11–33.

ANONİM, **Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Raporu**, 20 Şubat Kayseri, 1991.

ASLANAPA Oktay, **Türk Sanatı I**, İstanbul, 1972.

ARIK M. Oluş, "*Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri*", **Anadolu (Anatolia)**, C: XI, Ankara, 1970.

ARSLAN SAĞIROĞLU Aslı, "*Kayseri'deki Eski Mezarlıklar*", **6. Orta** çağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (08–10 Nisan 2002), Kayseri, 2002, s. 75–94,

Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki Bezemeli Mezar Taşları, Kayseri, 2005,

Develi İlçesi Bezemeli Mezar Taşları, Kayseri 2007.

"*Mezarlık*", **Kayseri Ansiklopedisi**, C: IV, Kayseri, 2016, s. 399–410

ARSEVEN Celal Esat, Türk Sanatı, İstanbul, 1973.

AYDIN Remzi, "*Kayseri'de II. Abdülhamit Han Dönemi'nde İnşa Edilmiş İki Yapı: Zeynel Abidin ve Seyyid Burhaneddin Türbesi*", **Zeitschrift Für Die Welt der Türken**, **Journal of World Of Turks**, V: III, No. 3, München/ Germany, 2011, s. 297–305.

BAĞCI Yeliz, **Niğde Şehri'nde Bulunan Beylikler Dönemi Mezar Taşları**, (Gazi Üniversitesi, S. B. E. Sanat Tarihi A. B. D. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara, 2005.

BARTHOLD W., "*Türklerde ve Moğollarda Defin Merasimine Dair*", **Belleten**, S: 11, Ankara, 1947, s. 334–535.

Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler, Ankara, 1975.

BAŞKAN Seyfi, **Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları**, Ankara, 1996.

BAYKARA Tuncer, *"Asya Türk Kültürünün Bir Unsuru Olarak Mezar Taşları"*, **Vakıflar Haftası**, Ankara, 1993, s. 127–131.

BAYRAKTAR M. Sami, *"Bafra ve Çarşamba'da Beylikler Döneminden Kalan Tarihi Yapılar"*, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C: VI, S. 25, Sinop, 2012, s. 111–139.

BELLİ Oktay, *"Türklerde Taş Heykel ve Balballar"*, **Türkler Ansiklopedisi**, C. III, Ankara, 2002, s. 910–914.

Kırgızistan'da Taş Heykel ve Balballar, İstanbul, 2003.

BOZKURT Nebi, *"Sanduka"*, **TDV. İslam Ansiklopedisi**, C: XXXVI, İstanbul, 2009, s. 102.

CANTAY Gönül, *"Türk Süsleme Sanatında Meyve"*, **International Periodical For the Languages**, **Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 3/5 Fall 2008

CEZAR Mustafa, **Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık**, İstanbul, 1977

CİRTİL Saim, *"Emir Erdoğmuş (Tatarhaniler) Türbesi"*, **Kayseri Ansiklopedisi**, C: II, İstanbul, 2010, s. 153–154.

ÇAL Halit, *"İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar"*, IV. Eyüp Sultan Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 2000, s. 208–225.

ÇALIŞKAN Necmettin, Kuruluşundan Günümüze Kayseri Belediyesi, Kayseri,1995

ÇAY Abdullah, **Anadolu'da Türk Damgası**, Ankara, 1983.

ÇAYIRDAĞ Mehmet, **Seyyid Burhanedin Hüseyin (Seyyid–i Sırdan Muhakkak–i Tırmizi**), Kayseri, 1977.

"Mahperi (Huand) Hunat Hatun ve Kayseri'de Hunat Hatun Külliyesi", **Kayseri Kültür**, S: 6, Kayseri, 1981, s. 2–4.

"Kayseri'de Selçuklu ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitabe ve Mezar Taşları", **Tarih Dergisi**, S: 34, İstanbul, 1984, s. 495–532.

"Kayseri' de Sultan II. Abdulhamid Dönemi Bina Ve Kitabeleri", I. Kayseri ve Yöresi Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, (11-12 Nisan 1996) Kayseri, 2000, s. 43-60.

Kayseri Tarihi Araştırmaları, Kayseri, 2001.

ÇETİN Yusuf, *"Türk–İslam Bezeme Sanatında Gamalı Haç (Svastika) ile Çarkıfelek Motiflerinin Köken ve İkonografik Anlamı Üzerine Bir Değerlendirme"*, **SSS Journal**, V: III, Issue: 8, Ağrı, 2017, s. 353–365.

ÇORUHLU Yaşar, **Erken Devir Türk Sanatının ABC'si**, İstanbul, 1998.

Erken Devir Türk Sanatı, İstanbul, 2011.

DAYIOĞLU Kadir, **Kuruluşundan Günümüze Kayseri Belediye Başkanlığı**, Kayseri, 1998

DANIK Ertuğrul, **Koç ve At Şeklindeki Tunceli Mezar Taşları**, Ankara, 1990.

DEMİRİZ Yıldız: **Osmanlı Mimarisinde Süsleme I. Erken Devir (1300–1453)**, İstanbul, 1979.

DİYARBEKİRLİ Nejat, **Hun Sanatı**, İstanbul, 1972.

DOĞAN İsmail, "*Günümüz Türkiyesi'nde Mezar Taşlarının Dili Antalya, Burdur, İzmir, Kırıkkale, Kırşehir, Malatya, Manisa, Şanlıurfa Mezarlıkları*", **Geçmişten Günümüze Mezarlıklar Kültürü Ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu**, **Mezarlıklar Vakfı**, 1998, İstanbul, s. 22.

ERKİLETLİOĞLU Halit, **Geniş Kayseri Tarihi**, Kayseri, 2006.

ESİN Emel, "*İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslam'a Giriş*", **Türk Kültürü El Kitabı II**, C: I/6'dan Ayrı Basım, İstanbul, 1978, s. 103–105.

EVLİYA ÇELEBİ, Seyahatname, (Çeviren: Zuhuri Danışman), İstanbul, 1971, C. V. s. 76–77

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, (Haz: Seyyid Ali KAHRAMAN – Yücel DANIŞMAN), 5. Kitap, YKY, İstanbul, 2006.

GÜNAY Ünver – Harun GÜNGÖR, **Türk Din Tarihi**, Kayseri, 1998.

HASEKİ Metin, **Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları.** İstanbul, 1971.

HÜSREVOĞLU Mehmet, **Mevlânâ'nın Üstadı Seyyid Burhanedin Hazretleri**, Kayseri, 2017.

İMAMOĞLU Vacit, "*20. Yüzyılın ilk yarısında Kayseri Kent: Fiziki Çevre ve Yaşam*", **I. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri**, Kayseri, 1997, s. 120–132.

İNAN Abdülkadir, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, T. T. K. B., Ankara, 1972.

Eski Türk Dini Tarihi, İstanbul, 1976.

İŞCAN Nejat, **Anadolu Mezar Taşları Süslemeciliği**, İstanbul, 1980.

KAĞITÇI Yaşar, **Hz. Mevlana'nın Hocası Seyyid Burhaneddin Hazretleri**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2004.

KARABULUT Ali Rıza, "*İbrahim Tennuri Hazretleri*", **Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, S: 2, Şubat 1978, s. 9.

KARAÇAĞ Demet, **Bursa'daki 14–15. Yüzyıl Mezar Taşları**, Ankara, 1994.

KARAMAĞARALI Beyhan, "*Sivas ve Tokat Mezar Taşlarının Mahiyeti Hakkında*", **Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, S. 2, Ankara, 1970, s. 75–103.

Ahlat Mezar Taşları, Ankara, 1992.

KARAMAĞARALI Haluk, "*Ahlat'ta Bulunan Tümülüs Tarzında Türk Mezarları*", **Önasya**, S: V/59–60, Ankara, 1970, s. 5–6.

KARAMÜRSEL Alım "*Eski Türklerde Defin Törenleri ile ilgili Usul ve Adetler*", **Tarih ve Toplum**, 1990, s. 279–281.

"*Türklerde Mezar Geleneği*", **Türkler Ansiklopedisi**, C: III., Ankara, 2002, s. 76–79.

KAYA Erkan, **Ayasuluğ Bölgesinde Bulunan Beylikler Devri Mezar Taşları ve Kitabeleri**, İstanbul, 2012.

KOCASAVAŞ Yıldız, "*Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Adetleri*", **Türkler Ansiklopedisi**, C: III., Ankara, 2002, s. 67–75.

KOŞAY H. Zübeyir, "*Doğu Anadolu Mezar Taşlarındaki Koç ve Koyun Heykelleri*", **Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi**, Ankara, 1962, s. 255–257.

KUM Naci, "*Kayseri Hakkında Notlar, Vesikalar V*", **Erciyes Kayseri Halkevi Dergisi**, S: 55–56, Kayseri, s. 6.

"*Kayseri Hakkında Notlar, Vesikalar VI*", **Erciyes Kayseri Halkevi Dergisi**, S: 57–58, Kayseri, s. 8–12.

MUZIO Cıro Lo, "*Erken Dönem Türklerinde Defin İşlemleri*", **Türkler Ansiklopedisi**, C: III, Ankara, 2002, s. 123–128.

MÜLAYİM Selçuk, "*Selçuklu Palmet Motifinin Tipolojisi*", **Anatolia**, S:.20, Ankara, 1984, s. 141.153

ORAL Zeki, "*Konya'da Tarihi Mezar Taşları*", **Anıt Dergisi**, S: 1, Konya, 1949.

ÖGEL Bahaeddin, **Türk Kültür Tarihi**, Ankara, 1984.

İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre, Ankara, 1999.

ÖNDER Mehmet, Konya Mezar Taşları Şekil ve Süsler", **Türk Etnografya Dergisi**, S: 12, Ankara, 1970, s. 5–16.

ÖNEY Gönül, "*İran ve Anadolu Selçuklu Türbelerinin Mukayesesi*", **Yıllık Araştırmalar Dergisi**, S: 3, Ankara, 1981, s. 41–66.

ÖNKAL Hakkı, **Anadolu Selçuklu Türbeleri**, Ankara, 1996.

ÖZKAN Haldun, *"Erzincan ve Çevresinde Orta Asya Geleneğini Sürdüren Bezemeli Mezar Taşları"*, **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S: 15, Erzurum, 2000 s. 35–47

PAKALIN Mehmet Zeki, "Sanduka", **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimler Sözlüğü**, C: III, İstanbul, 1993.

PEKTAŞ Kadir, **Bitlis Mezarlıkları ve Mezar Taşları**, Ankara, 2001.

Adilcevaz Çevresindeki Mezar Taşları, İstanbul, 2007.

ROUX Jean Paul, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, (Çev: Aykut KAZANCIGİL), İstanbul, 1994.

Altay Türklerinde Ölüm, (Çev: Aykut KAZANCIGİL), İstanbul, 1999.

Orta Asya (Tarih ve Uygarlık), (Çev: Lale ARSLAN), İstanbul, 2001.

SAĞLAM Osman Ferit, *"Şimdiye Kadar Yayınlanmamış Bazı Kitabeler ve Meskukatın Milli Tarihe Hizmetleri"*, **IV. Türk Tarihi Kongresi Zabıtları**, Ankara, 1952, s. 159–vd.

SARAÇOĞLU Necibe, **Türk Mezarlarına Dair Araştırma**, İstanbul, 1950

SATOĞLU Abdullah, **Mevlana'nın Hocası Seyyid Burhaneddin**, Kayseri, 1967.

SEVGİ Ahmet, **Seyyid Burhaneddin Muhakkık-i Tirmizi**, Kayseri, 1995.

SÜMER Faruk, **Oğuzlar**, İstanbul, 1992, s. 56.

TARIM ERTUĞ Zeynep, **XVI. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Culüs Ve Cenaze Törenleri**, Ankara, 1999, s. 89–132, 149–153.

TAY Lokman, *"Orta Çağ İşçiliğinde Palmet Motifi: Kayseri Örneği"*, **Zeitschrift Für Die Welt der Türken**, **Journal of World Of Turks**, V: III, No. München/ Germany, 3, 2011, s. 279–291

TRYJARSKİ E., **Türkler ve Ölüm.** (Çev: H. ER, Dü.) İstanbul, 2011. TUNCER Orhan Cezmi, **Anadolu Kümbetleri (Selçuklu Dönemi)**, C: I, Ankara, 1986.

TUNCER Orhan Cezmi, **Anadolu Kümbetleri**, 1986.

TURANİ Adnan, **Sanat Terimler Sözlüğü**, İstanbul, 1995.

TÜFEKÇİOĞLU Abdülhamit, *"Türk–İslam Dönemi Türbe ve Mezar Taşı Kitabelerinde Tarih İbareleri"*, **Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu**, İstanbul, 1998, s. 396.

TÜRKMEN Kerim, *"Selçuklu Döneminde Kayseri'nin İmar Faaliyetine Katkıda Bulunan Hanımlar"*, **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri**, Kayseri, 1998, s. 441

"Kayseri'de Bulunan Eretna Dönemine Ait Bazı Kitabeler, **Prof. Dr. Haluk Karamağaralı Armağanı**, Ankara, 2002, s. 366.